

O. A. BORUM

PERSONRETEN

TREDIE UDGAVE

G. E. C. GADS FORLAG

KØBENHAVN 1953

1

FORORD

Den her foreliggende nye udgave af Personretten er en à jour ført og gennearbejdet fremstilling, der ligesom de tidligere udgaver er beregnet som lærebog for de juridisk studerende. Et tilføjet domsregister vil lette dens anvendelse som håndbog for praktikere.

Den korte skildring (s. 5-9) af navnerettens beskyttelse afløser den mere udførlige fremstilling af reglerne om navn i Familieretten I. Jeg er enig med norske kolleger i at navneretten systematisk snarere hører hjemme i personretten end i familieretten, hvis man ikke - som Ragnar Knoph - har nogen mulighed for at placere den i en almindelig fremstilling af »åndsretten«.

Denne udgave fremtræder som den tredje. Første udgave kom 1942. Anden udgave er et optryk 1946 med tillæg om lov om borteblevne af 12. april 1946.

Sekretær i justitsministeriet *Mogens Munch* bringer jeg en hjertelig tak for mange gode og skarpsindige råd, for udmærket bistand ved korrektoren og for de af ham affattede registre.

København, maj 1953.

O. A. Borum.

INDHOLD

§ 1. <i>Indledning</i>	1-3
§ 2. <i>Om retsbeskyttelse for personligheden</i>	3-11
Personlige rettigheder. Retsbeskyttelse for personligheden (4). Navnerettens beskyttelse (5). Litterær personbetegnelse (8). Pseudonymer (9). Brug af levende model (10). Retten til eget billede.	
§ 3. <i>Retsevnsens begyndelse og ophør</i>	11-14
Fosterets retsstilling (11-12). Beviset for hvornår en person er født eller død. Retsvirkningerne af en persons død (13).	
§ 4. <i>Borteblevne personer</i>	14-26
Fr. 11. sept. 1839 er afløst af lov 12. juli 1946. Begrebet borte- blevne (15). Beskikkelse af værge for den borteblevne (16). Anvendelse af hans midler til underhold for hans børn og ægtefælle. Adgangen til at få en alm. dødsformodningsdom. Fristen herfor (17). Fremgangsmåden. Dommens virkning (19). Særlig ordning når formuen ikke overstiger 2000 kr. (20). Dødsformodnings bortfald (20). Tilbagesøgningskravet og dets forhold til en berigelsesgrundsætning (21-24). Renter og frugter. Svig (24). Livsforsikring og pension. Statens ret (25). Arvs afsætning (25-26). Den skiftetekniske regel i lovens § 25, stk. 4. Den forbigåede arvinges retsstilling (26).	
§ 5. <i>Handleeвне</i>	26-37
I. Retshandelsevne. A. Retshandler inter vivos. 1. Myndig- hed (27). 2. Dømmekraft (30). B. Retshandler mortis causa.	

VIII

- I. Testamentsalderen (31). 2. Dømmekraft. 3. Arvepagter og dødsgaver.
II. Retsbrudsevne (32).
III. Ved andre kendsgerninger end retshandel og retsbrud (36).
IV. Evne til at råde over egen person (37).
- § 6. *Umyndige. Særlig om umyndiggørelse*..... 37-44
Historie (38). Umyndiggørelse. Betingelserne (38-42). Retsvirkningerne (42). Ophævelse (43).
- § 7. *Umyndighedens retsvirkninger*..... 44-64
I. Hovedreglen (44). II. Undtagelserne.
A. Arbejdsaftaler (45). Værksleje. Fuldmagt. Lån til brug (48). Depositum. Emancipation ved det 15. år (49-51). Umyndiggjorte.
B. Selverhverv (52). Pantsætning (54). Fratagelse af rådigheden.
C. Arv eller gave til fri rådighed (56).
D. Næring eller anden virksomhed med pupilauctoriteternes samtykke (57).
E. Familieretlige og arveretlige retshandler (59).
F. Værgens godkendelse og samtykke (59). Pengereglen (60), omfatter ikke håndpantsætning (61). Livsforsikring (63). Overdragelse og udstedelse af gældsbreve. Aftaler om fast ejendom (64).
- § 8. *Ugyldighedsvirkningen. Medkontrahentens tilbagetræden*..... 64-72
I. God tro som hovedregel uden betydning. Tinglysning af umyndiggørelse (65). Umyndighedsindsigelsen (67).
II. M. L. § 43, medkontrahentens tilbagetræden (68 ff.). Betydningen af god og ond tro. Godkendelse (69). Negotium claudicans (71).
- § 9. *Tilbagelevering og erstatning*..... 72-84
M. L. § 44, stk. 1, tilbagelevering hvis muligt. Den umyndige ansvarlig efter en berigelsesmålestok (73). Dennes forhold til den alm. berigelsesgrundsætning (74). Den umyndiges ansvar ved aftaler der ikke hjemler forbrug (76). Afbetalingskontrakter (76-79). Erstatningskravet mod den

umyndige efter § 44, stk. 2. Negativ kontraktsinteresse (80). Særlig regel om strafbart forhold (83). Andet kontraktsansvar (83-84).

- § 10. *Værgemål*. 84-96
 Født værge (85). Beskikket værge (88). Forældrenes bestemmelsesret (91). Testamentarisk værge (93). »Gaveværge«. Værgemål et borgerligt ombud. Fritagelsesgrunde (94). Fritagelse af værgemål.
- § 11. *Værgens beføjelser og pligter*. 96-116
 I. Pengemidler hører under overformynderiets bestyrelse (96). Om udlæg af umyndiges arv og om realisation af umyndiggjortes formue (97-100). Hvad værgen bestyrer (100-02).
 II. Retshandler på myndlingens vegne. Hvornår overøvrighedens samtykke kræves (103-07). Kaution for en umyndig kan ikke indgås (107). Værgen overskrider sin almindelige eller specielle kompetence (109-12). Værgen repræsenterer den umyndige under retssager og skiftebehandling (112-13). Værgens ansvar (114). Regnskabspligt (115). Vederlag (116).
- § 12. *Overformynderiet*. 116-122
 Historie. Massebestyrelse (121). Særbestyrelse.
- § 13. *Lavværgemål og specielle værgemål*. 122-134
 I. Forhold til alm. værgemål.
 II. Lavværgemål (123). Lavværgens ansvar (127).
 III. Specielle værgemål (130). For umyndige. For et foster. For myndige der er midlertidig forhindrede (131). Ældre særregler (133). Nye værgemål ad hoc (134).
- § 14. *Dømmekraftens betydning for erstatnings- og kontraktsansvaret*. . 134-154
 I. Børns ansvar. D. L. 1-24-9 og M. L. § 63 (135). Forældrenes ansvar (140). Ansvarsforsikring (141). Retspraksis (142). Reglens anvendelsesområde (143). Egen skyld hos et skadelidt barn (144).
 II. Sindssyges erstatningsansvar. M. L. § 64 (146). Et retligt, ikke medicinsk kriterium. Lægens erklæring vejledende

X

(147). Lempelse af ansvaret udelukket ved beruselse (149).
Om F. A. L. § 19.

III. Sindssyges kontraktsansvar. M. L. § 65 (151). Betydningen af medkontrahentens gode tro. Retspraksis (152).

§ 15. *Råden over egen person* 154-174

I. Børn under 18 år (154).

II. Værge for mindreårig hvis forældre er døde. Værge for umyndiggjort i personlig henseende (155).

III. Tvangsindlæggelse af sindssyge. Ældre regler (156-59). Loven af 13. april 1938. Farlige sindssyge (162). Indlæggelse af andre sindssyge for at søge dem helbredet kræver embedslægens godkendelse. Tilsynsværge for tvangsindlagte (164). Adgang til at afsende lukkede breve (165). Udskrivning (165). Rekursen til justitsministeriet (166). Overøvrighedens farlighedsdekreter (168).

IV. Tvangsanbringelse af åndssvage (168).

V. Grundlovsforslagets bestemmelser om domstolskontrol med administrativ frihedsberøvelse (169-74).

Sagregister 176-180

Lovregister 181-183

Domsregister 183-184

NOGLE FORKORTELSER

Arnholm	= <i>Carl Jacob Arnholm</i> Forelesninger over norsk personrett.
A. S. D.	= <i>Assurandør-Societetets</i> samling af domme vedr. forsikringsforhold.
Bentzon	= <i>Viggo Bentzon</i> Personretten 3. udg. 1930.
Drachmann Bentzon	= <i>A. Drachmann Bentzon</i> Kommentar til forsikringsaftaleloven 1931; 2. udg. af 1. del ved forf. og Knud Christensen 1952.
Egger	= <i>Egger</i> Kommentar til Z. G. B. I. Personenrecht, 2. udg. 1930.
Familieretten I	= <i>Borum</i> Familieretten I 1945
» II	= <i>Borum</i> Familieretten II 1946.
Faurholt	= <i>Johannes Faurholts</i> udgave 1928 af myndighedsloven.
Gaarden	= <i>Poul Gaardens</i> udgave 1949 af myndighedsloven
Gjelsvik	= <i>Nikolaus Gjelsvik</i> Personret, 2. udg. 1934 ved Per Augdahl.
Helweg	= <i>H. Helweg</i> Den retslige psykiatri 1939.
Knoph	= <i>Ragnar Knoph</i> Norges Rett 1934.
Lovkonflikter	= <i>Borum</i> Lovkonflikter 3. udg. 1948.
Motiver	= Motiverne til udkast til lov om umyndighed og værgemål 1921.
Rikheim	= <i>Erling Rikheim</i> Vergemålsloven med kommentar 1934.
Stang	= <i>Fredrik Stang</i> Innledning til formueretten 3. udg. 1935.
Stenbeck-Lindhagen	= <i>Stenbeck-Lindhagen</i> Den nya förmynderskapslagen med förklaringar 1924.
Ussing	= <i>Henry Ussing</i> Til myndighedslovens fortolkning i U. f. R. 1923 B S. 127-45.
Vinding Kruse	= <i>Vinding Kruse</i> Ejendomsretten I-III 1951.

§ 1. INDLEDNING

Personretten er i første række læren om umyndighed og værgeomål, koncentreret om loven med denne titel af 30. juni 1922. Fremstillingen udstrækkes imidlertid til inhabiliteten overhovedet og den måde hvorpå denne behandles af retsordenen. Handleevnen i videre forstand er evnen til selv at råde over sin person og ved sine handlinger at stifte ret eller pådrage sig ansvar. Den er betinget af en vis alder og dømmekraft. Inhabiliteten er manglen af de personlige egenskaber som fordres for at tillægge en persons handlinger (i visse tilfælde undladelser) retlig betydning. Man plejer at sige at det er en forudsætning for at der kan tilkomme en person handleevne, at han er i besiddelse af retsevne, d. v. s. evne til overhovedet at have rettigheder og forpligtelser, til at være retssubject. Efter gældende dansk ret har alle mennesker retsevne. Dette er udtrykkelig udtalt i schweizisk Z. G. B. art. 11: »Retsevne har enhver (Rechtsfähig ist jedermann). Alle mennesker har derfor samme evne til at have rettigheder og forpligtelser indenfor de grænser, som retsordenen sætter«. Dette gælder også hos os, uden at nogen lov behøver at sige det. — Denne fremstilling af personretten beskæftiger sig kun med fysiske personers (rets- og) handleevne.

Når man som *Arnholm* og jeg er af den opfattelse at personretten ikke er det rette sted for behandlingen af de problemer som de såkaldte juridiske personer måtte give anledning til, tror jeg at man i en fremstilling af personretten helt kan lade begrebet

retsevne ligge. Man undgår herved den lidet rationelle og for moderne retsforestillinger temmelig ubehagelige sontring mellem den almindelige retsevne, der tilkommer alle uden videre, og den specielle retsevne der kræves i visse retsforhold. Det faktiske forhold som har fået sin teoretiske overbygning ved læren om den specielle retsevne, er — som Arnholm siger s. 14 — i al enkelthed det, at retsordenen på en række områder stiller særlige krav til den som skal kunne have visse retspositioner, således navnlig når der kræves en vis alder f. eks. for at indgå ægteskab, for at adoptere, for at oprette testamente, eller for at opnå visse stillinger, hvortil ofte yderligere vil blive krævet en særlig uddannelse, der må dokumenteres ved et eksamensbevis. (Om begrebet »testationsevne« se Lovkonflikter s. 101).

De krav der tidligere i mangfoldige forhold stilledes til den borgerlige agtelse, uberygtethed o. l. er stærkt begrænset ved lov nr. 286 af 18. juni 1951 om ændring af reglerne om fortabelse af rettigheder som følge af straf, der dels ændrer straffelovens §§ 78-79, dels en række andre love der tidligere stillede bestemte værdighedskrav.

Alf Ross har i Folkerettens § 2, som jeg nævnte i forord til første udgave, henledt opmærksomheden på det *fragmentariske* i personrettens indhold, idet han særlig om myndighedslovgivningen udtaler at denne »i virkeligheden er et fragment, der først sammen med andre (ufuldstændige) normer danner egentlige retsregler«. Dette værdifulde synspunkt er taget op af *Arnholm*, der fremstiller det således: Sædvanligvis er det således at det vi opfatter som en enkelt retsregel i virkeligheden bare er et brudstykke. Skal vi løse en konflikt må vi lade mange forskellige enkeltregler virke sammen. Gælder det en aftale har vi een lov (aftaleloven 1917) som regulerer de normale vilkår for at aftalen skal blive gyldig, en anden (M. L. 1922) om de særlige spørgsmål som rejser sig hvis en af parterne er umyndig. Efter samme linier tænker vi når vi udvikler »normer« for de områder som ikke er direkte lovbestemt. Vor retstænkning og vor fremstillings-

teknik er fragmentarisk: Vi fremstiller spørgsmålene eet for eet, skønt der i virkeligheden er tale om flere dele af eet hovedspørgsmål. Det vi kalder at isolere enkelte spørgsmål er altså i virkeligheden at isolere en komponent indenfor helheden. Hverken aftaleloven eller myndighedsloven fortæller os hele sandheden. Men de giver hver sit brudstykke, som igen må sættes sammen med brudstykker fra andre retsregler. Sammenspillet er det som skaber den egentlige retsregel.

§ 2.

OM RETSBESKYTTELSE FOR
PERSONLIGHEDEN

Personretten søger ikke — således som navnet kunne antyde — at give en fremstilling af de personlige rettigheder. En sådan ville ganske sprænge rammerne for personretten som traditionel disciplin. Til de personlige rettigheder i modsætning til de økonomiske rettigheder hører først og fremmest retten til livet og legemets integritet, til æren og friheden og det private livs fred. Til de personlige rettigheder hører endvidere en række rettigheder, om hvis overførlighed der gælder særlige regler, der bygger på en hensyntagen til interesser af ikke økonomisk art, herunder bl. a. forfatterretten og navneretten og de i *Æ. L. II* § 15, stk. 2 omhandlede rettigheder som er uoverdragelige eller iøvrigt af personlig art. Idet der angående den nærmere gennemførelse af sondringen mellem personlige og andre rettigheder henvises til *Vinding Kruses* undersøgelser i *T. f. R.* 1907 s. 181–237, *Ejendomsretten I* S. 225 ff, skal kun bemærkes, at allerede den ovenfor givne opregning af de personlige rettigheder er tilstrækkelig til at vise at disse er så forskellige, at der intet ville være vundet ved en samlet fremstilling af de om disse rettigheder gældende regler.

Personretten kan derimod have anledning til at rejse det mere

almindelige spørgsmål, om der ved siden af de enkelte positive normer, særlig af straffe- eller erstatningsretligt indhold, der beskytter de personlige retsgoder, kan opstilles et almindeligt princip om retsbeskyttelse for personligheden. Den schweiziske lov-bog gør det ved reglen i Z. G. B. art. 28: »Wer in seinen persönlichen Verhältnissen unbefugterweise verletzt wird, kann auf Beseitigung der Störung klagen«. Det fremhæves at der her er tale om en meget vid blanketnorm (retsstandard), hvis indhold må udfyldes af domstolene efter hver tids behov (Egger s. 236). Som anvendelser af denne sætning der har fundet positiv anerkendelse også i dansk ret kan fra forfatterrettens område nævnes den såkaldte *droit moral* ifølge forfatterloven 1933 § 9, stk. 4-5: »Uafhængig af forfatterens økonomiske rettigheder og selv efter afhændelse af disse bevarer han retten til at hævde sit forfatter-navn i forbindelse med værket såvel som retten til at modsætte sig enhver forvanskning eller beskæring eller anden ændring, der må anses som en væsentlig forringelse af hans værk«; jfr. for kunstnerrettens vedkommende § 27, stk. 7-8. Nævnes kan også *generalklausulen* i § 15 i loven om uretmæssig konkurrence: »I erhvervsøjemed foretagne handlinger, der, selvom de ikke omfattes af lovens øvrige bestemmelser, strider mod redelig forretningsskik, medfører erstatningsansvar og kan ved dom forbydes«. I forbindelse med lovens specielle bestemmelser er der ved dette »omfattende moralbud i lovsform« skabt en vidtgående beskyttelse for den enkeltes økonomiske personlighed, jfr. Vinding Kruse i U. f. R. 1937 B s. 88.

Da betydningen og rækkevidden af en regel som den i Z. G. B. art. 28 indeholdte imidlertid er vanskelig, for ikke at sige umulig at overskue, bør en sådan sætning næppe søges opstillet ud fra forholdets natur. Når spørgsmålet overhovedet er fremdraget her er det mere for — også for personrettens vedkommende — at gøre opmærksom på, at man ikke udendvidere kan gå ud fra at den retsbeskyttelse der ved positive lovbestemmelser er givet for de personlige retsgoder er udtømmende, således at modsæt-

ningsslutninger kan drages; jfr. Arnholm s. 88 ff om det almindelige personlighedsværn.

Som eksempel på en personlig ret der har vundet domstolenes anerkendelse uden positiv lovhjemmel, kan nævnes den private navneret.

Navnet er individets sproglige betegnelse. I forhold til det offentlige er navnet det autoriserede individualiseringsmiddel. Statens interesse i en fast navneordning blev fastslået i § 18 i forordning om dåben af 30. maj 1828, jfr. kancelliets cirkulære af 14. oktober 1828. Enhver borger skal bære et fast slægtsnavn og må ikke forandre dette (eller fornavnet) uden det offentliges sanktion. Navneordningen har to sider, dels en offentligretlig dels en privatretlig. Ved siden af navnepligten overfor det offentlige eksisterer der en privatretlig navneret, der giver den enkelte bærer af et slægtsnavn krav på anerkendelse af dette og domstolenes beskyttelse mod at andre uberettiget antager dette navn. Den private navneret er ikke blot en refleksvirkning af den offentlige navnepligt, men er udtryk for at de enkelte familiedlemmer har en selvstændig beskyttelsesværdig interesse i familienavnet. Denne interesses nærmere karakter har været omstridt. Familienavnet kan have en økonomisk værdi for slægtens medlemmer, hvilken interesse bl. a. tilgodeses af firmalovens forbud mod uden hjemmel at optage andenmands navn i sit firma. Det økonomiske element er imidlertid ikke det centrale i den private navneret. Det afgørende moment er den rent ideelle interesse, som familien og dens enkelte medlemmer har i, at dette navn kun bæres af dem som virkelig hører til slægten og er knyttet til dennes historie og traditioner. *Gösta Ebersteins* bemærkning om at de *imponderabilia*, der er kernen i den interesse som den private navneret beskytter, er realiteter som det ville være kortsynet af lovgiveren at undervurdere, har perspektiv langt udover det specielle emne vi her behandler.

Konstruktivt må navneretten opfattes som en personlig rettinghed, en eneret for familiens medlemmer til at bære dennes navn.

Rent faktisk er der givet den private navneret en udstrakt beskyttelse ved en refleksvirkning af de regler, som gælder om navneforandring¹⁾. Kort udtrykt kan det siges at hvis det navn der ønskes er en anden families forbeholdte familienavn, kan navnet kun antages i forbindelse med en statusændring²⁾ eller når en særlig familieretlig tilknytning kan påvises³⁾; ellers må der tilvejebringes samtykke fra medlemmerne af den familie hvis navn man vil antage.

Navneretten nyder dernæst beskyttelse ved § 8 i lov om navneforandring af 22. april 1904 (navneloven) og en række mere specielle bestemmelser i firma-, varemærke- og konkurrence-loven.

Navnelovens § 8 fastsætter straf af bøder for den der benytter et ham ikke retlig tilkommende slægtsnavn som sit (slægtsnavn). Det er benyttelsen som sådan som § 8 vil ramme. § 8 er overtrådt, når en person benytter et fremmed slægtsnavn, d. v. s. et navn der ikke tilkommer ham, hvad enten dette er beskyttet eller ej. Endvidere hvor der er dannet et nyt (sammensat) slægtsnavn ved tilføjelse af bindestreg mellem et af personens fornavne (mellemnavnet) og efternavnet. Dette gælder selvom mellemnavnet er hans moders familienavn, der ved dåben eller navngivelsen er tillagt ham som fornavn. Sålænge han ikke har opnået bevilling til at føre moderens navn med bindestreg til faderens navn — hvortil kun kræves moderens samtykke — overtræder han § 8 ved egenmægtig at knytte de to navne til hinanden ved tilføjelsen af bindestreg. Iøvrigt er enhver ændring af navnets bogstavering (eller tilføjelse f. eks. af et von eller de) forbudt.

¹⁾ Egenmægtig antagelse af et andet (selv et ikke beskyttet) navn er forbudt. En navneforandring kan kun ske, når der er den fornødne lovhjemmel herfor eller bevilling eller øvrighedsbevis kan opnås.

²⁾ Gift kvinde har ret til at bære mandens navn. Et adoptivbarn får i almindelighed tillagt adoptantens navn.

³⁾ Et barn der ikke er født i ægteskab har ret til at antage faderens navn. Et stedbarn kan få stedfaderens navn. Et plejebarn kan få bevilling til at føre plejeforældrenes navn.

Ved § 8 i navneloven er der givet den private navneret en meget virksom beskyttelse. Vel har den krænkede ingen søgsmålsret, idet sagen behandles som en offentlig politisag. Men ved at anmelde en ulovlig benyttelse af hans navn til politiet vil den krænkede i almindelighed kunne regne med at der vil blive skredet ind overfor usurpatoren.

Ved en række bestemmelser i firma-, varemærke- og konkurrenceloven⁴⁾, der giver den krænkede adgang til privat søgsmål, har den private navneret fået lovgivningens udtrykkelige anerkendelse indenfor erhvervslivet. Men også udenfor dette område må den private navneret anerkendes. Ved forbudsnormen i navnelovens § 8 er det fastslået at enhver, der benytter et ham ikke retlig tilkommende slægtsnavn som sit, handler retsstridigt overfor den til navnet berettigede familie. Søgsmål kan anlægges af ethvert til navnet berettiget medlem af den familie, hvis navneret er krænket. Påstanden vil normalt gå ud på at brugeren kendes uberettiget til anvendelse af navnet. Men efter omstændighederne vil navneretten også kunne hævdes ved et anerkendelses-søgsmål, hvorved sagsøgte tilpligtes at anerkende at sagsøgerens navn er det af ham angivne, jfr. U. f. R. 1939 s. 1024.

Retspraksis har anerkendt den private navneret, først i Norge, senere i Danmark. Den første norske højesteretsdom af 1896 afviste den ikke-hjemmel betragtning, som man så ofte møder, når retslivet stilles overfor spørgsmålet om anerkendelse af rettigheder der ikke hidtil har søgt eller opnået domstolenes beskyttelse, med følgende karakteristiske begrundelse: »At en sådan privat navneret består og kan kræve retslig beskyttelse, synes også i den grad at ligge i sagens egen natur, at den ikke tiltrænger positiv

⁴⁾ Firmalov af 1. marts 1889 § 10, jfr. aktieselskabslov § 2, stk. 2, varemærkelov af 7. april 1936 § 13 og lov om uretmæssig konkurrence og varebetegnelse, lovebekendtgørelse nr. 80 af 31. marts 1937 § 9. Om beskyttelse af stillingsbetegnelser se H.R.D. i U. f. R. 1952 s. 37 og J. L. Frost i T. f. R. 1952 s. 303—05.

hjemmel i lovgivningen. Hvor et navn gennem brug har antaget karakteren af og vundet anerkjendelse som familienavn, som betegnelse for medlemmerne af en afsluttet, ved fælles afstamning forbunden slægtskreds, knytter der sig til dets bevarelse for og udelukkende benyttelse af vedkommende familie ikke blot rent personlige, men i en mangfoldighed af anvendelser også økonomiske interesser af den betydning, at de har krav på retslig beskyttelse. En lære som den, at slægtnavne, de være nok så gamle og høit ansete, er gjenstand for fri bemægtigelse af hvemsomhelst, ville på dette område betegne en tilstand af retsløshed, som den umiddelbare retsfølelse vægrer sig ved at anerkjende.«

At beskyttelsen ikke kan begrænses til de gamle og sjældne familienavne, der er fællesbetegnelse for en afsluttet familiekreds, men må udstrækkes også til almindelige navne, hvis bærere kan have en beskyttelsesværdig interesse i at forbyde andre at antage deres navn, er senere erkendt; jfr. Familieretten I s. 178-79.

Af danske domme af mere principiel interesse, der har anerkendt den private navneret, kan nævnes H. R. D. i U. f. R. 1922 s. 171 og 1924 s. 542 jfr. s. 155, samt Ø. L. D. i U. f. R. 1939 s. 1024.

Ved siden af hovedspørgsmålet om den private navnerets beskyttelse mod at andre uberettiget bruger navnet som slægtsnavn, kan der opstå spørgsmål om den private navneret kan krænkes ved at navnet benyttes som betegnelse for personer i litterære værker. Kan den hvis navn er benyttet som betegnelse for en romanfigur eller en person i et skuespil, et hørespil eller en film gå til domstolene og få beskyttelse herimod?

Er navnet brugt på en sådan måde at det med rimelighed kan sættes i forbindelse med en bestemt bærer af dette navn, må brugen anses for uberettiget⁵⁾. Navnets retmæssige bærer vil med rette kunne gøre gældende at hans slægtsfølelse som knyttet til

⁵⁾ Jfr. U. f. R. 1944 s. 183 frifindelse da navnet (Jørgen Lund) ikke var særlig karakteristisk og da ligheden — der var fremkommet ganske tilfældigt og utilsigtet — ikke var særlig stor.

navnet er krænkede ved den stedfundne brug af dette. Det bør ikke være nogen betingelse for beskyttelsen, at det godtgøres at den romanfigur el. lign. der bærer navnet er en uheldig, mindre-værdig eller latterlig person, om end naturligvis familien har særlig grund til at gribe ind når dette er tilfældet. Arnholm s. 147-48 vil gå længere i retning af at give beskyttelse mod en for slægten generende litterær navnebrug, og dommen i U. f. R. 1946 s. 456 om brugen af navnet Stripp som betegnelse for en af personerne i en film synes at gå i samme retning. Dommens præmisser er kritiseret af Illum i U. f. R. 1946 B s. 170-72. Her vedkommer det os for så vidt kun at dommen statuerer, at brugen af navnet Stripp som betegnelse for en person, der i filmen spilledes af en kendt komisk skuespiller, var uberettiget i forhold til sagsøgeren Poul Stripp, der selv var skuespiller og som under filmens optagelse havde protesteret mod anvendelsen af hans familienavn. Dette sidste moment, slægtens forhåndsprotest tillægger også Arnholm væsentlig betydning. Overfor denne tendens til at give en vidtgående beskyttelse mod litterær brug af slægtsnavne, kan der dog være grund — som også Illum gør — at fremhæve det modstående hensyn til den kunstneriske frihed til at bruge egnede navne; jfr. også Hartvig Jacobsen Forlagsretten s. 116-18.

Den private navneret må derimod sikkert i almindelighed anses som beskyttet mod at en forfatter eller kunstner benytter en persons lovlige familienavn som pseudonym eller kunstnernavn⁶). Men Arnholm har nok ret i at påtåleretten kan gå tabt, hvis pseudonymet er vel indarbejdet og slægten har ventet urimelig længe med at gribe ind.

Som andre tilfælde hvor spørgsmål om beskyttelse for personligheden opstår kan nævnes:

⁶) Norsk højesteretsdom i Norsk Rettstidende 1929 s. 754 har anset det »utvilsomt, at et familienavns lovlige rettsbeskyttelse også gjelder mot dets benyttelse som kunstnernavn«. Om beskyttelsen for pseudonymer se Arnholm s. 149-50.

En forfatters eller skuespillers brug af levende model kan efter omstændighederne være retsstridig. Jeg kan i det hele slutte mig til de af Arnholm s. 95-96 udviklede synspunkter. Det er selv sagt at en forfatter henter træk fra mennesker han møder. Men spørgsmålet melder sig, når han ikke nøjes med at skildre typen, men giver skildringen en form som peger mod en bestemt person. Her kan man hverken give fuldstændig frihed eller sætte noget absolut forbud. Naturligvis kan skildringen blive retsstridig fordi den er forvrænget. Men selv en rigtig skildring behøver man ikke ubetinget at finde sig i. Her spiller det i høj grad ind hvordan modellens forhold er. Privatmanden har krav på at være privatmand, så længe han ikke foretager noget der udfordrer offentligheden. Men »ågerkarlen« må finde sig i at blive udstillet selvom han netop har søgt de mørke kroge. Den som selv søger offentlighed, må finde sig i, at hans offentlige liv bliver taget under en behandling som kan være hård og skånselsløs, når den bare ikke bliver direkte perfid; men sit privatliv må også han have krav på at beholde i fred. Lignende betragtninger gør sig gældende overfor en skuespillers brug af levende model. Selvom han med rette synes at personen x på en fortrinlig måde illustrerer den type forfatteren skildrer, får han nøjes med at fremføre typen og ikke personen⁷⁾.

Hvad angår retten til »eget billede« bestemmer § 27 stk. 2 i lov om forfatterret og kunstnerret af 26. april 1933 at en kunstner der har malet et portræt af en person eller lavet en portrætbuste ikke uden den portrætteredes samtykke må offentliggøre gen-

⁷⁾ I den af Arnholm i T. f. R. 1950 s. 390-403 omtalte sag om fremvisning af filmen „Lensmannsmordet“, der angik et i 1926 stedfundet kriminaltilfælde, var spørgsmålet om den overlevende af de skyldige, der havde udstået sin straf, genvundet sine borgerlige rettigheder og nu med sin familie levede som en fuldt respekteret samfundsborger, i kraft af det almindelige personlighedsværn, kunne kræve beskyttelse mod filmens forevisning. Dette antoges af Oslo byrett og den norske højesteret, begge med dissens, se Norsk Rettstidende 1952 s. 1217-40. Om sagen se Hartvig Jacobsen Forlagsretten s. 122 og Selmer i T. f. R. 1952 s. 542-43.

givelser af værket; (i visse tilfælde kræves samtykke af hans nærmeste familie der har bestilt portrættet, se nærmere Torben Lund kommenteret udgave s. 181-82). For fotografiers vedkommende indeholder lov om eneret til fotografiske arbejder nr. 131 af 13. maj 1911 ingen bestemmelser om nødvendigheden af den fotograferedes samtykke til offentliggørelse af hans fotografi (den mærkelige bestemmelse i § 1, stk. 2 har næppe betydning i denne sammenhæng). Det må imidlertid ifølge forholdets natur og retspraksis antages at enhver har ret til sit eget billede, i den forstand at han som hovedregel kan modsætte sig og har krav på beskyttelse mod at hans billede uden hans tilladelse offentliggøres eller benyttes som reklame for en vare; jfr. dommen i U. f. R. 1916 s. 729, Vinding Kruse I s. 478, Alf Ross i T. f. R. 1932 s. 317-19, Torben Lund, Billedkunsten s. 303-10, men cfr. Hartvig Jacobsen Forlagsretten s. 118-19. Det er nok rigtig, når *Torben Lund* s. 309 fremhæver at der må anerkendes visse undtagelser fra beskyttelsen, navnlig for så vidt angår personer eller begivenheder af offentlig interesse. Personer der træder offentlig frem må til en vis grad finde sig i at deres træk bliver betragtet som »alment fællesje« (Lund). Dette synspunkt ligger på linie med hvad der ovenfor er sagt om forfatteres og skuespilleres brug af levende model. (Iøvrigt kan henvises til Torben Lunds udkast 1951 til lov om ophavsretten s. 90 og lov om retten til fotografiske billeder s. 22 og s. 31-32).

§ 3.

RETSEVNENS BEGYNDELSE OG OPHØR

Retsevnens begynder ved fødslen, forsåvidt barnet er levende født, jfr. D. L. 5-2-30. Barnet i moders liv har ikke almindelig retsevne, men det vordende menneskes interesser beskyttes på forskellig måde. Fosterets liv beskyttes ved at der er sat straf for afbrydelse af svangerskab. Svangerskabsafbrydelse kan ifølge lov

nr. 163 af 18. maj 1937 lovligt ske på grund af medicinske, etiske og eugeniske indikationer. Af disse vedrører kun de medicinske indikationer personretten. I overensstemmelse med hvad der også gjaldt tidligere ifølge almindelige nødretssynspunkter bestemmer loven 1937 § 1 nr. 1 at en svanger kvinde kan få sit svangerskab afbrudt, når det er nødvendigt for at afværge alvorlig fare for kvindens liv eller helbred. De lovregler der sikrer moderen bidrag fra faderen til barselsfærden og hendes underhold i tiden før fødslen, tjener også barnets interesse. Efter D. L. 5-2-30 tager et barn arv efter fader (og fædrene frænder) om det vorder levende født. Med hensyn til slægtsarv behandles barnet herefter som om dets retlige tilværelse var begyndt ved undfangelsen, jfr. Arveretten s. 6-7. Et foster kan som eventuelt arveberettiget være part i en retssag, jfr. U. f. R. 1926 s. 563. Man kan ikke udenvidere analogisere fra den positive regel om fosterets arveret til andre tilfælde, hvor det senere fødte barn kan have interesse i at dets tilværelse regnes fra et tidligere tidspunkt end dets fødsel. Men i enkelte tilfælde må dette antages efter de positive regler. Efter reglen i ikrafttrædelseslov 15. april 1930 § 15 stk. 2 kan erstatning for tab af forsørger tilkendes det ved faderens død endnu ufødte barn, jfr. Ussing Erstatningsret s. 157. Efter lov om ulykkesforsikring nr. 198 af 12. april 1949 § 39 stk. 1 nr. 2-3 kan erstatning ligeledes tilkendes den afdødes børn uanset om fødslen er sket før eller efter ulykkestilfældets indtræden.

Beviset for hvornår en person er født føres normalt ved en udskrift af kirkebogen, d. v. s. folkekirkens eller det anerkendte trossamfunds ministerialbøger. Ved barnets dåb eller navngivelse skal dets borgerlige forhold oplyses, om fornødent ved forevisning af vielsesattest og dåbsattester for forældrene. I de sønderjyske landsdele træder det borgerlige personregister i kirkebogens sted, forsåvidt som anmeldelser af fødsler, navngivelser og dødsfald med borgerlig gyldighed alene kan ske til personregisterføreren.

Med hensyn til kirkebogens (personregisterets) beviskraft stiller

sagen sig således. Som andre offentlige dokumenter er kirkebogen fuldt bevis for, at *anmeldelse* om fødslen er sket som angivet og at de fornødne attester og oplysninger er blevet forlangt ved navngivelsen. Modbevis kan dog føres. Kirkebogen afgiver derimod strengt taget ikke noget bevis for at fødslen virkelig har fundet sted, eller at den opgivne fødselsdato er den rette. Opstår der tvist herom, f. eks. under en arvesag, må spørgsmålet afgøres af domstolene efter stedfunden bevisførelse. Men rent faktisk vil der være en så stærk formodning for at fødselsanmeldelsen er rigtig, at man i det praktiske retsliv tager kirkebogens oplysning om fødslen og dennes tidspunkt for bevis, når ikke særlige omstændigheder taler herimod. Er kirkebogen brændt eller kan udskrift af andre grunde ikke skaffes, må bevis for personens fødselsdag og omtrentlige alder fremskaffes ved hjælp af andre dokumenter eller vidner; jfr. herved Æ. L. I § 21 nr. 1, brudefolkene skal fremlægge fødselsattest, eller hvis de ikke kan det på anden måde, f. eks. ved fremlæggelse af offentlige dokumenter, godtgøre deres alder og navn.

Retsevnens ophører ved døden. Når en person dør, overgår hans ejendomsrettigheder som hovedregel til hans arvinger. Hans øvrige rettigheder falder bort. Har arvingerne ikke overtaget det personlige ansvar overfor afdødes kreditorer, skal disse fyldestgøres af hans efterladte ejendele, såvidt tilstrække kan, jfr. skifte-lovens § 45. Når der i vidt omfang tillægges ejerens testamentariske dispositioner over efterladenskaberne betydning, beror det i første række på, at den i samfundet værende produktionsenergi og opsparingslyst fremmes ved at også denne beføjelse tillægges en ejer. Når der er sikret børnene og ægtefællen en passende tvangsarv, viser erfaringen, at testamenterne, der bygger på testatorernes personlige kendskab til arvingernes individuelle forhold, gennemsnitlig bevirker en overgang af formuen, der bevarer dennes samfundsmæssige værdi.

En persons død bevises normalt ved dødsattest, der som hovedregel skal udstedes af en læge. Dødsfald skal endvidere an-

meldes til kirkebogen og skifteretten. Bevis for en persons død kan derfor — foruden ved lægens dødsattest — føres ved en udskrift af kirkebogen eller skiftebogen. I de købstæder, hvor der er et særligt kommunalt begravelsesvæsen, kan også en udskrift af dettes protokoller tjene som bevis.

Kan dødsattest fra en indenlandsk eller udenlandsk offentlig myndighed ikke præsteres, f. eks. fordi liget ikke er fundet eller kirkebogen er brændt, eller fordi dødsfaldet er indtruffet udenfor de folkeretlig anerkendte lande, kan bevis eventuelt føres ved vidner. Forhør til oplysning herom kan optages i henhold til rpl. § 1018. Bevisbyrden for at en person er død må påhvile den, der påstår herved at have erhvervet en ret eller befrielse for en forpligtelse. Således f. eks. ægtefællen der vil indgå nyt ægteskab, arvingen der kræver den efterladte formue skiftet, den begunstigede i en forsikringskontrakt, eller den der kræver at succedere i et fideikommis; endvidere den der hævder at hans pligt til at udbetale en livrente eller et underholdsbidrag er ophevet. Opstår der tvivl om den afdødes identitet eller om tidspunktet for dødsfaldet, må sædvanlig bevisførelse finde sted for retten; jfr. U. f. R. 1921 s. 357 om hvorvidt et dødsfald var indtruffet lidt før eller efter kl. 12 nat, tårnuret havde slået men måtte antages at have gået 1 minut for hurtig. Undertiden vil også en undersøgelse af ligets tilstand kunne give oplysning om tidspunktet for dødens indtræden.

§ 4.

BORTEBLEVNE PERSONER

Når en person er forsvundet, f. eks. i krig, på sørejse, ved ildebrand, oversvømmelse, jordskælv e. l., eller han er udvandret til et fremmed land uden i en årrække at lade høre fra sig, indtræder normalt det forhold, at man hverken kan bevise at han lever eller er død.

Denne usikre tilstand kan retlig set ikke fortsætte i det uende-

lige. Tidligere havde vi Fr. 11. september 1839 om behandlingen af en bortebleven persons formue, der gav nærmere regler om hvordan der skulle forholdes i et sådant tilfælde. Den gamle og veltjente forordning af 1839 er nu afløst af lov om borteblevne nr. 397 af 12. juli 1946. Det nye i loven af 1946 er først og fremmest at den giver adgang til at få en alment virkende dødsforordningsdom, hvori udtales at den borteblevne skal anses for død, med den virkning at han i alle relationer, hvor det har eller måtte få interesse, præsumeres at være død på et bestemt angivet tidspunkt. Hans formue falder i arv, livsforsikring eller overlevelserente forfalder til udbetaling, hans ægtefælle kan indgå nyt ægteskab, strafansvar falder bort jfr. strfl. § 92, o. s. v. Denne ordning skaber større klarhed i de ofte indviklede retsforhold, som opstår ved en persons borteblivelse; og herved afhjælpes også den mangel ved den tidligere ordning, at den borteblevnes ægtefælle ikke kunne indgå nyt ægteskab uden at tage skilsmisse, hvorved han mister sin legale arveret som ægtefælle. (Om loven se *Jørgen Trolle og Borum* Kommentar 1946).

Loven af 1946 indeholder — ligeså lidt som Fr. 1839 — nogen definition af hvornår en person skal anses for bortebleven. Under lovforslagets behandling på rigsdagen var man — ligesom i den nørre-jyske stænderforsamling i 1838 — inde på det ønskelige i at få en sådan definition. På grund af tilfældenes mangfoldighed er det sikkert rigtig, at der ikke i loven er optaget nogen bestemmelse herom. (Ørsted udtalte som kgl. commissarius i Viborg at han »tvivler på at almindelige regler herfor lader sig foreskrive, hvorimod det ikke vil være vanskeligt i det givne tilfælde at bedømme sagen«). Som vejledning kan det siges, at en person i almindelighed må anses som bortebleven, hvis hans opholdssted gennem længere tid har været ukendt, uden at der haves meddelelse om at han har levet i dette tidsrum eller er død, og der herefter er grund til virkelig tvivl om at han endnu er i live. Det er en forudsætning for at nogen kan anses for bortebleven, at der er en tvivl om at han lever. Får man vished om hans død, er

han ikke længere bortebleven. Hvis det med sikkerhed fremgår af en vidneførsel eller andre beviser at en person er død, må domstolene kunne statuere at han er død, uanset at sædvanlig dødsattest ikke kan fremskaffes; jfr. herved Juristens domssamling 1951 s. 342, hvor det efter vidneforklaring ansås for bevist at den forsvundne var død; se også U. f. R. 1948 s. 968. Loven om borteblevne er iøvrigt affattet således at den også omfatter de tilfælde af borteblivelse, der opstår ved krigsbegivenheder. Den kommer til anvendelse ikke blot på søfolk, der er forsvundet efter skibsforslis under krigen, men også f. eks. på personer, som man ikke har hørt fra efter ophold i koncentrationslejre eller efter deltagelse i farefulde sejladsere til Sverige eller ophold i bygninger eller på steder, som har været genstand for luftbombardement; jfr. U. f. R. 1949 s. 221 og 1951 s. 918.

At være bortebleven er noget andet end at være fraværende, således som det omtales f. eks. i myndighedslovens § 59 og i skiftelovens § 14. Den fraværendes opholdssted vil ofte være kendt, eller det vil vides hvorledes man kan skaffe sig underretning om det. Reglerne om fraværende vil derfor vedblive at have betydning ved siden af bestemmelserne i denne lov. Forinden en person kan anses for bortebleven vil der ofte gå en tid, hvor han kun tør betegnes som fraværende. I dette tidsrum må hans anliggender i påkommende tilfælde varetages af en efter myndighedslovens § 59 beskikket værge.

Har den borteblevne efterladt sig formue her i landet eller er der af anden grund anledning hertil, vil der blive beskikket en værge for ham. Hans formue bestyres som umyndiges midler. Skifteretten — i København magistraten — bestemmer om formuen skal realiseres og provenuet indsættes i overformynderiet, eller om den borteblevnes ejendele (mere undtagelsesvis) indtil videre skal opbevares og bestyres for ham af værgen. Er der en ægtefælle, tilkommer det denne i forbindelse med en værge at bestyre den borteblevnes bodel, jfr. herved Æ. L. II § 52. Denne bestyrelse er ikke undergivet pupiltilsyn. Den borteblevnes sær-

eje må bestyres af en særlig værge. Ægtefællen kan beskikkes, men står under pupiltilsyn. Værge- og overformynderibestyrelsen udelukker naturligvis ikke, at den borteblevnes kreditorer forfølger deres ret, jfr. U. f. R. 1949 s. 987. Vigtig er reglen i lovens § 2, stk. 3, hvorefter den borteblevnes indtægt og om fornødent kapitalen (jfr. værgebekendtgørelsen § 23) efter overøvrighedens nærmere bestemmelse kan bruges til underhold og uddannelse for hans børn eller ægtefælle, alt efter familiens livsvilkår og den efterladte formues størrelse. Underhold kan ikke blot ydes til umyndige børn, men efter omstændighederne også til ældre børn. Der er yderligere åbnet adgang til når særlige grunde taler herfor at anvende indtægten, men ikke kapitalen, til underhold og uddannelse for andre, som helt eller delvis blev forsørget af den borteblevne, f. eks. gamle forældre, en kvinde han levede sammen med, plejebørn eller forældreløse børnebørn.

Når der er gået 10 år siden den borteblevne sidst vides at have været i live, kan hans ægtefælle, arvinger eller andre der har retlig interesse heri, rejse sag til opnåelse af *dødsformodningsdom*. Sådan sag kan derimod ikke rejses af en kreditor eller af den i henhold til § 1 beskikkede værge. *Trolle* har i *Juristen* 1950 s. 232 anført følgende betragtninger til nærmere begrundelse af hovedreglen: Når 10 år er hengået, er alene forløbet af dette tidsrum, uden at der er efterretninger fra den borteblevne, tilstrækkeligt til dødsformodningsdom. Grunden bag lovreglen er den dobbelte, ikke blot at det nu er rimeligt, at der kan disponeres over hans formue, som ikke bør ligge uudnyttet hen, og der i det hele kan bortses fra hans interesser, men også den, at formodningen om hans død afgørende er bestyrket.

Den almindelige frist af 10 år nedsættes dog ifølge § 6, stk. 2 til 1 år i to tilfælde: a) *såfremt den borteblevne ved sidste efterretning om ham var i livsfare*. Dette kan være tilfældet, hvor det skib han var med er rapporteret i havsnød, eller der er hørt nødsignaler fra en flyvemaskine som han var ombord i. Eller han kan være set i fare under stormflod, ildebrand el. lign. Efter omstændig-

hederne vil bestemmelsen også kunne anvendes på nogen, som er set i fare under krigsmæssige operationer, hvad enten han var soldat eller civil. b) *eller der af andre grunde er en til vished grænsende sandsynlighed for at den borteblevne er død*, f. eks. fordi det skib eller luftfartøj han var ombord i er forsvundet (jfr. fra retspraksis tilfældet med skoleskibet »København«, U. f. R. 1930 s. 162). I disse tilfælde var den borteblevne ikke i nogen øjeblikkelig livsfare ved sidste efterretning om ham, men omstændighederne giver dog også her grund til at antage at han er død. Reglen kan også anvendes på folk, som vides at have givet sig ud på farlige ture under en polarekspedition eller som er forsvundet under en bjergbestigning; den vil også kunne påberåbes med hensyn til soldater i felten. Efter omstændighederne må der også være mulighed for at anvende den korte frist, når der gennem nogen tid ikke er hørt fra en person som sidst vides at have været i en koncentrationslejr, uden at hans død dog ligefrem kan anses for bevist. Grænsen mellem tilfældene a) og b) er glidende.

I den ovennævnte artikel har Trolle gjort sig til talsmand for at der i det hele bør vises en vis forsigtighed ved anvendelsen af særreglen i § 6, stk. 2; jfr. herved Juristens domssamling 1948 s. 338. At man i tvivlstilfælde må falde tilbage på hovedreglen i § 6, stk. 1 lader sig i og for sig ikke modsige. Men jeg må dog overfor Trolles manen til forsigtighed ved anvendelsen af 1 årsfristen betone, at det forekommer mig at motiverne s. 32-33 viser at anvendelsen af § 6 stk. 2 ikke er tænkt som en helt sjælden undtagelse. (Jeg erindrer godt at udkastets udtryk »meget stor sandsynlighed« på rigsdagen blev ændret til »en til vished grænsende sandsynlighed«, men heri lå vist ikke nogen realitetsændring). Vedrørende den af Trolle og landsretssagfører Jacob Salomon særlig drøftede byretsdom af 6. januar 1950 ang. et tysk jødisk ægtepar, der havde været i koncentrationslejren i Auschwitz og fra hvem der ikke havde været hørt siden 1943 er jeg nærmest tilbøjelig til at mene, at det er rigtigt når dommen har anset 1 årsfristen for anvendelig. Men det er naturligvis ganske uhjem-

let, når dommen fastsætter dødsdagen til 5. maj 1945. Anvender man § 6, stk. 2, må dødsformodningen regnes fra udgangen af den måned i 1944, hvori 1 årsfristen udløb.

Sag til dødsformodningsdom anlægges ved underretten på det sted, hvor den borteblevne sidst boede eller opholdt sig her i landet, eller ved den underret som justitsministeriet bestemmer. Om danske domstoles internationale kompetence i disse sager gælder reglerne i lovens § 8. Retten beskikker en sagfører til at varetage den borteblevnes tarv og fastsætter et retsmøde til behandling af begæringen. Til dette retsmøde indkaldes sagsøgeren, den borteblevnes ægtefælle og nærmeste slægtninge samt andre som kan antages at vide besked om den borteblevnes forhold. Finder retten efter bevisførelsen, at den forsvundne har været borte i henholdsvis 10 eller 1 år — eftersom sagen er anlagt efter § 6, stk. 1 eller stk. 2 — og det ikke er godtgjort at han er død, udsteder retten en offentlig indkaldelse til den borteblevne til et nyt retsmøde med et varsel af fra 3 måneder og indtil 1 år; samtidig opfordres enhver, som kan give yderligere oplysning i sagen, til snarest muligt at give retten meddelelse herom.

Møder den borteblevne ikke, og der ikke iøvrigt fremkommer noget der stiller sagen i et nyt lys, afsiger retten dom til dødsformodning. Om anke af dommen findes regler i § 14; ifølge § 15 får dommen først virkning, når ankefristen er udløbet. (Såfremt den borteblevne er gift, har påtalemyndigheden — ligesom i ægteskabssager ifølge rpl. § 454 — en selvstændig adgang til at påanke dommen). Dommens virkning er, at der nu består en i alle retninger virksom formodning for at den borteblevne er død. Formodningens indhold skal ikke nærmere angives i dommen. Den følger umiddelbart af lovens regel. Den borteblevne skal i retlig henseende anses som død fra det i dommen angivne tidspunkt. Hans formue falder således i arv, og forsikringer tegnet på hans liv forfalder. Hans ægteskab må betragtes som ophørt, og hans enke har eventuelt krav på pension.

Et spørgsmål af stor betydning er fra hvilket tidspunkt man

skal anse den borteblevne for afgået ved døden. Da dommen fastslår en legal formodning for den borteblevnes død, må den for at tjene sit formål også angive en »dødsdag«. Det kan bl. a. have afgørende betydning for, hvem der har ret til at arve. Der skal derfor i dommen angives den dag, *fra hvis udløb* dødsformodningen skal regnes. Dette skal ifølge § 13, stk. 2 være den sidste dag i den måned, hvori fristen efter § 6, stk. 1 eller stk. 2 udløb; jfr. U. f. R. 1952 s. 195, sidste brev afsendt 7. december 1925, dødsformodningen regnedes fra udgangen af december 1935. I de i § 6, stk. 2 omhandlede tilfælde, hvor dødsdagen ofte kan fæstes til den farlige begivenhed, er der dog adgang til for retten som dødsdag at fastslå den dag det er sandsynligt at den borteblevne er død. (Til et senere tidspunkt end udgangen af den måned, hvori 1 årsfristen udløb, er der efter lovens klare ord ikke adgang til at fastsætte dødsformodningen, når man vil anvende § 6, stk. 2, jfr. Trolle s. a. s. 230 og noten til dommen i U. f. R. 1949 s. 222).

I de tilfælde hvor det kun drejer sig om at skifte en mindre formue som en bortebleven har efterladt sig, har man anset det for at være for vidtgående at kræve en dødsformodningsdom. Overstiger formuen ikke 2000 kr., kan den ifølge § 16, når der er gået 1 år siden sidste efterretning om den borteblevne, uden dødsformodningsdom tages under skiftebehandling, som om han var død på det tidspunkt, da han må anses som bortebleven. Sådant skifte har kun virkning for selve formuen. Den borteblevnes ægtefælle kan ikke indgå nyt ægteskab uden at tage skilsmisse- eller dødsformodningsdom.

Det følger af karakteren af en dødsformodningsdom, hvorefter det formodes at den borteblevne er død, at dens virkning uden videre må bortfalde, når det viser sig at formodningen er urigtig, enten fordi den borteblevne endnu er i live, eller det godtgøres at han er død på et andet tidspunkt end det i dommen antagne. Nogen ophævelse af dødsformodningsdommen er ikke foreskrevet. Lovens §§ 17-23 giver forskellige regler om det retsfor-

hold, der opstår ved dødsformodningens bortfald. Angående ægtefællens retsstilling bestemmer § 23, at hvis den borteblevnes ægtefælle efter dødsformodningsdom har giftet sig igen, er det tidligere ægteskab endeligt ophørt, uanset at den borteblevne lever. Har ægtefællen derimod ikke giftet sig igen, består ægteskabet med den borteblevne vedvarende.

Angående de økonomiske virkninger af dødsformodningens bortfald, bestemmer § 17 at den borteblevne i 10 år fra den dag fra hvilken dødsformodningen efter dommen regnes, kan kræve sine ejendele tilbage fra dem der har fået dem udlagt som arv. Den frist indenfor hvilken tilbagesøgning kan ske, vil altså i almindelighed blive 20 år fra det tidspunkt, da den borteblevne sidst vidstes at have været i live eller 10 år fra hans forsvinden under farlige omstændigheder. De nærmere regler om tilbagesøgningskravet findes i § 18.

I overensstemmelse med hidtidig ret hæfter arvingerne ikke solidarisk men kun pro rata. Ligesom hidtil må det antages at den borteblevnes krav på at få sine ejendele nyder tinglig beskyttelse. Den hjemkomne kan således fordre sine ting tilbage fra arvingerne uden at disses kreditorer kan modsætte sig det. Er en ting afhændet af arvingen, afhænger det af almindelige regler om ekstinktive godtroserhvervelser, om den kan kræves udleveret af den nuværende ejer.

Hvis den borteblevnes ting ikke længere er i arvingens besiddelse, f. eks. fordi de er gået til grunde eller er forbrugt eller solgt, eller hvis de nok er i behold, men er undergået en forringelse i værdi var det tidligere omtvistet, hvorledes arvingens tilsvær overfor den borteblevne. Det har været hævdet, at Fr. 1839 § 14 måtte forstås således, at den hjemkomne havde et værdikrav, således at arvingerne som hovedregel skulle tilsvare de modtagne genstandes værdi. Andre mente derimod, at kravet mod arvingerne kun gik ud på, at de under en eller anden form skal lægge berigelsen fra sig.

Ved fastsættelsen af størrelsen af arvingens tilsvær, når han ikke

kan tilbagelevere selve det modtagne, har loven af 1946 taget sit udgangspunkt i værdien. Det bestemmes nemlig i § 18, stk. 2, pkt. 1 at »hvis det modtagne er afhændet eller forbrugt, skal arvingen erstatte værdien ved afhændelsen eller forbruget, men dog ikke mere end den nuværende værdi af ting af tilsvarende art og godhed«. Efter indholdet af denne bestemmelse er det — trods motivernes forsigtige udtalelse s. 49 øverst — klart at loven for sit vedkommende har taget standpunkt mod tanken om en berigelsesmålestok. Begrundelsen herfor er at man fandt at berigelsen som målestok er for individuel og for usikker og derfor ikke bør benyttes, når der kan findes grundlag for en anden og mere sikker fastsættelse. Om berigelsesgrundsætning ctr. værdimålestok kan henvises til A. Vinding Kruse: Restitutioner 1950, særlig undersøgelserne s. 145–198, Ussings anmeldelse i U. f. R. 1950 B s. 137–159 og Borums anmeldelse i Juristen 1951 s. 144–152.

Om den nærmere forståelse af reglen i § 18 bemærkes følgende:

Når arvingerne har fået den borteblevnes formue udlagt, kan de have fået den i løsøre eller fast ejendom, værdipapirer eller rede penge.

Hvis arvingen på skiftet efter den borteblevne har fået udlagt *penge*, følger det af stk. 1 og stk. 2, pkt. 1, at han som hovedregel må tilsvare hvad han har modtaget.

Hvis arvingerne har fået arven i *fast ejendom eller løsøre*, f. eks. et automobil, en hest eller et maleri, kan den borteblevne for det første, hvis tingen *er i behold*, forlange den tilbage, selvom den er *steget i værdi* siden arvingen fik den udlagt. Men det må følge af almindelige retsgrundsætninger, at arvingen, hvis værdistigningen skyldes at han har afholdt udgifter på den, kan få disse godtgjort.

Hvis tingen er *faldet i pris*, må arvingen kunne frigøre sig ved at tilbagelevere den, og han er ikke pligtig at tilsvare forringelsen. Er tingens værdi forringet som følge af slid eller ælde, må

det ligeledes antages, at arvingen kan frigøre sig ved at levere den tilbage.

Hvad der er sagt om ting, må på tilsvarende måde finde anvendelse, hvis arvingen har fået udlagt *værdipapirer*. Hvis papirerne er i behold, må arvingen være forpligtet til at aflevere dem, selvom kursen måtte være steget siden arveudlægget. På den anden side må han også kunne frigøre sig ved aflevering af dem, selvom kursen måtte være gået ned, eller papirets pålydende måtte være nedskrevet.

Hvis de modtagne *ting eller værdipapirer er solgt for penge*, skal værdien ved salget tilsvares. Det vil i almindelighed blive salgssummen, medmindre det undtagelsesvis godtgøres, enten at arvingen har solgt over værdien eller under denne. Kravet kan dog ikke overstige den nuværende værdi af ting af tilsvarende art og godhed. Denne regel må efter sin ordlyd i første række finde anvendelse på ting der i almindelighed er artsbestemte; men den må også være anvendelig på andre ting, der ikke har særlig individuel værdi for ejeren, f. eks. sædvanligt indbo uden særpræg eller historie; om fortolkningen se iøvrigt Kommentaren s. 37–38.

Hvis de *ting* som arvingen har fået, *er forbrugt* (kul der er brændt, vin der er drukket), må han på samme måde tilsvare værdien ved forbrugets tid eller yde værdien af ting af tilsvarende art og godhed. Som det betones i motiverne s. 49 og 53 tilsigter § 18 at arvingernes ansvar skal være lempeligt. Arvingerne, der har erhvervet den borteblevnes formueværdier i henhold til dødsformodningsdommen, er i en særlig kvalificeret god tro. Det er lovens mening at arvingen efter erhvervet dødsformodningsdom skal kunne disponere over formuen som en (ubetinget) ejer. Når § 18 dog pålægger arvingen et ansvar for forbrug af formuen, må dette opfattes som en ringe risiko, han må løbe på grund af hans adkomsts særlige karakter og i tillid til lovens tilsagn om, at hvis ulykken skulle ske, vil man ikke gå ham for nær, ud over hvad hans økonomiske bærekraft tilsiger.

Det er på denne baggrund at § 18, stk. 2 må ses. I visse tilfælde vil reglen i første punktum være for hård overfor den arving, som i god tro og i henhold til dødsformodningsdom har indrettet sig som ejer af den borteblevnes ting. Det bestemmes derfor i andet punktum at domstolene skal kunne nedsætte den borteblevnes krav eller helt lade det bortfalde når arvingens forbrug har været rimeligt begrundet i hans erhvervelse af den borteblevnes ejendele og det under hensyn til hans økonomiske forhold ville være ubilligt at lade ham tilsvare det fulde beløb.

Er det modtagne *gået tabt uden arvingens skyld* er han fri for ansvar, lovens § 18, stk. 3. Reglen må finde analogisk anvendelse hvis ting, som er købt i stedet for de udlagte, uden arvingens skyld er gået til grunde, og må efter omstændighederne også kunne anvendes på penge. Hvis arvingen kan føre bevis for, at et modtaget beløb er gået hændeligt til grunde, f. eks. ved at den bank, hvori det — uden at der kan bebrejdes ham noget i så henseende — bevislig har været indestående, er gået i stykker, synes der således at kunne være grund til at fritage arvingen for tilsvær.

Ifølge § 18, stk. 4 skal arvingen ikke tilsvare indtægt — *renter og frugter* — som formuen har afkastet, mens den har været i hans besiddelse. Hans rentenydelse afbrydes ved (privat) påkrav fra den tilbagevendte, og ikke som efter hidtidig ret først ved sagsanlæg. Han beholder alle de renter som er forfaldet før kravet og ikke som tidligere kun dem, som han faktisk har oppebåret før dette tidspunkt.

Har arvingen ved erhvervelsen gjort sig skyldig i *svig*, er han ifølge § 22 erstatningspligtig efter almindelige regler. I svigt tilfælde gælder 10 årsfristen efter § 17 ikke; fuld erstatning kan kræves for værdien af ting, som ikke kan tilbageleveres i uforringet stand, renten skal tilsvares i fuldt omfang, og flere arvinger som har handlet svigagtigt hæfter solidarisk; jfr. V. L. T. 1951 s. 186 hvor svig ikke blev antaget.

Om retsstillingen med hensyn til forsikringssum, pension, overlevelserente og lignende forsørgelse, der er udbetalt på grund-

lag af en dødsformodningsdom, der falder sammen ved den borteblevnes tilbagekomst, findes forskellige regler i §§ 20–21, der søger at løse visse praktiske konflikttilfælde.

Er en borteblevnes formue taget i forvaring, men arvingerne ikke søger dødsformodningsdom, fortsætter overformynderi- og værgebestyrelsen i 20 år. Derefter indkaldes den borteblevne og hans arvinger. Hvis den borteblevne ikke melder sig, men der møder arvinger efter ham, skiftes formuen som om han var død ved 20 årsfristens udløb. Dersom ingen melder sig, tilfalder formuen staten, lovens § 24.

Loven af 1946 indeholder ligesom Fr. 1839 regler om i hvilke tilfælde *arv skal afsættes*, når det er usikkert om en arving har overlevet arveladeren. Hovedreglen ifølge § 25, stk. 1 er den samme som hidtil: *er der ikke vished for at en arving har overlevet arveladeren udlægges der ingen arv til ham*. Arv afsættes herefter kun når der er bevis for at arvingen har overlevet arveladeren.

Skifterettens undersøgelse af hvorvidt en fraværende arving, der ikke melder sig, var i live ved arvefaldet, vil ofte kræve en vis tid, hvorved boets slutning og udlodning til de tilstedeværende arvinger kan forsinkes. For at råde bod herpå har man under lovforslagets behandling på rigsdagen indføjet bestemmelsen i § 25, stk. 4, der giver skifteretten en bemyndigelse til at slutte et bo for de tilstedeværende arvingers vedkommende, medens den lod som eventuelt vil tilfalde den fraværende arving foreløbig indsættes i overformynderiet som tilhørende boet. Skifteretten kan da lade foretage den fornødne undersøgelse og eftersøgning af arvingen. Senest 1 år efter indsættelsen i overformynderiet skal skifteretten optage spørgsmålet til endelig behandling og afgøre om lodden skal afsættes til den fraværende arving eller udloddes til de andre arvinger. Bestemmelsen er af skifte-teknisk karakter og betegner ingen undtagelse fra den stadig gældende regel, at arv kun afsættes til en fraværende arving, når det er bevist at han har overlevet arveladeren.

En arving som er forbigået på skiftet, fordi der ikke haves vished for at han har overlevet arveladeren, har dog ikke derved mistet sin ret til arven. Han har nemlig ret til i 10 år fra dødsfaldet, jfr. Arvefaldet s. 11, at kræve arven fra dem som har fået den udlagt. Er den (med urette) forbigåede arving senere død, har hans arvinger indenfor 10 årsfristen samme ret som arvingen selv ville have haft. På tilbagesøgningskravet finder de tidligere udviklede regler i lovens §§ 18 og 22 anvendelse. Om arvingers og legatarers restitutionsspligt se Arvefaldet s. 131–38, jfr. A. Vin ding Kruse s. 385–87 og U. f. R. 1947 s. 393.

Arv der er afsat til en arving, hvis opholdssted ikke kendes eller som det af anden grund ikke er muligt at udbetale til ham, skal efter §§ 26–27 behandles efter reglerne i lovens kapitel 1, d. v. s. efter reglerne om umyndiges midler. Arvingens arvinger kan — hvis de ikke kan føre bevis for hans død — kun komme i besiddelse af midlerne ved opnåelse af dødsformodningsdom eller efter 20 års forløb ved skifterettens indkaldelse efter lovens § 24.

§ 5.

HANDLEEVNE

Handleevnen er evnen til ved egne handlinger at bestemme egne retsforhold. Spørgsmålet er hvilke personlige egenskaber, der må fordres, for at en person ved sine handlinger kan stifte, forandre eller opløse retsforhold. Problemet om habiliteten er vidtrækkende. Det dukker op på næsten alle retslivets områder. Handleevne er overalt hvor den har betydning betinget af en vis normalitet hos den handlende, dels generelt af at den åndsudvikling som sædvanlig følger med at en vis alder er opnået, dels individuelt af at en sådan åndssundhed er tilstede i handlingens øjeblik, at han har den fornødne dømmekraft med hensyn til handlingen. I første række kan sondres mellem retshandelsevnen,

retsbrudsevnen, habiliteten ved andre retsstiftende kendsgerninger, evnen til at råde over egen person. På handleepnen kan der ikke med retsvirkning gives afkald.

I. Retshandelsevnen.

A. Retshandler inter vivos. Habiliteten til at forpligte sig ved retshandel er betinget af 1) myndighed, 2) dømmekraft.

ad 1. *Myndighed* er den med opnåelsen af myndighedsalderen følgende evne til at råde over sin formue og forpligte sig ved retshandel. Myndighedsalderen er ifølge M. L. § 1 21 år. Personer under denne alder betegnes i loven som mindreårige. Myndighedsalderen er principielt den samme for mænd og kvinder, for gifte og ugifte. Dansk ret anerkender ikke reglen om at ægteskab gør myndig. Men i specielle retninger kommer der dog forskelligheder frem. Den der een gang har været gift kan indgå nyt ægteskab uden forældrenes samtykke, Æ. L. I § 7. Den gifte kan uanset alder indgå arbejdsaftaler, M. L. § 35, stk. 1, samt de i Æ. L. II § 11 omhandlede retshandler. Da kun hustruen har adgang til på begges ansvar at indgå retshandler til fyldestgørelse af sit særlige behov får den mindreårige hustru herved en udvidet myndighed i forhold til den mindreårige ægtemand. En umyndig ægtefælle kan selv meddele samtykke til de i Æ. L. II § 19 omhandlede dispositioner over indbogenstande hørende til den anden ægtefælles bodel. Endelig kan en umyndig ægtefælle indgå ægtepagt, omend kun med værgens samtykke, Æ. L. II § 35.

I modsætning til tidligere kan myndighed ikke ved en offentlig akt (fuldmyndighedsbevilling) tillægges en mindreårig. Derimod kan myndigheden berøves en person ved en dom, hvorved han umyndiggøres eller sættes under lavværgemål. Loven af 1922 betegner som umyndige kun de mindreårige og umyndiggjorte, derimod ikke den der er sat under lavværgemål. Grunden hertil er den, at den lavværgede skal deltage i de retshandler, der skal afsluttes på dens vegne, og i det hele har en friere og mere selv-

stændig stilling end den umyndiggjorte, på hvis vegne værgen handler.

Myndighed kræves i almindelighed til at råde over formuen og forpligte sig ved retshandel, jfr. M. L. § 34. Herfra gælder dog vidtrækkende undtagelser, jfr. § 35 ff. Fra det 18. år kan den unge således navnlig på egen hånd indgå arbejdsaftaler. Når § 34 udtaler, at en umyndig *ikke kan forpligte sig* ved retshandel har den herved for øje de tilfælde, hvor den umyndige optræder som retshandels giver. Den umyndiges *løfter* og *aftaler* er ikke bindende. Dette gælder lige fuldt overdragelser og skyld-erklæringer som eftergivelse og afkald. Også *påbud* afgivet af den umyndige på egen hånd vil som hovedregel være uden virkning. Ved et påbud lægger den erklærende bånd på adressaten. Som eksempler kan nævnes opsigelse af et lejeforhold eller pantebrev, akcept af tilbud, reklamation, modregningsbegæring og afbrydelse af forældelse. Påbud har imidlertid normalt en dobbelt virkning. Det binder også den erklærende og virker således samtidig som løfte og påbud. Husejeren, der siger sin lejer op, bliver selv bundet ved opsigelsen. Han må finde sig i at lejeren flytter, selv om han fortryder opsigelsen. Akseptanten binder tilbydereren, men også sig selv. Den umyndige, der ikke kan råde over sin formue, kan derfor i hvert fald som hovedregel ikke med retsvirkning foretage de nævnte retshandler. Det er dog tvivlsomt, om man ved spørgsmålet om hvorvidt en frist er overskredet, kan bortse fra en forinden af den umyndige foretagen reklamation, opsigelse eller afbrydelse, navnlig når det af den umyndige på egen hånd foretagne retsskridt godkendes af værgen umiddelbart efter at fristen er udløbet, jfr. Stang s. 408 med note 15. Hvad angår påbud, der af tredieemand rettes til den umyndige, må det ligeledes følge af § 34, at det i hvert fald som hovedregel bliver uden virkning. Når der ikke som i M. L. § 43, stk. 3 haves positiv hjemmel for det modsatte, skal påbudet rettes til værgen. Overbringes det af den umyndige til værgen i rette tid, må det dog have virkning; (jfr. norsk dom i

Rettstidende 1914 s. 140, en sælgers meddelelse om benyttelse af genkøbsret uden retslig virkning, da den ikke var rettet til den umyndige købers værge, og da denne ikke inden fristens udløb havde modtaget meddelelse om sælgerens beslutning, cfr. Stang s. 267 med note 22).

Proceshabiliteten, d. v. s. evnen til på egen hånd, uden bistand af værge eller lavværge at handle som part i en retssag følger den almindelige handleevne, jfr. rpl. § 257, Hurwitz Tvistemål s. 67-68 og ndf. s. 112.

M. L. § 34 udelukker kun den umyndige fra at forpligte sig ved retshandel. Derimod kan en umyndig godt på egen hånd *erhverve rettigheder*. Dette kan for det første ske i alle tilfælde, hvor erhvervelsen sker uden nogen retshandel, således ved arv og ved formuefællesskab mellem ægtefæller; endvidere ved tilegnelse, frembringelse og hævd. En umyndig kan også erhverve rettigheder ved retshandel (optræde som retshandelsmodtager), når denne udelukkende er til hans fordel, er rent erhvervende; (jfr. B. G. B. § 107 Willenserklärungen durch die lediglich ein rechtlicher Vorteil erlangt wird; Z. G. B. Art. 19 Vorteile erlangen die unentgeltlich sind; i den franske tekst *acquérir à titre purement gratuit*). Afgørende er ikke om retshandlen in concreto er fordelagtig for den umyndige. Den umyndige er således afskåret fra på egen hånd at indgå en aftale om erhvervelse af ejendom mod vederlag, selvom dette er ubetydeligt i forhold til det erhvervedes værdi. Ikke fuldt indbetalte aktier f. eks. i et forsikringsselskab kan en umyndig således aldrig på egen hånd overtage. Retshandlen må overhovedet ikke medføre nogen økonomiske forpligtelser overfor medkontrahenten eller trediemand. I betragtning kommer navnlig gaver og gaveløfter; men nævnes kan også modtagelsen af et tilbud, jfr. M. L. § 43, eller en anerkendelseserklæring, en eftergivelse eller kautionserklæring. Norsk vergemålslov § 57 går så langt i retning af beskyttelse af den umyndige mod enhver risiko ved gaver, at den ved gave af fast ejendom af hensyn til pligten til fremtidig at betale skatter og afgifter af

denne forlanger pupilautoriteternes samtykke, selvom ejendommen er aldeles ubehæftet. Hvis ejendommen repræsenterer en virkelig værdi for den umyndige, vil man næppe stille et sådant krav efter dansk ret, jfr. om svensk ret Stenbeck-Lindhagen s. 55–56.

ad 2. *Dømmekraft*, evne til fornuftig bedømmelse kræves ved alle retlige handlinger, både retshandler og retsbrud. Retsordenen må angive i hvilken åndelig tilstand en person må befinde sig for at der kan tillægges hans handling de retlige følger, som loven normalt knytter hertil. Spørgsmålet har sammenhæng med strafferettens tilregnelighedsproblem, og det er muligt, at civilret og strafferet her til en vis grad kan lære af hinanden. Men der er dog så stor forskel i de formål som civilretten og strafferetten forfølger — civilretten angår ordningen af retsforholdet mellem de private borgere, medens strafferetten hævder samfundets krav mod den enkelte på lydigheden mod loven — at udformningen af reglerne om tilregneligheden og den målestok, der skal anvendes på hvert af områderne, må blive en anden. Myndighedsloven har for retshandlernes vedkommende gjort op med problemet ved reglen i § 65, hvorefter en aftale, der er indgået af en person, der på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt, ikke er bindende for ham. Aftalen behandles som om den var indgået af en umyndig, dog at der efter stykke 2 er adgang for den godtroende medkontrahent til at få en billighedserstatning for det tab, som aftalen har bragt ham. Reglen i § 65 skal omtales nærmere i anden sammenhæng. Her skal kun gøres opmærksom på, at kravet til dømmekraften må variere efter retshandlens art, eftersom der er tale om en arbejdsaftale, en af dagliglivets simple økonomiske aftaler eller en mere indviklet affære, hvor kravet til kontrahenternes fornuft må være større¹⁾).

¹⁾ Om virkningen af psykiske forstyrrelser hos påbudsadressaten, der havde oversiddet varsel om at betale skyldig husleje, se *Arnholm* i T.f.R. 1952 s. 564–67.

Som tidligere bemærket kræves der ikke myndighed til at modtage ved retshandel. Derimod forudsætter også erhvervs-evnen en vis åndelig modenhed, nemlig evnen til at forstå, at det givne eller tilbudte skal være hans. Nogen bestemt alder kan ikke kræves. Selv et meget lille barn kan nok forstå, hvad det vil sige at der gives det en dukke eller andet stykke legetøj, og et barn på 5 år ved også i almindelighed god besked når der gives det et 2 kronestykke; derimod må der kræves en højere forstands-udvikling, når den påståede gave består i en obligation eller fast ejendom.

— Retshandelsevnen må være tilstede i det øjeblik, da viljeserklæringen afgives. At den erklærende senere umyndiggøres eller mister dømmekraften, bevirker ikke at løftet bliver ugyldigt, men det kan eventuelt falde bort, fordi det må stå klart for modtageren at forudsætningerne for løftet hermed er bristet, jfr. Ussing Aftaler s. 73 og 132-33, Stang s. 261-65.

B. Retshandler *mortis causa*.

1. Testamentshabiliteten er betinget af en alder af 18 år. Myndighed kræves ikke. Umyndiggjorte skal dog have kgl. konfirmation på deres testamenter. Testamenter oprettet af personer under 18 år kan få gyldighed ved kgl. konfirmation.

2. Ligesom ved retshandler *inter vivos* kræves der dømmekraft hos testamentsopretteren. Denne skal ifølge arvefr. 1845 § 21 have sin fornufts fulde brug, jfr. § 24 være sin fornuft fuldkommen mægtig. Målestokken er principielt den samme som ifølge M. L. § 65 gælder om abnorme sindstilstandes indflydelse på retshandler i levende live. Testamente kan ikke oprettes af den, som på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand manglede evnen til fornuftsmæssig *at råde over sine efterladenskaber*; jfr. arvelovsfor-slaget § 58. Det kommer ikke an på, om testator i almindelighed havde evnen til at handle fornuftsmæssig og kunne varetage sine interesser i levende live. Det afgørende er om hans testamentariske disposition har sin årsag i noget abnormt ved hans sjæleliv,

jfr. Arveretten s. 91–98 og J. L. Frost i T. f. R. 1952 s. 296–98 om dommen i U. f. R. 1951 s. 264.

3. Ved andre dispositiones mortis causa, navnlig arvepagter og dødsgaver, kræves foruden testamentshabilitet at opretteren er myndig, jfr. arvefr. 1845 § 30. Grunden til denne forskel er, at han ved disse retshandler — i modsætning til det rene testamente — binder sin rådighed i levende live, enten således at han afskærer sig fra at råde over det bortskænkede f. eks. ved salg eller pantsætning, eller blot derved at han forpligter sig til ikke at genkalde sit testamente. Er opretteren umyndig, må han derfor have værgens og overøvrighedens samtykke til dispositionen, jfr. Arveretten s. 272.

II. Medens den kriminelle lavalder er sat til 15 år, strfl. § 15, er *retsbrudsevnen* i almindelighed ikke betinget af myndighed eller overhovedet af en bestemt alder. Tysk ret fordrer derimod en alder af 7 år for at pålægge et barn erstatningsansvar, B. G. B. § 828, stk. 1. Hvor langt man bør gå i retning af at pålægge ganske små børn erstatningsansvar vil blive drøftet senere.

Skyldevne eller tilregnelighed er heller ikke en betingelse for at pålægge nogen erstatningsansvar. Efter M. L. §§ 63–64 er ung alder (under 15 år) og skadevolderens manglende evne til at handle fornuftsmæssigt ikke nogen ansvarsfrihedsgrund, men bevirker kun at dommeren af billighedsgrunde kan nedsætte erstatningen eller lade den helt bortfalde. Den personlige utilregnelighed har således en helt anden og mindre virkning indenfor erstatningsretten end i strafferetten, hvor den er anerkendt som en egentlig ansvarsfrihedsgrund efter strfl. § 16, og hvor der i det hele følges en mere subjectiv skyldvurdering. Der tages hensyn til hvad der efter gerningsmandens individuelle evner og kundskaber kan forlanges af ham i retning af agtpågivenhed i den foreliggende situation. Indenfor erstatningsretten er skyldbedømmelsen derimod mere objectiv, omend ingenlunde den samme i alle tilfælde. Der anvendes i vidt omfang en gennemsnitsmålestok. Der spørges, om han har handlet som en bonus

pater familias, en normalt udrustet borger der er kendt med det pågældende livsforhold, ville have handlet i den foreliggende situation. Man regner med den normale handlingsreaktion og indretter sin livsførelse derefter. Individuel underlegenhed kommer som hovedregel ikke i betragtning. Såvel præventionshensyn som bevishensyn (hvad Jul. Lassen kalder »praktikabilitetsgrunde«, *Obligationsrettens alm. del*, 2. udg. 1908 s. 213 note 8 i. f.) taler i almindelighed mod at lade sådanne individuelle mangler disculpere for erstatningsansvar. I sin grundlæggende undersøgelse i *Skyld og Skade* § 5 har *Ussing* dog påvist, at der må sondres mellem normale og abnorme afvigelser fra gennemsnittet. De normale afvigelser er først og fremmest dem, der skyldes ung alder, ufuldendt udvikling. Børnene er lige så værdifulde og »fuldt så påskønnede medlemmer af samfundet som de andre«. De repræsenterer fremtiden. Samfundslivet må i allerhøjeste grad indrettes under hensyntagen til hvad børnenes tarv kræver. Det ville derfor ikke have nogen fornuftig mening ved bedømmelsen af en skade forvoldt ved et barns handling at anlægge samme målestok som ellers. Spørgsmålet er ikke, hvorledes ville en voksen, fuldt udviklet og fornuftig mand have handlet i den pågældende situation. Man ville herved ganske overspænde kravet til den agtpågivenhed og forsigtighed overfor andres retsgoder, som kan forlanges af et barn. Man kan ikke forlange mere, end at barnet har handlet på samme måde som et normalt udviklet barn i samme alder ville have handlet. Har det på den anden side tilsidesat den agtpågivenhed, man med rette kan forlange af det efter dets alder, foreligger der culpa. At der ikke kræves mere af barnet end dets alder berettiger til, har også sin store betydning ved udformningen af reglerne om egen skyld, d. v. s. den skadelidendes medvirken til den skade, som har ramt ham selv. Barnets handling får ingen betydning, når den uforsigtighed som det har udvist ikke går ud over, hvad et normalt barn i den alder vil udvise. Føreren af en bil, der har kørt et barn over, kan ikke til sin frifindelse påberåbe sig at

»et almindeligt menneske« aldrig ville have opført sig således som det tilskadekomne barn. Han må, når han i trafikken bliver opmærksom på et barn, regne med at dette mulig vil reagere på en anden måde end en voksen.

Som andre normale afvigelser, hvortil hensyn skal tages, nævner Ussing — foruden ung alder — også høj alder, køn og vistnok samfundsklasse (almindelige kundskabstrin), Erstatningsret s. 75. Jeg er stærkt tvivlende om berettigelsen heraf. Mod at tage alderdom i betragtning taler navnlig, at grænsen er aldeles flydende og vanskelig at erkende for andre, og at enhver sikker målestok derfor vil savnes. Kønnen tror jeg ikke har nogen betydning for erstatningsretten. Efter den frihed og selvstændighed som kvinder har under nutidens samfundsliv, kan jeg vanskelig tænke mig, at den omstændighed at skadevolderen er en kvinde, skulle kunne føre til en anden bedømmelse, end hvis det var en mand. Samfundsklassen, kundskabs- eller dannelsesstrin, får i et samfund som det danske, hvor forskellen mellem de forskellige befolkningsgrupper i så henseende er så forholdsvis ringe, næppe betydning udenfor kontraktsforhold. I kontraktsforhold vil der også kun ganske undtagelsesvis være at tage hensyn hertil, jfr. *Ussing* Skyld og Skade s. 39 note 3, *Obligationsret alm. del*, 2. udg. s. 131.

Abnorme afvigelser fra gennemsnittet som f. eks. lettere grad af åndssvaghed, psykopati, sjælelig uligevægtighed er uden betydning for erstatningsansvaret. Medens Ussing i *Skyld og Skade* s. 42 ville behandle fysiske defekter som blindhed, døvhed, lamhed på samme måde som psykiske defekter, d. v. s. ikke tage noget hensyn til dem, har han senere udtalt sig for at tage sådanne mangler i betragtning, *Erstatningsretten* s. 75–76. Efter min formening bør de dog ikke formindske ansvaret for handlinger, der bortset herfra må karakteriseres som uagtsomme. Der er vel ingen bevisvanskelighed med hensyn til manglens eksistens, men dens indflydelse på personens psyke og evne til at bevæge sig i samfundet er højst forskellig. Hertil kommer,

hvad der forekommer mig afgørende, at præventionshensynet stærkt taler for at fastholde ansvaret. Når disse personer ved, at de er underkastet den almindelige agtsomhedsnorm, vil de anspænde deres opmærksomhed så meget stærkere og udvikle de i behold værende sanser og lemmer, således at de ofte vil kunne gøre fyldest i samfundet som personer uden disse mangler. Snarere kan der være grund til, når en person med en sådan fysisk defekt er kommet til skade ved en andens uagtsomme handling, at være varsom med at statuere egen skyld til forringelse af den skadelidendes erstatningskrav. Særlig gælder dette hvor manglen er iøjnefaldende og derfor burde have været taget i betragtning, f. eks. af andre trafikanter. Samme betragtning har vægt ved gamle mennesker, der har været ude for trafikuheld o. l.

Særlig vanskelighed volder spørgsmålet om sindssyge personers erstatningsansvar. Når en person på grund af sindssygdom, åndssvaghed eller anden sjælelig forstyrrelse ligefrem mangler evnen til at handle fornuftsmæssig, idet han overhovedet ikke kan kende forskel på godt og ondt, ret og uret, svigter erstatningsreglens præventive funktion. Man opnår intet i retning af at hæve det almindelige agtsomhedsniveau i samfundet ved at fastholde et ansvar for sådanne personer. Ved at pålægge erstatning kan man derimod opnå at skaffe den skadelidte opretning for skaden, hvis den utilregnelige har midler. Ellers bliver det et slag i luften. Det kommer således ganske til at bero på parternes særlige forhold, navnlig deres økonomiske forhold, om der er tilstrækkelig grund for retsordenen til at pålægge en sindssyg person erstatningspligt for handlinger, der ville pådrage normale personer ansvar.

Kravet om subjectiv individuel skyld som betingelse for ansvar kan ikke fastholdes, hvis man vil pålægge helt utilregnelige personer erstatningsansvar. Forsæt kan ikke statueres hvor bevidsthed eller vilje mangler. Men selvom dette ikke er tilfældet, H. R. D. i U. f. R. 1928 s. 269, kan man dog ikke tale om subject-

tiv skyld. Vil man pålægge en helt utilregnelig erstatning for en skadegørende handling, der måtte karakteriseres som uagt-som, hvis den var foretaget af en normal person, tvinges man til at anerkende, at dette i virkeligheden er et ansvar uden culpa, jfr. *Stang* Erstatningsansvar s. 160 og 229 ff. Efter romerretten var furiosus da også fri for culpaansvar. Begrundelsen for et ansvar for den sindssyge uden culpa må søges i den særlige fare for andres retsgoder, som de utilregneliges handlinger medfører, i forbindelse med den betragtning, at det i hvert fald i visse tilfælde er naturligt at lade den sindssyge bære risikoen herfor fremfor skadevolderen. Hensynet til de sindssyges beskyttelse kan imidlertid med styrke anføres imod en ubetinget regel om, at den sindssyge skal bære risikoen for sine skadegørende handlinger. M. L. § 64 har, som vi senere skal se, søgt at dele sol og vind lige mellem skadelidende og den sindssyge skadevolder ved en billighedsregel, der gør det muligt for domstolene at tage hensyn til begge parter interesser.

III. I tilfælde hvor *rettigheder opstår uden retshandel eller retsbrud*, har det ingen betydning, om den, hvem forpligtelsen efter almindelige regler påhviler, har handleevne. Det gælder således ved negotiorum gestio. Når betingelserne for uanmodet forretningsførelse er tilstede, erhverver forretningsføreren et godtgørelseskrav overfor forretningsherren, uden hensyn til om denne er myndig eller umyndig. Ligeledes må en umyndig selv under samme betingelser kunne indgå de retshandler, som kan indgås af en trediemand i kraft af reglerne om negotiorum gestio.

Ved groshavari må en umyndig skibsejer eller ladningsejer betale den part, som falder på ham på samme måde som en myndig, Gjelsvik s. 30.

Når ansvar pålægges på rent objectivt grundlag, uden culpa, således som efter D. L. 3-19-2 og for farlig bedrift, må skadevolderens subjective forhold i hvert fald som hovedregel være uden betydning, jfr. motiverne til M. L. s. 100. For dette standpunkt kan navnlig anføres, at et driftsherreansvar er en drifts-

udgift, der bør ramme virksomheden som sådan uden hensyn til, om indehaveren er et barn eller en sindssyg person, jfr. nedenfor s. 143-44.

IV. *Evnen til at råde over egen person* indtræder ved forældremyndighedens ophør, d. v. s. ved opnåelsen af en alder af 18 år eller ved indgåelse af ægteskab forinden dette tidspunkt, M. L. § 18. Myndighed kræves således ikke. Også den umyndiggjorte råder selv over sin egen person, medmindre han særlig er umyndiggjort også i personlig henseende efter M. L. § 46, hvilket kun kan foretages af retten, enten i forbindelse med umyndiggørelsessagen eller under en særlig sag.

Råden over egen person er heller ikke i almindelighed betinget af dømmekraft. Selvom en person er sindssyg, er hans pårørende eller det offentlige kun under særlige i den positive lovgivning angivne betingelser beføjet til at gribe ind overfor ham og begrænse hans handlefrihed, se lov nr. 118 af 13. april 1938 om sindssyge personers hospitalsophold. Åndssvage kan derimod inddrages under anstaltsforsorg alene på grundlag af deres åndssvaghed, se lov nr. 171 af 16. maj 1934 og nedenfor s. 169.

§ 6.

UMYNDIGE. SÆRLIG OM UMYNDIGGØRELSE

Umyndige¹⁾ er ifølge M. L. § 1 dels de mindreårige under 21 år, dels de umyndiggjorte. Personer der er sat under lavværge-mål, og personer hvis aftaler er uforbindende på grund af manglende dømmekraft betegnes ikke i myndighedsloven som umyndige, men deres aftaler behandles i det væsentlige som om de var indgået af en umyndig, se § 54, jfr. § 56, og § 65. Når andre love giver særlige regler om *umyndiges* aftaler, opstår det spørgsmål om disse er anvendelige også på personer, der er under lavværgeomål eller hvis aftaler er ugyldige på grund af mang-

¹⁾ Om den begrænsede inhabilitet der må antages at følge med en båndlæggelse, se Arveretten s. 175-78.

lende evne til at handle fornuftsmæssigt. Reglen i gbl. § 14 om umyndighed hos overdrageren af et gældsbrev må således være analogisk anvendelig i disse tilfælde, jfr. den mere fuldstændige opregning i gbl. § 17, Ussing-Dybdal s. 38 og Ussing Obligationens ret alm. del s. 288. Se også Gaarden ad § 1.

Myndighedsalderen var tidligere 25 år. Efter D. L. 3-17-34 var det ganske vist således at værgemålet ophørte med det 18. år. Den der er blevet 18 år betegnes i lovgivningen som myndig (personlig myndig, myndig under kurator e. l.). Han råder over egen person, arbejdskraft og selverhverv, men ikke over formuen, og kan ikke binde sig ved retshandler vedrørende denne. Værgen afløses ved myndlingens 18. år af en kurator, der har en lignende stilling som en lavværg. Han handler ikke som en egentlig værg på den umyndiges vegne, men den unge mellem 18 og 25 år skal have sin kurators samtykke til alle formuedispositioner. Først med det 25. år indtræder fuldmyndighed. Hele denne ordning med to slags myndighed forsvandt ved myndighedsloven 1922, der fikserer myndighedsalderen til 21 år, og som ikke bruger begrebet personlig myndighed. De undtagelser fra reglen om den umyndiges manglende evne til at disponere, som M. L. anerkender, svarer nogenlunde til de beføjelser som tidligere fulgte med den personlige myndighed. Alligevel bør begrebet ikke fastholdes. Det strider mod myndighedslovens sprogbrug at betegne en person under 21 år som myndig, selv om det kun er i en enkelt retning. En fastholden af et i ældre ret kendt overbegreb, som den nye lov ikke vedkender sig, kan være farlig, fordi det frister til deduktioner, som der ikke er hold i efter myndighedslovens regler.

Den der er 21 år eller derover, er myndig, men kan under de i lovens § 2 anførte forhold gøres umyndig. *Umyndiggørelse* kan kun ske ved retsdekret, aldrig ved administrativ beslutning. Den forudsætter altid en særlig objectiv umyndiggørelsesgrund. Den pågældendes eget ønske om at blive umyndiggjort er aldrig nok. Begæring om umyndiggørelse kan fremsættes af ægtefælle,

slægtninge i op- eller nedstigende linie eller første sidelinie, værge eller lavværge. Øvrigheden (politimesteren) har endvidere en selvstændig ret og pligt til at begære en person umyndiggjort, når dette må anses for rigtigt, rpl. § 457, jfr. justitsmin. skr. nr. 46 af 15. januar 1931 og nr. 355 af 20. dec. 1941. De nærmere regler om fremgangsmåden i sager om umyndiggørelse og lavværgeomål findes i rpl. kap. 43, jfr. *Hurwitz* Tvistemaal s. 312-17 og *J. L. Frost* Umyndiggørelsessagers behandling i Fuldmægtigen 1939 s. 125-35 og s. 137-40.

Lovens § 2 nævner 4 umyndiggørelsesgrunde, hvoraf nr. 1-3 virker uafhængig af om den pågældende selv ønsker at blive umyndiggjort eller modsætter sig umyndiggørelsen, medens nr. 4 forudsætter et ønske hos den pågældende selv om at blive umyndiggjort. For at der kan tillægges en persons ønske om at blive umyndiggjort retlig virkning, må han have den fornødne dømmekraft til at fatte beslutningen. Det samme gælder, når der ellers er spørgsmål om at tillægge hans processuelle stilling under sagen betydning, jfr. rpl. § 459 »ikke indvender noget derimod«.

Forsåvidt angår nr. 1-3 er kriteriet det samme: *uskikket til at varetage sine anliggender*. Når der i nr. 2 tales om den, der udsætter sin eller sin families velfærd for fare, er dette netop et typisk udslag af, at han er uskikket til at varetage sine anliggender. At en person er uskikket til at varetage *andres anliggender* f. eks. som sagfører, værge eller kommissionær kan ikke begrunde hans umyndiggørelse, H. R. D. i U. f. R. 1923 s. 853. »Sine anliggender« må dog ikke tages for snævert. Som nr. 2 viser omfatter det også hans families interesser. »Anliggender« er ikke blot økonomiske anliggender, men som § 46 viser også personlige anliggender, jfr. Fr. Heise i U. f. R. 1943 B s. 123. En person, der er uegnet til selv at drage tilbørlig omsorg for sin person, kan derfor umyndiggøres såvel i formueretlig som i personlig henseende, selvom han ikke er i besiddelse af nogen formue, H. R. K. i U. f. R. 1932 s. 1012. Kravet til uskikkethed må være temmelig

strengt. Det er ikke nok, at han er mindre skikket til at varetage sine anliggender, jfr. nr. 4 e contrario. Det er imidlertid ikke nok til at umyndiggøre nogen, at domstolen finder at han er uskikket til at varetage sine anliggender. Årsagen hertil skal være en af de under nr. 1-3 opregnede.

1) Den der på grund af *sindssygdom, åndssvaghed eller anden sjælelig forstyrrelse* er uskikket til at varetage sine anliggender. Om sindssygdom, åndssvaghed eller anden sjælelig forstyrrelse foreligger, må normalt oplyses ved lægeerklæring. Bedst er det, når der herom foreligger erklæring fra særlig sagkyndig læge. Overfor M. L. § 65 er der grund til at fremhæve, at det på den ene side ikke er nok til at umyndiggøre en person, at han på grund af forbigående sindsforvirring har vist sig at mangle evnen til at handle fornuftsmæssig, og at det på den anden side ikke er en betingelse for at umyndiggøre nogen, at han ved afslutningen af enkelte retshandler har vist sig at mangle evnen til at handle fornuftsmæssig. Afgørende er det, om retten ved en samlet bedømmelse af hans forhold kommer til det resultat, at han på grund af sjælelig forstyrrelse er uskikket til at varetage sine anliggender. Grænsen sjælelig forstyrrelse er vag. Jfr. U. f. R. 1938 s. 563 umyndiggørelse af en 50årig kvinde, der ikke var sindssyg eller åndssvag, men et degenereret individ af sært og indesluttet væsen og med en sygelig tilbøjelighed til at blive *hidsig*. H. R. K. i U. f. R. 1938 s. 790 betingelserne manglede for at umyndiggøre en 43årig ugift kvinde, der hverken var sindssyg eller åndssvag, uanset at hun i anledning af et byggeri som hun havde indladt sig på, havde udvist en så enestående *stædighed*, at hun efterhånden syntes at komme til at lide af en psykisk abnormitet. H. R. K. i U. f. R. 1939 s. 330 en 70årig enke, der ifølge lægeerklæring var indesluttet, *pjanket*, meget sjusket, let at overtale og et let bytte for enhver veltalende person, kunne ikke umyndiggøres på grund af sjælelig forstyrrelse. H. R. K. i U. f. R. 1949 s. 875 en 26årig småt begavet kvinde, der intellektuelt måtte placeres i *sinkegruppen*, umyndiggjort i såvel formueretlig som per-

sonlig henseende. — Om umyndiggørelse af alderdomssvækkede eller sære personer, der *vægrer sig ved at betale skatterestancer*, prioritetsrenter e. l., se U. f. R. 1941 s. 683, V. L. T. 1942 s. 105, U. f. R. 1946 s. 897 og 1949 s. 708.

2) Den der ved *ødselhed eller anden uforsvarlig adfærd* udsætter sin eller sin families velfærd for fare. Uforsvarlig adfærd omfatter enhver groft forsømmelig formueforvaltning, jfr. Familieretten II s. 224–26. I overensstemmelse med D. L. 3–17–1 nævnes som eksempel særlig ødselhed, hvorved efter almindelig sprogbrug forstås, at en person bortsløser sine midler (eller midler han skaffer sig ved letsindig optagne lån) ved et unyttigt og overdrevent forbrug, der står i åbenbart misforhold til hans økonomiske stilling, jfr. Stenbeck-Lindhagen s. 6. At tab er lidt kræves ikke. Det er tilstrækkelig, at der som følge af hans uforsvarlige adfærd er fare for en væsentlig forringelse af hans eller hans families økonomiske stilling.

3) Den der på grund af *drikfældighed eller lignende last* er uskikket til at varetage sine anliggender. Drikfældighed og lignende last må forstås på samme måde som »henfalden til misbrug af beruselsesmidler« i Æ. L. I § 53, stk. I, jfr. Familieretten II s. 107 og U. f. R. 1949 s. 401.

Nr. 1–3 angiver udtømmende under hvilke betingelser en person kan umyndiggøres *mod sin vilje*. Disse betingelser må være strenge, da en umyndiggørelse betyder et vidtgående indgreb i en persons rettigheder. Foreligger der iøvrigt omstændigheder, som gør en umyndiggørelse ønskelig, er der dog mulighed herfor forsåvidt den pågældende selv samtykker i umyndiggørelsen. Efter nr. 4 kan en person umyndiggøres, når han på grund af legemlig mangel, sygdom eller anden skrøbelighed er mindre skikket til at varetage sine anliggender og selv ønsker at blive umyndiggjort. Den pågældendes eget ønske er således aldrig nok, men der skal yderligere foreligge visse objective betingelser, der kan begrunde en umyndiggørelse. Som eksempel på »legemlig mangel« kan nævnes, at vedkommende er blind, døv, stum

eller lam. »Sygdom« behøver ikke at være legemlig, men kan også være en psykisk defekt, som ikke er så betydningsfuld, at nr. 1 kan finde anvendelse. Som praktisk eksempel på »anden skrøbelighed« kan nævnes alderdomssvækkelse.

Som § 2 nr. 4 viser, jfr. § 54 om lavværgemål, anerkender vor ret ikke nogen selvumyndiggørelse. Man kan ved aftale med trediemand forpligte sig til ikke at råde over bestemte ejendele uden hans eller en andens samtykke, se rpl. § 512 om udelukkelse af kreditorforfølgning, jfr. Erwin Munch-Petersen, *Tvangsfuldbyrdelse* 1948 s. 84-88 og *Vinding Kruse I* s. 219-20. Men dette bliver kun en rådighedsindskrænkning, ingen habilitetsbegrænsning. Selvom samtykke ikke foreligger, er en retshandel, der indgås med godtroende medkontrahent, gyldig.

En umyndiggørelse kan have forskellig virkning. En umyndiggørelse efter § 2 er en umyndiggørelse i formueretlig henseende, der i det hele stiller den umyndiggjorte på samme måde som en mindreårig. Den bevirker ifølge § 34, at den umyndiggjorte ikke selv kan råde over sin formue eller forpligte sig ved retshandel. Hvis intet derom er sagt, bevarer han evnen til at indgå arbejdsaftaler og til at råde over egen person. Men ved udtrykkelig bestemmelse af retten kan beføjelsen hertil berøves ham, se § 38 og § 46. En personlig umyndiggørelse forudsætter altid — ligesåvel som rettens bestemmelse efter § 38 — en formueretlig umyndiggørelse. Men det er ikke en betingelse for at en person kan umyndiggøres, at han har formue, jfr. foran om fortolkningen af »sine anliggender«. En personlig umyndiggørelse efter § 46 af en formueløs person kan være påkrævet for at gennemføre en tvangsanbringelse eller andre (mindre) indskrænkninger i hans personlige handlefrihed. At han tillige umyndiggøres i formueretlig henseende er naturligt, fordi man herved på forhånd berøver ham muligheden for at påtage sig forpligtelser og ifalde kontraktsansvar, der kan søges fyldestgjort i hans fremtidige erhvervelser. Man undgår herved endvidere bevisvivlene ved anvendelsen af M. L. § 65. Spørgsmålet om der er tilstrækkelig

grund til at umyndiggøre en person også i personlig henseende gøres til genstand for en nøje og selvstændig prøvelse, jfr. H. R. K. i U. f. R. 1950 s. 163.

Ifølge § 3 kan en mindreårig umyndiggøres efter § 2 fra det fyldte 18. år at regne, når omstændighederne gør det påkrævet. Begrundelsen herfor er, at der med det 18. år indtræder en vis udvidet handleevne, dels til at råde over egen person, dels til at indgå aftaler om personligt arbejde, jfr. § 18 og § 35. Endvidere kan det være hensigtsmæssigt at begynde en umyndiggørelsessag nogen tid før myndighedsalderens indtræden for at undgå, at der bliver et kortere tidsrum, hvor en dertil uegnet person har myndighed og kan forspilde virkningerne af en senere umyndiggørelse.

Når endeligt umyndiggørelsesdekretet er afgivet påhviler det retten at give den værgebeskikkende myndighed underretning herom, jfr. rpl. § 465. Dette er normalt skifteretten som administrativ myndighed, i København magistraten, jfr. M. L. § 17. Undtagelsesvis kan der dog blive tale om værgebeskikkelse ved en judiciel myndighed, jfr. rpl. § 459 hvorefter underretsdommeren, der afgiver et foreløbigt umyndiggørelsesdekret, samtidig beskikker en foreløbig værge.

§ 5 bestemmer, at umyndiggørelsen skal ophæves, når den umyndiggjorte findes skikket til selv at varetage sine anliggender. Begæring om ophævelse kan fremsættes af de samme personer som kan begære umyndiggørelse, herunder den umyndiggjorte selv. Om ophævelse skal ske, beror alene på rettens bestemmelse. Er sindssvaghed umyndiggørelsesgrunden, kan der som regel ikke tages hensyn til et af den umyndiggjorte eller af andre på hans vegne indgivet andragende, medmindre det er ledsaget af en anbefaling fra retslægerådet eller en embedslæge eller fra overlægen på den helbredelsesanstalt, på hvilken den umyndiggjorte har været anbragt, rpl. § 466. (Med hensyn til det i § 2, nr. 4 omhandlede tilfælde må det være en betingelse for ophævelse af umyndiggørelsen, at de der nævnte objective omstændigheder

ikke længere foreligger eller som følge af ændrede forhold har mistet deres betydning. Derimod kan den umyndiggjortes begæring om ophævelse ikke alene være tilstrækkelig. Et andragende om ophævelse af umyndiggørelsen, fordi den oprindelige umyndiggørelsesgrund er bortfaldet, kan afslås, når der nu foreligger en anden umyndiggørelsesgrund efter § 2, nr. 1-3. Derimod kan den som er umyndiggjort i henhold til bestemmelserne i nr. 1-3, ikke mod sin vilje holdes umyndiggjort under henvisning til at der nu foreligger en af de i nr. 4 omhandlede umyndiggørelsesgrunde, ligesom den der har samtykket i en umyndiggørelse i henhold til nr. 4, næppe kan holdes i umyndighed på grund af andre af bestemmelsen omfattede objective omstændigheder end de som udtrykkelig er omfattet af samtykket, jfr. Stenbeck-Lindhagen s. 11-12. Hvis retten ikke finder en fuldstændig ophævelse af en umyndiggørelse forsvarlig, kan eventuelt alene den personlige umyndiggørelse ophæves, jfr. H. R. K. i U. f. R. 1938 s. 683. Ligeledes kan en bestemmelse i henhold til § 38 selvstændig ophæves).

§ 7.

UMYNDIGHEDENS RETSVIRKNINGER

I. *Hovedreglen* om virkningen af umyndighed — herunder både mindreårighed og umyndiggørelse — findes i M. L. § 34, der bestemmer, at en umyndig ikke selv kan råde over sin formue eller forpligte sig ved retshandler, forsåvidt ikke andet særlig er bestemt.

At den umyndige *ikke kan råde over sin formue* betyder, at han ikke selv kan udøve de sædvanlige ejerbeføjelser over sine ejendele. Udtrykket »formue« må omfatte samtlige ejendomsrettigheder, middelbare såvel som umiddelbare. I betegnelsen kan man næppe indlægge et krav om økonomisk værdi. Selvom der er tale om genstande uden økonomisk værdi f. eks. en samling breve, må den umyndiges råden på egen hånd være udelukket. Forfatterretten vil oftest være af økonomisk værdi, men uanset

hvorvidt dette er tilfældet, kan den umyndige forfatter ikke på egen hånd afslutte en forlagskontrakt, hvori der skal tages stilling til rækkevidden af overdragelsen og de mange forskellige udnyttelsesmuligheder. Tilfældet falder ikke ind under M. L. § 35, hvorefter den umyndige alene kan påtage sig at udføre litterært arbejde, og lovens § 39 fører kun til at den umyndige forfatter får fri rådighed over det ham ifølge forlagskontrakten tilkomme forfatterhonorar. Forlagskontrakten må indgås af værgen. Derimod kan pupilautoriteternes godkendelse ikke være fornøden. En umyndig opfinder kan vel på egen hånd indgive ansøgning om et patent, men derimod ikke råde over patentretten. (Jfr. *Vinding Kruse* II s. 751-52, *Hartvig Jacobsen* Ophavsretten s. 15-16, Forlagsretten s. 79, *Knoph* Åndsretten s. 247-48 og s. 77).

§ 34 forbyder *enhver form for råden* fra den umyndiges side. Den umyndige har ikke ret til selv at forvalte sin formue, drive sin virksomhed eller ejendom, oppebære og kvittere for udbyttet af sine midler, og han er afskåret fra at indgå retshandler vedrørende formuen. Han kan ikke sælge, bortgive, bytte, pantsætte, udlåne eller udleje sine ting. Har den umyndige rådet på egen hånd over sin formue, er retshandlen uforbindende, jfr. nedenfor om umyndighedens ugyldighedsvirkning på retshandlen.

Loven forbyder dernæst generelt den umyndige *at forpligte sig ved retshandel*. Reglen gælder ikke bare retshandler vedrørende formuen. Hovedreglen er, at den umyndige ikke ved aftale med trediemand kan påtage sig nogen gyldig forpligtelse til at udrede penge eller andre ydelser eller til iøvrigt at foretage eller undlade noget. Han kan ikke stifte fordringsret til fordel for trediemand. Herfra gælder imidlertid vigtige undtagelser, jfr. § 34 i. f. »for såvidt ikke andet nedenfor er bestemt«.

II. Undtagelserne.

A. Undtagelse gælder for det første med hensyn til *arbejdsaftaler*. For et barn indgås sådanne aftaler af forældremyndighedens indehaver, jfr. Familieretten I s. 94. Når barnet fylder 18 år

eller indgår ægteskab, ophører imidlertid forældremyndigheden og dermed forældrenes pligt til at forsørge barnet, der fra nu af må forsørge sig selv. Barnet bør derfor fra dette tidspunkt have adgang til at disponere over sin arbejdskraft på egen hånd. I overensstemmelse hermed bestemmer lovens § 35, at en mindreårig, der er fyldt 18 år eller har indgået ægteskab, selv træffer bestemmelse om *indgåelse og ophævelse af aftale* om tjeneste eller andet *personligt arbejde*. Denne bestemmelse medfører, at den 18årige selv kan påtage sig alle slags forpligtelser, som efter deres indhold kan opfyldes alene ved den mindreåriges personlige arbejde, uden formuens hjælp. »Tjeneste« er særlig nævnt, fordi det er den praktisk hyppigste form for personligt arbejde, jfr. Ussing Enkelte Kontrakter s. 325–26. Personligt arbejde kan være åndeligt såvel som legemligt. Aftalen må efter sit principale indhold kunne opfyldes ved den mindreåriges eget arbejde, og det må kræves at medkontrahenten med føje har antaget, at det var den mindreåriges mening selv at udføre arbejdet, jfr. Ussing s. 128–29. Den mindreårig kan ikke forpligte sin formue, kun sin arbejdskraft. Men den aftale som han har indgået med hjemmel i § 35 er bindende for ham på samme måde som en myndig persons arbejdskontrakt, således at hans formue hæfter på sædvanlig måde hvis han ikke opfylder arbejdsaftalen. Ligesom en myndig arbejder må han principielt være ansvarlig efter culpa-reglen for skade som han påfører arbejdsgiveren, se Ussing Enkelte Kontrakter s. 363. Men praksis vil næppe, når der ikke foreligger forsæt eller grov uagtsomhed, statuere ansvar for den umyndige arbejder.

Hvorledes vederlaget skal erlægges, om der er tale om tids- eller akkordbetaling er uden betydning. Den mindreårig kan også gyldig forpligte sig til at arbejde uden vederlag. At vilkårene for en arbejdsaftale er ugunstige for den mindreårig, kan ikke bevirke dens ugyldighed, cfr. dog Juristens domssamling 1942 s. 133. Alle aftaler om arbejdet og arbejdsvilkårene, derunder lønnen, må ifølge § 35 gyldig kunne indgås mellem

arbejdsgiveren og den 18årige arbejder. Denne er berettiget til selv at modtage og kvittere for lønnen, og må på egen hånd kunne eftergive lønnen også for allerede udført arbejde. § 39 giver ikke værgen eller pupilautoriteterne nogen beføjelse til at gribe ind i forholdet til arbejdsgiveren; cfr. Ussing s. 131. Den mindreårige kan ikke indgå aftale om skærpelse af det normale kontraktmæssige ansvar, f. eks. forpligte sig til at udrede en konventionalbod i tilfælde af misligholdelse af arbejdskontrakten. En mindreårig kan ikke efter § 35 indgå aftale, hvorved han forpligter sig til ikke at benytte sin arbejdskraft. Det må dog vistnok antages, at han ved indtræden i et fast tjenesteforhold kan indgå på et konkurrenceforbud der er naturligt og sædvanligt ved sådanne kontrakter, cfr. Ussing s. 128 og U. f. R. 1944 s. 614.

Har en mindreårig samtidig forpligtet sig til en arbejdsydelse og en formuepræstation, antager lovens motiver s. 55 at aftalens gyldighed må bero på, om den væsentlig kun medfører en arbejdspligt, eller om en formueydelse er det væsentlige i aftalen. Denne løsning, hvorefter *aftaler med blandet personligt og formueretligt indhold* behandles som en enhed, er imidlertid næppe den rette. Lovens ord må medføre, at en mindreårig ikke kan påtage sig pligt til at erlægge selv en uvæsentlig formueydelse. Har en mindreårig indgået en aftale med blandet indhold, vil en delvis forpligtelse kunne indtræde, nemlig til at udføre det personlige arbejde. Dog vil almindelige forudsætningsregler efter omstændighederne kunne medføre bortfald af hele aftalen.

Det følger heraf, at en umyndig ikke som *værksmester* kan påtage sig garanti for tilvejebringelse af et givet arbejdsresultat, idet en sådan garantiforpligtelse går ud over en pligt til personligt arbejde. En mindreårig kan påtage sig at arbejde som repræsentant for et firma på provisionsbasis, men han kan ikke indgå en aftale hvorved han forpligter sig til at tilbagebetale et ham til rådighed udbetalt a conto provisionsbeløb, når der ikke til firmaet indgår det antal ordrer som dette har forventet, jfr. utrykt byretsdom af 2. juli 1932.

Den mindreårige kan påtage sig at optræde som *fuldmægtig* for andre ved afslutning af aftaler, men garantien efter aftalelovens § 25 for fuldmagtens behørighed kan han ikke påtage sig. Derimod må trediemand kunne kræve den negative kontraktsinteresse erstattet, hvis den umyndige mellemmand har skuffet ham forsætlig eller uagtsomt, jfr. Ussing Aftaler s. 341.

Har en mindreårig modtaget en ting som *lån til brug* er den i aftalen liggende erhvervelse gyldig. Långiveren er bundet til at lade den umyndige bruge genstanden i den aftalte tid. Den mindreårige låntager er forpligtet til bevaring og tilbagelevering af tingen, forsåvidt pligten hertil ikke går ud over hvad han kan opfylde ved sit eget arbejde. Han må betale erstatning, hvis han forsætlig eller uagtsomt har krænket de ham ifølge kontraktsforholdet påhvilende pligter, hvis han f. eks. uberettiget har disponeret over tingen eller den er gået til grunde eller forringet ved hans forsømmelse. Må skaden derimod betegnes som hændelig, må han være ansvarsfri, idet det særlige ansvar for hændelig undergang af lånet, som påhviler en låntager efter D. L. 5-8-1 må være betinget af at han er myndig, jfr. U. f. R. 1933 s. 792 og for tidligere ret Jul. Lassen, Obligationsretten spec. del 1897 s. 596.

Lignende regler som om lån til brug må gælde om *depositum regulare*. Har en mindreårig påtaget sig at opbevare en ting for en anden, må han hæfte for den skade der sker som følge af hans forsømmelse af den arbejdspligt han har påtaget sig. Han kan derimod ikke på egen hånd påtage sig pligt til at skaffe opbevaringsrum o. l. Medens en 18årig depositar ifalder fuldt ansvar for forbrug af penge, der er overgivet ham til opbevaring, således at bestemmelsen i M. L. § 44 er uanvendelig, kan dette ikke være tilfældet ved *depositum irregulare* og *lån til eje*. Pligten er her ikke en pligt til personligt arbejde, men en forpligtelse til at udrede et pengebeløb af sin formue, og til påtagelse heraf kræves myndighed. Har en umyndig modtaget og forbrugt et pengelån, har långiveren alene krav på tilbagebetaling i det omfang det er hjemlet ved reglerne i § 44.

For børn under 18 indgås arbejdsaftaler som ovenfor bemærket normalt af forældrene. Der er naturligvis intet til hinder for, at forældrene kan give barnet en fuldmagt til selv at indgå og ophæve sådanne aftaler. Lovens § 35, stk. 2 går imidlertid videre ved at give unge mennesker mellem 15 og 18 år *en legal fuldmagt* til selv at ophæve den aftale som er indgået med samtykke af forældremyndighedens indehaver og på egen hånd påtage sig arbejde af lignende art. Den oprindelige aftale skal være indgået i henhold til en speciel eller generel tilladelse fra forældrene. Det er herpå den legale fuldmagt bygger. Men den skal være indgået af den mindreårige på egen hånd, således at han selv har valgt medkontrahenten eller truffet bestemmelse om de væsentlige vilkår. Den mindreårige har ikke beføjelsen efter § 35, stk. 2, hvis den oprindelige aftale i det væsentlige var indgået af forældremyndighedens indehaver; jfr. herved U. f. R. 1926 s. 749, aftalen var indgået af faderen, og barnet der var 16 år kunne ikke gyldigt træffe aftale med husbonden om ophævelse af aftalen. Dernæst kræves at barnet ved aftalen er blevet i stand til selv at sørge for sit underhold. Bestemmelsen er mest praktisk hvor et barn mellem 15 og 18 år er sat i tjeneste langt fra hjemmet, og hvor det derfor ville være upraktisk for barnet og arbejdsgiveren om enhver ændring i tjenesteforholdet krævede forældrenes samtykke. Har barnet sagt sin plads op, har han dog kun beføjelse til at påtage sig arbejde af lignende art. Har han haft tjeneste ved landbruget, kan han sige sin stilling op og søge anden tjeneste på landet, men ikke uden videre tage arbejde på en fabrik eller hyre som sømand. Det må endvidere kræves at han ved den nye aftale fortsat er i stand til selv at sørge for sit underhold. Den mindreårige mellem 15 og 18 kan derfor ikke som den der er over 18 forpligte sig til at arbejde uden vederlag.

Om den mindreårige kan samtykke i en ændring af den aftale, han selv har indgået med hjemmel i § 35, stk. 2, må bero på om han på egen hånd ville have kunnet indgå en ny aftale med den ændrede aftales indhold. § 35 indeholder ingen udtrykkelig eller

direkte regel om forlængelse af et af den unge på egen hånd indgået fæstemål; det må antages at den unge har samme beføjelse hertil som til at ophæve den første aftale og indgå nyt fæstemål med en anden arbejdsgiver.

Som et naturligt udslag af forældremyndigheden kan den legale fuldmagt, som § 35, stk. 2 giver barnet, begrænses eller helt udelukkes af forældremyndighedens indehaver, jfr. ordene »medmindre andet bestemmes af forældremyndighedens indehaver«. Forældrene har ansvaret for barnets opdragelse og velfærd og må derfor, når de ikke anser ham egnet til at udøve beføjelserne, kunne forbyde ham, at han gør brug af dem. Har forældrene forbudt den unge at gøre brug af beføjelserne efter § 35, stk. 2, og indgår han alligevel i strid hermed en arbejdsaftale med en trediemand, der ikke kender eller bør kende forholdet, må medkontrahentens retsstilling bestemmes efter de almindelige regler om fuldmagt, jfr. aftalelovens §§ 13, 16 og 18. Hviler den oprindelige aftale alene på en mundtlig tilladelse, som forældrene har givet barnet, ophører beføjelsen efter § 35, stk. 2, når forbudet mod at gøre brug af den er meddelt barnet, jfr. aftalelovens § 18. Har forældrene derimod forsynet den umyndige med en almindelig holdt skriftlig tilladelse, der må anses bestemt til at være i hans besiddelse til forevisning for trediemand, må et mundtligt forbud rettet til den mindreårige selv være uden retsvirkning i forhold til en godtroende trediemand, der slutter en arbejdsaftale med den mindreårige efter forevisning af dokumentet. Ligeledes må den husbond, der fra forældrene har fået særskilt meddelelse om at den mindreårige har tilladelse til at fæste sig bort på egen hånd, kunne indgå aftale med ham, sålænge der alene er tilgået den mindreårige, men ikke husbonden, en tilbagekaldelse fra forældrene.

Østre Landsrets dom i U. f. R. 1951 s. 1092 antager at forældrenes adgang til at begrænse den mindreåriges ret til på egen hånd at indgå nye aftaler kun tager sigte på de aftaler som den mindreårige i fremtiden træffer, og ikke på dem han allerede måtte

have indgået. — Denne sætning er efter min opfattelse for generel, og den har ikke — som det siges i dommen — støtte i bemærkningerne (s. 56–57) i kommissionsudkastet, der intet indeholder om hvornår bemyndigelsen skal tages tilbage. Efter min mening kan den tilbagetages til enhver tid, sålænge første fæstemål ikke er udløbet. Indgår den unge ny aftale med arbejdsgiveren forinden dette tidspunkt, må tilbagekaldelse frit kunne ske, når meddelelse herom gives uden ugrundet ophold efter at forældrene har fået kendskab om den nye aftale.

Forældrene kan ikke blot nedlægge forbud mod anvendelse af beføjelsen i § 35, stk. 2. De har endvidere efter § 36 adgang til, når hensynet til den mindreåriges opdragelse eller velfærd kræver det, helt at ophæve en arbejdsaftale, som en mindreårig mellem 15 og 18 har indgået med hjemmel i den nævnte bestemmelse. Når ophævelse finder sted i medfør af § 36, kan den mindreåriges medkontrahent ikke kræve erstatning efter de almindelige regler. Ophævelsen skal ifølge § 36, stk. 2 såvidt muligt ske med rimeligt varsel, og hvor billighed taler derfor kan der tillægges den anden part en passende erstatning. Den umyndige må således efter omstændighederne dække det tab, der påføres husbonden ved aftalens ophævelse, f. eks. betaling af annoncer om anden medhjælp. Er det arbejde der forlanges af barnet ikke passende efter dets alder, kan aftalen ophæves straks og uden erstatningspligt, se Juristens domssamling 1947 s. 149.

Ifølge § 37 gælder M. L. ikke for lærlingeforhold. Lærlingekontrakt kan ikke på egen hånd indgås af en mindreårig under 18 år. Kontrakten afsluttes af forældrene. Også i den senere lærlingelov nr. 120 af 7. maj 1937 § 3, stk. 3 må udtrykket »værgen« læses som forældremyndighedens indehaver. Er lærlingen over 15 år, og skal kontrakten binde ham efter det 20. år, skal den medunderskrives af ham selv.

M. L. §§ 35–37 handler alene om mindreårige. *Umyndiggjorte* har ifølge § 38 som hovedregel samme beføjelse til at indgå arbejdskontrakter som tilkommer mindreårige over 18 år. Umynd-

diggørelsen er, når der ikke siges noget herom i dekretet, uden betydning for beføjelsen hertil. Men retten kan — enten i forbindelse med umyndiggørelsen eller under en særlig sag — når hensynet til den umyndiggjortes velfærd kræver det, bestemme, at arbejdsaftaler alene skal kunne indgås og ophæves af værgen. Er sådan bestemmelse truffet, kan værgen også ophæve en aftale, som den umyndiggjorte tidligere har indgået. Om erstatning og varsel gælder samme regel som efter § 36, stk. 2. Hvis en umyndiggjort savner evnen til at handle fornuftsmæssigt, vil en af ham på egen hånd indgået arbejdsaftale være uforbindende for ham efter § 65. Det er alene »uanset umyndiggørelsen«, at den umyndiggjorte selv kan træffe arbejdsaftaler efter § 38.

B. Myndighedsloven gør endvidere en undtagelse fra reglen i § 34 med hensyn til umyndiges *selverhverv*. Ifølge § 39 kan en umyndig selv råde over, hvad han har erhvervet ved egen virksomhed efter det fyldte 15. år. Virksomheden kan være af legemlig eller åndelig art, f. eks. forfattervirksomhed. § 39 tænker i første række på arbejde, hvorom aftale kan indgås efter § 35 eller § 38. Men den omfatter også en næring eller andet erhverv, hvortil tilladelse skal have efter § 49. Hvad der erhverves som underholdsbidrag eller erstatning for personskade eller skade på ting der er under værgens bestyrelse falder udenfor § 39. Af § 40 fremgår modsætningsvis at gave og arv ikke betragtes som selverhverv.

Rådigheden efter § 39 omfatter ikke alene de rettigheder — herunder fordringsrettigheder — den umyndige direkte har erhvervet ved sin virksomhed, men også *indtægten* af det erhvervede — såsom renter, frugter, gevinsten af lotteriseddel købt for selverhverv etc. — samt *hvad der træder i stedet for det*, f. eks. de genstande der er indkøbt for de selverhvervede penge, forsikringssummer, erstatningsbeløb o. l. Rådigheden omfatter alene, hvad den umyndige allerede har erhvervet ved egen virksomhed, derimod ikke rettigheder, som han endnu ikke har erhvervet,

f. eks. ikke-forfalden arbejds løn. Om umyndiges aftaler herom med arbejdsgiveren se ovf. s. 46-47.

Rådigheden efter § 39 tilkommer dog kun en mindreårig der er fyldt 15 år, og kun med hensyn til hvad han har erhvervet ved virksomhed der ligger efter denne alders indtræden. Før det 15. år anser loven ikke mindreårige i almindelighed for egnede til at have rådighed over selverhverv. For yngre må en tilsvarende rådighed grundes på en udtrykkelig eller stiltiende tilladelse af forældremyndighedens indehaver.

For *umyndiggjorte* omfatter rådigheden efter § 39 alene hvad han har erhvervet efter umyndiggørelsen, da denne netop ofte vil være sket for at forhindre den umyndiggjorte i at råde over hvad han tidligere har erhvervet. Adgangen til at råde over det der er indtjent før umyndiggørelsen, ophører med dekretets afsigelse, men den umyndiggjorte bevarer dog en legitimation til at disponere over sine ejendele indtil dekretet er tinglyst. Godtroende trediemand, der indgår aftale med den umyndiggjorte inden dette tidspunkt, vil kunne vinde ret i henhold til aftalen, jfr. M. L. § 4 og tinglysningsloven § 48.

Udtrykket »råder over« er tvetydigt. I snævrere forstand omfatter det kun retshandler, hvorved der direkte rådes over tingen, ikke gældsstiftelse hvorved der åbnes kreditor adgang til at søge fyldestgørelse i denne. I videre betydning som også omfattende gældsstiftelse er udtrykket brugt i arvefr. § 28. Når det her siges at arvingen »ikke kan råde over kapitalen men alene oppebære renten« forstås det således at enhver kreditorforfølgning er udelukket i arvingens levende live. I M. L. § 34 og § 39 er »råder over« derimod brugt i den snævrere betydning. I § 39 siges det udtrykkelig at rådigheden ikke medfører adgang til at påtage sig gældsforpligtelser. Der kan derfor ikke efter § 39 gyldigt indgås et genuskøb med en umyndig. Den rådighed som § 39 giver den umyndige kan indirekte medføre forpligtelser af obligatorisk karakter, således sædvanligt ansvar for vanhjemmel og mangler, jfr. Stenbeck-Lindhagen s. 63 og Rikheim s. 68.

Den umyndige har ret til at have sit selverhverv i sin besiddelse; han kan bruge og bearbejde det som han vil. Han kan sælge og bortgive sit selverhverv, ligesom han kan udlåne og udleje og foretage de i forbindelse dermed stående retsskridt, f. eks. opsigelse, reklamation, hæve et køb. Hvis en umyndig undtagelsesvis for sit selverhverv har erhvervet en fast ejendom, må han kunne disponere over den uden værgens og pupilauctoriteternes samtykke. Kravet i T. L. § 10, stk. 2 om at ved skøder udstederens »myndighed« skal være attesteret, kan ikke være til hinder herfor. Når erhvervelsen bevislig er sket for selverhverv, må »myndighed« i denne særlige situation betyde den efter M. L. § 39 fornødne myndighed til at disponere over selverhverv.

Da det udtrykkelig siges i § 39, at rådigheden ikke medfører adgang til at påtage sig gældsforpligtelser kan den umyndige ikke på egen hånd foretage kreditkøb, end ikke således at kreditor skal være indskrænket til at holde sig til debtors selverhverv. Dette er udelukket, fordi den umyndige overhovedet ikke kan disponere efter § 39 over hvad han fremtidig måtte kunne erhverve, men kun over det som han allerede har erhvervet. Om afbetalingskontrakter se ndf. s. 76-80.

Et tvivlsomt spørgsmål er om den umyndige efter § 39 kan pantsætte sit selverhverv. Sikkert er det at han ikke kan pantsætte sit selverhverv til sikkerhed for trediemands gæld, jfr. § 48. I Sverige antages det at en umyndig kan pantsætte selverhverv, dels til sikkerhed for en allerede eksisterende gyldig forpligtelse, dels når pantsætningen alene medfører behæftelse af tingen uden nogen personlig forpligtelse for ham selv, jfr. *Stenbeck-Lindhagen* s. 63. *Vinding Kruse* III s. 1380 mener at den umyndige kan *håndpantsætte* sit selverhverv, da sådan pantsætning næppe kan henføres under »påtagelse af gældsforpligtelser«, og de reale grunde for reglen om sidstnævnte ikke passer på denne pantsætning. Heroverfor kan imidlertid bemærkes, at vel er faren ved at tillade den umyndige håndpantsætning, hvor han må undvære tingen, mindre end ved en underpantsætning. Men tanken om at han nok

skal klare det krav som håndpantet skal sikre og få tingen tilbage, kan dog foranledige ham til letsindig at give tingen i pant, hvor han ville være mere forsigtig, hvis han vidste at tingen var endelig tabt for ham. Efter min opfattelse stemmer det bedst med lovens tanke: at forbyde den umyndige at påtage sig gældsforpligtelser, d. v. s. fremtidige forpligtelser som han på grund af sin unge alder ikke kan overskue, helt at forbyde ham pantsætning af selverhvervet, jfr. *Bentzon* s. 67 ved note 12. Til dette standpunkt har *Arnholm* sluttet sig for norsk rets vedkommende, se *Personrett* 1947 s. 53, *Panteretten* 2. udg. 1950 s. 95, jfr. *T. f. R.* 1943 s. 70, mens *Ussing* i *U. f. R.* 1945 B s. 29–30 nærmest har udtalt sig i modsat retning. — Ville man tillade den umyndige at pantsætte, måtte adgangen hertil efter min opfattelse gælde både hånd- og underpantsætning og være undergivet den i svensk ret gældende begrænsning.

Den rådighed der tilkommer en umyndig efter § 39, stk. 1, kan fratages ham, hvis det skønnes at hans tarv kræver det. Forsåvidt angår ugifte personer under 18 år er beføjelsen hertil givet til forældremyndighedens indehaver. Fratagelsen må ske ved at forældremyndighedens indehaver tager det erhvervede i sin varetægt. Kravet herom skyldes hensynet til godtroende trediemand. Kun når legitimationen er frataget den mindreårige, behøver trediemand at respektere forældrenes bestemmelse. Hvori varetægten skal bestå, må variere efter genstandens art. Ved penge o. l. må der ske en besiddelsesovergang. Er der tale om periodevis forfaldende løn, må forældrene aftale med arbejdsgiveren, at han skal udbetale lønnen til dem i stedet for til barnet. Har den mindreårige undtagelsesvis erhvervet en fast ejendom, må forældrenes beslutning om rådighedsberøvelse tinglyses på den faste ejendom.

Skal rådigheden over selverhverv fratages personer, som har indgået ægteskab, eller som er over 18 år, herunder umyndiggjorte, kræves værgens beslutning og desuden pupilautoriteternes samtykke. Også her kræves endvidere at legitimationen berøves

den umyndige. Kravene til rådighedsfratagelse er strengere ved denne gruppe, fordi der er tale om personer der skal forsørge sig selv; men man har på den anden side ikke ment helt at kunne undvære adgangen til fratagelse, der nærmest har praktisk betydning ved umyndiggjorte.

C. Ifølge M. L. § 40 finder reglerne i § 39 tilsvarende anvendelse på hvad en umyndig *ved gave eller testamente* har fået *til egen rådighed*. Det er kun ved retshandler *ex causa lucrativa* at medkontrahenten kan bestemme at den umyndige skal have fri rådighed over det modtagne. Når giveren har overladt en umyndig penge til indkøb, kan hans bestemmelse om hvorledes gavebeløbet skal anvendes ikke være bindende i forhold til tredie-mand, jfr. U. f. R. 1933 s. 149. Ved arv gælder reglen kun testamentsarv, ikke legal arv der altid går ind under værgens og overformynderiets bestyrelse. Forsåvidt angår tvangsarv må det antages, at arveladeren overhovedet ikke har adgang til med gyldighed at bestemme at hans umyndige arving skal have fri rådighed over tvangsarven. Til støtte herfor kan for det første anføres at retsgrunden for erhvervelsen ved tvangsarv ikke er testators viljesbestemmelse, men lovens ufravigelige regel; endvidere den fra lov 26. maj 1868 § 11 afvigende udtryksmåde. Reglen i loven 1868 § 11, om at enhver »arvelader« kan bestemme hvem der som værge skal bestyre de midler han efterlader en umyndig, forstås såvel efter hensigten med denne bestemmelse som ordene naturligt således, at sådan bestemmelse også kan træffes for tvangsarvens vedkommende. M. L. § 40 taler derimod om hvad en umyndig »har fået ved testamente« og efter moderne lovsprog omfatter en sådan regel ikke arvingens tvangslod, medmindre dette udtrykkelig er sagt, jfr. Æ.L. II § 21 nr. 2.

Da § 40 ikke nævner nogen aldersgrænse, må det trods henvisningen til § 39 antages at 15 års-grænsen ikke gælder her. Forsåvidt angår umyndiggjorte har den kun betydning for hvad der er skænket dem til fri rådighed efter umyndiggørelsen.

Når det iøvrigt siges at § 39 finder tilsvarende anvendelse, betyder det at rådighedens omfang er det samme, og at fratagelse af rådigheden kan ske efter reglerne i § 39, stk. 2. Der må være en mulighed for, uanset givers eller arveladers bestemmelse, at berøve den umyndige beføjelsen til at disponere på egen hånd over de modtagne midler. Den frie rådighed over skænkede midler rummer en særlig fare for den umyndige, dels fordi midler der er erhvervet uden arbejdsindsats ofte anvendes let-sindigt, dels fordi midlerne efter deres omfang eventuelt kan stå i misforhold til den umyndiges udvikling og evner. En rådighedsfratagelse kan eventuelt bevirke, at de forudsætninger, hvorunder gaven eller arven er givet, må anses for bortfaldet. Når en gave tilbydes en umyndig til fri rådighed, må han selv kunne afslå den. Er den umyndige under 18 år må det endvidere antages at forældrene i kraft af deres forældremyndighed må kunne afslå en sådan gave, når de finder at den ikke vil være til gavn for barnet, jfr. *Bentzon* s. 69, men cfr. *Ussing* s. 132 note 4.

Om anvendelsen af reglen i § 39, stk. 2, jfr. § 40 på personer mellem 18 og 21 år, der er under børneværnsforsorg henvises til Familieretten I s. 110.

D. Ifølge § 49 kan værger for en mindreårig over 18 år eller for en umyndiggjort med pupilautoriteternes samtykke give den umyndige tilladelse til på egen hånd at udøve en næring eller anden virksomhed. Hvorvidt tilladelse i det enkelte tilfælde bør gives vil afhænge af den umyndiges evner og uddannelse, samt af hvor store midler der kræves til den virksomhed han ønsker at drive og hvorledes disse kan tilvejebringes. Om han selv har skaffet den fornødne kapital ved selverhverv, eller han har formue under værgens eller overformynderiets bestyrelse, eller om midlerne skal skaffes ved lån, hvilket vel nok i de fleste tilfælde vil gøre tilladelsen betænkelig. En tilladelse efter § 49 må kunne gå ud på at den umyndige får lov til at *indtræde som deltager i et ansvarligt interessentskab*, jfr. *Stenbeck-Lindhagen* s. 155, se også

Sindballe, Dansk Selskabsret I s. 62. Når tilladelse efter § 49 foreligger udvides den umyndiges rådighedsområde, idet han efter § 41 på egen hånd kan indgå de retshandler som falder indenfor virksomhedens område. Hvilke retshandler den umyndige kan indgå i henhold til denne bestemmelse, må bero på karakteren af den virksomhed som tilladelsen gælder. Han må kunne indgå de retshandler som normalt udkræves til en virksomhed af denne art. Har den umyndige fået tilladelse til at drive handel, kan han på egen hånd træffe aftale om køb af handelsvarer, også på kredit og eventuelt udstede veksel til leverandøren; en afbetalingskontrakt vil også kunne være bindende for ham, jfr. Jørgen Hoffmeyer i U. f. R. 1944 B s. 293. Han kan ansætte medhjælpere i forretningen, leje lokale og foretage de salg som forretningen medfører. Butikken selv kan han derimod ikke afhænde. De forpligtelser som den umyndige har påtaget sig, kan søges fyldestgjort i alt hvad han ejer, også det som er under værgens eller overformynderiets bestyrelse. At den umyndige selv råder over indtægten af sin virksomhed følger af § 39. Misbruger den umyndige rådigheden, kan tilladelsen efter § 49 tilbagekaldes af værgen med pupilautoriteternes samtykke. Nogen hjemmel for værgen til at begrænse rådigheden ved at forbyde den umyndige at indgå visse retshandler haves der derimod ikke, jfr. Stenbeck-Lindhagen s. 71 og Rikheim s. 97, men cfr. Bentzon s. 70. En tilbagekaldelse af tilladelsen får efter § 41, stk. 2 kun virkning overfor trediemand, når han kendte eller burde kende den. Trediemands gode eller onde tro må afgøres konkret. Der er ikke foreskrevet nogen form for tilbagekaldelsen. Reglerne i aftaleloven om tilbagekaldelse af stillingsfuldmagt frembyder en nærliggende analogi. Det er ikke nok at det meddeles den umyndige at tilladelsen er tilbagekaldt, men det må i almindelighed kræves at han fjernes fra den virksomhed, f. eks. det landbrug eller den butik hvortil tilladelsen har været knyttet, jfr. aftalelov § 15. Har det firma hvorunder den umyndige har drevet virksomheden været anmeldt til handelsregisteret, bør

der ske afmeldelse til dette. Er der særlig grund til at befrygte at den umyndige trods tilbagekaldelse vil søge at fortsætte forretningsforbindelsen med en bestemt leverandør, der ikke kender tilbagekaldelsen, bør der gives denne særlig meddelelse, jfr. aftalelov § 19.

E. Ifølge M. L. § 42 har det sit forblivende ved ægteskabs- og arvelovgivningens regler om de derunder hørende retshandler. Reglerne i M. L. kap. 4 gælder ikke for disse retshandler. Om ægteskabs indgåelse se Æ. L. I §§ 6–9. Om ægtefællers retshandler se Æ. L. II § 11, §§ 18–19, § 35 og § 52. Af de undtagelser fra reglen i M. L. § 34 der følger heraf, må navnlig fremhæves bestemmelsen i § 11, der giver en mindreårig (men ikke en umyndiggjort) ægtefælle adgang til at disponere med gyldighed på egne og den anden ægtefælles vegne, se Familieretten II s. 231 ff. Om testamenter gælder reglerne i arvefr. 1845 §§ 21–22, om arveaftaler og dødsgaver § 14 og § 30.

F. Uanset ordene i § 34 »forsåvidt ikke andet *nedenfor* er bestemt«, kan det ikke antages, at bestemmelserne i §§ 35–41 udtømmende har angivet de tilfælde hvor en umyndig på egen hånd kan indgå retshandler. Andre undtagelser følger af almindelige retsgrundsætninger.

Værgen må således kunne benytte den umyndige som *fuldmægtig i hans egne anliggender*. Ligesom værgen kan godkende en af den umyndige indgået retshandel, kan han give et forhånds *samtykke* til en retshandel som den umyndige agter at indgå. Værgen må ligeledes, når den umyndige findes egnet hertil, kunne overlade ham passende pengebeløb til afholdelse af udgifterne ved hans underhold og øvrige personlige behov. Da § 49 hvor der er tale om at udøve en virksomhed kræver pupil-autoriteters godkendelse, må værgens bemyndigelse for den umyndige til at handle på egen hånd holdes indenfor snævre grænser. Men helt kan man naturligvis ikke — ligesålidt efter

som før M. L. 1922 — se bort fra værgens udtrykkelige eller stiltiende samtykke til den retshandel som en umyndig har indgået. Hvis værgen ser at den umyndige indlader sig i forretninger med godtroende trediemand, og værgen alligevel ikke griber ind, vil man sikkert betragte sagen som om han havde samtykket. En forudsætning for at værgen herved kan binde den umyndige må dog være, at værgen selv havde kompetence til at foretage dispositionen, jfr. *Arnholm* Passivitetsvirkninger s. 63-64.

En beføjelse for en umyndig til på egen hånd at indgå en retshandel kan endvidere følge af reglerne om *negotiorum gestio*, jfr. foran s. 36.

Vigtige undtagelser fra det resultat man ville komme til efter M. L. § 34 følger endvidere af reglerne om *ekstinktive godtroserhvervelser*. Når betingelserne for en ekstinktiv erhvervelse er tilstede, udelukkes den umyndiges vindikation eller krav på erstatning for det overleverede. Af særlig betydning er den såkaldte *pengeregel*, hvorefter den der i god tro modtager penge og pengerepræsentativer af en umyndig bliver ejer af pengene; jfr. *Ussing* Obligationsret alm. del s. 287-88. *A. W. Scheel* giver i *Personretten* 2. udg. s. 129 følgende begrundelse for reglen. Pengenes natur som almindeligt omsætningsmiddel må medføre, at den der modtager dem ikke kan være forpligtet til at undersøge om udgiveren er myndig eller har hjemmel til at udgive pengene. Skulle dette ske, ville derved lægges en hindring i vejen for de utallige daglige omsætninger, som disse ikke kunne tåle. Under disse udgives af personer, der ikke er myndige, ideligen penge som de har fuldkommen ret til at råde over fordi de går andres ærinder, eller pengene hører til deres selverhvervede formue eller er dem overgivet til fri rådighed. Modtageren af pengene må så meget mere have ret til at gå ud fra denne forudsætning som det er en værges pligt at sørge for at hans myndling ikke kommer i besiddelse af flere af de penge, der hører under værgemålet, end han skal have fri rådighed over.

I modsætning til hvad der gælder ved omsætningsgældsbreve,

kræves der til god tro ved penge ikke at modtageren med føje tror at overdrageren er myndig, men kun at han har grund til at gå ud fra at den umyndige var berettiget til at disponere som sket. Den umyndiges beføjelse kan navnlig bero på, at pengene hidrører fra selverhverv eller gave fra trediemand eller er overladt ham af værgeren til dækning af hans underhold eller andre personlige behov. Er der et klart misforhold mellem personens unge alder og den overdragne sums størrelse vil god tro i almindelighed være udelukket, jfr. Bentzon s. 75 og U. f. R. 1928 s. 615 hvor en 14årig dreng på egen hånd havde købt cykel for 144 kr.

Pengereglen er dannet i praksis og har aldrig fået nogen autentisk formulering; Ussing i U. f. R. 1945 s. 29 med note 3, der henviser til den grundlæggende dom fra 1856 i Schlegels samling I s. 726; jfr. også Illum Tingsret s. 428 med note 80. Pengereglen har udviklet sig som en hjælp i det daglige handelsliv, hvor en mængde kontante forretninger indgås af umyndige. Den er i første række anvendelig, hvor retshandlen straks opfyldes fuldtud ved erlæggelse af penge. Størst betydning har den ved kontantsalg. Men den må også gælde, hvor retshandlen — et kreditkøb eller en afbetalingskontrakt — er opfyldt ved successive pengebetalinger, eller hvor sælgeren vil tage de af den umyndige køber erlagte delvise betalinger (afdrag) som fuld betaling; jfr. Knud Norsker, Illum og Ussing i U. f. R. 1945 B s. 23-31, men cfr. Jørgen Hoffmeyer 1944 B s. 299-300.

Ussing har (s. 29) rejst spørgsmålet om pengereglen også omfatter håndpant sætning. Han fremhæver at panthaveren kun i de færreste tilfælde vil have tilstrækkelig grund til at tro at den umyndige var beføjet til at foretage en pantsætning. Det maner også til varsomhed at pengereglen ikke godkendes i de andre nordiske lande og at den heller ikke i Danmark hidtil har været brugt på håndpant sætning. Ussings udtalelse har hensyn til tilfælde, hvor den umyndiges medkontrahent kendte eller burde kende hans umyndighed. Er dette ikke tilfældet, mener Ussing (s. 28) at analogien af gældsbrevslovens § 14, der også omfatter

håndpantssætning af omsætningsgældsbreve, må føre til at en afbetalings sælger, der i god tro modtager penge af en umyndig, i kraft af sin sikkerhedsret i de betalte afdrag, må vinde ret i samme omfang som den der modtager et omsætningsgælds brev som betaling. Ussing vil i dette tilfælde anse pengebetalingen for gyldig. Heri kan jeg ikke være enig. Hvis en afbetalings sælger, hvem en umyndig afbetalingskøber har betalt afdrag med omsætningsgældsbreve, skulle forsøge på at påberåbe sig gbl. § 14, tror jeg ikke at han ville få noget ud heraf. Vil man her overhovedet tale om en sikkerhedsret, må det være en sikkerhedsstillelse mod at køberen ikke opfylder sine kontraktmæssige forpligtelser, og ikke en sikkerhedsstillelse mod at det viser sig at der slet ikke er indgået nogen (gyldig) kontrakt. — Hvad man nu end måtte mene om dette ganske specielle og upraktiske tilfælde, hvor en umyndig afbetalingskøber betaler afdrag med omsætningsgældsbreve, bør man ikke ved sådanne rent spekulative betragtninger søge at udvide området for den såkaldte pengeregel. Man undergraver her ved myndighedslovgivningens beskyttelse af de umyndige. Afbetalingskontrakterne er et så farligt område for de umyndige, at man ikke ad denne eller andre veje bør afsvække den klare regel i M. L. § 44, stk. 1, der nægter den umyndiges medkontrahent adgangen til ved handlens tilbagegang at få dækning for sin opfyldelsesinteresse, jfr. ndf. s. 76–80.

Scheel nævner s. 138 det tilfælde at en umyndig har *tilbyttet* sig en ting mod samtidig erlæggelse af penge. Her har den umyndige krav på at få sin ting og pengene tilbage mod udlevering af den andens ting, eller hvis dette ikke kan ske mod at yde erstatning efter M. L. § 44. De af den umyndige erlagte penge kan hans medkontrahent kun beholde ubeskåret, hvis han vil tage dem som fuld betaling for den til den umyndige overgivne ting, uagtet han selv må tilbagelevere den af den umyndige i bytte givne ting. Kan medkontrahenten ikke tilbagelevere den umyndiges ting, må han erstatte dens værdi, jfr. utrykt byretsdom af 8. januar 1952.

(Har en umyndig på egen hånd tegnet en *livsforsikring* er han ikke bundet ved aftalen og kan når forsikringen ophæves kræve tilbagekøbsværdien. Derimod vil han normalt ikke kunne kræve de erlagte præmier tilbage, hvor der er tale om en mindre, med hans forhold passende forsikring. Han har for sin pengeydelse opnået det tilsigtede vederlag ved selskabets overtagelse af risikoen i den periode for hvilken præmien er erlagt; jfr. C. F. Molde og G. L. Chrstrup i *Assurandøren* 1939 s. 267, 299, 343).

Ekstinktion indtræder endvidere, hvor nogen i god tro, idet han hverken kendte eller burde kende overdragerens umyndighed, fra en umyndig har fået overdraget ihændehavergældsbreve eller andre *omsætningsgældsbreve*. Tidligere gjaldt denne regel for såvidt angår navnepapirer, kun tinglyste pantebreve, veksler, checks, konnossementer og visse oplagsbeviser, men den er nu ved gældsbrevslovens § 14 udvidet til at gælde alle omsætningsgældsbreve, hvorved mærkes, at gældsbreve der ikke er forsynet med ordreklausul ikke længere er negotiable, se gældsbrevslovens § 11. Samme regel gælder om aktiebreve, medmindre der i selve dette er taget utvetydigt og iøjnefaldende forbehold om, at det ikke er et omsætningspapir, jfr. aktieselskabslovens § 26 som ændret ved lov nr. 160 af 13. april 1938 § 1. Er den umyndiges medkontrahent i god tro, indtræder der en ekstinktiv erhvervelse for ham. Er han i ond tro, erhverver han derimod ingen ret, men en senere erhverver, der har fået gældsbrevet eller aktiebrevet transporteret af den umyndiges medkontrahent, kan ikke angribes af den umyndige, medmindre erhververen var vidende om den umyndiges ret eller ikke har udvist den agtpågivenhed som forholdene krævede. Er vindikation udelukket overfor den senere erhverver, må den umyndige have et erstatningskrav mod sin ondtroende medkontrahent, jfr. M. L. § 44, stk. 1, hvis regel om erstatning, »hvis tilbagelevering ikke kan ske« må gælde hvadenten dette skyldes retlige eller faktiske grunde. (*Ussing Obligationsret alm. del* s. 287 vil ikke tale om ekstinktiv erhvervelse i forholdet mellem den umyndige og hans

umiddelbare medkontrahent, men kun overfor en senere erhverver).

Derimod gælder der ingen undtagelse fra reglen om at de af en umyndig stiftede fordringsrettigheder savner gyldighed. Gældsbrevsloven afskærer i videre omfang end tidligere den umyndiges indsigelser mod transporten af et gælds brev, men reglen om *indsigelse mod udstedelsen* er ifølge § 17 uforandret den, at udstederen selv overfor en erhverver i god tro kan påberåbe sig at gælds brevet er ugyldigt på grund af mindreårighed, tinglyst umyndiggørelse og lavværgemål eller manglende fornuft (M. L. § 65).

Medens det ifølge T. L. § 48 er en betingelse for at en umyndiggørelse eller et lavværgemål kan gøres gældende overfor *aftaler om fast ejendom*, der i god tro indgås med den umyndigerklærede eller den der er sat under lavværgemål, at dekretet er tinglyst der hvor ejendommen er beliggende, bevares ifølge T. L. § 27, 2det punktum den indsigelse, at udstederen af et dokument vedrørende fast ejendom var mindreårig også overfor den godtroende erhverver. Denne er henvist til efter T. L. § 31 at søge erstatning af statskassen med eventuel regres for denne mod den mindreåriges værge, der har forsømt sin pligt ifølge T. L. § 13, stk. 3 (der iøvrigt må opfattes som en ordensforskrift) til at lade foretage tinglysning angående den mindreåriges manglende rådighed over ejendommen.

§ 8.

UGYLDIGHEDSVIRKNINGEN MEDKONTRAHENTENS TILBAGETRÆDEN

I. Hvis en umyndig — bortset fra de i det foregående nævnte undtagelsestilfælde — på egen hånd råder over sin formue eller påtager sig en forpligtelse, er retshandlen ugyldig ifølge hovedreglen i M. L. § 34. Har han opgivet en ret, vedbliver den dog at bestå og kan fremdeles udøves, har han overdraget en genstand

til trediemand, f. eks. som gave, kan den fordres tilbage, og har han lovet trediemand at præstere en sum penge eller at udføre et arbejde, kan løftets opfyldelse ikke gennemtvinges ved domstolene. Dette gælder, selvom trediemand ved aftalens indgåelse var i god tro, idet han med føje gik ud fra, at hans medkontrahent var myndig eller havde værgens tilladelse til at indgå aftalen, jfr. ordene i § 34 *kan ikke* råde over sin formue eller forpligte sig ved retshandel.

For så vidt angår *mindreårige*, er dette resultat normalt også uden betænkelighed. Den mindreåriges udseende vil i de fleste tilfælde indeholde en tilskyndelse for trediemand til at passe på. Hvor der derimod er tale om *en umyndiggjort*, ligger forholdet noget anderledes. En regel om at aftaler som en umyndiggjort indgår på egen hånd, udendvidere mangler gyldighed, ville være uheldig, fordi trediemand ofte vil være ude af stand til at se at han står overfor en umyndiggjort. Den umyndiggjortes optræden vil i mange tilfælde være ganske normal. Hensynet til beskyttelse for de umyndiggjorte er vel til hinder for at lade medkontrahentens gode tro in concreto få indflydelse på afgørelsen. Men omverdenen, særlig forretningsdrivende, banker, sparekasser, forsikringsselskaber og kreditforeninger kan forlange, at der i hvert fald er adgang for dem til at tage sig i agt overfor umyndiggjorte ved at der sker en offentlig bekendtgørelse af umyndiggørelsen. Det foreskrives derfor i tinglysningslovens § 48, stk. 1, at en umyndiggørelse *skal tinglyses* for at få gyldighed overfor aftaler som den umyndiggjorte indgår. Tinglysningen er dog alene nødvendig overfor trediemand som er i god tro, d. v. s. ikke ved aftalens indgåelse kendte umyndiggørelsesdekretet og ikke ved grov uagtsomhed er skyld i denne ukendskab, jfr. T. L. § 5 og Illum Tinglysning s. 333. Manglende tinglysning er endvidere uden betydning hvor aftalen af andre grunde, således navnlig manglende fornuft (§ 65), er uforbindende for den umyndiggjorte.

Umyndiggørelsesdekretet skal tinglyses i den underretskreds,

hvor den umyndiggjorte har sit hjemting, jfr. M. L. § 4. Ifølge rpl. § 465 skal retten straks, når endeligt umyndiggørelsesdekret er afsagt, give den værgebeskikkende myndighed meddelelse herom for at værge kan blive beskikket. I værgebekendtgørelsens § 5 er det dernæst pålagt værgen at drage omsorg for at denne tinglysning sker. Forsømmer han pligten hertil, og medfører hans undladelse tab for den umyndiggjorte, medfører det erstatningsansvar for ham efter M. L. § 53. Når dekretet er indgivet til lysning, indføres det først i dagbogen og senest 3 dage derefter i personbogen, jfr. T. L. §§ 43-44. Dekretet kundgøres derefter i tingbladet, jfr. T. L. § 45. Umyndiggørelsesdekretet anses for tinglyst, når det er indført i personbogen, men tinglysningens retsvirkninger regnes tilbage fra den dag, da dekretet anmeldtes til tinglysning (sædvanligvis dagen for indførelsen i dagbogen, jfr. T. L. § 34 og Vinding Kruses kommentar s. 98). Loven kræver ikke ny tinglysning i tilfælde af at den umyndiggjorte flytter til en anden retskreds, se derimod om underpant i løsøre T. L. § 47. Det ville sikkert være hensigtsmæssigt om der ligesom ved ægtepagter var et centralregister, til hvilket tinglysningsdommeren skulle sende meddelelse om enhver tinglyst umyndiggørelse (eller lavværgemål), således at man altid der kunne få sikker og nem oplysning om, hvorvidt en bestemt person er blevet umyndiggjort. I nogen grad erstattes et sådant register af oplysningsbureauerne.

Aftaler som den umyndiggjorte indgår efter anmeldelsen til tinglysningen behandles på samme måde som aftaler indgået af en mindreårig; de er ugyldige, selvom medkontrahenten er i god tro. De aftaler, der indgås mellem dekretets afsigelse og lysningen, er derimod upåvirkede af umyndiggørelsen, hvis medkontrahenten ved aftalens indgåelse var i god tro. Og den umyndiggjortes retshandler før dekretets afsigelse berøres overhovedet ikke af umyndiggørelsen. Er et løfte afgivet af en person, som derefter umyndiggøres, og kommer løftet først til modtagerens kundskab, efter at han er blevet bekendt med umyndiggørelsen,

eller efter at denne er blevet tinglyst, må det antages, at løfte-modtageren vinder fuld ret efter løftets indhold, jfr. foran s. 31.

Har A indgået en aftale med B om en fast ejendom, og A bliver umyndiggjort, og umyndiggørelsesdekretet tinglyst, inden B's ret er lyst, får dette ingen betydning for B's ret. Tinglysningen af B's ret har alene til formål at beskytte retten mod tredie-mand, medens aftalen mellem A og B er gyldig uden tinglysning; se nærmere Illum Tinglysning s. 86. Anderledes derimod ved ægtepagter, der ifølge den positive regel i Æ. L. II § 37 først får gyldighed — også mellem parterne — ved tinglysningen. Har A indgået en ægtepagt med B, men bliver umyndiggjort inden dennes tinglysning, er ægtepagten ugyldig.

Ophæves en umyndiggørelse, må der ske aflysning for at den myndigblevne påny kan opnå den fornødne legitimation til at råde over sine midler.

Foruden kravet om tinglysning af umyndiggørelsesdekretet ved den umyndiggjortes hjemting som betingelse for ugyldighedens indtræden, stilles der visse yderligere krav ved fast ejendom og skibe. Efter tinglysningslovens § 48, jfr. § 1, skal der tillige ske tinglysning af umyndiggørelsesdekretet på den umyndiggjortes *faste ejendom*. Dette er en betingelse for at aftaler som den umyndiggjorte har indgået med godtroende trediemand om ejendommen, kan anses ugyldige. Værgebekendtgørelsens § 5 pålægger værgen pligt til at foranstalte umyndiggørelsesdekretet lyst på de ejendomme, som den umyndiggjorte ejer eller senere erhverver. Med hensyn til *skibe* må umyndiggørelsen registreres for at kunne gøres gældende overfor godtroende omsætnings-erhververe, jfr. registreringslovens § 52.

Om hvorvidt den processuelle habilitetsindsigelse skal tages i betragtning *ex officio* se rpl. § 258 og Hurwitz Tvistemaal s. 70–71. Den *materielle umyndighedsindsigelse* skal ikke tages i betragtning *ex officio*. Når den umyndige møder ved sin værge i anledning af et af ham på egen hånd afgivet løfte der er ugyldigt på grund af hans umyndighed, kan frifindelse ikke statueres,

medmindre umyndighedsindsigelsen gøres gældende af værgen, jfr. rpl. § 293. I udeblivelsestilfælde må frifindelse derimod normalt indtræde, jfr. rpl. § 341; undtagelse herfra kan dog måske gøres, når det efter almindelig opfattelse ville stride mod bona fides at gøre umyndighedsindsigelsen gældende, jfr. Ussing Aftaler 1. udg. s. 68, men se også 2. udg. s. 239-40.

II. Har en umyndig på egen hånd indgået en gensidig bebyrdende aftale, f. eks. en varehandel, en lejeaftale eller en arbejdskontrakt følger det af § 34 at han ikke er bundet ved aftalen. Men hvorledes er medkontrahentens stilling? Kan den umyndige (eller hans værge) holde medkontrahenten fast ved aftalen og kræve dens opfyldelse? Er medkontrahenten bundet trods umyndigheden, eller kan han erklære sig løst fra sin forpligtelse?

Til disse spørgsmål tager § 43 standpunkt. Den angår enhver aftale som en umyndig har indgået uden hjemmel. Det fremgår nu for det første af § 43 at den omstændighed at den umyndige ikke er bundet, ikke udenvidere bevirker at den myndige medkontrahent heller ikke er bundet, jfr. Ussing Aftaler s. 495-96. Iøvrigt sondres der i § 43 eftersom medkontrahenten var i god eller ond tro ved aftalens indgåelse. Beviset herfor må bedømmes konkret og bevisbyrden for den gode tro må i almindelighed nærmest påhvile den myndige. God tro foreligger når medkontrahenten har grund til at tro, at han kontraherer med en myndig person, eller han vel er klar over at han slutter aftale med en umyndig, men med føje går ud fra at den umyndige har værgens tilladelse eller anden hjemmel, navnlig efter reglerne i §§ 35-41. Den svenske lov fremhæver særlig værgens samtykke, men § 43 fører til samme resultat ved ordene »på egen hånd«.

Hvis den umyndige ved aftalens indgåelse havde værgens samtykke til at slutte aftalen, men ikke har nævnt dette overfor medkontrahenten, der tror at han er myndig, må medkontrahentens ret til at træde tilbage bedømmes efter § 43, stk. 1. Men overfor den umyndiges påstand om at have samtykke, kan der efter omstændighederne være grund til at forlange af medkon-

trahenten at han ikke annullerer, forinden han forgæves har opfordret den umyndige til at dokumentere værgens samtykke, jfr. H. R. D. i U. f. R. 1917 s. 846 og Ussing s. 133. Var medkontrahenten i god tro kan han efter § 43, stk. 1 træde tilbage fra aftalen, medmindre denne forinden er godkendt eller bindende opfyldt fra den umyndiges side. At han træder tilbage vil sige at han erklærer sig løst fra aftalen. Han er hermed frigjort for forpligtelsen til at erlægge den af ham tilsagte ydelse. Har han allerede opfyldt fra sin side, kan han kræve det ydede tilbage, jfr. herved § 44. Retten til at træde tilbage ophører, når aftalen er bindende opfyldt fra den umyndiges side. En bindende opfyldelse af aftalen foreligger, når den ydede præstation ikke kan kræves tilbage. Dette er tilfældet, når værgen eller den umyndige med værgens samtykke har opfyldt aftalen, eller når den umyndige har fyldestgjort medkontrahenten med midler hvorover han frit kan råde, f. eks. med selverhverv eller med eget arbejde, jfr. §§ 35-41. Det samme gælder, hvor en erlæggelse er blevet gyldig som følge af indtrådt ekstinktion. — Lige med opfyldelse må stilles at en del af ydelserne er erlagt, når den umyndige er retlig forpligtet til at erlægge resten, fordi denne udelukkende består i personligt arbejde, jfr. *Ussing* s. 133.

Ikke blot opfyldelse men også godkendelse afskærer medkontrahentens ret til at træde tilbage. Godkendelse meddeles normalt af værgen. Kræves yderligere pupilautoriteternes samtykke til retshandlen, må dette foreligge før godkendelsen er i orden. Efter opnået myndighed kan den umyndige kontrahent selv ratihabere aftalen. Efter de om påbud gældende regler binder godkendelsen først medkontrahenten, når den er kommet frem til ham. At værgen har godkendt aftalen overfor den umyndige er ikke tilstrækkeligt. Godkendelse behøver imidlertid ikke være udtrykkelig, men kan ske stiltiende. Ren passivitet fra værgens eller den myndigblevnes side kan dog i almindelighed ikke anses som en godkendelse, U. f. R. 1932 s. 833 og 1939 s. 216. At den umyndige efter opnået myndighedsalder »en passant« omtaler

aftalen, som om den var gyldig, kan ikke betragtes som en bindende ratihabition, U. f. R. 1939 s. 216 (arveafkald). Reglen om at godkendelse udelukker tilbagetræden er ikke uden betænkelighed. Den er opgivet i den norske lov, fordi den ville »gi vergen og den umyndige en chance til at spekulere på egen gevinst og medkontrahentens forlis«. Det samme gælder imidlertid også omend i noget mindre grad ved opfyldelse. Er den umyndige sælger har han interesse i at fastholde i tilfælde af prisfald; er han køber vil han fastholde hvis prisen er steget. *Bentzon* indrømmer s. 78 at reglen er en gennemsnitsregel, men hævder at den er rigtig og retfærdig som sådan, navnlig for at ramme den tilslørede mala fides og udelukke spekulation fra medkontrahentens side. En vis begrænsning må dog den umyndiges og værgens ret til ved godkendelse eller opfyldelse at forhindre tilbagetræden være underkastet. En forsikringsaftale kan ikke godkendes efter at skaden er sket, og et forsøg på at fastholde medkontrahenten ved aftalen, efter at den umyndige eller værgen er blevet vidende om omstændigheder der gør den i høj grad ufordelagtig for medkontrahenten, vil kunne være i strid med reglen i aftalelovens § 33, jfr. *Ussing Aftaler* s. 496 note 15 og i U. f. R. 1923 B s. 133-34, *Drachmann Bentzon-Knud Christensen* s. 69.

Er den umyndiges medkontrahent i ond tro i den ovenfor angivne forstand er hans ret til at træde tilbage mere begrænset. Der foreligger her ikke nogen vildfarelse hos medkontrahenten. Han må vide hvad han indlader sig på, når han handler med en umyndig og kan ikke udenvidere sige sig løs fra aftalen. Normalt må det være meningen med en sådan aftale at den umyndige skal have tid til at fremskaffe værgens godkendelse. § 43, stk. 2 bestemmer derfor at medkontrahenten først kan træde tilbage efter udløbet af den tid som ved aftalens indgåelse blev fastsat til at indhente godkendelse — hvad der er selvfølgelig — og at han, hvis ingen aftale herom er truffet, skal afvente den tid som med rimelighed måtte forudsættes at medgå hertil. Hvor lang tid han skal vente må bero på et skøn i hvert enkelt tilfælde. Nogen

vejledning kan måske fås i den for et beslægtet tilfælde givne regel i aftalelovens § 3, pkt. 2. Der må gives værgen passende tid til at overveje sagen og om fornødent indhente pupilautoriteternes samtykke. Den umyndiges medkontrahent kan ikke have nogen pligt til at henvende sig til værgen om godkendelse, men nægter værgen på hans forespørgsel at godkende aftalen, må han straks kunne frigøre sig. Der er naturligvis intet til hinder for at den myndige kan have påtaget sig en videregående bundethed end hvad der følger af § 43. Han kan navnlig være indgået på det såkaldte *negotium claudicans* (haltende retsforhold), hvorefter den myndige er bundet efter aftalen, medens den umyndige og hans værge ikke har nogen pligt men kun en ret til ved opfyldelse af den umyndiges løfte at fremkalde udvekslingen af de gensidige ydelser. Vedrørende arbejdsaftaler indeholder loven i § 43 stk. 2, pkt. 2 en regel, der etablerer et sådant *negotium claudicans*. Det bestemmes her: Heller ikke kan den anden part træde tilbage fra en aftale om personligt arbejde fra den umyndiges side, så længe denne opfylder aftalen. Denne regel forudsætter at arbejdsaftalen ikke gyldigt har kunnet indgås af den umyndige på egen hånd efter § 35 eller § 38. Begrundelsen er den at den umyndiges faktiske opfyldelse af aftalen skaber en sådan sandsynlighed for at han vil gennemføre arbejdet eller tjenesten, at man kan forlange af medkontrahenten, der vidste at han indlod sig med en umyndig, at han ser tiden an. Dette må vistnok gælde selvom arbejdet endnu ikke har skullet påbegyndes. Reglens placering i andet stykke og forbindelse med den forudgående sætning ved ordene »heller ikke« viser klart at den er uanvendelig når medkontrahenten var i god tro. En arbejdsgiver der engagerer en mand, der uden at han ved noget derom er umyndiggjort efter § 38, kan ikke være forpligtet til at beholde ham, selvom han er nok så flink til sit arbejde.

Medkontrahentens erklæring om tilbagetrædelsen, der indeholder et påbud, kan naturligvis altid meddeles til værgen, og får virkning når den er kommet frem til denne. Ifølge positiv

bestemmelse i § 43, stk. 3 kan tilbagetrædelsen også meddeles til den umyndige selv, hvad navnlig er praktisk hvor værgen og den umyndige bor langt fra hinanden.

Er begge kontrahenter umyndige, finder § 43 ikke anvendelse. Der bliver ikke spørgsmål om tilbagetræden, idet begge parter løfte er helt uforbindende.

§ 9.

TILBAGELEVERING OG ERSTATNING

Bliver en aftale ugyldig på grund af umyndighed, opstår der spørgsmål dels om tilbagelevering af det erlagte, dels om erstatning. § 44, stk. 1 fastsætter som hovedregel, at hver af parterne skal tilbagelevere hvad han har modtaget, eller hvis tilbagelevering ikke kan ske erstatte dets værdi; herved må forstås værdien på erstatningstidspunktet, cfr. derimod lov 12. juli 1946 § 18, se foran s. 22. Denne pligt er ubetinget for den umyndiges medkontrahent. Er det erlagte i behold, må han udlevere det, og kan dette ikke ske, f. eks. fordi der er indtrådt en ekstinktiv erhvervelse til fordel for godtroende trediemand, eller fordi tingen er gået til grunde, må han betale erstatning. Dette gælder selvom medkontrahenten var i god tro, da aftalen blev indgået. Pligten til at yde erstatning påhviler ham dernæst, selvom tingen er gået hædeligt til grunde. Dette er en afvigelse fra dansk rets almindelige ansvarsregler, der er begrundet i hensynet til at skabe den umyndige beskyttelse mod de uheldige følger af hans retshandler, og som en advarsel overfor omverdenen mod at hjælpe ham med at afhænde sine værdier, jfr. Ussing Erstatningsret s. 89 og Hjalmar Karlgren i Svensk Juristtidning 1938 s. 360. Har medkontrahenten overdraget tingen til trediemand kan den umyndige som hovedregel vindicere den fra ham, selvom han er i god tro. Undtagelse gælder kun i de kvalificerede ekstinktionstilfælde, således med hensyn til omsætningsgældsbreve o. l.

Med hensyn til selve tilbageleveringspligten er parterne ens stillet. Også for den umyndige er tilbageleveringspligten ube-

tinget, hvis tingen er i behold. Overfor den umyndige og hans konkursbo står medkontrahenten med et egentlig vindikationskrav, jfr. Ussing Aftaler s. 487. Derimod kan han efter almindelige regler ikke vindicere tingen fra en godtroende erhverver, under påberåbelse af at hans forudsætninger for overdragelsen er bristet ved at aftalen med den umyndige »bliver ugyldig«; jfr. dommen om den falske løjtnant i U. f. R. 1908 s. 101, se A. Vinding Kruse Restitutioner s. 323–24 og Illum Tingsret s. 419–21. Får medkontrahenten ikke sin ydelse tilbage, har han et erstatningskrav mod den umyndige. Men det er af en helt anden beskaffenhed end det krav som tilkommer den umyndige mod ham. Ifølge § 44, stk. 1, pkt. 2 er en umyndig nemlig kun pligtig at yde erstatning i det omfang, hvori det modtagne er anvendt til passende underhold for ham eller iøvrig skønnes at være kommet ham til nytte. Han er herefter kun ansvarlig efter *en særlig udformet berigelsesmålestok*. Efter tidligere ret kunne medkontrahenten intet kræve, når tingen ikke var i behold hos den umyndige, jfr. D. L. 5–3–10. Man mente imidlertid at beskyttelsen for umyndigheden dermed var drevet for vidt. Der er ikke grund til at nægte den umyndiges medkontrahent erstatning, når blot kravet formes på en sådan måde, at man kan være sikker på at den umyndige ikke som følge af den ugyldige retshandel lider noget tab. I fremmed ret er forholdet ofte ordnet på den måde at den umyndige skal lægge berigelsen fra sig. Det er denne tanke således som den nærmere er udformet i den schweiziske Z. G. B. som M. L. § 44 er udtryk for. Dennes berigelsesregel er imidlertid helt selvstændig formuleret i forhold til den såkaldte almindelige berigelsesgrundsætning, jfr. Ussing Erstatningsret s. 229–36. I almindelighed fordres at der skal foreligge en berigelse, ved at bestemte materielle formueværdier er indvundet eller en påviselig besparelse er indtrådt ved erhvervelse af ideelle goder, navnlig uddannelse i videre forstand, ved undervisning eller måske ved en rejse. § 44 går ud herover ved at anerkende underhold og nyttig uddannelse som berigelse, uden hensyn til om den har

medført en påviselig besparelse. Det kan jo være at den umyndige slet ikke ville have været i stand til at afholde udgiften, hvis han ikke havde fået pengene fra medkontrahenten.

Efter en berigelsesgrundsætning ville det vel ofte være en betingelse for kravet at berigelsen er i behold; men er det penge som er modtaget, måtte kravet være uafhængig af hvorvidt modtageren har anvendt dem på en sådan måde at han har fået værdier for dem. Efter M. L. § 44 gælder det også, at hvis den umyndige i henhold til aftalen har *modtaget en ting* og den er gået til grunde har medkontrahenten i almindelighed intet krav. Dog må han indtræde i den umyndiges erstatningskrav på trediemand, ligesom han, hvis tingen er forsikret, må have ret til forsikringssummen. Har den umyndige ombyttet tingen med en anden ting, må medkontrahenten have krav på enten at få denne udleveret eller — hvis den umyndige ønsker at beholde den — få erstatning for dens værdi. *Er det derimod penge* som den umyndige har modtaget og forbrugt, er medkontrahentens erstatningskrav afhængig af om den umyndige har forbrugt pengene på en fornuftig eller letsindig måde. Kun når pengene er anvendt til hans underhold eller iøvrigt er kommet ham til nytte, kan medkontrahenten gennemføre et erstatningskrav. Det betones at underholdet skal være passende efter den umyndiges livsvilkår. Om beløbet iøvrigt er kommet ham til nytte må bero på et skøn over forbrugets almindelige fornuftighed, bedømt efter forholdene på det tidspunkt da forbruget fandt sted. Som eksempler kan nævnes at pengene er anvendt til den umyndiges uddannelse, jfr. ovf., eller til udgifter som ellers skulle have været dækket af den umyndiges egne midler eller til betaling af lovlig stiftet ældre gæld. Har forbruget derimod været »unyttigt« kan erstatning ikke kræves, jfr. H. R. D. i U. f. R. 1932 s. 283, hvor en umyndiggjort kvinde med en årlig renteindtægt af 6.000 kr. havde pantsat sine smykker og brugt pengene til restaurationsbesøg o. l., se også U. f. R. 1948 s. 1277 (H) der angår samme person, umyndiggørelsen var nu afløst af et lavværgemål.

Angående omfanget af den umyndiges erstatningspligt fremgår det af § 44, stk. 1 at han, når han ikke kan tilbagelevere det modtagne, skal »erstatte dets værdi«. Reglen i første punktum kan læses således, at det er tingens almindelige værdi der skal erstattes, når retten finder at betingelserne for ansvar er tilstede efter andet punktum. Dette ville betyde at det var udsalgsprisen der skulle lægges til grund, når det findes rimeligt at den umyndige betaler for almindelige forbrugsartikler, fødemidler og klæder, som er kommet ham tilgode. Denne forståelse ville imidlertid være uheldig, fordi den ville begunstige kreditgivning af sådanne varer til den umyndige udenom værgen. Mod den taler også at ansvaret herefter ville kunne blive strengere end efter § 44, stk. 2, der alene pålægger den umyndige at erstatte det tab som aftalen har medført og kun i det omfang hvori det findes billigt. § 44, stk. 1 må da forstås således, at det også her tilkommer retten at skønne over med hvilket beløb erstatning skal betales for leverede og forbrugte varer. Støtte herfor kan også findes i formuleringen af reglen i andet punktum, der efter hele sammenhængen naturlig forstås således at ikke alene spørgsmålet om ansvarsbetingelserne er tilstede, men også spørgsmålet om ansvarets omfang er overladt til rettens skøn. Domstolene har da også i de tilfælde der har været dem forelagt fulgt den praksis kun at give vareleverandørerne erstatning beregnet efter deres antagelige indkøbspris, jfr. U. f. R. 1928 s. 842 med note, 1930 s. 754 og 1931 s. 689.

§ 44, stk. 1 angår efter ordene alle aftaler, såvel gensidig bebyrdende som gaver. Den umyndiges medkontrahent kan altid, når aftalen bliver ugyldig på grund af umyndighed, og den umyndige ikke kan tilbagelevere den modtagne ydelse i uforringet stand, kræve erstatning efter reglen i 2. pkt. Dette gælder, hvadenten *aftalen hjemler forbrug*, f. eks. kreditkøb eller lån til eje, eller dette ikke er tilfældet, f. eks. depositum, lån til brug, afbetalingskøb under ejendomsforbehold, eller et kontantkøb hvis den solgte genstand ved en fejltagelse er udleveret den umyn-

dige køber uden erlæggelse af købesummen. — Derimod må det, til trods for at hverken ordene i § 44 eller motiverne antyder noget sådant, antages at 2. pkt. ikke udtømmer den umyndiges erstatningsansvar, for så vidt angår *kontrakter der ikke hjemler forbrug*. Har han uretmæssig forbrugt, tilintetgjort eller forringet den modtagne ydelse, må han i hvert fald være ansvarlig herfor efter de almindelige regler om ansvar udenfor kontraktsforhold. Dette gjaldt også før myndighedsloven 1922. D. L. 5-3-10, hvorefter en umyndig som har solgt en ting og forbrugt købesummen ikke kan pålægges noget ansvar herfor, antoges ikke at udelukke den umyndiges ansvar ved aftaler, der ikke hjemlede forbrug. § 44, stk. 1, der afløser D. L. 5-3-10, kan ikke antages i videre omfang end denne at afskære ansvar efter almindelige erstatningsregler. Myndighedslovens tendens går i retning af at udvide de umyndiges ansvar. At udelukke ansvaret i de nævnte tilfælde ville også savne rimelig begrundelse og kræves navnlig ikke af de hensyn, der ligger til grund for umyndighedslovgivningen. Har den umyndige ved aftalen påtaget sig en pligt til personligt arbejde, f. eks. til at passe på den ham overladte ting, følger det af § 35, jfr. § 38, at der yderligere vil kunne pålægges ham et kontraktsmæssigt ansvar, hvis han tilregneligt har krænket denne pligt. — Udenfor ordene i § 44 falder *betaling* (erlæggelse) til en umyndig fordringshaver. Frigørende for skyldneren virker den i almindelighed kun, når den umyndige har fri rådhed over ydelsen, således navnlig ved selverhverv. Iøvrigt må det efter analogien af § 44, stk. 1 antages at skyldneren frigøres overfor den umyndige i det omfang hvori betalingen er anvendt til passende underhold for den umyndige eller på anden måde er kommet ham til nytte, jfr. Ussing s. 136 og Obligationsret alm. del s. 376-77.

Afbetalingskontrakter. Spørgsmålet om efter hvilke regler opgørelse skal ske, når en umyndig har indgået en afbetalingskontrakt og sælgeren i kraft af sit ejendomsforbehold vil tage tingen tilbage, har givet anledning til modstridende domme og til en

interessant diskussion i den litterære afdeling af U. f. R. 1944-45 i mer eller mindre kritisk tilslutning til de kortfattede udtalelser i Personrettens første udgave s. 61. Problemerne er skarpest formuleret af Illum (1945 s. 23-27). Vi er enige om følgende: 1. Afbetalingskontrakten er ikke verbindende for den umyndige. Sælgeren kan ikke tvinge ham til at betale restgælden. Undtagelsesvis vil kontrakten dog, som Jørgen Hoffmeyer har gjort opmærksom på (U. f. R. 1944 B s. 293), kunne være gyldig, f. eks. når den med hjemmel i M. L. § 41 er oprettet som led i en af den umyndige med fornøden tilladelse dreven næringsvirksomhed. 2. Har en umyndig købt en ting på afbetaling og sælgeren i god tro har modtaget den fulde købesum, kan kontrakten ikke mere anfægtes, hverken af den umyndige eller hans værge. 3. Heller ikke kan kontrakten anfægtes på grund af køberens umyndighed, når delvis betaling er modtaget i god tro, og sælgeren erklærer sig fyldestgjort hermed og opgiver sin ejendomsret. Om den delvise betaling er erlagt med midler, hvorover den umyndige råder med rette, f. eks. selverhverv, eller dette ikke er tilfældet, må være uden betydning, når modtageren af pengene har grund til at gå ud fra at den umyndige havde beføjelse til at disponere som sket. 4. Det eneste virkelige problem der opstår særskilt for salg til umyndige under ejendomsforbehold, er spørgsmålet om efter hvilke regler opgørelsen skal ske, når afbetalings-sælgeren gør sit ejendomsforbehold gældende og vil tage tingen tilbage fra den umyndige køber.

Om almindeligt kreditsalg er der ingen tvivl. Hvis der ved et almindeligt kreditsalg er sket delvis betaling af købesummen af den umyndige køber, følger det umiddelbart af M. L. § 44 at den myndige sælger ved køkets tilbagegang skal tilbagebetale det modtagne. Illum s. 25 vil her — frem for at sige at reglen om penge ikke er anvendelig i dette tilfælde — foretrække at sige at reglen om penge ikke er uforenelig med denne konsekvens af § 44. Denne variation i udtryksmåden forekommer mig mindre væsentlig. Men Illum har utvivlsomt ret i at der ikke er

tale om noget for afbetalingshandlen særegent synspunkt, *hvis* det antages at erlagte afdrag skal tilbagebetales af afbetalings-sælgeren ved køkets tilbagegang.

Det af mig i Personrettens første udgave hævdede synspunkt — som jeg tidligere har uddybet nærmere på forelæsninger — går ud på at opgørelsen mellem afbetalingssælgeren og den umyndige køber, der har betalt afdrag på købesummen, ved handels tilbagegang skal ske ikke efter afbetalingslovens regler¹⁾, men efter reglerne i M. L. § 44 der i almindelighed vil være mere gunstige for den umyndige. Afbetalingssælgeren må herefter tilbagebetale de erlagte afdrag, medmindre han har krav på erstatning *enten* for den nytte som den umyndige har haft af tingens brug (§ 44, stk. 1), *eller* fordi den umyndige i strid mod afbetalingskontraktens bestemmelser har forbrugt det modtagne (f. eks. solgt tingen) og derfor er ansvarlig efter almindelige regler om ansvar udenfor kontrakt.

Afbetalingssælgeren bør derimod ikke kunne tilbageholde de af den umyndige af selverhverv, gaver (eller andre midler) til fri rådighed erlagte afdrag. Han ville herved få mulighed for helt eller delvis at dække sin opfyldelsesinteresse. Skal »der være mening i galskaben«, som Illum siger s. 26, kunne dette ikke gælde alene som en særregel for salg under ejendomsforbehold, men måtte være udtryk for en almindelig indskrænkning i anvendelsen af M. L. § 44 gående ud på at den umyndiges medkontrahent altid kan anvende betalinger, som den umyndige har ydet af midler hvorover han kan disponere, til dækning af sit krav på opfyldelsesinteressen. Det er muligt at der kunne anføres gode grunde for en sådan regel (Illum), men der kan antagelig anføres lige så mange modgrunde. En diskussion herom har ingen interesse de lege lata. M. L. § 44 er en ufravigelig bestemmelse, der ikke afgiver holdepunkter for at fravige den der foreskrevne

¹⁾ At den umyndige afbetalingskøber altid har krav på den delvise tilbagebetaling som afbetalingsloven måtte hjemle er selvfølgeligt, jfr. Illum s. 26 midt, se også U. f. R. 1950 s. 809.

opgørelse, fordi delvis opfyldelse fra den umyndiges side er sket med midler, der hidrører fra selverhverv o. l.

Det af Ussing (s. 29–30) fremsatte synspunkt, at *hvis* man anerkender at en umyndig gyldigt kan give sit selverhverv i håndpant, må afdrag der betales af selverhverv skabe en gyldig sikkerhed for afbetalingssælgeren, (der ville give ham mulighed for helt eller delvis at dække sin opfyldelsesinteresse), kan jeg ikke slutte mig til. Ganske uanset hvad man mener om den umyndiges adgang til at pantsætte sit selverhverv, kan man efter min opfattelse ikke komme til det resultat at her er stiftet en håndpantret. Det ville ligge ganske uden for hvad der må antages at have været den umyndiges mening og hensigt med erlæggelsen af afdragene. Beløbene erlægges ikke af den umyndige i nogen anden hensigt end at betale købesummen, Stig Jørgensen i U. f. R. 1951 B s. 103. Eller, som jeg stadig vil foretrække at udtrykke det: afdragene erlægges af den umyndige under forudsætning af kontraktens gyldighed. Afbetalingskontraktens ugyldighed i medfør af M. L. § 44 må derfor medføre at sælgeren, der tager tingen tilbage, må tilbagebetale den umyndige de erlagte afdrag, der ikke modsvares af den »nytte« som den umyndige har haft af brugen af tingen, jfr. V. L. T. 1943 s. 132.

Praksis er endnu ikke afklaret, men tendensen synes at gå i retning af den her hævdede opfattelse, således U. f. R. 1928 s. 172, 1932 s. 833, V. L. T. 1943 s. 132, U. f. R. 1952 s. 903 (Ø.L.). Imod går U. f. R. 1933 s. 149, 1934 s. 632. Også Vestre Landsrets dom i U. f. R. 1950 s. 895 må vel henregnes til de domme der følger en anden linie end den her hævdede, jfr. Stig Jørgensen i U. f. R. 1950 B s. 102–04. Den synes influeret af Ussings synspunkt om at de af den umyndige af selverhverv erlagte afdrag må opfattes som en håndpantsetning til sikkerhed for kontraktens opfyldelse. Men betydningen og rækkevidden af dommen er ikke klar, fordi forholdet kompliceredes ved den umyndige hestehandlers strafbare transaktioner, der havde ført til at en af hans medkontrahtenter på forhånd havde gjort udlæg i den

fordring på tilbagebetaling af værdien af de af den umyndige i bytte givne heste, som han indtalte under sagen.

Ved siden af berigelseskravet efter § 44, stk. 1 tilkommer der endvidere efter reglerne i andet stykke medkontrahenten *et egentlig erstatningskrav*, når den umyndige ved aftalens indgåelse har gjort sig skyldig i *et til erstatning forpligtende forhold*. Dette gjaldt også efter tidligere ret, når den umyndige havde gjort sig skyldig i dokumentfalsk, idet han ved forevisning af forfalsket dåbsattest eller falsk samtykkeerklæring fra værgen havde forledt medkontrahenten til at indgå aftalen. Betingelserne for i den anledning at kunne gennemføre et erstatningskrav overfor den umyndige var imidlertid meget strenge. Fr. 24. april 1839 udtalte først at enhver der indlader sig på en aftale er forpligtet til at forvise sig om at medkontrahenten har den fornødne myndighed eller rette vedkommendes samtykke. Men dernæst var erstatningskravet betinget af at der blev indledt strafforfølgning mod den umyndige, og at det ved denne undersøgelse blev godtgjort at den myndige medkontrahent ikke havde gennemskuet de falske dokumenters urigtighed og ikke havde måttet have formodning herom. Myndighedsloven 1922 åbner i videre omfang adgang til at rejse erstatningskrav overfor den umyndige, der har fået aftalen i stand ved svig eller strafbart forhold. En afgørende forskel overfor tidligere ret fremkommer dernæst ved at det efter § 44, stk. 2 ikke længere er en betingelse for at kunne gennemføre et erstatningskrav mod den umyndige kontrahent, at han har gjort sig skyldig i dokumentfalsk eller andet strafbart forhold, og at dette er konstateret ved en kriminel forfølgning. Efter første punktum kan det, når en umyndig ved urigtige anbringender om sin hjemmel har forledt medkontrahenten til at indgå en aftale, i det omfang hvori det findes billigt pålægges ham at erstatte det tab som aftalen har medført. I modsætning til berigelseskravet efter § 44, stk. 1 kan erstatning efter stk. 2 gives uanset at aftalen ikke er opfyldt. Kravet er betinget af at medkontrahenten virkelig må antages at være forledt til at indgå aftalen

ved den umyndiges falske oplysninger, idet det må antages at han ville have afholdt sig fra at indgå aftalen, hvis han havde kendt den manglende hjemmel. Medkontrahenten må kunne godtgøre, at den umyndige forsætlig har vildledt ham om sin hjemmel, idet han har bibragt medkontrahenten den fejlagtige opfattelse, at han kontraherede med en person der var myndig eller som vel var umyndig, men dog havde den fornødne hjemmel, navnlig i kraft af et samtykke fra værgen. Ikke enhver svig er nok. Skuffelsen skal være hidført ved den umyndiges urigtige anbringender. Den umyndiges svigagtige fortielse af sin umyndighed eller værgens manglende samtykke begrunder derimod ikke noget erstatningskrav for medkontrahenten. I den forstand gælder stadig den af Fr. 24. april 1839 opstillede sætning om at den der indlader sig i en aftale må forvisse sig om medkontrahentens myndighed.

Det som medkontrahenten skal have erstatning for efter § 44, stk. 2 er det *tab som aftalen har medført*. Dette er hvad man plejer at kalde den negative kontraktsinteresse, d. v. s. det tab han lider ved at stole på aftalen, jfr. Ussing Obligationsret alm. del s. 176. Den umyndiges medkontrahent har derimod aldrig krav på positiv opfyldelsesinteresse. Han skal ikke stilles som om aftalen var gyldig, men som om den aldrig var blevet indgået. Har han leveret sin ydelse til den umyndige og kan tilbagelevering ikke ske, skal værdien erstattes. Indkøbsprisen bør ikke her danne en absolut grænse opad for erstatningen. Der bør efter omstændighederne kunne tages hensyn såvel til medkontrahentens almindelige handelsomkostninger som til de specielle udgifter som denne handel har medført. Det er nok muligt at domstolene, der efter reglen i § 44, stk. 2, pkt. 1 skal fastsætte erstatningen efter hvad der findes billigt, sjældent vil gå udover indkøbsprisen, der betegner medkontrahentens mest direkte og følelige tab, men vejen bør holdes åben for at kunne gå videre, når der f. eks. efter den umyndiges økonomiske forhold er grund dertil; jfr. herved svensk dom i Svensk Juristtidning 1937 nr. 1,

hvor flertallet nægter en vareleverandør erstatning — udover indkøbsprisen — for rente-, lager-, reklame- og salgsomkostninger, medens mindretallet vil anerkende hans krav herpå; jfr. også *Knoph* s. 55-56, der hævder at købesummen skal erstattes efter den til § 44, stk. 1 svarende regel, når den umyndige har haft fuld nytte af medkontrahentens ydelse. De danske motiver s. 76 fremhæver også, at selv om aftalen endnu ikke var helt eller delvis opfyldt, kan medkontrahenten have lidt tab ved dens ugyldighed, idet han f. eks. har haft udgifter til fragt, pladsleje, korrespondance. Den samme betragtning må imidlertid føre til at også når aftalen er opfyldt fra medkontrahentens side bør hans omkostninger komme i betragtning.

Den forventede fortjeneste ved aftalen kommer i almindelighed ikke i betragtning. Kun undtagelsesvis, hvis medkontrahenten kan bevise at han ved den ugyldige aftale med den umyndige er gået glip af en anden aftale der ville have skaffet ham en gevinst, kan der tages hensyn hertil. *Knoph* nævner som eksempel at en optaget skrædder har syet et sæt tøj til en 20årig som har opgivet at han er 22 år. Skrædderen bliver ikke stillet som om kontrakten ikke var indgået, medmindre han får betalt hvad tøjet skulle koste. Var ikke denne bestilling kommet, havde han syet et sæt tøj for en anden kunde og fået det betalt. Var handlen ufordelagtig for medkontrahenten, kan han undertiden som negativ kontraktsinteresse få mere end han ville have fået som positiv opfyldelsesinteresse, jfr. *Ussing Obligationsret alm. del* s. 179.

Efter reglen i § 44, stk. 2, pkt. 1 udgør den negative kontraktsinteresse dog alene et maksimum for medkontrahentens krav overfor den umyndige. Bestemmelsen giver domstolene adgang til at nedsætte erstatningen, idet erstatning kun skal erlægges »i det omfang, hvori det findes billigt«. Beløbet kan ikke blive mindre end hvad medkontrahenten har krav på efter § 44, stk. 1 (berigelsen), men imellem disse to grænser kan dommeren fastsætte erstatningen efter et skøn over graden af den umyndiges skyld og omstændighederne iøvrigt, derunder også forholdet

mellem den umyndiges og medkontrahentens evne til at bære tabet, jfr. §§ 63–64.

Kun når den umyndige ved aftalens indgåelse har gjort sig skyldig i et *strafbart forhold*, er maksimum såvel som minimum for erstatningen den negative kontraktsinteresse, jfr. M. L. § 44, stk. 2, pkt. 2 »erstatningspligt efter lovgivningens almindelige regler«. Den umyndige må her betale den fulde negative kontraktsinteresse, uden adgang til nedsættelse efter billighed. Det strafbare forhold vil i reglen være dokumentfalsk og bedrageri, strfl. §§ 171 og 279.

Den umyndiges forhold vil i de i § 44, stk. 2 omhandlede tilfælde i almindelighed være strafbart. Det behøver dog ikke at være det, således når svigen er udøvet af et barn under kriminel lavalder eller en sindssyg, utilregnelig person, i hvilke tilfælde reglerne i M. L. §§ 63–64 må finde anvendelse. Som eksempel kan endvidere nævnes det tilfælde at en umyndig har udgivet sig for myndig, men hvor forsæt mangler, fordi han har handlet i den forvisning at han ville være i stand til at opfylde aftalen ved hjælp af selverhverv, Stenbeck-Lindhagen s. 92. Men selvom strafbart forhold foreligger, vil det sjældent blive gjort gældende. En af fordelene ved reglen i § 44, stk. 2 er netop, at den umyndiges medkontrahent ikke behøver at indgive kriminel anmeldelse mod den umyndige for at få erstatning, men kan søge denne under en civil sag. Gør han det, må han på den anden side være afskåret fra at få erstatning efter den strengere regel i § 44, stk. 2, pkt. 2. Dennes anvendelse må forudsætte, at den umyndiges strafbare forhold er konstateret ved en straffedom; jfr. herved Drachmann Bentzon i T. f. R. 1947 s. 349 om fortolkningen af strafbart forhold (strafbar krænkelse) i ikrafttrædelseslovens § 15.

M. L. § 44 udtømmer ikke den umyndiges ansvar overfor medkontrahenten. Den angår alene den form for *dolus in contrahendo* som består i at den umyndige har ført medkontrahenten bag lyset med hensyn til sin hjemmel til at træffe en bindende aftale. Har han påført medkontrahenten tab ved anden *dolus* eller *culpa*

in contrahendo, f. eks. ved tvang eller svig, må han være ansvarlig efter almindelige erstatningsregler (med adgang til lempelse for de i §§ 63–64 omhandlede personer), jfr. Ussing s. 134. Dette gælder også når han har *udgivet sig for en anden person*, f. eks. for sin ældre broder, eller han i strid med sandheden har opgivet at være fuldmægtig for en anden eller at have kaution; jfr. endvidere det i U. f. R. 1926 s. 233 omhandlede tilfælde hvor en mindre-årig havde gjort sig skyldig i bedrageri ved at tage varer på kredit uden hensigt eller udsigt til at betale. Der må endvidere efter almindelige erstatningsregler påhvile en umyndig ansvar for skade på medkontrahentens person eller ejendom ved *levering af giftige eller farlige ting*, f. eks. et husdyr der lider af smitsom sygdom. Endelig må det antages at reglen i § 44, stk. 1 ikke kan dække den umyndige mod fuld erstatningspligt i tilfælde hvor han *for-sætlig har beskadiget eller tilintetgjort medkontrahentens ydelse* i den hensigt at forhindre tilbagelevering. Ligeledes er den umyndige ansvarlig, når han ved salg af genstande der er købt under ejendomsforbehold har gjort sig skyldig i underslæb efter straffelovens § 278, se U. f. R. 1950 s. 895.

Er begge kontrahenter umyndige og aftalen bliver ugyldig, fordi den er indgået uden hjemmel, må § 44 være analogisk anvendelig ved opgøret mellem de umyndige; jfr. Bentzon s. 89 note 34.

§ 10.

VÆRGEMÅL

I det omfang en umyndig ikke selv kan varetage sine anliggender, må andre optræde for ham. Der bliver dels tale om repræsentation for den umyndige ved en værge, dels om formuebestyrelse gennem overformynderiet. I M. L. kap. 2 fremstilles reglerne om, hvem der er værge for en umyndig, medens kap. 5 indeholder reglerne om værgens beføjelser og pligter. Om overformynderiet se nedenfor s. 116 ff.

For mindreårigt ægtebarn er faderen ifølge § 6 født værge. Efter en række fremmede retsforfatninger er der normalt ikke brug for en særlig repræsentant til at bestyre ægtebarnets økonomiske anliggender, idet denne opgave varetages af indehaveren af forældremyndigheden. I dansk ret har forældremyndighedens indehaver derimod intet med formuebestyrelsen at gøre. Efter § 19 medfører forældremyndigheden alene pligt til at sørge for alt som angår barnets person, samt beføjelse til at repræsentere barnet i personlige anliggender i det omfang, det ikke selv kan optræde, medens det ifølge § 45 er værgens opgave at bestyre den del af barnets formue, der ikke forvaltes af barnet selv eller andre, samt at optræde for barnet i retsforhold vedrørende formuen. Skal der indgås en arbejdsaftale på barnets vegne tilkommer beføjelsen forældremyndighedens indehaver, og det er ifølge § 20 forældrene – og ikke værgen – hvem retten til at disponere over barnets indtægter tilkommer.

Grænsen mellem de to institutter har særlig betydning, fordi beføjelserne ikke er forenet hos samme person. Medens forældremyndigheden over ægtebørn tilkommer forældrene i forening, er kun een person barnets værge, nemlig faderen. Grunden hertil er at man har anset det for upraktisk at bestemmelsesretten over barnets økonomiske anliggender skulle tilkomme to personer, hvis enighed udkrævedes for at en beslutning kunne træffes. Denne betragtning kan i og for sig også anføres med hensyn til udøvelsen af forældremyndigheden, men har større vægt ved værgemål, fordi værgen i højere grad skal repræsentere den umyndige overfor omverdenen, overfor offentlige myndigheder og domstole og ved forhandlinger om myndlingens økonomiske anliggender¹⁾.

Født værge er betegnelse for den værge, hvis evne til at handle som repræsentant for barnet er begrundet umiddelbart i rets-

¹⁾ Efter svensk föräldrabalk 1949 kap. 11 § 1 er forældrene (i fællesskab) formyndere for ægtebarn, se Gösta Walins kommentar 1952 s. 221—26 og navnlig proposition nr. 93/1949 s. 126—51.

ordenens regler. Det fødte værgemål kræver ingen beskikkelse. Den fødte værge fungerer straks fra barnets fødsel. Dør faderen, eller kan han i henhold til lovens § 12 ikke udøve værgemålet, fordi han selv er umyndig eller står under lavværgemål, eller bliver værgemålet frataget ham, er moderen født værge. Når faderen således mister værgemålet, overgår det automatisk til moderen, dog under forudsætning af at hun selv opfylder de almindelige betingelser for at kunne udøve værgemålet; er moderen umyndig eller under lavværgemål, kan hun ikke være værge, og anden værge må beskikkes.

Moderen kan miste værgemålet af samme grunde som faderen. At moderen indgår nyt ægteskab efter faderens død, bringer ikke hendes værgemål til ophør. Er værgemålet overgået til moderen af anden grund end faderens død, vil værgemålet påny automatisk overgå til faderen, når hindringen for hans udøvelse af hvervet er bortfaldet. Har han været umyndiggjort eller sat under lavværgemål, fungerer han igen som født værge fra det øjeblik, da dekretet om ophævelse er afsagt. Er værgemålet derimod frataget ham i medfør af § 16, må der foreligge en udtrykkelig bestemmelse om at betingelserne for fratagelsen nu er bortfaldet.

Har der foreligget hindring for udøvelsen af et født værgemål, og er der i den anledning beskikket en værge for den umyndige, må beskikkelsen hæves, når hindringen for udøvelsen af det fødte værgemål atter bortfalder. Den beskikkede værge er legitimeret til at optræde i tiden mellem hindringens ophør og tilbagekaldelsen af beskikkelsen, men den der ved, at det fødte værgemål er genopstået, kan næppe vinde ret ved retshandel med den beskikkede værge.

Er forældremyndigheden tillagt den ene af forældrene alene er denne født værge, § 6, stk. 2. Denne regel angår *dels* tilfælde hvor den ene af to samlevende forældre er forhindret i eller savner evnen til at udøve forældremyndigheden (§ 22, stk. 2 og § 23), *dels* de i § 24 omhandlede tilfælde hvor samlivet mellem forældrene faktisk er ophævet eller de er separeret eller skilte

eller ægteskabet omstødt. Hvis den af forældrene der har fået forældremyndigheden tillagt, mangler eller mister evnen til at være værge, overgår værgemålet ikke udenvidere til den anden, men der må beskikkes barnet en værge, og den anden af forældrene har ingen fortrinsret i denne henseende. Hvor forældremyndigheden er frataget en ægtefælle på grund af misbrug ved udøvelsen, vil det naturligvis normalt være det bedste at beskikke en trediemand til værge.

Er forældremyndigheden tillagt moderen, vil faderens fødte værgemål normalt være definitivt ophørt. Faderen bliver dog automatisk påny født værge, hvis samlivet genoptages efter stedfunden separation eller samlivsophævelse. Dør moderen, genopstår faderens fødte værgemål, hvis forældremyndigheden påny bliver tillagt ham efter § 26. Ønsker faderen ikke at overtage forældremyndigheden, må værge beskikkes i henhold til § 10.

Når et barn fjernes fra hjemmet efter reglerne i lov om offentlig forsorg overgår forældremyndigheden til børneværnsudvalget, se lovbek. nr. 475 af 31. august 1946 § 133. En fjernelse fra hjemmet medfører derimod ikke eo ipso, at faderens – for uægte børns vedkommende moderens – fødte værgemål bortfalder. Er der brug for en værge og findes det uforsvarligt at lade faderen fungere, må værgemålet fratages ham af skifteretten (i København magistraten) efter reglerne i § 16 og anden værge beskikkes.

For mindreårigt *barn udenfor ægteskab* er moderen ifølge § 7 født værge, og dette vedbliver hun at være, selvom hun indgår ægteskab med en anden end faderen. Er forældremyndigheden tillagt faderen er han dog født værge, jfr. § 28 og § 30 og Familieretten I s. 78–79. Mister moderen værgemålet, kan faderen ligesom enhver anden beskikkes til værge, men nogen fortrinsret har han ikke.

Ved *adoption* overgår værgemålet automatisk til adoptanten, jfr. M. L. § 8, hvorefter adoptanten er født værge for mindreårigt adoptivbarn. Med hensyn til barn, der er adopteret af ægte-

fæller, såvel som mandens af hustruen adopterede ægtebarn og hustruens af manden adopterede barn – ægte eller uægte – gælder samme regler som om ægtefællers fællesbarn. Mister adoptanten værgemålet, indtræder de naturlige forældre ikke uden videre i værgemålet, jfr. Familieretten I s. 163, men cfr. s. 172 om op-hævelse af adoptionen. Har moderen til et ægtebarn indgået nyt ægteskab, eller har moderen til et uægte barn giftet sig med en anden end barnets fader, og ægtefællen har adopteret barnet, bliver moderen dog påny født værge ved adoptantens død, M. L. § 8, jfr. § 6. I andre tilfælde må der beskikkes barnet en værge.

Født værge er ifølge § 9 pligtig at udøve værgemålet og over-tager dette uden beskikkelse. I dette ligger tillige, at han også har en ret til at fungere. Reglen i § 11 betegner en undtagelse herfra, idet det bestemmes at selvom der findes en født værge, kan den mindreåriges ægtefælle i stedet beskikkes til værge, hvilket ofte vil være den mest praktiske og fornuftige ordning. Efter ældre ret, D. L. 3-17 og lov nr. 133 af 27. maj 1908, havde hele den mandlige slægt ret til i den i 3-17-2 angivne bestemte række-følge som født værge at overtage formynderskabet for mindre-årige, hvis forældre var døde eller ude af stand til at udøve værge-målet. Denne ordning blev afskaffet ved myndighedsloven 1922, fordi man ikke fandt at en sådan fortrinsret for slægten svarede til nutidens forhold og opfattelse. Navnlig fandt man det uhel-digt, at værgemålet var bundet til en bestemt rækkefølge af slægtskabsgraderne uden hensyn til om personen faktisk stod barnet mer eller mindre nær (motiverne s. 29). Efter M. L. er alene barnets forældre (og adoptivforældre) dets fødte værge. Dette udelukker naturligvis ikke at en slægtning beskikkes til værge, jfr. ndf. om cirkulære 25. sept. 1922. I de fleste tilfælde vil det være både det naturligste og rigtigste at dette sker.

Har en mindreårig ikke nogen født værge, der er egnet til at fungere, skal der efter § 10 *beskikkes en værge*, forsåvidt der er brug herfor, f. eks. når den mindreårige har formue eller skal repræsenteres for retten eller i anledning af en ham tilfaldende

arv. Herved erindres bestemmelsen i lov om offentlig forsorg § 130, stk. 2, hvorefter det påhviler børneværnsudvalget at drage omsorg for børn der står uden forsørger, særlig forældreløse børn som ingen nære slægtninge tager sig af. Har barnet ingen formue vil der ofte foreløbig ikke være brug for nogen formynder, når det kommer under børneværnets forsorg.

Umyndiggjorte har aldrig nogen født værge. Når endeligt umyndiggørelsesdekret er afgivet, påhviler det retten straks at give den værgebeskikkende myndighed meddelelse herom, rpl. § 465. Ved foreløbigt umyndiggørelsesdekret efter rpl. § 459, stk. 3 beskikker underretsdommeren (som judiciel myndighed) en foreløbig værge, der fungerer indtil endeligt dekret er afsagt og almindelig værge beskikket af skifteretten eller Københavns magistrat. For umyndiggjorte skal der altid beskikkes en værge. Dette gælder også når en person mellem 18 og 21 år er umyndig-erklæret efter § 3, men naturligvis er der intet til hinder for at beskikke den der hidtil har været født værge for den mindreårige.

Den beskikkede værge handler ikke som den fødte værge umiddelbart i medfør af loven, men grunder sin evne til at handle på den umyndiges vegne i en offentlig beslutning, en beskikkelse. Begæring om beskikkelse kan indgives af enhver interesseret. Beskikkelsen foretages i København af magistraten med rekurs til justitsministeriet; udenfor København af skifteretten som administrativ myndighed, jfr. rpl. § 14 c, med rekurs til amtmanden og justitsministeriet, jfr. M. L. § 17 og lov af 26. maj 1868 § 10. Værgebeskikkelsen foregår på det sted, hvor den umyndige bor eller i mangel af bopæl opholder sig. I særlige tilfælde kan justitsministeren dog bestemme, at værgebeskikkelsen finder sted andetsteds; i henhold til denne bestemmelse har man i enkelte tilfælde beskikket værger for umyndige danske statsborgere med hjemsted i udlandet, jfr. lovkonflikter s. 105 og *Gaarden* ad § 17. I faderskabssager – men ikke i andre retssager – kan værge for nogen af sagens parter beskikkes af retten, rpl. § 456 d.

Efter ordene i M. L. § 10 »beskikkes der *en* værge« må det

anses for udelukket at beskikke to sideordnede værger for samme person; jfr. Gaarden ad § 10 og justitsmin. skr. nr. 124 af 11. juli 1939: ikke hjemmel til at beskikke 2 lavværger for samme person; (anderledes svensk föräldrabalk kap. 11 § 7 og kap. 13 § 8). Ved omfattende værgemål må værgerne kunne antage fornøden bistand. Er værgerne på grund af sygdom, fraværelse, egen interesse e. l. midlertidig forhindret i at optræde, kan der beskikkes en værge ad hoc til at udføre bestemte forretninger.

Den der skal være værge for en umyndig, må opfylde visse *almindelige betingelser*. M. L. § 12 bestemmer for det første, at den som er umyndig eller står under lavværgemål »ikke kan være værge«. Han kan ikke beskikkes til værge og en tidligere beskikkelse bortfalder udendvidere, således at en fratagelse af værgemålet ikke er nødvendig. Hans værgehandlinger savner gyldighed. Har et barns 20 årige fader på et arveskifte optrådt som dets værge, vil der ikke kunne tillægges hans retshandlinger betydning. Hvis værgerne umyndiggøres eller sættes under lavværgemål må det derimod antages, at godtroende trediemænd vinder ret overfor myndlingen ved de retshandler, som værgerne indgår i tiden mellem dekretets afsigelse og dets tinglysning, jfr. motiverne s. 34. Bestemmelsen i § 12 rammer også den fødte værge. Dør faderen, kan den mindreårige moder ikke indtræde i udøvelsen af det værgemål, som ellers ville tilkomme hende efter bestemmelsen i § 6, stk. 1. Bliver en fader eller moder, som er født værge, umyndiggjort eller sat under lavværgemål, mister han eller hun derved udendvidere værgemålet.

Særlig om beskikkede værger bestemmer § 13, at der til værge kun må beskikkes en pålidelig og vederhæftig person, der kan anses for egnet til hvervet. I kravet om *pålidelighed* ligger, at værgerne skal være en person, man kan betro andres interesser uden at behøve at frygte for at han skal tilsidesætte dem eller misbruge sin stilling, jfr. D. L. 3-17-7 »en fornuftig, flittig og ærlig mand«. Kravet om hæderlighed er af stor betydning; dog kan det at en person har været straffet ikke ubetinget udelukke

hans beskikkelse, jfr. Bentzon s. 134. »*Vederhæftig*« betegner økonomisk soliditet. Det må forlanges at værger har en ordnet økonomi, således at hans økonomiske forhold ikke kan friste ham til at misbruge sin stilling som værge. Den som er under konkurs eller bevislig er insolvent, må være udelukket. Derimod kræves det ikke, at værger skal have formue, og navnlig ikke som efter Danske Lov at han helst skal have ligeså stor formue som den umyndige; dette har det omfattende overformynderistyre af alle pengemidler overflødiggjort.

Endelig skal det ved beskikkelsen prøves, om den påtænkte værge er positivt *egnet* til dette bestemte værgemål. Ved værgemål for mindreårige må der kræves andre personlige egenskaber end ved værgemål for en umyndiggjort, der muligvis ved dekretets afsigelse driver en stor virksomhed. I nogle tilfælde kræves sagkundskab på et specielt område, i andre vil almindelig sundt omdømme være tilstrækkeligt. Personer der er bosat i udlandet kan ifølge praksis ikke beskikkes til værge, jfr. justitsmin. skr. nr. 170 af 12. aug. 1937. Derimod er der intet til hinder for at beskikke en herboende udlænding, når han opfylder de almindelige værgebetingelser. I justitsministeriets cirkulære nr. 195 af 25. september 1922 er der givet instruktioner til de værgebeskikkende myndigheder, hvorved kravet om egnethed nærmere uddybes: »Ved beskikkelse af værger skal opmærksomheden være henvendt på, at den, der beskikkes, kan antages med omhu og interesse at ville varetage den umyndiges tarv. Der bør derfor fortrinsvis beskikkes en sådan person, som ved slægtskab, svogerskab eller venskab er nær knyttet til den umyndige«. Af interesse er endvidere bestemmelsen om, at der når værge skal beskikkes for en umyndiggjort, der ikke er sindssyg eller åndssvag, eller for en mindreårig, der er fyldt 15 år, efter omstændighederne også bør tages hensyn til den umyndiges egne ønsker.

Forældre har en vis indflydelse på hvem der efter deres død skal være værge for deres barn. Har forældrene bestemt, hvem der efter deres død skal være værge for et mindreårigt barn, over

hvilket de havde forældremyndigheden, skal den udpegede ifølge § 14 beskikkes, medmindre barnets tarv tilsiger andet. Denne regel er begrundet i formodningen om at forældrene, der står barnet nærmest, bedst kan afgøre hvem der vil være mest egnet til at varetage barnets interesser. Efter § 14 er forældrenes bestemmelse mere end en vejledning for øvrigheden. Den er vel ikke bindende, men skal dog normalt følges, idet den af forældrene udpegede skal beskikkes, medmindre barnets tarv tilsiger andet, således navnlig hvor den udpegede rammes af udelukkelsesgrundene efter §§ 12-13; jfr. motiverne s. 37, men cfr. Bentzon s. 136. Testamentsform kræves ikke, og bestemmelsen behøver end ikke foreligge skriftlig.

En betingelse for med gyldighed at kunne træffe beslutningen er at vedkommende har forældremyndigheden over barnet, eller hvis barnet da beslutningen tages er fyldt 18 år havde forældremyndigheden ved 18-års alderens indtræden. Ved *ægtebarn*, hvor begge forældrene har forældremyndighed, må ægtefællerne være enige om beslutningen, ellers kan ingen anses for udpeget. Forældrene kan dernæst kun træffe bestemmelse om hvem der skal være værge ved den længstlevendes død, jfr. ordene »efter deres død«. Forældre kan således ikke ved deres bestemmelse udelukke den længstlevendes fødte værgemål. Er forældremyndigheden ved separation eller skilsmisse tillagt den ene af forældrene, f. eks. moderen, kan kun hun træffe bestemmelse efter § 14. (Men hun kan selv da ikke udelukke faderens fødte værgemål, hvis forældremyndigheden efter hendes død i henhold til § 26 tillægges ham; jfr. justitsministeriets utrykte skr. af 25. maj 1925, citeret efter *Faurholt* s. 14). Er den ene af forældrene død, kan den efterlevende træffe bestemmelsen efter § 14; strider den mod forældrenes tidligere fællesbeslutning, må øvrigheden være frit stillet.

For *uægte børns* vedkommende tilkommer det alene moderen, der har forældremyndigheden, at træffe bestemmelse efter § 14. Hun kan dog ikke antages at kunne udelukke faderens fødte

værgemål i det tilfælde, hvor forældremyndigheden efter hendes død tillægges faderen i henhold til § 28, stk. 2, jfr. § 7. Er forældremyndigheden undtagelsesvis tillagt faderen, må han kunne udpege sin efterfølger som værge.

Et barns *adoptivforældre* må vistnok have ret til at træffe bestemmelse efter § 14, jfr. adoptionslovens § 11 og § 15.

Ifølge lov 26. maj 1868 § 11 kan enhver arvelader (derunder også enhver af et barns forældre) under iagttagelse af de testamentariske former udnævne en mand eller kvinde til som værge at bestyre de midler han efterlader en umyndig, være sig tvangsarving eller ikke, forudsat at den valgte opfylder de almindelige betingelser for at være værge (M. L. §§ 12-13). Tillige kan han bestemme at midlerne ikke skal indsættes i overformynderiet, men bestyres af den af ham valgte værge²). Dog kan justitsministeriet, når skifteretten eller den umyndiges slægt finder bestemmelsen stridende mod den umyndiges tarv, tilsidesætte den og bestemme at der skal forholdes med værgemålet efter de almindelige lovforskrifter. På samme måde kan den *testamentariske værge* senere afsættes af justitsministeriet. En egentlig beskikkelse er uforuden. Den testamentarisk indsatte værge er ikke forpligtet til at overtage hvervet; noget andet er, at hvervets overtagelse kan være gjort til betingelse for opnåelsen af et legat. Har værgen påtaget sig hvervet, påhviler det ham at bestyre de i testamentet nævnte midler, derimod ikke den umyndiges øvrige ejendele. For bestyrelsen gælder de almindelige regler for værgers formuebestyrelse. Står arvingen under forældremyndighed, er det dennes indehaver der har retten til efter M. L. § 20 at anvende barnets indtægter til dets underhold, og det må påhvile værgen at stille de fornødne beløb til rådighed herfor, jfr. justitsministeriets utrykte skr. af 17. marts 1936. Den testamentariske værge er som andre værger undergivet pupilautoriteternes tilsyn og

²) Sådan bestemmelse kan for tvangsarvens vedkommende ikke træffes uden i forbindelse med værgeindsættelse, jm.skr. nr. 190 af 14. maj 1946.

må aflægge regnskab for sin bestyrelse. Han er ansvarlig efter M. L. § 53. Midlerne skal anbringes efter de almindelige regler om anbringelse af umyndiges midler. Med hensyn til midler der ikke er tvangsarv, vil en arvelader dog kunne have truffet særbestemmelser i sit testamente om anbringelsen. Derimod kan han ikke bestemme at værgerne ikke skal stå under pupiltilsyn eller ikke have regnskabspligt. Heller ikke kan han til »værge« indsatte en person der ikke opfylder de almindelige betingelser herfor. *Bentzon* anfører derimod s. 138 at det er antaget i praksis at en giver i levende live kan bestemme at en gave til en umyndig skal bestyres af en af ham udpeget værge, selv om denne ikke opfylder værgerbetingelserne. Hvis dette virkelig har været giverens mening – hvad formodningen må være imod, jfr. U. f. R. 1924 s. 670 og 1931 s. 199 – falder forholdet i hvert fald helt udenfor værgemålsretten. En værge for en gave må – selvom han er beskikket i henhold til giverens ønske – være regnskabspligtig, jfr. justitsministeriets utrykte skr. 7. januar 1942.

Såvel den fødte som den beskikkede værge er pligtig at overtage værgemålet, der er et borgerligt ombud som man ikke kan nægte at overtage⁹⁾. Dog anerkendes forskellige *fritagelsesgrunde*. Ifølge § 15 er følgende berettiget til at afslå beskikkelse som værge: 1. Den der er fyldt 60 år. 2. Den der på grund af sygdom eller legemlige mangler ikke uden betydelig vanskelighed kan udøve værgemålet. 3. Den hvem værgemålet på grund af offentlig stilling eller borgerligt ombud ville volde særligt besvær. Værgemålet kan ikke afslås blot under henvisning til offentlig stilling, men fritagelsesgrunden må antageliggøres. 4. Den der allerede har to værgemål for andre end egne børn eller adoptivbørn. 5. Den der på grund af værgemålet ville nødsages til i væsentlig grad at tilsidesætte sine egne anliggender. Dette gælder f. eks. i

⁹⁾ Der findes ingen bestemmelser om fritagelse for født værgemål, men det er i praksis antaget at fritagelse i særlige tilfælde kan meddeles, se *Gaarden* ad § 9.

tilfælde hvor der let vil kunne opstå en interessekonflikt mellem hans og myndlingens interesser; endvidere når den udpegede værge bor langt fra myndlingen og værgemålet kræver stadig tilsyn.

§ 15 kan ikke blot påberåbes af personer som ønskes beskikket. Også den der allerede er beskikket kan begære sig fritaget for værgemålet, når han kommer i noget af de under nr. 1-3 og 5 omhandlede tilfælde. Tilfældet under nr. 4 kan jo kun indtræde efter hans eget ønske. Reglen i § 15 må anses for udtømmende. Noget andet er at det i almindelighed ikke vil være hensigtsmæssigt at beskikke en person som er uvillig til at overtage hvervet, hvorfor man i praksis også normalt indhenter den udpegede værges samtykke inden beskikkelse foretages. Fødte værger kan ikke påberåbe sig de i § 15 nævnte fritagelsesgrunde.

Spørgsmålet om en persons ret eller pligt til at være værge henhører under administrationens afgørelse. Hvor lovens regler er knyttet til bestemte kriterier, der ikke levner plads for noget skøn, må spørgsmålet dog kunne indbringes for domstolene, således hvorvidt de i § 15, nr. 1 og 4 omhandlede fritagelsesgrunde foreligger; ligeledes spørgsmålet om den rette fortolkning af § 14, særlig hvorvidt den ene af et barns forældre kan udelukke den anden fra værgemålet, jfr. *Ussing* s. 143 og *Poul Andersen Dansk Forvaltningsret* s. 396.

Reglerne om *fratagelse af værgemål* findes i § 16. Misbruger en værge sin stilling, bliver han uvederhæftig, eller viser han sig iøvrigt uegnet til værgemålet, skal dette fratages ham. Denne regel gælder såvel fødte som beskikkede værger. En tilbagekaldelse af beskikkelsen må endvidere ske, når der nu findes en født værge der opfylder betingelserne for at fungere. Fratagelsen foretages af skifteretten på det sted hvor værgemålstilsynet føres, i København af magistraten, jfr. § 17, stk. 3. Værgemålstilsynet føres af den skifteret som har beskikket værgen, selvom myndlingen senere får bopæl i en anden retskreds; dog kan værgemålstilsynet flyttes med de højere pupilautoriteters samtykke;

(jfr. justitsmin. skr. nr. 46 af 16. marts 1883). Skal ny værge beskikkes, synes dette ifølge reglen i M. L. § 17, stk. 2 at burde ske på det sted hvor den umyndige nu bor, eller i mangel af bopæl opholder sig. I praksis har man dog, også efter myndighedsloven, fastholdt at den nye værge skal beskikkes af den skifteret der har beskikket den første værge, medmindre værgemålstilsynet overflyttes til skifteretten, hvor den umyndige nu bor, se *Faurholt* s. 16 og *Gaarden* s. 19.

§ 11.

VÆRGENS BEFØJELSER OG PLIGTER

I. Hovedbestemmelsen om værgens beføjelser og pligter findes i M. L. § 45, der udtaler at værgen, for såvidt ikke andet særlig er bestemt, bestyrer den umyndiges formue og handler på hans vegne i retsforhold vedrørende formuen. Den umyndiges manglende handleevne ifølge § 34 erstattes af den værgen tillagte beføjelse til at disponere på hans vegne. Det gælder kun dispositioner i levende live. Værgen har intet at gøre med dispositioner mortis causa over den umyndiges formue. Kan den umyndige ikke selv oprette testamente, er der ingen der kan det, og arven må tilfalde slægt og ægtefælle efter den legale arvefølge. Når det siges at værgen bestyrer den umyndiges formue, for såvidt ikke andet særlig er bestemt, må det straks fremhæves at undtagelserne er vidtrækkende. Værgens bestyrelse af formuen er for det første udelukket i det omfang den umyndige selv kan råde efter reglerne i §§ 39-41. Dernæst er det efter nugældende dansk værgemålsret kun for såvidt hovedreglen at værgen bestyrer myndlings formue, som der er en formodning for værgens kompetence, når bestyrelsen ikke ved særlig forskrift er henlagt til andre. Men faktisk er forholdet det at langt den overvejende del af de umyndiges midler ikke bestyres af værgen, men af overformynderriet. Værgbekendtgørelsen af 12. marts 1930 giver derfor et sandere billede af dansk værgemålsret, når den først i § 7 bestemmer at *alle pengemidler* – rede penge, obligationer, aktier o. l. –

som tilhører en umyndig *hører under overformynderiets bestyrelse* og derefter i § 9 udtaler at *iøvrigt* bestyrer værgen den umyndiges formue.

Denne ordning får særlig betydning fordi den opfattelse gør sig stærkt gældende hos skifteretter og pupilautoriteter, at umyndiges formue såvidt muligt skal foreligge enten kontant eller i sådanne værdipapirer som kan modtages i overformynderiet. Mindreåriges formue vil som regel hidrøre fra arv. Der er intet til hinder for at arven efter vurdering udlægges den mindreårige i de værdier der findes i boet, jfr. skiftelovens § 47, § 51 og § 78. Værgens ønske herom skal godkendes af skifteretten, hvilket kan ske »når sådant skønnes at være til den umyndiges gavn«. Som regel vil man imidlertid søge boets værdier realiseret og omsat i rede penge, fordi skifteretten finder at dette stemmer bedst med den umyndiges interesser. Hvad angår boets løsøre, bør værgen ifølge værgebek. § 27 have sin opmærksomhed henvendt på at den umyndige får sin part af det, som han har eller formodes at ville få brug for, eller som kan antages at have særlig værdi for ham eller hans familie, f. eks. familieportrætter og andre værdifulde ting som længe har været i familiens eje. Bestemmelsen må forudsætte, at effekterne står i passende forhold til den umyndiges formueforhold. Udlæg til den umyndige kan også ske i boets faste ejendom. Er der flere arvinger, hvoraf en eller flere er umyndige, vil udlæg til arvingerne i forening ofte være betænkelig, fordi det sameje som derved skabes gennemgående er en uheldig besiddelsesform. Iøvrigt må der tages hensyn til hvorledes ejendommen er behæftet og om den umyndige kan antages at ville have de fornødne midler til ejendommens drift. En byejendom – der ikke er knyttet til den umyndiges erhverv – vil man kun sjældent gå med til at udlægge til en umyndig. For landejendommens vedkommende ligger det anderledes, hvis den umyndige er uddannet ved landvæsen, eller det har været forældrenes mening at han engang skulle overtage gården. Af særlig

betydning er det, at en gård der længe har været i familiens eje bevares for denne. Er der flere umyndige arvinger vil gården eventuelt kunne udlægges til et af børnene mod at der gives hans søskende pant i ejendommen for deres arvelodder. I denne forbindelse skal iøvrigt nævnes, at hvis boets faste ejendom skal sælges, og det viser sig mest fordelagtig at indgå på at en del af købesummen bliver indestående i ejendommen mod pant i denne, kan dette ske selvom der er umyndige arvinger og de ikke får den pantesikkerhed de skal have efter lov 19. marts 1869 § 12, jfr. *A. W. Scheel* s. 612-13 og *Deuntzers Skifteret* s. 633-34 og s. 714.

Alle skiftearrangementer kan uden overøvrighedens godkendelse vedtages af værgen og skifteretten (eksekutor), når de ikke går udover hvad der naturlig indgår som led i boets afvikling og ikke berører den umyndiges udenfor skiftet værende formue, værgebek. § 26, stk. 2, jfr. også justitsmin. skr. nr. 400 af 24. december 1908. Sålænge skiftet står på, handler skifteretten som judiciel myndighed og dens beslutninger kan kun ændres ved indbringelse for højere ret. I det tidligere nævnte tilfælde hvor boets ejendom overtages af den umyndige mod udstedelse af pantebreve til andre arvinger, er overøvrighedens godkendelse nødvendig, fordi den umyndige herved pådrages en almindelig gældsforpligtelse; det samme gælder hvis den umyndige skal overtage den i ejendommen indestående pantegæld.

Der er intet til hinder for at en umyndigs arv udlægges i de dertil egnede værdipapirer der findes i boet. Udlæg kan også ske i ikke anordningsmæssige effekter, forsåvidt bedre aktiver efter boets tilstand ikke kan skaffes, men ellers må justitsministeriets godkendelse kræves, jfr. *Gaarden* s. 96-97 og jmskr. nr. 48 af 21. februar 1947. Det ligger i og for sig udenfor skifteforvaltningens opgave at anbringe umyndiges arvemidler i værdipapirer, forsåvidt midlerne foreligger kontant i boet. Der er dog antaget i praksis at det, sålænge boet ikke er sluttet, er tilladt at anvende dets kontante midler til indkøb af anordningsmæssige værdi-

papirer, navnlig stats- og kreditforeningsobligationer, til indlevering til overformynderiet, jfr. nu jmskr. nr. 167 af 1. juli 1950 vedr. overformynderiets bestyrelse af kontante midler; se også H. R. D. i U. f. R. 1883 s. 195, jfr. 1882 s. 457 der endda går videre under hensyn til at de umyndige kun var secundosuccessorer. Umyndiges midler kan derimod end ikke med justitsministeriets tilladelse *anbringes* i ikke anordningsmæssige effekter eller udenfor de i lov 19. marts 1869 § 12 fastsatte grænser.

Umyndiggjorte vil ikke sjældent, når umyndiggørelsen indtræder have betydelig formue eller sidde i større virksomhed. Værgen stilles her overfor spørgsmålet om formuen skal realiseres og midlerne indsættes i overformynderiet, eller status quo såvidt muligt skal opretholdes for ikke at gøre større indgreb i den umyndiggjortes liv end påkrævet efter forholdene og af hensyn til muligheden af at umyndiggørelsen senere kan blive ophævet. De ældre bestemmelser i cirkulærer af 1. juli 1857 og 17. juli 1858, hvorefter der tilkommer værgen for en umyndiggjort en friere dispositionsret over dennes anliggender, er ophævet ved § 29 i vægebek. 1930, der i det hele behandler mindreårige og umyndiggjorte efter de samme regler. Alligevel må der blive en forskel, betinget af de faktiske forholds forskellighed. Af særlig betydning for værgen for en umyndiggjort bliver reglen i vægebek. § 19: Er den umyndige ved værgemålets indtræden ene- eller medindehaver af en forretning, skal værgen drage omsorg for dennes hensigtsmæssigste afvikling, eller hvis han anser det for at være til den umyndiges bedste, at forretningen fortsættes, gøre indstilling herom til overøvrigheden. Denne bestemmelse synes vel efter sin formulering nærmest at forudsætte, at den normale fremgangsmåde er forretningens afvikling og midlernes indsættelse i overformynderiet, men det står værgen frit for at gøre indstilling om bedriftens fortsættelse under betryggende former, når han mener at den umyndiggjortes interesser tilsiger dette. Det samme gælder hvis en mindreårig har arvet en forretning, og det efter hans alder og uddannelse findes naturligt at

denne bevares for ham, indtil han selv kan overtage den, jfr. Bentzon i U. f. R. 1935 B s. 251. Den umyndiggjortes pengemidler skal ligesom mindreåriges indsættes i overformynderiet; der haves ikke hjemmel til at tillade anbringelse udenfor overformynderiet, jfr. justitsmin. skr. nr. 181 af 20. aug. 1875, nr. 15 af 20. jan. 1876 og nr. 246 af 16. dec. 1915; gives der tilladelse til fortsættelse af den umyndiggjortes forretning, må dog den hertil fornødne kapital overlades værgen.

Den del af formuen som værgen bestyrer bliver herefter de pengemidler der ikke skal indsættes i overformynderiet¹⁾: a) Midler på ikke over 200 kr., medmindre den umyndige allerede har midler indestående i overformynderiet med hvilke de kan forenes²⁾. Værgen oppebærer normalt hele den umyndiges renteindtægt fra overformynderiet. Har han på noget tidspunkt et beløb af over 200 kr. af den umyndiges midler tilovers, udover hvad der vil medgå til den umyndiges fornødenheder i en nær fremtid, skal pengene indbetales til overformynderiet.

b) Fordringer ifølge tinglyst skifteekstrakt. Dette betyder dog kun at selve skifteekstrakten opbevares hos værgen. Afbetalinger på gælden skal ifølge værgebek. § 21 afskrives på den hos værgen beroende skifteekstrakt, men kan ikke med frigørende virkning ske til værgen, men kun til skifteretten.

c) Arv eller gave som ifølge arveladers eller givers gyldige bestemmelse skal holdes udenfor overformynderiet.

Endvidere bestyrer værgen *al anden den umyndige tilhørende ejendom*: fast ejendom, løsøre, fordringer på naturalydelser o. l., patentrettigheder, samt forfatterrettigheder som den umyndige har arvet (i modsætning til den forfatterret den umyndige har erhvervet ved egen litterær virksomhed, jfr. foran s. 44-45).

Over den formue som værgen bestyrer, kan han imidlertid ikke råde efter forgodtbefindende. Myndighedsloven og værge-

¹⁾ Se nu lov om overformynderiet nr. 254 af 27. maj 1950 § 1.

²⁾ Mindre beløb kan nu også modtages, når indbetalingen antages senere at ville blive bragt op over 200 kr.

bekendtgørelsen nr. 64 af 12. marts 1930, der er udfærdiget i henhold til lovens § 52, indeholder en række detaljerede direktiver for bestyrelsen, herunder påbud om indhentelse af samtykke fra pupilautoriteterne til vigtigere dispositioner, hvorved der drages snævre grænser for værgens handlefrihed. Ifølge § 51, jfr. værgebek. § 2, står værgen desuden på hele sit virkefelt under tilsyn af pupilautoriteterne. Han er pligtig at efterkomme disses forskrifter, hvad enten de går ud på undladelse eller positiv handlen, og kan henvende sig til pupilautoriteterne om råd og vejledning. I medfør af § 51 kan det f. eks. pålægges værgen for en personlig umyndiggjort at handle i overensstemmelse med lægernes ordination, jfr. justitsministeriets utrykte skr. 22. april 1932 og 5. marts 1937 og Gaarden ad § 51.

Den vigtigste instruktion vedrørende bestyrelsen findes i § 47, der bestemmer, at værgen på passende måde skal sørge for midlernes bevaring og frugtbargørelse og deres anvendelse til bedste for den umyndige. Reglen uddybes i værgebek. § 10, som udtaler, at medens en forøgelse af den umyndiges formue som regel ligger udenfor værgens opgave, skal han sørge for at den såvidt mulig bevares i uforringet stand og på passende måde frugtbargøres og anvendes til bedste for den umyndige. Det er herefter en konservativ bestyrelse som pålægges værgen. Han skal naturligvis ikke ved sin anbringelse og sine dispositioner være så forsigtig at normalt udbytte af formuen ikke opnås. Der vindes intet ved at formuen ligger død hen i sikker forvaring, men spises op ved kapitalforbrug til den umyndiges fornødenheder. Derimod skal værgen undgå ufornuften risiko – selvom derved kan opnås større udbytte – og i det hele sætte en ære i at kunne aflevere formuen ubeskåret.

Om værgens bestyrelse af pengemidler gælder reglerne i værgebek. § 11. Beløb der ikke overstiger 500 kr. *eller* må anses fornødne til løbende udbetalinger skal anbringes i en sparekasse (eller udenfor København i en af skifteretten godkendt bank). Værgen må ikke selv ligge med pengene, der skal indsættes på en

på myndlingens navn lydende sparekassebog. Iøvrigt skal de under værgens bestyrelse værende midler anbringes efter de almindelige regler for anbringelse af umyndiges midler, d. v. s. *enten* ved udlån mod sikkerhed i fast ejendom, efter særlig vurdering og indenfor halvdelen af vurderingssummen, ifølge de nærmere regler i lov 19. marts 1869 og anordn. nr. 30 af 11. februar 1928 (med senere ændringer) *eller* i såkaldte guldrandede papirer, navnlig stats- og kreditforeningsobligationer men ikke aktier og ikke hypotekforeningsobligationer. Disse regler gælder også midler som er holdt udenfor overformynderiet i medfør af lov 26. maj 1868 § 11, medmindre der er tale om fri arv, og testator klart og udtrykkeligt har bestemt at den skal anbringes på anden måde; det samme gælder om gaver der er under værgens bestyrelse. Med hensyn til den del af den umyndiges formue der ikke er under værgens bestyrelse har han en vigtig *tilsynspligt*. Hvor en umyndigs midler er sikret ved tinglyst skifteekstrakt, påhviler det værgen at føre tilsyn med de genstande hvori der er givet den umyndige sikkerhed, og iøvrigt at påse at den umyndiges ret ikke tabes eller formindskes. Mener værgen at sikkerheden forringes, skal han gøre indberetning til skifteretten. Værgen har endvidere tilsynspligt overfor de midler, der er under særbestyrelse i overformynderiet. Det påhviler ham at indsende indberetning til overformynderiet, såsnart han kommer til kundskab om at ejendomme i hvilke den umyndige har pantebrev forringes, helt eller delvis eksproprieres, skifter ejer, eller der iøvrigt indtræffer omstændigheder som kan medføre en forringelse af sikkerheden. Har den umyndige andre aktiver, der bestyres særskilt, såsom aktier, andelsrettigheder o. l., bør værgen ligeledes indsende indberetning til overformynderiet, såfremt fare for de pågældende aktivers sikkerhed kan befrygtes.

II. Efter § 45 kan værgen indgå retshandler på myndlingens vegne vedrørende formuen, forsåvidt ikke andet særlig er bestemt. Værgen handler i den umyndiges sted. Når retshandlen

er gyldig indgået bliver den umyndige, og han alene, personlig forpligtet. Værgens beføjelse til at indgå retshandler for myndlingen er imidlertid meget begrænset. De midler der er under overformynderiets bestyrelse kan han slet ikke råde over. Han kan ikke give transport på dem eller sikkerhed i dem. Noget andet er at en af værgen efter de nedenfor angivne regler lovlig stiftet forpligtelse – ligesom også en forpligtelse som den umyndige selv har pådraget sig ved en arbejdsaftale eller retsbrud – kan søges fyldestgjort i hele myndlingens formue, derunder hans overformynderimidler. Hovedreglen om værgens adgang til at råde over den umyndiges midler ved aftaler med trediemand findes i værgebek. § 17, hvorefter han på egen hånd kun kan foretage sådanne dispositioner, som ligger indenfor en sædvanlig formuebestyrelse, medens dispositioner herudover kræver *overøvrighedens samtykke*. Hvad der nærmere forstås ved sædvanlig formuebestyrelse fremgår tildels af bekendtgørelsens enkeltbestemmelser, der dog ikke kan være udtømmende; jfr. f. eks. justitsmin. skr. nr. 319 af 29. okt. 1940 retsforlig mellem værge og forsikringselskab kræver overøvrighedens godkendelse, og Gaarden s. 89–90. Forsåvidt angår de retshandler der falder indenfor værgens kompetence kan han altid henvende sig til pupilautoriteterne om råd og vejledning, ligesom han også på dette område må bøje sig for påbud eller forbud fra pupilautoriteterne i hvert enkelt tilfælde, jfr. M. L. § 52 og værgebek. § 2.

Myndlingens eget samtykke er værgen derimod ikke forpligtet til at indhente; (om gaver se ndf. s. 106). Men han skal efter § 50 i vigtige anliggender såvidt muligt indhente *erklæring fra den umyndige* hvis han er fyldt 15 år, og hvis han er gift ligeledes fra hans samlevende ægtefælle. Værgens undladelse heraf vil som regel ikke kunne medføre aftalens ugyldighed; anderledes dog måske, hvor den umyndige har gjort medkontrahenten bekendt med at han ikke er spurgt, og at han modsætter sig dispositionen. Men tilsidesættelsen kan i grovere tilfælde være et bevis på værgens uegnethed og bevirke afsættelse i medfør af § 16. Det må

være en forudsætning for kravet om den umyndiges erklæring, at denne har evnen til at handle fornuftsmæssigt. Endvidere må værgeren være berettiget til at handle uden videre, hvor indhentelse af erklæringen ville medføre utilbørlig opsættelse. I visse tilfælde fraviges dog hovedreglen at værgeren handler på myndlingens vegne. Dette gælder navnlig ved familieretlige retshandler. Ægteskab kan naturligvis kun indgås af den umyndige selv; den umyndiggjorte skal dog have værgens samtykke; den mindreårige ligeledes, hvis begge forældre er forhindrede i at meddele et gyldigt samtykke. Ægtepagt kan værgeren heller ikke indgå på myndlingens vegne; den indgås af den umyndige selv, men med værgens samtykke. Anerkendelse af faderskab kan ligeledes kun foretages af den umyndige med værgens samtykke. Stiftelse af adoption kræver altid den pågældendes egen medvirken, hvis han er fyldt 14 år. Ophævelse efter adoptionslovens § 18 kan slet ikke ske, hvis barnet er mindreårigt; er den adopterede umyndigerklæret må han samtykke i ophævelsen. Om testamenter og dødsgaver se foran s. 31-32. Ved umyndiggørelse af en gift person gælder ifølge Æ. L. II § 52 den særordning, at den umyndiggjortes andel i fællesboet bestyres af værgeren i forbindelse med den myndige ægtefælle på lignende måde som ved lavværgemål og ligesom der uden pupiltilsyn, jfr. H. R. D. i U. f. R. 1938 s. 675 og Familieretten II s. 249. Endelig kan en giver eller testator gyldig have bestemt at værgeren til dispositioner over gaven eller arven (dog ikke tvangsarv) skal have myndlingens eller en anden persons samtykke, f. eks. samtykke af den umyndiges ægtefælle.

Ifølge værgebek. § 12 må værgeren ikke uden overøvrighedens samtykke erhverve eller afhænde *fast ejendom* for den umyndige eller behæfte den umyndiges faste ejendom med pant eller servitut. Heller ikke må han uden overøvrighedens samtykke bortforpagte eller bortleje den umyndiges ejendom på usædvanlige vilkår eller på usædvanlig lang tid, jfr. herved tinglysningsloven § 3, stk. 1. Er den umyndige gift, må værgeren foruden overøvrighedens samtykke også indhente ægtefællens samtykke, hvor dette er for-

nødent efter reglerne i Æ. L. II § 18. Angående ejendommens udnyttelse indeholder bek. § 12, stk. 2 den instruksatoriske forskrift, at ejendommen som regel bør udnyttes gennem bortforpagtning eller bortleje. Er det en beboelsesejendom, kan værgeren dog også anvende den til beboelse for den umyndige, hvis dette skønnes hensigtsmæssigt. Jordbrug for den umyndiges regning må værgeren ikke drive uden overøvrighedsens samtykke.

Godkender overøvrighedsen værgens aftale må dens gyldighed regnes fra indgåelsestidspunktet. Overøvrighedsens samtykke må foreligge inden umyndighedstilstanden ophører. Har værgeren solgt en ejendom der tilhører en umyndiggjort, og ophæves umyndiggørelsen, inden overøvrighedsens samtykke er afgivet, har overøvrighedsen (eller justitsministeriet) ikke længere hjemmel til at meddele godkendelsen. Reglen i værgebek. § 12, stk. 1 må forstås således at en gyldig retshandel, der binder myndlingen, først foreligger ved meddelelsen af overøvrighedsens samtykke; (ikke således at værgens retshandel er gyldig, men bortfalder *hvis* overøvrighedsen ikke vil godkende den). Hvis overøvrighedsens samtykke til et ejendomssalg derfor ikke foreligger inden umyndiggørelsens ophævelse, må det bero på den myndigblevne, hvorvidt salget skal stå ved magt, jfr. H. R. D. i U. f. R. 1932 s. 775, cfr. Bentzon i U. f. R. 1932 B s. 113-18. I analogi hermed må det antages at hvis den umyndige dør før godkendelse er meddelt, må det tilkomme hans bo at afgøre om det vil tiltræde salget, jfr. justitsministeriets utrykte skr. 23. oktober 1939. (Om opgøret mellem køberen, der havde bygget på grunden, og den myndigblevne der ikke ville ratihabere handlen se H. R. D. i U. f. R. 1935 s. 686, jfr. Bentzon i U. f. R. 1935 B. s. 249-61 og Illum Tingsret II s. 15).

Uden overøvrighedsens samtykke må værgeren dernæst ifølge bek. § 13 ikke købe *løsøre* for den umyndige udover, hvad dennes fornødenheder kræver, eller sælge den umyndiges *løsøre*, medmindre sådant salg hører med til sædvanlig administration af formuen. Under sædvanlig bestyrelse må falde afhændelse af *løsøre*

der er bestemt til videresalg, f. eks. afgrøde af en fast ejendom, samt normale dispositioner over den til gården hørende besætning. Ved salg af løsøre kan ægtefællens samtykke være påkrævet efter reglen i Æ. L. II § 19.

Vigtig er reglen i bek. § 14 om at værgen ikke uden overøvrighedens samtykke må *stifte gæld* for den umyndige udover, hvad der sædvanlig kræves til fyldestgørelse af hans fornødenheder. Der fastslås herved overfor omverdenen det princip at man i almindelighed ikke ved retshandler med en værge kan erhverve ret mod dennes myndling. Værgen kan kun indenfor meget snævre grænser forpligte den umyndige. Han kan ikke optage lån eller indgå vekselforpligtelser. Værgens samtykke eller godkendelse af en af den umyndige på egen hånd indgået aftale skaber kun ret for medkontrahtenten, hvis værgen selv havde beføjelse til at indgå aftalen med bindende virkning for den umyndige. Gaver af myndlingens indtægt kan ifølge § 15 ydes af værgen, hvis de kun andrager ubetydelige værdier. Er myndlingen over 15 år og ikke sindssyg eller åndssvag, kan sådanne gaver dog kun gives med hans samtykke. Til ydelsen af andre gaver, såvel af indtægt som af ejendele, kræves overøvrighedens samtykke. *Eftergivelse* af gæld og opgivelse af den umyndiges rettigheder kræver ligeledes overøvrighedens samtykke; jfr. Gaarden ad bek. § 16.

Medens værgen kan indgå rent *erhvervende retshandler*, f. eks. modtage et gavetilsagn, kan han ikke uden overøvrighedens samtykke afslå nogen den umyndige tilbuds gave til værdi over 500 kr., og overhovedet ikke give afkald på arv eller legat der tilkommer den umyndige, jfr. bek. § 16. Værgen kan ifølge bek. § 8 ikke gyldigt *kvittere for modtagelsen af umyndiges midler* der skal indsættes i overformynderiet; (jfr. justitsmin. cirk. nr. 31 af 12. marts 1930, i domme eller forlig, hvorved der tillægges umyndige erstatningsbeløb e. l. der skal indsættes i overformynderiet, bør optages bestemmelse herom, ligesom der bør sendes overformynderiet en udskrift af dommen eller forliget;

om hvor stor en del af erstatningsbeløbet der skal i overformynderiet se H. R. D. i U. f. R. 1940 s. 990). Han kan ikke kvittere for arv eller gave der tilfalder hans myndling, medmindre den ifølge særlig bestemmelse skal bestyres af ham. Han kan ikke kvittere for afdrag på den umyndiges pantebreve eller andre fordringer under overformynderiets bestyrelse. Driver han en virksomhed på den umyndiges vegne må han derimod med gyldighed kunne modtage og kvittere for dennes tilgodehavender.

Der er visse retshandler som end ikke med pupilautoriteternes samtykke kan indgås for en umyndig. M. L. § 48 bestemmer at en umyndig ikke kan forpligtes ved *kaution* eller anden sikkerhedsstillelse for trediemands gæld; jfr. V. L. T. 1939 s. 285. Begrundelsen for reglen, der svarer til D. L. 1-23-12, er at disse retshandler er særlig farlige for den umyndige, fordi han påtager sig at indestå for noget, som han stoler på at hovedmanden selv vil bringe i orden, og derfor ikke regner med den store risiko, der erfaringsmæssig ofte vil være for at det alligevel bliver kautionisten der må betale. Reglens fortolkning giver anledning til adskillig tvivl. Efter den nærmestliggende forståelse af lovordene må de læses som om der stod: En umyndig kan ikke forpligtes ved kaution for trediemands gæld og ej heller ved anden sikkerhedsstillelse for trediemands gæld. Ikke desto mindre må det antages at reglen skal læses som om der stod: En umyndig kan ikke forpligtes ved kaution eller anden sikkerhedsstillelse for trediemand; jfr. *Ussing* i U. f. R. 1925 B s. 174-80 og 231-32, *Kaution* s. 25-26, *Enkelte Kontrakter* s. 175, men cfr. *S. Stensgaard* i U. f. R. 1925 B s. 229-32. Den gamle regel i D. L. 1-23-12 var ikke begrænset til kaution for gældsforpligtelser, og motiverne til M. L. viser at man ikke har haft til hensigt at begrænse reglen. Efter reglens begrundelse ville det heller ikke være rimeligt at begrænse den til kun at omfatte indeståelse for gæld. Også ved andre indeståelser kan der være en lignende fare for at en umyndig letsindig pådrages et ansvar, hvis konsekvenser man ikke er klar over. Det må herefter antages at forbudet gælder al kaution,

ikke blot for trediemands gæld, men også for at trediemand ikke foretager befrygtede retsstridige handlinger; endvidere indeståelsen for en sigtets tilstedeblivelse under en straffesag, jfr. rpl. § 786, stk. 2. Sikkerhedsstillelse omfatter ikke blot pantsætning, men også indrømmelse af tilbageholdelsesret, samt ejendoms-overdragelse og transport til sikkerhed, jfr. U. f. R. 1930 s. 772 og justitsmin. skr. nr. 183 af 25. nov. 1936.

Reglen i M. L. § 48 må være undergivet visse begrænsninger. Skiftelovens § 16, jfr. værgebek. § 26, viser at arv og gæld kan vedgås på en umyndigs vegne, der derved indtræder i samtlige arveladerens forpligtelser, derunder også kautionsforpligtelser, jfr. justitsmin. skr. nr. 77 af 14. marts 1931. M. L. § 48 er dernæst ikke til hinder for at en umyndig forpligtes solidarisk med en anden på lige fod med denne. En umyndig kan således blive medlem af et interessentskab, jfr. foran s. 57, og ved køb af fast ejendom overtage de i ejendommen indestående kredit- og hypotekforeningslån, uanset det dermed forbundne solidariske ansvar. Det må endvidere antages at værgen kan påføre den umyndige et kautionslignende ansvar som et naturligt led i en retshandel, hvis hovedformål er et andet, jfr. Ussing Kaution s. 26 og navnlig U. f. R. 1925 B s. 178-80; således f. eks. ved skadesløs transport af en fordring eller ved endossement af en veksel. Det må dog være en forudsætning herfor at der foreligger en virkelig cession, og ikke en transaktion hvis formål er at omgå reglen i M. L. § 48; jfr. at værgen for den umyndige A der ejer en fordring på B giver skadesløs transport til C, eller at den umyndige A der med værgens og pupilautoriteternes tilladelse driver en forretningsvirksomhed, for leverede varer modtager en kundeveksel, som han diskonterer i en bank; og i modsætning hertil det tilfælde, at A for at hjælpe sin ven B tegner endossement på en af denne til C udstedt veksel, der derefter diskonteres i banken. Er det i sidstnævnte tilfælde kendeligt for banken at endossementet indeholder et forløfte får den ingen ret mod den umyndige; er banken derimod i fuldkommen god tro i så hen-

seende, således navnlig når banken er bekendt med at den umyndige med fornøden tilladelse driver en forretning og tidligere har diskonteret veksler, må det antages at endossementet – uanset det skjulte kautionsformål – må stå ved magt; jfr. *Ussing* i U. f. R. 1925 B s. 179–80, *Jul. Lassen Spec.* del s. 400 jfr. s. 276 note 1, *Ernst Møller Forudsætninger* s. 65–66, *Stang Forløfte*, § 2 II.

Da spørgsmålet om betydningen af medkontrahentens gode tro i sådanne tilfælde har videre rækkevidde, skal det undersøges noget nærmere i forbindelse med behandlingen af de tilfælde hvor han har overskredet sin beføjelse.

Værgen overskrider sin kompetence, når han handler uagtet han efter reglerne i myndighedsloven og værgebekendtgørelsen er ubeføjet hertil. Han savner almindelig kompetence, når retshandlen efter sin art kræver pupilautoriteternes samtykke, og han savner speciel kompetence når han handler i strid med pupilautoriteternes forskrifter i det enkelte tilfælde eller han handler uagtet hans personlige interesse kræver beskikkelse af en særlig værge, jfr. M. L. § 58. Overskrider værgen sin kompetence, og medkontrahenten indså eller burde indse dette, vinder han ingen ret hverken overfor den umyndige eller værgen. Påberåber medkontrahenten sig god tro, må der sondres mellem almindelige og specielle kompetencemangler. Ligger retshandlen *efter sin art* udenfor indbegrebet af de retshandler som en værge på egen hånd kan indgå på sin myndlings vegne, kan medkontrahenten forlange at pupilautoriteternes samtykke søges indhentet. Men nægtes det, får han som hovedregel ingen ret overfor den umyndige. Derimod må han kunne holde sig til værgen, hvis denne har bibragt ham den beføjede forestilling at alt var i orden. Når værgens medkontrahent i disse tilfælde må vige for den umyndiges interesser, beror det på at han juridisk set ikke kan være i god tro. Han kan ikke til sin undskyldning påberåbe sig ukendskab til lovgivningens regler. Den i lovtidende bekendtgjorte myndighedslov og værgebekendtgørelse binder ham som alle andre, jfr. Poul Andersen *Dansk Forvaltningsret* s. 29. – Om

den godtroende erhverver ifølge positiv bestemmelse undtagelsesvis kan vinde ret ved værgens uberettigede disposition er tvivlsomt; jfr. Ussing, Alm. del s. 294 »Efter lovordene« o. s. v., Ussing-Dybdal Kommentar ad gbl. § 13 note 1 i f. og ad § 19 note 4. Der tænkes her på sådanne tilfælde som værgens overdragelse af et myndlingen tilhørende omsætningsgælds-brev, jfr. gbl. § 14 »manglede ret til at råde over gælds-brevet«; endvidere spørgsmålet om skyldnerens frigørelse ved betaling af et omsætningsgælds-brev til kreditors værge, jfr. gbl. § 19 »manglede ret til at modtage betalingen«. Da erhververens ret (og betalere-ns frigørelse) er betinget af god tro, og da han i de her omhandlede tilfælde ved at hans medkontrahent optræder som værge for sin myndling, må hans retserhvervelse i strid med myndighedslovens og værgebekendtgørelsens regler efter min opfattelse være udelukket. Pengereglen får næppe betydning hvor værgen som sådan foretager en disposition der efter sin art ligger udenfor hans beføjelse.

Ved *specielle kompetencemangler* ligger sagen derimod anderledes. Når retshandlen efter sin art hører til dem som en værge kan foretage på egen hånd, bør det ikke komme medkontrahenten til skade at værgen in concreto har handlet i strid med et specielt forbud fra pupilauctoriteterne eller i strid med myndlingens interesser og til fordel for sig selv, når forholdet dog er det at medkontrahenten hverken vidste dette eller har ladet det mangle på tilbørlig agtpågivenhed. Forholdet er her det, at værgens almindelige legitimation er i orden, men at der er skjulte mangler som medkontrahenten ikke kender og ikke har grund til at nære mistanke om. Hvor ingen uagtsomhed kan bebrejdes værgens medkontrahent er det naturligt at lade den umyndige bære risikoen i sådanne specielle tilfælde; det samme må som ovf. bemærket gælde, hvis værgen (eller den umyndige selv med værgens samtykke) har endosseret en veksle i kautionssøjemed uden at dette var kendeligt for erhververen; på grund af disse tilfældes sjældne forekomst vil det ikke betyde noget væsentlig skår i den

beskyttelse som umyndighedslovgivningen tilsigter at give de mindreårige og umyndiggjorte.

Et tilfælde der volder særlig vanskelighed og tvivl er det, at værgen afhænder eller pantsætter den umyndiges ting, f. eks. et værdifuldt maleri, *uden at det er kendeligt for medkontrahenten at det er i egenskab af værge at han optræder*. Erhververen kan utvivlsomt være i fuldstændig god tro. Alligevel er det overvejende betænkeligt at lade den umyndige bære risikoen i dette tilfælde. En uuhæderlig eller letsindig værge vil på denne måde kunne påføre sin myndling et betydeligt tab. Tingen kan ikke betragtes som betroet værgen af ejeren, (hvad iøvrigt ikke ville være tilstrækkeligt til at begrunde en ekstinktion, se U. f. R. 1941 s. 861 og 1950 s. 903). Den umyndiges forhold kommer ikke i betragtning; pupilautoriteterne har ingen indflydelse på valget af den fødte værge og ved beskikkelse af værge er man ofte henvist til en ret snæver gruppe af voksne slægtninge, om hvem der ikke på forhånd foreligger noget positivt ufordelagtigt. Besiddelsen af den umyndiges løsøre giver ikke værgen nogen særlig legitimation ud over den der følger af hans stilling som værge, Illum Tingsret I s. 417; jfr. også Rikheim s. 110 om det tilfælde hvor værgen har pantsat den umyndiges ting til sikkerhed for tredjemands gæld, og Stenbeck-Lindhagen s. 160. Resultatet må derfor i dette tilfælde blive vindikation uden hensyn til medkontrahentens gode tro. Dette er også antaget ved dommen i U. f. R. 1951 s. 231. Når denne dom særlig fremhæver den affektionsværdi som den af værgen pantsatte ring havde for den mindreårige, er jeg enig med Illum (noten s. 431) i at resultatet måtte blive det samme, selvom tingen ikke måtte have særlig affektionsinteresse for vindikanten. – Er det ikke en ting, som værgen har disponeret over uden at opgive at det er i egenskab af værge at han handler, men derimod den umyndiges penge, som værgen i eget navn har disponeret over uden beføjelse, vil den godtroende modtager være dækket af pengereglen.

Er en af værgen på den umyndiges vegne indgået aftale ufor-

bindende for den umyndige, fordi værgen har savnet beføjelse, er reglen i M. L. § 44 stk. 1 ikke direkte anvendelig. Den angår ligesom § 43 alene retshandler der er indgået af den umyndige på egen hånd, d. v. s. habilitetsmangler; hvor værgen ubeføjet handler uden overøvrighedens samtykke foreligger en bemyndigelsesmangel. Den i Personrettens første udgave s. 113 i tilslutning til Bentzon (s. 162 ved note 26 og U. f. R. 1935 B s. 257) antagne sætning, at værgens medkontrahent må have krav på tilbagelevering eller erstatning efter almindelige regler, er rigtig nok for så vidt angår værgens ansvar, men kan næppe fastholdes for så vidt kravet rejses mod den umyndiges formue. Er den af værgen oppebårne ydelse overladt den umyndige eller på anden måde kommet denne tilgode, kan den umyndiges ansvar ikke strække sig udover hvad der følger af en analogisk anvendelse af reglen i § 44, stk. 1. Denne opfattelse synes at ligge til grund for højesteretsdommen i U. f. R. 1935 s. 686, jfr. ordene: Ligesom det følger af umyndighedslovens § 44, stk. 1 at indstævnte (den tidligere umyndigerklærede) i så fald måtte ifalde erstatningspligt med hensyn til nævnte beløb (af 3500 kr.), der af værgen anvendtes til betaling af hendes gæld, således o. s. v.

I *retssager* optræder værgen på den umyndiges vegne, jfr. rpl. § 257, og dette gælder endog i tilfælde hvor den umyndige selv har rådigheden over de midler som sagen angår. Pupilautoriteternes samtykke kræves ikke. Til sagens anlæg kræves dog undertiden den umyndiges samtykke. Dette gælder således retssager der angår formuerettigheder hvorover den umyndige har rådigheden, f. eks. selverhverv, eller rejser sig af en aftale som den umyndige gyldig har indgået på egen hånd, f. eks. som led i en næringsvirksomhed som han driver med tilladelse i henhold til M. L. § 49. Endvidere kan værgen, hvis den umyndige er fyldt 18 år eller umyndiggjort, ikke uden hans samtykke anlægge retssag, der rejser sig af en ham tilføjet legemsfor nærmelse eller ærekrænkelse, medmindre umyndiggørelsen skyldes sindssygdom eller åndssvaghed. En undtagelse fra hovedreglen i rpl. § 257

gælder dog med hensyn til ægteskabssager, jfr. Familieretten II s. 99. I disse optræder parterne ifølge rpl. § 448 c på egen hånd uden hensyn til alder. Det samme gælder om ægtefæller, der er umyndiggjort af andre grunde end sindssygdom eller åndssvaghed. For den sindssyge eller åndssvage anlægges ægteskabssag af værgen med overøvrighedens samtykke. I faderskabssager kan værgen ikke afgive bindende processuelle erklæringer, navnlig ikke indgå retsforlig uden den umyndiges samtykke, jfr. Hurwitz Tvistemål s. 308.

Under *skiftebehandling* af dødsboer optræder værgen for den umyndige arving og afgiver erklæring på dennes vegne, jfr. værgebek. § 26. I eksekutorboer må værgen dog ikke vedgå gælden efter afdøde uden godkendelse af den skifteret, som fører tilsyn med boet, i København præsidenten for Københavns Byret, jfr. bekendtgørelse nr. 251 af 9. juli 1938. Ved andre boer kan værgen på egen hånd afgive erklæring om vedgåelse af gælden, men skifteretten kan dog som judiciel myndighed modsætte sig gældsvedgåelsen, når den antager, at der vil blive påført den umyndige tab ved at overtage gældsansvaret, skifte-lovens § 16, stk. 2. I praksis, særlig i København, er det vistnok det almindelige at skifteretten modsætter sig værgens vedgåelse, jfr. H. Munch-Petersen, Skifteretten 3. udg. ved Erwin Munch-Petersen s. 219.

Bortset fra spørgsmålet om vedgåelse optræder værgen på egen hånd under bobehandlingen. Overøvrighedens godkendelse af værgens dispositioner kræves ikke, jfr. bek. § 26, medmindre dispositionen enten berører den umyndiges udenfor skiftet værende formue eller går udover, hvad der naturligt indgår som led i boets afvikling, jfr. foran s. 98. Det kan kun med overøvrighedens samtykke bestemmes, at sikkerhed ifølge tinglyst skifteekstrakt ikke skal omfatte hele boet. For at undgå interessekonflikter er det bestemt at hvervene som eksekutor i et dødsbo og som værge for en arving i dette ikke kan forenes.

I det store og hele er værgens beføjelser de samme, hvadenten

der er tale om værgemål for en mindreårig eller for en umyndiggjort. Værgen for en umyndiggjort har dog den særlige pligt til at drage omsorg for at umyndiggørelsesdekretet tinglyses ved den umyndiggjortes værneting, og hvis han ejer eller erhverver faste ejendomme, tillige der hvor disse er beliggende, jfr. værgebek. § 5 og T. L. § 13 samt justitsmin. cirk. nr. 101 af 8. juli 1931.

Om værgens stilling og beføjelser når han undtagesvis udøver *rådighed over myndlings person* se nedenfor s. 155-56.

Værgens ansvar. Ifølge § 53 skal værgen varetage den umyndiges interesser med omhu og efter bedste evne. Han er erstatningspligtig overfor den umyndige for den skade, han forvolder ham ved forsætligt eller uagtsomt forhold; jfr. utrykt Ø. L. D. af 26. maj 1941, der bl. a. pålægger værgen erstatningsansvar for at have anvendt beløb, der var udbetalt af overformynderiet til bestemt anvendelse, på anden måde end bestemt. Værgen er ansvarlig for at den umyndiges arvemidler indbetales til overformynderiet, uanset om skifteretten har begået en fejl ved ikke at sørge herfor, U. f. R. 1892 s. 980. Værgen må udvise sædvanlig agtpågivenhed og kan ikke slippe for ansvar fordi han ikke ved varetagelsen af den umyndiges interesser har udvist større let-sindighed end i egne anliggender. Men man bør naturligvis til større og mere indviklede værgemål søge at undgå beskikkelse af ukvalificerede folk. Ansvar påhviler i samme grad den fødte og den beskikkede værge. Den umyndiges krav mod værgen er privilegeret, jfr. konkurslovens § 33 nr. 1. – Dette konkursprivilegium er i god overensstemmelse med lovgivningens tendens til i det hele at beskytte de umyndiges interesser, selv på andres bekostning. Da værgen meget vel kan ligge inde med betydelige værdier for den umyndige, synes det at burde fastholdes, cfr. dog udkast til lov om gældsordning 1941 s. 227. – Foreligger der et pligtbrud fra værgens side, kan også andre der har gjort sig medskyldige heri få et ansvar, jfr. H. R. D. i U. f. R. 1938 s. 439. Har værgen tilsidesat den umyndiges interesser men ingen skade er sket, kan værgemålet fratages ham efter § 16.

Regnskabspligten. Værgen skal føre et omhyggeligt regnskab over sin bestyrelse af den umyndiges formue og over anvendelsen af hans indtægter, jfr. bek. § 24. Hvert år inden 1. februar skal han til skifteretten (i København overformynderiet) indsende regnskab for det forløbne kalenderår, ledsaget af de fornødne bilag. På forlangende skal han tilvejebringe og indsende alle oplysninger vedrørende regnskabet. Regnskabet aflægges til skifteretten (i København til overformynderiet) i den retskreds i hvilken værgemålstilsynet føres, d. v. s. i den retskreds hvor væргеbeskikkelsen er meddelt, eller for fødte eller testamentariske værgers vedkommende hvor myndlingen bor, således at tilsynet med regnskabspligtige værger forbliver der, hvor myndlingen bor ved aflæggelsen af det første regnskab. Med vedkommende overøvrigheds, eventuelt justitsministeriets godkendelse, kan tilsynet overføres til en anden retskreds. Værgen for en *mindreårig* er dog ikke pligtig at aflægge regnskab, når den mindreåriges formue alene består i løsøre, som ingen indtægt giver, eller de hos værgen beroende midler kun udgør, hvad der efter skifterettens (i København overformynderiets) skøn er fornødent til den mindreåriges underhold, eller de i deres helhed er sikret ved tinglyst skifteekstrakt. Er værgen den mindreåriges fader eller moder, er han heller ikke pligtig at aflægge regnskab, når den mindreåriges indtægt alene hidrører fra midler i overformynderiet og ikke overstiger 800 kr. årlig. Værgen for en umyndiggjort har altid regnskabspligt. Ved værgemålets ophør skal værgen ifølge bek. § 25 aflægge regnskab overfor myndlingen, eller hvis værgemålet er overgået til en anden overfor den nye værge, eller i tilfælde af myndlingens død overfor hans bo. Værgen er ifølge den ovennævnte Ø. L. D. af 26. maj 1941 ikke berettiget til i sin afregning med myndlingen at fradrage noget beløb som han før myndlingens 21. år har udlagt for denne, medmindre han nu får myndlingens godkendelse heraf. – Om værgemålstilsynets ordning se en kritisk artikel af *Niels Harbou* i *Fuldmægtigen* 1940 s. 13–19.

Såvel fødte som beskikkede værger havde efter D. L. 3-17-26 og 27 ret til *vederlag*, men disse regler om »værgepenge« er ophævet ved lov 26. maj 1868 § 13. Efter denne bestemmelse kan justitsministeriet dog fastsætte et – i praksis sædvanlig beskeden – vederlag for værgens personlige arbejde ved større eller besværligere værgemål, især for umyndiggjorte, eller når de medfører bestyrelse af fast ejendom. Også den testamentariske værge må normalt udføre sit personlige arbejde gratis, men et vederlag kan være tillagt ham ved testamentet. Positive udgifter kan en værge altid kræve refunderet, forsåvidt de kan anses for rimelige. I København – hvor der betales 2 kr. i kendelse for beskikkelse af værge – er tre sagførere antaget til mod et fast årlig honorar at lade sig beskikke som værge for personer blandt hvis pårørende det har vist sig umuligt at finde nogen til værge egnet person. Når værge beskikkes for en fraværende arving i medfør af skiftelovens § 14, jfr. M. L. § 62, kan der af skifteretten tillægges sådanne værger et passende vederlag, såfremt dette kan udredes af arven.

§ 12.

OVERFORMYNDERIET

Et for dansk værgemålslovgivning karakteristisk træk er det centraliserede overformynderistyre. Umyndiges pengemidler skal afleveres til en for hele landet fælles statsinstitution, overformynderiet, der har den særlige opgave at bestyre umyndiges midler samt visse andre dermed beslægtede pengemidler, navnlig båndlagte midler og legatkapitaler. Risikoen ved værgens bestyrelse af den umyndiges formue er derved formindsket i meget betydeligt omfang. De vanskeligheder, som opstår for andre landes værgemålsret ved tab af de umyndiges formue som følge af dårlig administration eller besvigelser fra formynderes side, har dansk værgemålsret derfor i vidt omfang været forskånet for. Ved overformynderibestyrelsen opnås den størst mulige sikkerhed for at der ved myndighedens indtræden kan udbetales

myndlingen den samme pengesum, som i sin tid blev indsat for ham. Særlig gælder det ved den såkaldte massebestyrelse, som skal nærmere omtales nedenfor. I en tid hvor pengenes reelle værdi, deres købeevne, er udsat for stærke svingninger, kan det vel siges at myndlingen ikke ved overformynderibestyrelsen er sikret imod tab ved at formuens reelle værdi er forringet, når den til sin tid udbetales ham, og at man måske kunne opnå mere i så henseende ved en mere individuel anbringelse foretaget af værgen. Nogen synderlig vægt har disse betragtninger dog ikke. En virkelig, under alle omstændigheder værdifast anbringelse af pengemidler kan ikke anvises. At overlade den ofte aldeles usagkyndige værge skønnet over hvorledes midlerne bedst kan anbringes går slet ikke an; risikoen ville være altfor stor. Ved en dybtgående forringelse af pengeværdien, der i løbet af kort tid reducerer købekraften til en brøkdel af hvad den var tidligere, må det blive statens sag at gribe ind gennem sin pengelovgivning; (jfr. Åke Holmbäcks betænkning om ændringer i den svenske förmynderskaps-lagstiftningen 1939 s. 46–48). For at overlade værgen at bestemme hvorledes den umyndiges midler bedst kan anbringes har også været anført, at værgen i højere grad end en statsinstitution, der skal følge bestemte regler, kan tage individuelle hensyn og herved undgå en tabbringende realisation af de aktiver hvori arvemidlerne er anbragt, ligesom han ofte vil kunne opnå en højere forrentning ved en sådan anbringelse. Hertil skal bemærkes at der efter de derom gældende regler, når det virkelig er begrundet i den umyndiges interesse, er en ret vidtgående adgang til på skiftet at træffe særlige arrangementer angående arveudlæget, og at den forrentning som det danske overformynderi hidtil har været i stand til at yde sine myndlinge meget nær har svaret til, hvad der kunne opnås ved anbringelse på anden måde, når behørig sikkerhed for kapitalens bevaring skal have. Renten var indtil 1920 4% p. a., fra 1920 til 1934: $4\frac{1}{2}\%$, 1935–1942: $4\frac{1}{4}\%$ og er nu igen 4% p. a. (dog i almindelighed kun 3% for borteblevne og fraværende personers midler). Administrationsgebyret

er 2% af renteindtægten både for umyndiges og for myndiges båndlagte midler; jmbek. af 1. juli 1950.

Således som den centraliserede overformynderibestyrelse af umyndiges pengemidler fremtræder i dansk ret, synes den i det hele at være et overordentlig værdifuldt nationalt retsinstitut. Den sikrer de umyndige mod tab af deres formue samtidig med at den giver dem en passende forrentning. De pinlige retssager mod værger for sløssagtig eller svigagtig forvaltning, som de fleste landes retspraksis viser mange eksempler på, undgås. Landets størrelse og geografiske og trafikale forhold bevirker, at forbindelsen mellem overformynderiet og værger og pupil-autoriteter kan gennemføres uden de ulemper og besvær, som man i andre og større lande har befrygtet at en centraliseret bestyrelse af umyndiges midler ville medføre.

Den historiske udvikling er foregået jævnt. Efter reglerne i Danske Lov 3-17 var det værger der bestyrede den umyndiges formue som helhed, også pengemidlerne. Værger stod under tilsyn i købstæderne af overformyndere, på landet af øvrigheden eller husbonden, jfr. 3-18-1 og 3-17-32. Der skulle i hver købstad være to overformyndere (tvende fornemme Borgere som temmelig ere til Alders og vel formuende). På landet blev det skifteforvalteren, der kom til at fungere som overformynder. På grund af den ret som tilkom lensbesiddere og sædegårdsejere til skiftehold opstod der et altfor stort antal små overformyndier. Endnu i 1850 var tallet 442. Allerede i begyndelsen af det 18. århundrede skete der den betydningsfulde ændring i forholdet mellem værge og overformynder, at bestyrelsen af de umyndiges pengemidler gik over til overformynderen. Det blev normalt overformynderen der modtog den umyndiges arvemidler, udsatte dem på rente og opbevarede obligationerne, medens værgens virksomhed indskrænkedes til at hæve renten og aflægge regnskab herfor til overformynderen. Ved siden heraf bestyrede værger den umyndiges faste ejendom og løsøre, jfr. *A. H. Behrend*, Nogle Træk af Overformynderiets Forhistorie, 1919. Over-

formynderne havde ikke sjældent vanskelighed ved at få børnepengene anbragt til en passende rente. Det fornødne antal »huspanter« var ikke til at skaffe. I 1753 søgte og fik de københavnske overformyndere sanktion på at de i nogle år havde indsat de umyndiges midler i det Vestindiske og Guineiske Kompagnis sukkeraffinaderier og i andre octroyerede kompagnier. Statsbankerotten 1813 medførte et tab af ca. 30% af det københavnske overformynderis massemidler og afslørede samtidig en betydelig kasse-mangel i dette. I anledning af den nedskrivning af pengesedlernes og obligationernes værdi som fandt sted i henhold til fr. 5. januar 1813, skete der en statusopgørelse vedrørende overformynderiets massemidler. — Denne udviste aktiver til værdi ca. 2 millioner rigsbankdaler, medens passiverne (myndlingernes fordringer) udgjorde ca. 2.600.000 rigsbankdaler. De to københavnske overformyndere (en brygger og en klædekræmmer) blev idømt bøder og store erstatninger for deres forsømmelige forvaltning, medens deres »faste mand« (kontorbestyrer) der havde gjort sig skyldig i ligefremme bedragerier fik 5 års forbedringshusarbejde. (Om denne mand gives der i en direkte til kongen indgiven klage følgende karakteristiske oplysninger: at han havde en løn på 1000 rdl. årlig, men brugte 40.000 rdl., holdt heste og equipager samt landsteder og gav store middage på Skydebanen, jfr. Behrend s. 49 note 1). Sagen gav anledning til stærk kritik af den bestående ordning, hvorefter hvervet som overformynder og dermed som leder af den store administration som var henlagt til det københavnske overformynderi var et borgerligt ombud, som man ikke kunne påregne altid at kunne besætte med mænd af den fornødne indsigt og sagkundskab. Resultatet blev at det københavnske overformynderi fra 1818 blev henlagt under Københavns Magistrat, hvor det forblev indtil 1858. Ved § 2 i loven om bestyrelsen af Københavns kommunale anliggender af 4. marts 1857 blev det københavnske overformynderi udskilt fra den kommunale forvaltning og henlagt under en kgl. overformynder. Efter grundloven 1849 bort-

faldt godsoverformynderierne, jfr. lov 28. april 1850, men der bestod stadig 185 overformynderier udenfor København. Denne utilfredsstillende ordning bestod indtil loven af 26. maj 1868 ophævede alle de enkelte overformynderier udenfor København. Der oprettedes i stedet herfor et samlet overformynderi til bestyrelse af alle overformynderimidler udenfor København. Det henlagdes under overformynderen i København, men bestyredes som en særlig afdeling (udenbys) ved siden af det københavnske overformynderi (indenbys), indtil delingen i en indenbys og en udenbys afdeling ophævedes ved den nye lov om overformynderiet nr. 254 af 27. maj 1950, der ophæver loven 1868 §§ 1-9 og § 14, mens §§ 10-13 stadig er gældende.

Alle overformyndernes andre forretninger end pengebestyrelsen er udenfor København – ikke blot på landet men også i købstæderne – henlagt til skifteretterne, der fører tilsyn med værgen og modtager værgemålsregnskabet, loven 1868 § 10, jfr. rpl. § 14 e. Med hensyn til disse forretninger står skifteretten under rekurs til amtmanden som overordnet pupilautoritet. I København aflægger værgen regnskab til overformynderiet, men iøvrigt fungerer overpræsidenten som pupilautoritet. Hvor der i værgbekendtgørelsen tales om overøvrigheden forstås herved overpræsidenten i København, ellers amtmanden. Justitsministeriet er øverste pupilautoritet.

Under overformynderiet bestyres alle umyndiges pengemidler, forsåvidt der ikke haves hjemmel for særlig undtagelse, se foran s. 100. Det påhviler værgen at sørge for midlernes indbetaling. Umyndiges arvemidler skal af skifteretten eller eksekutor direkte indsættes i overformynderiet. Om kontrollen med at de beløb, der skal indgå i overformynderiet, virkelig indkommer, se bek. af 2. sept. 1869 og bek. nr. 166 af 8. nov. 1902. Midlerne bestyres enten under massebestyrelsen eller særskilt, lov 1950 § 5. Massebestyrelsen omfatter rede penge, der indsættes i overformynderiet eller fremkommer ved udtrækning, indfrielse af eller afdrag på værdipapirer, der hidtil har været bestyret udenfor massen, med-

mindre særskilt genanbringelse finder sted; om genanbringelse og ombytning af umyndiges midler og myndiges båndlagte midler se justitsmin. skr. nr. 167 af 1. juli 1950.

Massens midler anbringes efter de regler, der gælder om anbringelse af umyndiges og andre under offentlig bestyrelse eller offentligt tilsyn stående midler, jfr. foran s. 102, dog at der efter loven 1950 § 2 er adgang til at anbringe overformynderiets reserver på anden friere måde efter justitsministeriets bestemmelse. *Særskilt* bestyres alle værdipapirer, der tilhører de enkelte myndlinge: aktier, obligationer, fordringer med eller uden pant, livsforsikrings- og livrentepolicer og andre pengeeffekter. For umyndige er overformynderiet forpligtet til at modtage alle sådanne aktiver. Offentlige obligationer, aktier o. l. skal såvidt muligt noteres på den umyndiges navn i vedkommende institutions bøger. Alle papirer skal forsynes med påtegning om deres inddragelse under overformynderiets bestyrelse, og påtegningen på pantebreve skal tinglyses.

Massebestyrelsen giver den størst mulige sikkerhed. Hver myndling har en til hans indskud svarende andel i den samlede masses midler. Lides der noget tab, dækkes det af overformynderiets reservefonds, og hvis de ikke slår til foreløbig af statskassen, indtil nye reservefonds er opsamlede. Ved særskilt bestyrelse beror risikoen normalt på den måde, hvorpå midlerne er anbragt ved deres indlevering til overformynderiet, og tabet må derfor ramme den enkelte myndling. Overformynderiet hæfter kun hvor tabet skyldes uforsvarligt forhold fra dets embedsmænds side.

Hele udbyttet af myndlingens under overformynderiet bestyrede formue udbetales normalt til værger, der er beføjet til at anvende indtægterne til den umyndiges underhold, jfr. justitsmin. skr. 19. sept. 1854. Om forældrenes noget videregående ret se M. L. § 20. Værger er regnskabspligtig for forbruget og skal genindbetale hvad der bliver tilovers til overformynderiet, jfr. værgebek. § 24 og § 7 i. f. Overstiger indtægterne hvad der kan anses for fornødent og passende til den umyndiges underhold og

opdragelse, kan overøvrigheden fastsætte, hvor stort et beløb der må forbruges, og udbetalingen begrænses da hertil. Er myndlingens indtægter ikke tilstrækkelige til at dække hans fornødenheder, eller når hans velfærd iøvrigt kræver det, kan overøvrigheden tillade udbetalinger af kapitalen, når skifteretten (i København overformynderiet) er enig heri, se værgbek. § 23.

Når myndlingen fylder 21 år ophører overformynderibestyrelsen, og midlerne udleveres den myndigblevne; det samme gælder når et umyndiggørelsesdekret ophæves¹⁾. Er myndlingen forsvundet, fortsætter overformynderibestyrelsen efter lov 12. juli 1946 § 2. Dør myndlingen ophører bestyrelsen, og midlerne udleveres dødsboet.

Overformynderiets samlede aktiver (inclusive reservefonds) var den 31. marts 1952 fordelt med 222 mill. kr. under massebestyrelse (deraf 25 mill. kr. anbragt ved udlån mod pant i fast ejendom) og 460 mill. kr. under særskilt bestyrelse. Konthavernes tilgodehavender var ialt ca. 658 mill. kr. Deraf tilhørte 92 mill. kr. mindreårige, 33,5 mill. kr. umyndiggjorte og 9,9 mill. kr. borteblevne. De båndlagte midler var imidlertid langt større og udgjorde 466 mill. kr. Desuden var der legatmidler for 52 mill. kr. Betydelige båndlagte midler bestyres også i Bikubens Forvaltningsafdeling. Dennes samlede kapitaler var 492 mill. kr., hvoraf man vistnok kan regne at ca. 430 mill. kr. var båndlagte midler.

§ 13.

LAVVÆRGEMÅL OG SPECIELLE VÆRGEMÅL

I. Ved almindeligt værgemål handler værgen på myndlingens vegne, og værgemålet omfatter varetagelsen af myndlingens anliggender på alle områder, hvor der ikke er gjort særlig ind-

¹⁾ Overformynderiet kan tillade at den myndigblevne lader sine midler blive indestående på opsigelse eller på bestemt tid, lov 1950 § 1, stk. 3, men sådanne midler har ikke – som båndlagte midler – beskyttelse mod kreditorforfølgning.

skrænkning. Lavværgemål ligner i sidstnævnte henseende almindeligt værgemål, men afviger navnlig fra dette ved at lavværgen ikke handler på den lavværgedes vegne, men sammen med denne. Den lavværgede varetager selv sine anliggender, men kan kun råde over sin formue og forpligte sig ved retshandler i *forbindelse med sin lavvæрге*. En tilsvarende ordning, men begrænset til en del af formuen («fællesboet» i modsætning til enkens særeje) kendes ved tilsynsværgemål for enker i henhold til lov 20. april 1926 § 2, se nærmere Arveretten s. 30–31. Ved de specielle værgemålbeskikkes værgen kun *ad hoc*, d. v. s. til udførelsen af et særligt hverv; almindelige regler herom er givet i M. L. §§ 58–62.

II. *Lavværgemål*. Tidligere var det kun enker der kunne sættes under lavværgemål, D. L. 3–17–42 og pl. 10. april 1841. Efter M. L. § 54 kan enhver myndig mand eller kvinde uden hensyn til om han eller hun er gift eller ugift sættes under lavværgemål. Der skal foreligge en objectiv grund til lavværgemålet og den pågældende skal selv ønske at blive sat under lavværgemål. Efter rpl. kap. 43 træffes afgørelsen om lavværgemål – ligesom om umyndiggørelse – altid af domstolene. Det skal påses, at lavværgemålet er påkrævet af hensyn til personens uerfarenhed eller på grund af mangler ved hans legemlige eller sjælelige tilstand, og at han virkelig selv ønsker det. Begæringen vil dog ikke altid være helt frivillig, idet han ikke sjældent kun vil have valget mellem lavværgemål eller umyndiggørelse. Men lavværgemål forudsætter at han har så megen dømmekraft, at der kan tillægges hans begæring retlig betydning.

Ifølge § 54, stk. 2, kan lavværgemål anordnes fra det fyldte 21. år. Der er intet til hinder for at sagen begyndes forinden, men dekretet kan først få virkning fra 21 årsalderens indtræden. Dets varighed kan begrænses til en bestemt tid. Denne bestemmelse er særlig givet for at åbne adgang til lavværgemål for personer mellem 21 og 25 år, svarende til tidligere rets kuratel. Den er dog vistnok blevet helt uden praktisk betydning. Om tinglysning af rettens dekret om lavværgemål, om beskikkelse af lav-

værge m. m. gælder samme regler som ved umyndiggørelse, se henvisningerne i § 56.

Den der er sat under lavværgemål kan ifølge § 55 kun i forbindelse med sin lavværge råde over sin formue og forpligte sig ved retshandler. På egen hånd kan den der er under lavværgemål ikke råde og er forsåvidt inhabil ligesom en umyndig¹⁾. Den lavværgede betegnes imidlertid ikke i loven som umyndig, idet man har lagt vægt på den væsentlige forskel, som fremkommer ved at medens værgen handler på den umyndiges vegne, optræder lavværgen og den lavværgede i fællesskab ved formuens bestyrelse og retshandlers afslutning. Som følge af den garanti der ligger i denne fællesoptræden har man ment at kunne undvære pupilauctoriteternes tilsyn²⁾ med lavværgemålet, jfr. lovens § 56, der ikke henviser til § 51. Særlig mærkes at den lavværgedes pengemidler bestyres – ikke af overformynderiet – men af ham selv i forbindelse med lavværgen. Da der imidlertid indtræder en ekstinktiv erhvervelse til fordel for godtroende trediemand ved den lavværgedes dispositioner på egen hånd over penge og værdipapirer i samme omfang som ved umyndige, kan lavværgen til lavværgemålets gennemførelse forlange at penge indsættes på spærret konto i sparekasse eller bank, således at de kun kan hæves med hans samtykke, og at værdipapirer dels forsynes med prohibitivpåtegning, dels deponeres i en sparekasse eller bank på en sådan måde at den lavværgede faktisk afskæres fra at disponere over dem på egen hånd. Iøvrigt må den lavværgede være berettiget til selv at have besiddelsen af sine ejendele; for

¹⁾ Da her er tale om en generel inhabilitet, må det antages at den der er under lavværgemål ikke kan være stifter eller styrelsesmedlem i et aktieselskab, jfr. *Gaarden* ad § 1; om tilsynsværgemål i h. t. lov 20/4 1926 § 2 se derimod højesteretsdom i U. f. R. 1946 s. 20 med note.

²⁾ Der er således intet pupiltilsyn ved 1. lavværgemål, 2. tilsynsværgemål lov 1926 § 2; 3. en ægtefælle umyndigerklæres lov 1925 § 52, 4. en ægtefælle er bortbleven lov 1946 § 3, fsv. den umyndigerklæredes eller bortblevnes bodel bestyres af den anden ægtefælle sammen med værgen.

fast ejendoms vedkommende afskæres hans dispositionsmulighed ved tinglysningen. De om anbringelse af umyndiges midler gældende regler har ikke gyldighed ved lavværgemål. Noget andet er at en forsigtig lavværge ofte såvidt mulig vil søge midlerne anbragt efter disse regler.

Fra hovedreglen om at den der er sat under lavværgemål kun kan forpligte sig i forbindelse med sin lavværge, gælder dog den undtagelse, at den lavværgede – ligesom en umyndig over 18 år – selv indgår arbejdsaftaler. Retten hertil kan overhovedet ikke berøves den lavværgede, cfr. derimod forsåvidt angår umyndiggjorte § 38, pkt. 2–3. Ifølge henvisningen i § 56 til § 39, stk. 1 og § 40 råder den lavværgede endvidere over selverhverv og hvad der ved gave eller testamente (i alm. efter lavværgemålet) er skænket ham til fri rådighed. Da henvisningen ikke gælder § 39, stk. 2 kan denne rådighed ikke berøves den lavværgede.

Lavværgens samtykke kræves ikke til indgåelse af ægteskab eller ved adoption eller navneforandring, derimod ved oprettelse af ægtepagt. Den lavværgede kan på egen hånd oprette testamente; arvepagter og dødsgaver, hvorved der lægges et bånd på handlefriheden i levende live, kræver derimod lavværgens samtykke. I retssager kan den, der er sat under lavværgemål ifølge rpl. § 257 kun optræde i forbindelse med sin lavværge, jfr. herved H. R. D. i U. f. R. 1931 s. 689, hvorefter lavværge ikke på egen hånd kunne påanke en dom, hvorved den lavværgede var dømt til at betale erstatning efter M. L. § 44 for varer, som hun mod lavværgens ønske havde indkøbt på kredit. Ifølge rpl. § 457, stk. 1 kan lavværge dog på egen hånd fremsætte begæring om umyndiggørelse af den lavværgede; men det må efter højesteretsdommen i U. f. R. 1941 s. 66 frarådes ham at gøre dette; i stedet herfor bør han henvende sig til øvrigheden eller den lavværgedes slægtninge angående umyndiggørelsen.

Efter hovedreglen kræver enhver disposition over den lavværgedes formue en fælles beslutning af lavværge og den lavværgede, der begge må have evne til at handle fornuftsmæssigt.

Ingen af parterne kan råde uden den andens tilladelse. Har den lavværgede på egen hånd truffet en aftale om sin ejendom, bliver aftalen ugyldig, ligesom hvor en umyndig har rådet over sin formue uden værgens samtykke. At aftalen bliver ugyldig betyder det samme i de to tilfælde, jfr. § 56, der henviser til §§ 43-44. Også lavværgens dispositioner på egen hånd savner normalt gyldighed i forhold til den lavværgede; overfor trediemand kan lavværgen efter omstændighederne pådrage sig et personligt kontraktsansvar. Ved betaling af et den lavværgede tilkommende tilgodehavende må begge kvittere, medmindre fuldmagt foreligger. Efter § 56, jfr. § 50, skal lavværgen, hvis den lavværgede har en ægtefælle med hvem han samlever, såvidt muligt indhente dennes erklæring inden han træffer beslutning i vigtige anliggender. Overholdelsen heraf er dog i almindelighed ingen gyldighedsbetingelse; dens overtrædelse kan derimod medføre lavværgens afsættelse efter § 16, jfr. § 56.

Opstår der en varigere uenighed mellem lavværgen og den lavværgede, eller kan de ikke enes om et anliggende af betydning, må man enten lade den lavværgede umyndiggøre, hvis betingelserne herfor er tilstede, eller give ham en anden lavværge. En umyndiggørelse vil ofte være på sin plads, hvor det er godtgjort at den lavværgede nægter at efterkomme en rimelig og fornuftig henstilling fra lavværgen, medens beskikkelse af en anden lavværge vil være den rette løsning hvor uenigheden nærmest skyldes lavværgens forhold. Er parterne enige, kan de på den anden side gennemføre hvad de vil, f. eks. afhænde den lavværgedes faste ejendom, give betydelige gaver, indgå kaution for trediemands gæld o. s. v. Aftalen er, i hvert fald overfor godtroende trediemand, gyldig uden hensyn til beslutningens større eller mindre forsvarlighed. Det kunne herefter synes som om lavværgen og den lavværgede, når de blot var enige, kunne skalte og valte ganske som de ville ved formuens bestyrelse. Dette har dog aldrig været meningen med institutet, hvis formål netop er at sikre den lavværgede mod en forødelse af midlerne som følge

af hans uerfarenhed eller manglende evne til at disponere. Garantien for en betryggende formuebestyrelse ligger i reglen om lavværgens ansvar. Ligesom værgeren for en umyndig skal lavværgen varetage den lavværgedes interesser med omhu og efter bedste evne, og der påhviler ham erstatningspligt overfor den lavværgede for den skade han forvolder ham ved forsætligt eller uagtsomt forhold, § 53, jfr. § 56. Erstatningskravet er dog ikke privilegeret således som den umyndiges krav overfor værgeren, jfr. U. f. R. 1935 s. 770. – Det påhviler ikke en lavværge at afholde positive udgifter som den lavværgede havde pligt til at udrede, når disse ikke kan dækkes af hendes egne midler, U. f. R. 1941 s. 66, (s. 78).

Til belysning af reglen om lavværgens ansvar skal anføres H. R. D. i U. f. R. 1933 s. 628, jfr. T. f. R. 1934 s. 413. Sagen angik en velstående enke, der hensad i uskiftet bo med en formue på ca. 1¹/₂ million kr. I 1921 indtrådte hun på sin lavværges råd som interessent i en få år gammel fabriksvirksomhed, hvori hendes broder var medinteressent. Virksomheden – som hverken enken eller lavværgen havde forstand på – gik ud på at fremstille osteløbe efter en særlig metode, der tænktes at få verdensbetydning. Interessentskabskontrakten var uopsigelig, indtil virksomheden i 3 år havde givet underskud. I tiden efter 1921 gav fabriken hvert år et betydeligt underskud. Enken blev alene holdt underrettet om virksomheden gennem lavværgen. Han viste hende regnskaberne, men udleverede dem ikke til hende og nægtede iøvrigt hendes voksne børn oplysning om hendes forhold. I anledning af et halvt års bortrejse gav enken i 1924 lavværgen en generalfuldmagt, som han siden benyttede, uden at forhandle med hende om de enkelte dispositioner. I 1927 enedes interessenterne om interessentskabets opløsning, men lavværgen lod dog enken fortsætte med at yde tilskud til virksomheden, der stadig gav underskud. Ved en opgørelse i 1930 androg hendes samlede tab gennem årene 1.162.054 kr. Efter at en ny lavværge var beskikket, krævede enken i 1931 erstatning hos den tidligere

lavværgen under påberåbelse af at han havde påført hende tabet ved uforsvarligt forhold. Lavværgen påstod sig frifundet under henvisning til, at enken med beråd hu var indtrådt i interessentskabet og måtte være klar over den dermed forbundne risiko. En lavværges pligt, hævdede han, går ikke videre end til at handle efter bedste overbevisning uden egen interesse. Højesteret dømte lavværgen til at betale enken et beløb af ca. $\frac{1}{2}$ million kr., hvilket omtrent svarede til det tab, der var indtrådt i tiden efter 1924. Det udtales i præmisserne, at en lavværgen har en selvstændig pligt til at påse, at den lavværgedes formue ikke formindskes ved dispositioner, som skyldes uerfarenhed i forretningsforhold, bortset fra hvad der i særlige tilfælde kan følge af andre rimelige hensyn end de økonomiske, f. eks. overfor pårørende e. l. (her hensynet til broderen). Det fremhæves dernæst at allerede enkens indtrædelse i interessentskabet for lavværgen måtte stå som en betænkelig sag, og at det var åbenbart uforsvarligt at lavværgen ikke så snart han forstod, at den ubegrænsede forpligtelse, han havde ladet enken påtage sig – trods hans formodninger i modsat retning – ville blive effektiv, ikke uopholdelig havde søgt forpligtelsen ophævet eller begrænset. Det kunne ikke frigøre lavværgen for ansvar, at han i et vist omfang havde haft enkens tilslutning til dispositionerne. Det var ham, der havde truffet alle bestemmelser og alene forhandlet med medinteressenterne, uden at sætte enken ind i forholdets detaljer og uden at give hende det fornødne regnskabsmateriale til en selvstændig bedømmelse.

Denne højesteretsdom er den vigtigste afgørelse vedrørende dansk værgemålsret siden myndighedsloven 1922. Det er vel således, at lavværgen og den lavværgede, når de er enige, har en noget friere dispositionsbeføjelse end der tilkommer en værgen for en umyndig med hensyn til den formue, som han bestyrer for denne. Men lavværgens selvstændige ansvar – således som det er fastslået ved dommen – bevirker dog at han som rettesnor for sin medvirken ved forvaltningen af den lavværgedes formue bør følge princippet i værgbek. § 10, hvorefter bestræbelserne skal

gå ud på såvidt muligt at bevare formuen i uforringet stand og en forøgelse af formuen, særlig ved risikable spekulationer, ligger udenfor hans opgave. Østre Landsrets dom i U. f. R. 1932 s. 1101 belyser de særlige hensyn der ved lavværgemål for en enke kan være at tage ved afviklingen af de forpligtelser, som den afdøde mand havde påtaget sig. – Også ved at tillade eller ikke gribe ind overfor et *umådeholdent forbrug af formuen* fra den lavværgedes side kan lavværgen gøre sig skyldig i et pligtstridigt forhold, der eventuelt kan pådrage ham ansvar.

I det omfang, hvori lavværgen efter højesteretsdommen 1933 kan påberåbe sig den lavværgedes tilslutning til en tabforvoldende disposition, kan den garanti, der forudsættes at ligge i begges medvirken, ikke gøres illusorisk ved at den ene – bortset fra tilfælde af midlertidig forhindring ved sygdom eller fraværelse – giver den anden en generalfuldmagt til at disponere. Betydningen af den lavværgedes samtykke til en tabforvoldende disposition vil iøvrigt ganske afhænge af, hvorvidt denne på forsvarlig måde er blevet sat ind i hvad det drejer sig om og har haft den fornødne indsigt til at forstå betydningen og konsekvenserne af dispositionen. Ligesom lavværgen kan godkende en af den lavværgede på egen hånd foretagen disposition, må han være berettiget til indenfor rimelige grænser at give denne bemyndigelse til at foretage visse dispositioner, jfr. *Bernt Hjejle* i U. f. R. 1931 B s. 37–40. M. L. § 56 henviser ikke til § 49, jfr. § 41. Der er således ikke nogen formel adgang til for lavværgen at tillade den lavværgede på egen hånd at udøve en næring eller anden virksomhed; men er der brug herfor, må forholdet kunne ordnes gennem en fuldmagt fra lavværgen.

Lavværgemål ophører, når den lavværgede umyndiggøres eller ved udløbet af den for dets varighed i henhold til § 54, stk. 2 bestemte tid. Det skal endvidere ifølge § 5, jfr. § 56, ophæves når den lavværgede findes skikket til selv at varetage sine anliggender. Det er retten der træffer bestemmelse om ophævelse af lavværgemål; rpl. § 466, jfr. H. R. K. i U. f. R. 1933 s. 292.

III. *Specielle værgemål.* Om beskikkelse af værge ad hoc både for umyndige og myndige personer er almindelige regler givet i M. L. §§ 58–62.

Til udførelsen af et bestemt hverv for en umyndig kan der ifølge § 58 i fornødent fald beskikkes en særlig værge. Dette kan ske, når den pågældende ingen værge har, hvilket er praktisk for mindreårige, hvis fødte værge er død. Er der tale om et bestemt begrænset hverv, f. eks. repræsentation under en retssag eller i anledning af et skifte, behøver der ikke foregå nogen almindelig værgebeskikkelse, men man kan nøjes med en beskikkelse ad hoc. Har den pågældende en værge, skal værge ad hoc beskikkes, når værgens interesse i et foreliggende retsforhold kan komme i strid med den umyndiges. Ifølge værgebek. § 28 kan hvervene som eksekutor i et dødsbo og som værge for en arving i dette ikke forenes; og ifølge justitsmin. skr. nr. 143 af 3. okt. 1930 bør en arving i almindelighed ikke på skiftet fungere som værge for en medarving. Værge ad hoc kan ligeledes beskikkes når den faste værge er midlertidig forhindret ved sygdom eller fraværelse. Af særlig betydning er dette, når der skal handles straks, f. eks. under en retssag og forholdet ikke kan ordnes ved en fuldmagt fra værgen. Spørgsmålet om beskikkelse af værge ad hoc under faderskabssager, i tilfælde hvor den faste værge bor i en anden retskreds, har givet anledning til nogen tvivl. Det synes at være en udbredt praksis, at retten i sådanne tilfælde udenvidere beskikker værgen ad hoc i henhold til rpl. § 456 d. Helt lovmedholdelig er dette vel ikke, medmindre det ville være forbundet med særlig besvær for den fødte værge at give møde. Men det er en praktisk og tidsbesparende fremgangsmåde, hvis anvendelse sikkert hænger sammen med at det i faderskabssagerne sikkert burde være således at parterne – ligesom i ægteskabssager – kunne optræde på egen hånd uden hensyn til alder.

Umyndighedsloven indeholder ingen regler om beskikkelse af værge for et foster som eventuel arving. Men dette må kunne ske efter analogien af § 58, jfr. H. R. D. i U. f. R. 1926 s. 563 og

Eyvind Olrik i U. f. R. 1926 B s. 164. Det er ligeledes antaget at der hvor rettigheder ved et fideikommis er tillagt en slægt kan beskikkes *værge for de ufødte* medlemmer af denne til at varetage disses tarv under en retssag om ophævelse af fideikommisset, U. f. R. 1931 s. 801; om legatværger se Hindenburgs Formularbog 8. udg. s. 159.

M. L. § 59 angår beskikkelse af værge ad hoc for myndige personer. Når nogen ved sygdom eller fraværelse er midlertidig forhindret i at varetage sine anliggender, kan der i fornødent fald beskikkes en værge til, sålænge tilstanden består, at varetage hans anliggender i nærmere angivet omfang. Beskikkelse af værge ad hoc for en syg eller fraværende person medfører ingen indskrænkning i hans handleevne. Den forudsætter, at han ikke har indsat en fuldmægtig, der kan optræde på hans vegne, og at det heller ikke nu vil være mere rimeligt at ordne forholdet ved en fuldmagt. Forinden beskikkelsen sker, skal den pågældendes samtykke så vidt muligt indhentes; er han tilstede og i besiddelse af fornuftens brug kan værge efter § 59 ikke beskikkes mod hans protest. Når det som betingelse opstilles, at personen er *midlertidig* forhindret ved sygdom eller fraværelse, må dette medføre, at beskikkelse af værge ad hoc ikke kan ske, når hindringen er af varig karakter. Ved fraværelse har dette dog kun mindre betydning. Har fraværelsen været sålænge, at den pågældende må anses for bortebleven, kan værge altid beskikkes efter lov 12. juli 1946 § 1. Anderledes derimod ved sygdom, der både omfatter legemlig sygdom og psykiske lidelser. Ved legemlig sygdom vil betingelserne for beskikkelse af værge ad hoc dog kun undtagelsesvis være tilstede, således f. eks. ved stærkt febrile tilstande og lammelser, der helt udelukker den pågældende fra selv at optræde. Det er ved psykiske lidelser at spørgsmålet om anvendelsen af § 59 særlig opstår. Er der tale om en forbigående sindsforvirring eller anden akut sindssygdom kan § 59 anvendes. Ligeledes må den vistnok være anvendelig ved andre sindssygdomme i begyndelsesstadiet, forsåvidt der efter sygdommens karakter kan regnes

med muligheden for helbredelse, jfr. Stenbeck-Lindhagen s. 214. Ved egentlig kronisk sindssygdom synes anvendelsen af § 59 derimod at måtte være udelukket. Efter at umyndiggørelse ved retsplejeloven er henlagt til domstolene, er det af betydning at man ikke ved en for vid anvendelse af § 59 unddrager sindssyge personer den retsbeskyttelse, som loven herigennem har tillagt dem, jfr. *G. Svedstrup* i U. f. R. 1927 B s. 217-19. På den anden side kan det ikke nægtes, at en formelig umyndiggørelse kan indvirke skadelig på helbredelsesudsigten, og at der derfor, når der ikke er tale om nogen indgribende foranstaltning, kan være grund til foreløbig at nøjes med en værgebeskikkelse efter § 59; (justitsministeriets utrykte skr. 23. februar 1934 antager, at der til modtagelse af et arvebeløb kan beskikkes værge efter § 59 for dansk født person, der opholder sig på sindssygehospital i U. S. A. uden at være umyndiggjort. Derimod er det antaget, at en § 59 værge for en utilregnelig person ikke kan afgive erklæring om privat skifte eller give samtykke til hensidden i uskiftet bo).

Beskikkelsen skal angive hvervets omfang. Det kan f. eks. gå ud på, at værgen skal bestyre hans ejendom eller forretning, repræsentere ham under en retssag eller et skifte, eller afgive erklæring efter *Æ. L. II* § 18, jfr. justitsmin. skr. nr. 57 af 30. marts 1927. En efter § 59 beskikket værge kan ikke udøve nogen råden over myndlingens person. Formuleringen af § 59 viser hen til § 2, jfr. særlig ordet »anliggender«, medens loven i § 46 benytter en helt anden sprogbrug. Hertil kommer, at det er ganske uforeneligt med lovens system, hvorefter domstolen selvstændigt skal tage spørgsmålet om den umyndiggjortes råden over egen person op til prøvelse, at tillægge en værgebeskikkelse efter § 59 betydning i så henseende. Derimod kan en værge vel nok bemyndiges til at afgive erklæring på myndlingens vegne i sager af personlig interesse; (jfr. justitsmin. skr. nr. 42 af 21. januar 1926 indgive andragende om indfødsret). Det er endvidere antaget i praksis, at umyndiggørelse ikke er fornøden ved skilsmisse efter *Æ. L. I* § 63, men at det er tilstrækkeligt, at den sindssyge

under retssagen repræsenteres af en ad hoc beskikket værge; (jfr. retsrådsudtalelse i U. f. R. 1923 B s. 231 og dom i U. f. R. 1926 s. 508, men cfr. Svedstrup s. a.).

Et værgemål efter § 59 begrænser ikke myndlingens habilitet. Hans egne retshandler er stadig gyldige, og må hvis opfyldelse ikke kan ske – på grund af en af værgen foretagen disposition – forpligte til erlæggelse af opfyldelsesinteressen. Derimod er myndlingens kompetence forsåvidt begrænset, som værgens overdragelse – indenfor hvervets rammer – til godtroende trediemand i kraft af den værgen givne offentlige bemyndigelse må gå forud for myndlingens, jfr. *Bentzon* s. 175, men cfr. *Ussing* s. 144 og *Stenbeck-Lindhagen* s. 215.

Om beskikkelse af ad hoc værgen, dennes forhold til pupilautoriteterne og ansvar gælder tilsvarende regler som ved faste værger, se §§ 60–61.

Ved § 62 er en række ældre regler om særlige værgemål opretholdt:

1. Lov 26. maj 1868 § 11 testamentarisk værge, se foran s. 93.
2. Lov 12. juli 1946 § 1 værge for bortebleven, se foran s. 16.
3. Skiftelovens § 14, jfr. dennes § 59, går ud over myndighedsloven § 59 ved at bestemme, at værge kan beskikkes for fraværende arvinger, ikke blot når deres opholdssted ikke kendes men også når de er så langt borte, at boets videre behandling ikke findes at burde udsættes indtil deres bestemmelse kan indhentes. Værgen kan vedgå gælden, men ikke samtykke i, at boet overtages til privat skifte, jfr. sktl. § 16 og § 5, se justitsmin. skr. nr. 351 af 16. sept. 1940. En værge, der alene er beskikket til at varetage en arvinngs interesser under bobehandlingen, antages ikke at kunne modtage og kvittere for arven. Om udstrækningen af et sådant værgemål se justitsmin. skr. nr. 82 af 19. april 1939.
4. Skiftelovens § 58 og § 64 a, se Arvefaldet s. 87.

5. Rpl. § 795, værge til at bestyre beslaglagt formue, se *Hurwitz Strafferetsplejen* s. 745.

Af regler om særlige værgemål givet i love, der er yngre end myndighedsloven, skal nævnes:

6. Straffelov § 70, tilsynsværge for abnorme personer, der af hensyn til retssikkerheden er anbragt i hospital eller anstalt, se *Hurwitz Den danske kriminalret* s. 657-58.
7. Lov om offentlig forsorg § 125, tilsynsværge for børneværnsudvalget som forebyggende foranstaltning.
8. Lov om foranstaltninger vedrørende åndssvage nr. 171 af 16. maj 1934 § 5, værge for åndssvag der ønskes steriliseret.
9. Lov om børn udenfor ægteskab nr. 131 af 7. maj 1937 § 20, stk. 5 og 6.
10. Lov om sindssyge personers hospitalsophold nr. 118 af 13. april 1938 § 6, se nedenfor s. 164.

§ 14.

DØMMEKRAFTENS BETYDNING FOR ERSTATNINGS- OG KONTRAKTSANSVARET

1. Som tidligere fremhævet er handleevnen overalt betinget af en vis åndelig normalitet. Handleevnen mangler, når personen ikke er i besiddelse af den fornødne dømmekraft. Årsagen til den manglende evne til at handle fornuftsmæssig kan enten være ung alder eller abnormitet. Schweizisk Z. G. B. art. 16 fremhæver begge disse forhold: »Urteilsfähig im Sinne dieses Gesetzes ist ein jeder, dem nicht wegen seines Kindesalters oder infolge von Geisteskrankheit, Geistesschwäche, Trunkenheit oder ähnlichen Zuständen die Fähigkeit mangelt, vernunftgemäss zu handeln«. Bortset fra billighedsreglen i § 63 om erstatningsansvar for børn under 15 år indeholder myndighedsloven ingen regel om ung alders betydning for dømmekraften. Da mindreårige er umyndige

uden hensyn til deres større eller mindre dømmekraft, er spørgsmålet uden interesse for evnen til at binde sig ved retshandel. Problemet kommer derimod frem, når der er spørgsmål om at erhverve ved retshandel, jfr. foran s. 29–31, og ved bestemmelsen af den minimumsalder, som må kræves for overhovedet at anse et barn for ansvarlig for sine skadegørende handlinger, jfr. nedenfor s. 137.

Danske Lov 1–24–9 bestemte at »Barn, som er under sine femten Aar, bøder Skaden til den, som hand forsetligen haver forbrut sig imod. . .«. Børn over 15 år var helt ansvarlige ligesom voksne. Børn under 15 år var ansvarlige for deres forsætlige skadetilføjelser, men ansvarsfri for deres uagtsomme handlinger. Myn-dighedslovens § 63 har fastholdt grænsen 15 år. Børn over 15 år er ligesom efter ældre ret fuldt ansvarlige for deres retsbrud. Forsåvidt angår børn under 15 år har loven af 1922 derimod indført en helt ny ordning, idet man har opgivet den principielt forskellige behandling af børns forsætlige og uagtsomme handlinger. Lovens § 63 udtaler at barn under 15 år er erstatningsansvarlig for skadegørende handlinger efter samme regler som personer over denne alder; dog kan erstatningen nedsættes eller endog helt bortfalde forsåvidt det findes billigt (under hensyntagen til visse i loven opregnede omstændigheder, hvorom nærmere nedenfor). Familieretskommissionens udkast indeholdt i § 65 en anden regel: Barn under 15 år er erstatningspligtig for skadegørende handlinger i det omfang, hvori dette . . . findes billigt. Efter denne formulering, der svarer til den svenske lov, er meningen klar. Det beror på domstolens skøn efter billighed, hvorvidt og i hvilket omfang, der skal pålægges et barn under 15 år ansvar. *Bentzon* synes nærmest at hævde, at lovens § 63 stadig skal forstås på samme måde som udkastet, s. 95 med note 9, s. 97 med note 12b og Gads Danske Magasin 1930 s. 149–55. Men praksis har vist sig utilbøjelig til at følge *Bentzon*. Den tager § 63 på ordene. Ung alder er ikke en ansvarsfrihedsgrund. Hovedreglen er at børn under 15 år er ansvarlige efter de samme regler

som voksne. Nedsættelse eller bortfald af erstatningen får da karakteren af en undtagelse, der kræver særlig begrundelse i det enkelte tilfælde¹⁾).

Når det udtales i § 63 at barn under 15 år er erstatningspligtig for skadegørende handlinger efter samme regler som personer over denne alder, betyder dette, at de almindelige erstatningsbetingelser skal være tilstede. Der skal foreligge culpa, en ufor-svarlig handling, der kan tilregnes den pågældende som forsætlig eller uagtsom og som på adækvat måde har forårsaget den ind-trufne skade. Er årsagsforholdet ikke tilstrækkeligt oplyst og det derfor ikke er godtgjort at barnet har udvist noget til erstatning forpligtende forhold, må frifindelse naturligvis indtræde, A. S. D. 1934 s. 226. Ved skade forvoldt under sædvanlig leg mellem børn vil det ofte være ret tilfældigt hvem der bliver skadelidte og skadevolder, og det vil under sådanne omstændigheder kunne være naturligt ikke at pålægge ansvar; se om børns leg H. R. D. i U. f. R. 1951 s. 77 og s. 694, 1952 s. 769.

Det der volder tvivl både her og ved § 64 om abnorme per-soners skadegørende handlinger er de subjective betingelser for ansvaret. Skal spørgsmålet om culpa foreligger, bedømmes indi-viduelt eller efter en gennemsnitsmålestok? Svaret er at der i alle tilfælde anvendes en gennemsnitsmålestok, men ikke den samme i alle tilfælde. Ved voksne personer er stadig bonus-pater-familias skønnet afgørende. Kun normalvildfarelsen kommer i betragt-ning. Skadevolderens abnormitet og dermed følgende mang-lende dømmekraft diskulperer ikke. Ved børn under 15 år an-vendes også en gennemsnitsmålestok. Man bortser fra individuel underlegenhed. Men man forlanger ikke, at barnet skal have udvist samme agtpågivenhed overfor andres retsgoder som en

¹⁾ Om norsk ret se *N. F. Simonsen* i T. f. R. 1936 s. 226 og *Kristen Ander-sen* Norsk erstatningsret s. 34-49. Om svensk ret se *Nils Beckman* Barns skadeståndsskyldighed, Försäkringsjuridiska föreningens publikation nr. 7 og i T. f. R. 1950 s. 273-308, *Ivar Strahl* i Festskrift til Ussing s. 495-508, *Hjalmar Karlgren* Skadeståndsrätt 1952 s. 86-96 og s. 215-16.

voksen, men kun at det har handlet som man med føje kan forlange af et normalt udviklet barn i den alder, jfr. foran s. 32-34. Således må også højesteretsdommen i U. f. R. 1941 s. 1054 (*Randysagen*) forstås. Dommene betoner stadig hvad man kan forlange af barnet under hensyn til dets alder²⁾. Går kravet ud herover, foreligger der ikke culpa og barnet frifindes for ansvar.

M. L. § 63 handler om børn under 15 år. Loven angiver ikke nogen undergrænse. At en sådan findes er imidlertid givet. Barnet i vuggen kan der ikke pålægges noget ansvar. Men hvor grænsen skal sættes kan under lovens tavshed være tvivlsomt. Tysk ret sætter – i lighed med romerretten – grænsen ved 7 år. Dette forekommer mig at svare til livets forhold. Domstolene er imidlertid gået længere ned. Højesteretsdommen i U. f. R. 1928 s. 243 statuere – i modsætning til landsretten – at et af et 22 måneder gammelt barn udvist forhold ikke kunne betegnes som uagtsomt. *Randysagen* (U. f. R. 1941 s. 1054) angår en 4½ år gammel pige, der ved et stenkast mod en 6-årig legekammerat, Lilli, havde ødelagt dennes øje. Landsrettens flertal frifandt Randy, idet man sagde, at hun efter sin alder ikke kunne gøres ansvarlig for skaden. Hertil sluttede et mindretal i højesteret sig. Men flertallet kom til det modsatte resultat, idet man udtalte: Efter Randys alder må hun antages at have haft forståelsen af, at det at rette et stenkast mod den i hendes umiddelbare nærhed stående Lilli var en forseelse, som nemt kunne volde Lilli skade. Ved denne passus i præmisserne har man øjensynlig villet fremhæve det elementære i handlingssituationen, som selv et så lille barn måtte kunne for-

²⁾ Dette kritiseres af *Strahl* i *Svensk Juristtidning* 1947 s. 86-87: »Man kan således få läsa överväganden huruvida en tre års pojke borde ha förstått bättre än att springa ut på cykelbanan vid landsvägen eller om en fyra års flicka borde ha begripit att hon ej borde kasta sten på en lekkamrat. För de flesta människor förefalla förmodligen dylika domsmotiveringar stötandes; jfr. *Strahl* i *Festskrift* s. 500 og *Karlgrén* s. 88-89, men cfr. derimod *Beckman* i *T. f. R.* 1950 s. 296, der mener at svensk retspraksis følger lignende synspunkter som de danske domme ved afgørelsen af spørgsmålet om der foreligger culpa hos et barn under 15 år.

stå. Dette udelukker ikke ansvarsfrihed på mere komplicerede områder, der ligger udenfor barnets fatteevne, jfr. *C. L. David* i U. f. R. 1941 B s. 311. – Af de nyeste landsretsdomme skal nævnes, U. f. R. 1951 s. 894 to småpiger på $2\frac{3}{4}$ og godt 3 år frifundet for ansvar for at have skaffet sig adgang til naboens hønsehus og hver med en pind at have jaget efter kyllingerne, hvoraf ca. 250 døde; U. f. R. 1952 s. 196 en knap 4 år gammel dreng frifundet for den skade der fulgte af at han på en trehjulet cykel kørte ud over fortovet, hvilket medførte at en lastmotorvogn, for at undgå at påkøre barnet, måtte dreje til venstre hvorved en bagfra kommende motorcyklist, der var ved at overhale, kom til skade; i det meget beslægtede tilfælde der omhandles i U. f. R. 1951 s. 1096 blev en lille dreng, Erik, der var lige ved 4 år derimod dømt til at erstatte halvdelen af den materielle skade, der fulgte af at han uden at se sig for pludselig løb ud på landevejen, hvilket medførte at en lastbil, for at undgå påkørsel, kørte i grøften og beskadigedes; landsretten mente – omend under tvivl – at det kan forventes at en dreng lige ved 4 år, der bor ud til en befærdet vej, over hvilken han har fået påbud om ikke at løbe, har forståelsen af at det er forbundet med fare at færdes på denne uden at se sig for, og at lille Erik derfor havde handlet uagtsomt; da også vognmanden havde udvist nogen uforsigtighed, blev erstatningen nedsat til halvdelen af skaden; dommen, der også nævnes af *Roepstorff* i *Juristen* 1951 s. 282 noten, kan give anledning til den refleksion, at den synes at forudsætte »att gossen skulle ha resonerat som ett litet hovrättsråd«, se *Beckman* i T. f. R. 1950 s. 295. – Jeg kan ganske slutte mig til *Kristen Andersen* s. 44 når han udtaler: »jeg havde ligeledes med den største glæde sett at førsvoterende ... kort og godt hadde uttalt at begreper som aktsomhet og uaktsomhet ikke har noen forstandig mening når det gjelder 4 års barn«.

Findes betingelserne for ansvar at være tilstede, åbner § 63, andet led adgang til at nedsætte erstatningen eller endog lade den helt bortfalde, forsåvidt det findes billigt på grund af manglende

udvikling hos barnet, handlingens beskaffenhed og omstændighederne iøvrigt, derunder navnlig forholdet mellem den skadegørende og den skadelidendes evne til at bære tabet og udsigten til, at skaden kan fås godtgjort hos andre. Bestemmelsen giver anvisning på en lempelse af ansvaret efter billighed, når de fremhævede omstændigheder foreligger. Der nævnes først *manglende udvikling* hos barnet. Er barnet nær ved 15 årsgrænsen er der mindre grund til at lempe ansvaret end når det lige er kommet over den undergrænse, hvor ansvaret begynder. Er barnet efter en individuel bedømmelse mindre udviklet end andre børn i den alder, kan der også tages hensyn hertil. Ved *handlingens beskaffenhed* sigtes først og fremmest til dens større eller mindre farlighed. Men dernæst også til barnets subjective forhold til handlingen, skyldgraden, om der foreligger forsæt, grov eller simpel uagtsomhed. Navnlig ved uagtsomhedens ringere grader synes der at være god grund til – selvom skaden er betydelig – at lempe ansvaret eller lade det helt bortfalde; jfr. herved højesterets mindretals opfattelse i sagen i U. f. R. 1941 s. 707: Gerda 9¹/₄ år gammel ville overklippe et pandebånd, der var gledet ned om halsen på den 6³/₄ år gamle Frida og kommer herved til at ramme hende i øjet med saksen; mindretallet udtaler, at Gerdas handling om end den må betegnes som skødesløs, tillige i væsentlig grad er præget af kejtethed og mangel på erfaring, og at § 63, 2. led derfor må finde anvendelse, således at erstatningen nedsættes med ¹/₃. Når endelig nævnes *omstændighederne iøvrigt* gives herved domstolen et meget frit skøn. Der gives to eksempler. Først *forholdet mellem skadevolderens og skadelidendes evne til at bære tabet*. Der hjemles herved en hensyntagen til parternes økonomiske forhold som ellers i almindelighed ikke antages at kunne komme i betragtning. Der er større grund til at pålægge fuld erstatning, hvor barnet har formue hvorefter erstatningen kan udredes, end hvor det intet ejer; jfr. Ø. L. D. af 28. nov. 1929 (A. S. D. 1929 s. 126), der fremhæver at barnet havde en formue i overformynderriet på ca. 90.000 kr. Betyder tabet økonomisk set ikke noget for

skadelidende, kan dette være et motiv til at lempe ansvaret for barnet, hvem det vil ramme hårdt.

Som en anden omstændighed der kan bevirke lempelse af ansvaret nævnes endelig *udsigten til at skaden kan fås godtgjort hos andre*. Der rejser sig herunder navnlig to spørgsmål, dels om betydningen af forsikring, dels om betydningen for barnets ansvar af at dets forældre eller andre, der har tilsyn med det, f. eks. en lærer eller principal kan drages til ansvar for den af barnet begåede handling. Reglen herom er i og for sig klar nok. Ansvar påhviler kun forældrene og andre, når de har ladet det mangle på tilbørligt tilsyn med barnet. Betydningen heraf afhænger imidlertid i allerhøjeste grad af hvorledes bevisbyrden er ordnet, og hvilke krav man stiller til beviset for at forældrene har opfyldt deres tilsynspligt. Dommen i U. f. R. 1921 s. 58 opstiller den sætning, at forældrene har bevisbyrden for at de har opfyldt deres tilsynspligt overfor barnet, jfr. *N. H. Bache* i U. f. R. 1920 B s. 322 og 328–29 og *Ussing* sammest. s. 388, der oplyser, at denne regel er gennemført i Frankrig, Schweiz og Tyskland. *Ussing* hævder iøvrigt, at man ikke bør pålægge forældrene bevisbyrden, men de må have en oplysningspligt og i visse tilfælde, f. eks. hvor mindre børn gør skade med farligt legetøj, der er givet dem i hjemmet, må forældrene antageliggøre, at der er vist fornødent tilsyn med brugen af dette legetøj. Denne fordeling af bevisbyrden følges i praksis og rammer vistnok i det hele rigtig. Derimod synes der nok at kunne stilles noget større krav til opfyldelsen af tilsynspligten. Særlig gælder det i de almindelig forekommende sager, hvor børn har forvoldt alvorlig skade ved leg med flitsbuer, salonbøsser o. l. Når forældrene selv har givet barnet det farlige legetøj eller iøvrigt er vidende om at det har dette, bør det ikke være nok til at fritage dem for ansvar, at de har pålagt barnet at være forsigtig og ikke sigte på andre personer, men man synes at burde kræve dels at de efter barnets karakter og opdragelse kan regne med at påbudet vil blive fulgt, dels at de fører et virkeligt effektivt tilsyn hermed, jfr. U. f. R. 1928

s. 162 og dissensen i højesteretsdommen U. f. R. 1950 s. 548 »intet oplyst om at Børge hidtil havde vist tilbøjelighed til ulydighed«. – I svensk ret påhviler bevisbyrden den skadelidende og nogen tendens til at lette denne kan ikke spores i retspraksis, *Karlgren* s. 91 og *Beckman* i T. f. R. 1950 s. 282–83. Når forældrene er ansvarlige på grund af manglende tilsyn synes lempelsesreglen som hovedregel at burde anvendes således, at barnets eget ansvar bortfalder. Kun hvis barnet undtagelsesvis har formue eller der fra dets side er tale om en grov tilsidesættelse af hensynet til andre mennesker synes der at være grund til at pålægge barnet erstatningspligt solidarisk med forældrene.

Har den skadelidende forsikret mod det tab han har lidt, kan dette være en grund til at lade barnets ansvar bortfalde, jfr. herved også reglen i F. A. L. § 25. Er barnets eventuelle ansvar dækket af en ansvarsforsikring, normalt en af barnets forældre tegnet familieansvarsforsikring, har der været tvivl om betydningen heraf. Disse forsikringer er i de senere år blevet så almindelige, at det efterhånden snarest er undtagelsen, at det ikke tilsidst er et forsikringsselskab, der skal betale, hvis den unge skadevolder bliver dømt. Den oprindelige indstilling fra teoriens side var vistnok i det hele den, at da ansvarsforsikringen kun skulle betale den erstatning, som den forsikrede skadevolder var retlig forpligtet til at erlægge, kunne og burde der ikke tages hensyn til ansvarsforsikringen ved afgørelsen af spørgsmålet om nedsættelse eller bortfald af erstatningen efter § 63. Domstolene kom imidlertid allerede på et tidligt tidspunkt ind på at tillægge ansvarsforsikringen betydning, idet man når ansvarsforsikring var tegnet så bort fra en eventuel lempelse af ansvaret. *Strahl* (Festskrift s. 506) har nok ret i at hvis man ikke som i England helt vil forbyde at der i disse sager oplyses noget om hvorvidt ansvarsforsikring findes, er det nærmest umuligt at få domstolene til at dømme som om barnet selv skulle udrede erstatningen, når man ved at denne skal betales af et forsikringsselskab. Den diskussion der opstod om ansvarsforsikringens betydning for anvendelsen

af F. A. L. § 25 akcentuerede problemet også for M. L. § 63's vedkommende. Det kan nu betragtes som fastslået, at der når ansvarsforsikring er tegnet i hvert fald som hovedregel ikke gives nogen lempelse i erstatningsansvaret efter § 63. Begrundelsen for i det hele at tage hensyn til ansvarsforsikringen, og når denne foreligger se bort fra en lempelse af ansvaret efter § 63, 2. led må søges deri, at loven pålægger domstolen i sit skøn over om ansvaret bør lempes efter billighed at tage hensyn til skadevolderens økonomiske forhold. Et væsentlig motiv til lempelsesreglen er at det fulde ansvar ville virke for hårdt. Herom bliver der ikke spørgsmål, når erstatningen skal dækkes af et forsikringsselskab. Man har fra forsikringsside udtalt sig for, at domstolene – selvom ansvarsforsikring foreligger og barnet således er i stand til at bære erstatningen – alligevel skulle prøve om der ikke er anden grund til lempelse af ansvaret, navnlig barnets manglende udvikling eller den udviste ringe uagtsomhed. Selvom en del kunne tale herfor, må det dog erkendes, at praksis mere generelle løsninger støttes af at § 63, 2. led fremtræder som een samlet billighedsregel, hvis enkelte bestanddele det er vanskelig at udskille i skønnet; således i resultatet også *Strahl* i Festskrift til Ussing s. 506; cfr. iøvrigt *Karlgren* s. 90. Ansvarsforsikringen bør derimod være uden betydning for afgørelsen af hvorvidt de almindelige erstatningsbetingelser er tilstede. Har barnets handling medført videregående skadelige følger der ikke kunne påregnes af barnet, kan erstatningen nedsættes efter almindelige regler (ikke M. L. § 63), se H. R. D. i U. f. R. 1951 s. 999.

Det er i tidens løb fra flere sider gjort gældende, at domstolenes praksis vedrørende § 63 er for streng. Til denne kritik kan også jeg slutte mig. Der synes også efter min formening at være grund til i flere tilfælde end hidtil sket at benytte adgangen til at lempe ansvaret efter § 63, 2. led³⁾. At pålægge et barn, der intet ejer, at

³⁾ Se for svensk rets vedkommende *Karlgren* s. 89: »Jämkning av skadeståndsbeloppet är synnerligen vanlig, oftast till hälften eller tredjedelen.

udrede en erstatning af adskillige tusinde kroner er betænkeligt, fordi der derved lægges for tung en byrde på barnet, en forpligtelse som det først kan begynde at afdrage på mange år efter, når dets indtægter gør det muligt. Hertil kommer at den skadelidende normalt ikke vil have nogen fordel af et sådant krav mod det formueløse barn. Den gamle regel i D. L. 1-24-9 var for stiv, for såvidt som den kun gav valget mellem fuld erstatning ved forsæt og slet ingen erstatning i uagtsomhedstilfældene. Men den skarpe fremhævelse af forsætstilfældene var alligevel udtryk for en rigtig tanke der stadig har værdi. Ved forsætlig skadetilføjelse vil det i almindelighed til hævvelse af retsordenens autoritet være nødvendigt at pålægge barnet det fulde ansvar. Ved uagtsomhed bør ansvaret derimod lempes, således at der ikke pålægges barnet en erstatning der går udover hvad det indenfor en overskuelig tid vil være i stand til at udrede; jfr. herved Ø. L. D. i A. S. D. 1930 s. 161, der under hensyn til graden af den udviste uagtsomhed og til at han intet ejede pålægger en 12-årig dreng en erstatning af 300 kr. for et læderet øje. Ved den helt ringe uagtsomhed bør ansvaret bortfalde, hvis barnet ikke har midler, hvoraf den skadelidende straks kan fyldestgøres.

M. L. § 63 og den tilsvarende bestemmelse i § 64 om sindssyge må efter ordene »erstatningspligtig for skadegørende handlinger« direkte antages kun at angå erstatning efter culpareglen og kun erstatning udenfor kontraktsforhold jfr. motiverne s. 100. Hvor ansvar påhviler barnet eller den sindssyge uden skyld, navnlig efter D. L. 3-19-2 eller reglerne om farlig bedrift, antager Ussing at lempelsesreglen i §§ 63-64 kan finde analogisk anvendelse, hvor barnets eller den sindssyges egen optræden har medvirket til skaden, U. f. R. 1923 B s. 139-40, jfr. Bentzon s. 98. Denne opfattelse kan jeg ikke tiltræde. Når retsordenen af hensyn til omverdenens og samfundets interesser har ment det påkrævet at

Möjligen kan det sägas att ju mindre barnet är, dess större är benägenheten att jämka, eventuellt till noll» og Beckman i T. f. R. 1950 s. 296-98.

pålægge et skadesansvar uden culpa, kan det ikke komme i betragtning – til formindskelse af ansvaret – om der in concreto fra den ansvarliges side er udvist et culpøst forhold. Hensynet til den skadelidte gør sig gældende med samme styrke, hvad enten der i et sådant tilfælde foreligger culpa eller ej. Loven har ved indførelsen af det objective ansvar taget det standpunkt, at erstatningskravet i disse tilfælde skal være uafhængig af culpa; jfr. også Stang Erstatningsansvar s. 232. – Ved erstatning i *kontraktsforhold* erindres først, at hvis aftalen er uforbindende, har vi reglerne i § 44 og § 65. Ved gyldige aftaler, indgået af værger på barnets vegne eller af den sindssyge forinden sygdommens udbrud, hvis opfyldelse senere umuliggøres ved en skadegørende handling foretaget af barnet eller den abnorme person, f. eks. under en pludselig sindsforvirring, må lempelsesreglerne i §§ 63–64 være analogisk anvendelige ved erstatningens fastsættelse, jfr. *Ussing*, Obligationsret alm. del s. 131; nogen større praktisk betydning får dette dog næppe.

Egen skyld hos skadelidende. Har skadelidende selv ved uforsvarligt forhold medvirket til den af et barn eller en sindssyg forvoldt skade bør der efter almindelige regler ske en fordeling af tabet efter forholdet mellem de på hver side begåede fejls beskaffenhed, jfr. søloven § 220 og *Ussing* Erstatningsret s. 183 ff. Er skadelidende et barn eller en sindssyg person må det antages, at grundsatningen i §§ 63–64 finder anvendelse, således at man, hvor det efter omstændighederne findes billigt, kan undlade at tillægge egen skyld hos barnet eller den sindssyge skadelidende sædvanlig betydning, jfr. H. R. D. i U. f. R. 1932 s. 1081 (granatdommen), 1935 s. 54 og 1952 s. 511. Mod denne opfattelse er det ganske vist fra forsikringsside indvendt, at §§ 63–64 direkte kun hjemler nedsættelse eller bortfald af et barns eller en sindssygs ansvar og derfor ikke bør anvendes til en forøgelse af trediemands ansvar. Hertil skal dog bemærkes, at analogien er meget nærliggende og velbegrundet. Der er i begge tilfælde spørgsmål om at beskytte barnet og den sindssyge mod de retlige følger af en uforsvarlig

handling, som ville indtræde, hvis denne skulle bedømmes helt efter almindelige regler. Ved egen skyld er trangen til at beskytte barnet mod for vidtgående følger af dets uagtsomme handling utvivlsomt størst. Man kan forlange af den, der benytter f. eks. et motorkøretøj eller en farlig maskine, at han tager hensyn til den risiko der altid vil være for at et barn kommer i berøring med den. Men man kan langt vanskeligere pålægge ham en lignende hensyntagen til eventuelle sindssyge personer. Der vil derfor oftere være grund til at lempe betydningen af egen skyld ved § 63 end ved § 64.

Et helt andet spørgsmål er om et barns (eller en sindssygs) erstatningskrav påvirkes af at forældre eller andre tilsynsførende har gjort sig skyldig i forsømmelighed i tilsynet og derved medvirket til skadens indtræden. Kan forældrenes skyld i så henseende »identificeres« med egen skyld hos barnet? Dette må benægtes. Nogen »hjemmel« for en sådan »identifikation« findes lykkeligvis ikke, og det ville efter min opfattelse være ganske vilkårligt og urimeligt at lade forældrenes uagtsomhed ramme barnet. Noget helt andet er at skadevolderen eventuelt kan have et regreskrav mod forældrene. Jfr. *Kristen Andersen* s. 44, *Beckman* i T. f. R. 1950 s. 283–84, *Karlgren* s. 216; se også *Ussing Erstatningsret* s. 189 og H. R. D. i U. f. R. 1938 s. 704.

II. Gammel germansk ret gennemførte et objectivt ansvar. Også barnet og den sindssyge måtte betale bod for deres skadevækkende handlinger. Efter den romerretlige culparegel var barnet og den sindssyge (*furiosus*) derimod uden ansvar for deres handlinger. Da skyldprincippet trænger ind fremkalder denne konsekvens særlig kritik. Den preussiske landret og den østrigske lovbog tager da også forbehold på dette punkt og lader indenfor visse grænser børn og sindssyge betale erstatning, jfr. *Stang Erstatningsansvar* § 2 og *Hübner Grundzüge des Deutschen Privatrechts* 5. udg. 1930 s. 608–10. Dansk ret antog før myndighedsloven 1922 i tilslutning til straffelov 1866 §§ 38–39 at afsindige, d. v. s. sindssyge personer der ved handlingens foretagelse manglede

bevidsthed om dens retlige betydning, måtte være ansvarsfri. Reglen bekæmpedes af *Jul. Lassen*, der bl. a. gjorde gældende, at livet ikke kunne indrettes under hensyn til de sindssyge og at disse selv måtte have risikoen for den handlefrihed, som gives dem, *Obligationsretten alm. del s. 283-84.*

Myndighedsloven har taget problemet op på bredere basis. § 64 angår ikke blot de afsindige, men sindssyges erstatningsansvar overhovedet. Når bestemmelsen har fået karakteren af en billighedsregel der giver plads for hensyntagen til sindssygdommens forskellige karakter og indflydelse på bevidsthedslivet hænger dette sammen med den vide udstrækning, som lægevidenskaben efterhånden har givet sindssygdomsbegrebet; jfr. *Helweg s. 57* om at »psykiatrien efterhånden har udvidet sit område og under betegnelsen sindssygdom indbefatter en mængde ganske lette psykiske forstyrrelser«. S. 15 »Hvad der hører herunder, må afgøres af den til enhver tid gældende psykiatriske skole. Området kan ændres«. Af betydning for erstatnings- og kontraktsretten er det også, at sindssygdom efter nutidens begreb herom ikke behøver at have de iøjnefaldende symptomer som det romerretlige begreb *furiosus* og som Danske Lov regnede med i 1-19-7 »findes nogen rasende eller galind«. Hertil kommer den vanskelighed som opstår ved at lægerne på den ene side hævder, at »nutidens psykiatri er utilbøjelig til at anerkende, at en sindssygdoms indflydelse kan begrænses til enkelte sjælelige områder, medens andre lades uskadede«, *Helweg s. 57*, men på den anden side må indrømme, at en person, som er ubestridelig sindssyg, »godt (kan) foretage fornuftsmæssige handlinger, f. eks. administrere sin forretning«, *Helweg s. 58⁴⁾*. Myndighedslovens §§ 64-65 har derfor med rette ikke benyttet sindssygdommen som sådan som kriterium, men ladet det afgørende være om den pågældende manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt. Den bygger således ikke på

⁴⁾ Om en mulig modifikation i det lægelige synspunkt se *Arveretten s. 92 note 3*, jfr. *Hurwitz Kriminalret s. 416-17.*

et medicinsk-biologisk begreb, men på et begreb der snarere bør betegnes som retligt end som »psykologisk«, jfr. *Alex Rein* i T. f. R. 1940 s. 169-73. Afgørende er den svigtende dømmekraft, personens manglende evne til at indse handlingens uforvarlighed eller til at rette sig efter sin erkendelse heraf (manglende modstandskraft overfor tilskyndelser til lovstridige handlinger). Den manglende dømmekraft kommer imidlertid kun i betragtning for såvidt den er betinget af en af de i §§ 64-65 nævnte abnorme sjælelige tilstande: sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand. Herunder må også falde psykopati og alderdomssvækkelse, selvom man ikke vil betegne den som *dementia senilis*. En forbigående sindsforvirring kan f. eks. være fremkaldt af beruselse, hypnose, forgiftning, feberdelirier eller af skræk. Udenfor falder ikke blot blindhed og døvstumhed, men også individuel underlegenhed som følge af dårlige åndelige evner, uvidenhed eller uudviklethed. Til oplysning om hvorvidt skadevolderen i handlingens øjeblik befandt sig i en af de i § 64 nævnte abnorme sjælelige tilstande må der normalt indhentes erklæring fra en eller flere sagkyndige læger (psykiatere), hvis erklæring – hvis der er tvivl – kan forelægges retslægerrådet, jfr. lov nr. 131 af 16. april 1935 § 1. Den sagkyndige lægeerklæring om personens tilstand, f. eks. om hvorvidt han er sindssyg, må naturligvis lægges til grund af dommeren, men selve skønnet over hvorvidt skadevolderen har manglet evnen til at handle fornuftsmæssigt tilkommer retten og herved bliver lægens erklæring kun vejledende. Det afgørende bliver her om den abnorme tilstand findes at have sat sit præg på den skadegørende handling eller om denne ikke findes at stå i nogen adækvat påagtelig forbindelse med den sygelige tilstand. Da § 64 helt overlader det til retten efter billighed at afgøre hvilke følger i retning af lempelse af ansvaret den manglende evne til at handle fornuftsmæssigt skal have, får det i grænsetilfælde i og for sig kun mindre betydning om § 64 anses for anvendelig eller ej. Afgrænsningen får derimod større betydning ved § 65 hvor aftalens gyl-

dighed kommer til at bero på, hvorvidt kontrahenten ved aftalens indgåelse manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt. Det samme gælder ved testamentshabiliteten. Kravet i arvefr. 1845 § 24 om, at testator skal have sin fornufts fulde brug svarer til hvad der efter M. L. § 65 kræves ved andre retshandler. Spørgsmålet om en person har manglet evnen til at handle fornuftsmæssigt skal altid afgøres konkret for det enkelte retsbruds eller retshandels vedkommende. Der er aldrig tale om en generel afgørelse som ved umyndiggørelse, hvor det en gang for alle fastslås, at personen mangler handleevne og derfor i det hele er uskikket til at varetage sine anliggender. – De i §§ 64–65 omhandlede personer betegnes ofte for kortheds skyld som sindssyge.

De nærmere regler om abnorme personers erstatningsansvar er i § 64 formet således at det først fastslås, at de er erstatningspligtige for deres skadegørende handlinger efter de samme regler som sjælssunde personer. Herom kan henvises til udviklingen ved § 63, hvorved særlig fremhæves at der med hensyn til den subjektive ansvarsbetingelse principielt stilles samme krav til agtpågivenhed til sindssyge som til sjælssunde personer. At personen grundet på sin sygelige tilstand ikke har kunnet handle anderledes får derfor ingen betydning. At personen er strafferetlig utilregnelig udelukker ikke erstatningspligt efter § 64, jfr. H. R. D. i U. f. R. 1926 s. 380 og 382 med *Ussings* kommentar i 1926 B s. 146–47. Uagtsomhed foreligger når han ikke har handlet som en fornuftig person ville have handlet i den foreliggende situation. Det er end ikke en betingelse for ansvaret at der kan siges at foreligge en viljesakt fra den sindssyge skadevolders side, jfr. *Ussing* i U. f. R. 1923 B s. 138–39. Om beruselse se nedenfor.

Abnorme personers erstatningsansvar kan dog efter rettens skøn lempes efter tilsvarende regler som gælder om børn under 15 år, idet § 64, 2. led bestemmer, at erstatningen kan nedsættes eller endog helt bortfalde, forsåvidt det findes billigt under hensyn til personens sindstilstand, handlingens beskaffenhed eller omstændighederne iøvrigt, derunder forholdet mellem den skade-

gørendes og den skadelidendes evne til at bære tabet og udsigten til at skaden kan fås godtgjort hos andre. Når § 64 særlig fremhæver personens sindstilstand sigtes herved til at skadevolderens større eller mindre utilregnelighed bør tages i betragtning ved spørgsmålet om ansvarets lempelse. Domstolene har i det hele vist sig utilbøjelige til at gå med til en lempelse af ansvaret efter § 64. Om brandstiftelse se U. f. R. 1928 s. 269, 1929 s. 388, 1936 s. 195 og 1937 s. 270; om skade ved kørsel U. f. R. 1935 s. 587. I et tilfælde hvor en alderdomssvækket moder havde medvirket til sin søns bedrageri overfor et forsikringsselskab ved at medunderskrive som vittterlighedsvidne på en falsk lånebegæring har man dog nedsat erstatningen fra 2000 kr. til 800 kr., bl. a. under hensyn til at der forelå nogen uforsigtighed fra selskabets side, se U. f. R. 1935 s. 374. Her kan måske også nævnes dommen i U. f. R. 1926 s. 380, for så vidt som man under henvisning til § 64 lod kommunens regreskrav mod den sindssyge skadevolder bortfalde; en række særlige momenter fremhævedes dog: det drejede sig ikke om erstatning til den umiddelbare skadelidende, men om et refusionskrav fra det offentlige af usikkert omfang.

Ifølge den positive bestemmelse i § 64, stk. 2 er lempelse af erstatningsansvaret udelukket, når den skadegørende ved misbrug af beruselsesmidler eller på lignende måde forbigående har hensat sig i en sindstilstand hvori han manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt. Lempele er herefter ikke udelukket ved kronisk alkoholisme. Ved forbigående beruselse er enhver lempelse af ansvaret derimod udelukket, når den pågældende »har hensat sig« i tilstanden, d. v. s. hvor beruselsen er selvforskyldt. Har han drukket for at få mod til at begå handlingen er han naturligvis fuldt ansvarlig. Ligeledes hvor han burde være klar over hvilken indflydelse den nydte mængde spiritus kunne have på hans handlinger. I de sjældne undtagelsestilfælde hvor rusen er påført ham uden hans vilje eller hvor der ved patologisk rus er tale om en usædvanlig og upåregnelig reaktion overfor en ringe mængde alkohol, må lempelse af ansvaret derimod kunne

ske. At gerningsmanden under rusen har handlet uden bevidsthed og derfor ikke kan straffes, jfr. strfl. § 18, kan ikke antages at udelukke hans erstatningsansvar⁵⁾. – En bestemmelse svarende til § 64, stk. 2 findes ikke ved § 65.

Om anvendelsen af reglen i § 64 i og udenfor kontraktsforhold samt ved egen skyld henvises til bemærkningerne ved § 63.

Efter F. A. L. § 19 finder reglen i § 18 – om bortfald eller begrænsning af selskabets ansvar når den sikrede forsætlig eller ved grov uagtsomhed har fremkaldt forsikringsbegivenheden – ikke anvendelse når den sikrede var under 14 år eller på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt. Barnet og den sindssyge bevarer således sit fulde erstatningskrav mod selskabet, medens udgangspunktet efter M. L. §§ 63–64 principielt er ansvar efter samme regler som gælder for voksne og sjælsunde personer. *Drachmann Bentzon* og *Knud Christensen* Kommentar til F. A. L. antager at § 19 ikke kan finde analogisk anvendelse i andre tilfælde hvor den sikredes optræden kan påvirke selskabets ansvar.

III. Vedrørende sindssyge personers kontraktsansvar var det før myndighedsloven 1922 antaget i retspraksis, at en aftale indgået af en person der manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt var ugyldig. Jul. Lassen hævdede derimod at dette – når den sindssyge ikke var umyndiggjort – kun burde antages når manglen var kendelig for medkontrahenten, Obligationsretten alm. del s. 83. Hovedreglen i M. L. § 65 følger, efter hvad *Bentzon* siger s. 112, vor hidtidige praksis, forsåvidt som den bestemmer at en aftale er uforbindende, når den er indgået af en person der på grund af abnorm tilstand manglede evnen til at handle

⁵⁾ Om den strafferetlige behandling af beruselse se *Hurwitz* Den danske kriminalret s. 435–40.

fornuftsmæssig; men ved erstatningsreglen i § 65, stk. 2, der beskytter medkontrahenten, der er i god tro, er der givet en løsning der nærmer sig til hvad Lassen anså for det rette.

§ 65 angår de samme abnorme sindstilstande som § 64. Også her kommer det ikke an på tilstanden som sådan, men på om den pågældende som følge af sin tilstand har manglet evnen til at handle fornuftsmæssigt. Dømmekraften svigter, når han har savnet evnen til forståelse af retshandlen og dens betydning eller til at rette sig efter forståelsen. Undersøgelsen må derfor rettes både mod intelligensen og drifts- og følelseslivet. Den må tage hensyn til aftalens særlige karakter, om den er mer eller mindre kompliceret, om den pågældende har de fornødne forudsætninger for at forstå netop denne aftale, hvad der fra medkontrahentens side er gjort for at sikre sig at han virkelig var klar over, hvad aftalen gik ud på. Også ved § 65 må afgørelsen være konkret. Der er intet til hinder for at det kan statueres, at en sindssyg person er bundet ved en men ikke ved en anden af to omtrent samtidig indgåede kontrakter. Det afgørende bliver også her om sygdommen har sat sit præg på retshandlen eller om det – trods sindssygen – må antages at han har forstået dispositionens omfang og rækkevidde og været i stand til under forhandlingerne herom at varetage sin tarv. Det er ikke ydertilfældene der volder besvær; dem skal man nok vogte sig for at komme til domstolene med. Men grænsetilfældene hvor kontrahenten lider af en sindssygdom uden iøjnefaldende symptomer, alkoholisme eller alderdomssvækkelse, lettere grad af åndssvagthed eller beruselse. I sådanne tilfælde hvor bevidsthedslivet delvis er intakt men delvis influeret af den abnorme tilstand vil afgørelsen ofte være vanskelig. Efter § 65 tages der principielt intet hensyn til medkontrahentens gode eller onde tro ved selve afgørelsen af om den sindslidendes aftale skal anses for gyldig eller ugyldig, men først senere ved spørgsmålet om der skal tilkendes ham en erstatning, hvis aftalen må anses for ugyldig. Praksis viser imidlertid at domstolene ofte ved afgørelsen af om den fornødne dømmekraft har været tilstede –

bevidst eller ubevidst – lader sig lede af om aftalen findes rimelig eller ikke. Har aftalen et urimeligt indhold, der giver medkontrahenten altfor store fordele, bør denne normalt fatte mistanke om den anden parts svigtende dømmekraft. Er dennes interesser derimod ikke tilsidesat ved aftalen, vil hensynet til beskyttelse af den gode tro i omsætningen gøre det mere betænkeligt at tilsidesætte aftalen, jfr. *Alex Rein* i T. f. R. 1940 s. 177 og 308 ff. Det kan også siges at vi i selve aftalen har et vidnesbyrd om kontrahentens dømmekraft.

Fra retspraksis skal nævnes H. R. D. i U. f. R. 1926 s. 5, uanset at sælgeren af en parcel måtte antages at have været sindssyg, da handlen blev indgået, blev aftalen opretholdt under fremhævelse af at det betingede vederlag havde været passende. U. f. R. 1932 s. 343, en gavedisposition hvorved en 79-årig, alderdomssvækket enkemand temmelig umotiveret havde givet en husbestyrerinde, der kun havde været hos ham i et halvt år, 4000 kr., tilsidesat. H. R. D. i U. f. R. 1938 s. 249 sindssyg kvindes køb af automobil tilsidesat; højesterets flertal fremhæver, at sælgeren forinden han modtog købesummen og foretog dispositioner til handlens opfyldelse var advaret; et mindretal fandt derimod ikke at hun havde manglet evnen til at handle fornuftsmæssigt. H. R. D. i U. f. R. 1941 s. 82 sindssyg gårdejer fandtes ikke ved aftale om separation at have manglet evnen til at handle fornuftsmæssigt, hvad heller ikke aftalens indhold gav støtte for. H. R. D. i U. f. R. 1941 s. 1093 en af alkoholisk sløvsind lidende hotelejer der på grund af økonomiske vanskeligheder havde solgt sit hotel, dømt til at vedstå handlen, idet man bl. a. under hensyn til at hans økonomiske interesser ikke var tilsidesat ved handlen, der var sket under medvirken af hans sagfører, fandt det betænkeligt at statuere at han havde manglet evnen til at handle fornuftsmæssigt. En anden, for den sindssyge køber meget ufordelagtig restaurationshandel er blevet tilsidesat ved dommen i U. f. R. 1943 s. 568, idet man samtidig nægtede sælgeren erstatning efter § 65, stk. 2.

Virkningen af aftalens ugyldighed bestemmes nærmere således

i § 65: Aftalen er ikke bindende⁶⁾ og enhver af parterne skal tilbagelevere, hvad han har modtaget, eller hvis tilbagelevering ikke kan ske, erstatte dets værdi. Den som manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt, er dog kun pligtig at yde sådan erstatning i det omfang hvori det modtagne er brugt til passende underhold for ham eller iøvrigt skønnes at være kommet ham til nytte. Det fremgår heraf at aftalen i det hele behandles som om den var indgået af en umyndig, d. v. s. efter § 44, stk. 1. Gøres en aftales ugyldighed ifølge § 65 gældende overfor medkontrahenten må denne efter almindelige regler have ret til straks at træde tilbage, jfr. analogien af § 43 og *Ussing* s. 142-43. Medkontrahentens adgang til at træde tilbage udelukkes ved senere bindende godkendelse, f. eks. af en for den abnorme beskikket værge, eller ved forbigående sindsforvirring ved at han selv vedstår aftalen i normal tilstand.

Bliver en aftale ugyldig på grund af en kontrahents manglende evne til at handle fornuftsmæssigt, opstår der ikke som i det i § 44, stk. 2 omhandlede tilfælde spørgsmål om erstatning som følge af at han ved urigtige anbringender om sin hjemmel har forledt medkontrahenten til at indgå aftalen. Men da § 65, stk. 1 forudsætter at aftalens ugyldighed kan statueres, selvom medkontrahenten er i god tro, suppleres denne bestemmelse af reglen i andet stykke. Herefter kan der, når medkontrahenten var i god tro - uanset om nogen opfyldelse af aftalen har fundet sted - i

⁶⁾ Betydningen af at aftalen ikke er bindende kommer klart frem i H. R. D. i U. f. R. 1947 s. 554. En trafikassistent, der uretmæssigt havde tilegnet sig 600 kr., indgav i 1943 ansøgning om afsked uden pension. Ved obduktion efter hans død i 1946 konstateredes det at han i lang tid havde været lidende af en kronisk hjernelidelse og at hans tilstand i 1943 da han tilegnede sig de 600 kr. måtte karakteriseres som sindssygdom. Højesteret fastslog herefter at dette havde været ham utilregneligt og at der ikke kunne tillægges den af ham efter henstilling af selskabet indgivne ansøgning om afsked (alene mod tilbagebetaling af indbetalte pensionsbidrag) afgørende betydning. Enken fik derfor tilkendt mandens pension 1943-46 samt enkepension.

det omfang hvori det findes billigt, tillægges ham erstatning for det tab som aftalen har medført. I sit indhold svarer erstatningskravet således ganske til § 44, stk. 2, pkt. 1, men betingelserne for kravet er forskellige. God tro må forudsætte at medkontrahenten hverken indså eller burde indse at den anden manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt; jfr. herved U. f. R. 1936 s. 197 hvor den sindssyge køber af en villa havde gjort et normalt indtryk på ejendomshandleren og hvor villaen var købt for 30.000 kr., medens ejendomsskylden var 38.000 kr.; der blev her givet sælgeren, der havde haft positive udgifter på 249 kr., en samlet erstatning i anledning af handlens tilbagegang på 800 kr. Har medkontrahenten derimod haft grund til mistanke, nægtes der ham erstatning, jfr. højesterets flertals afgørelse i sagen U. f. R. 1938 s. 249.

Manglende dømmekraft hos en procespart antages ifølge praksis at medføre at han ikke på egen hånd kan optræde under retssagen, der derfor må afvises, jfr. *Hurwitz* Tvistemål s. 69.

§ 15.

RÅDEN OVER EGEN PERSON

I. Børn under 18 år står under forældremyndighed, medmindre de har indgået ægteskab, M. L. § 18. Det er forældrene der råder over barnets person. Er barnet fjernet fra hjemmet i medfør af reglerne i lov om offentlig forsorg, overgår forældremyndigheden til børneværnsudvalget, og det er da dette der råder over barnets person, se lovbek. nr. 475 af 31. august 1946 § 133. I kraft af reglen i M. L. § 35, stk. 2 kan der ske en delvis emancipation ved det 15. år, idet forældrene kan give barnet en vis adgang til at råde over sin person gennem de arbejdsaftaler som det kan slutte på egen hånd, jfr. *foran* s. 49. En begrænsning i den beføjelse som tilkommer forældremyndighedens indehaver til at træffe bestemmelser vedrørende barnets person følger af lov

nr. 118 af 13. april 1938, idet en tvangsindlæggelse af det sindssyge barn kun kan finde sted under de i lovens § 2 fastsatte betingelser.

II. En værge udøver normalt ikke nogen rådighed over myndlings person. Værgen for en *mindreårig* kan dog undtagelsesvis have forældremyndigheden, jfr. således M. L. § 25 hvorefter forældremyndigheden over et ægtebarn, når begge forældrene er døde, tilkommer den beskikkede værge, og § 28 hvorefter værgen har forældremyndigheden over barn født udenfor ægteskab, når moderen er død og faderen enten ikke ønsker at overtage forældremyndigheden eller det ikke skønnes foreneligt med barnets tarv at tillægge ham denne; det samme må gælde i det i § 26 omhandlede tilfælde, når der beskikkes en værge, fordi hensynet til barnets tarv er til hinder for at forældremyndigheden tillægges den efterlevende af forældrene. For værgens udøvelse af forældremyndigheden er det i hovedsagen de almindelige regler herom der finder anvendelse. Værgen står dog også i denne henseende under pupilautoriteternes tilsyn, hvilket ikke er tilfældet hvor forældremyndigheden udøves af forældrene. Værgens stilling som forældremyndighedens indehaver er dernæst i det hele mere pligtmæssig betonet end forældrenes. Værgen har således ikke den videregående ret til anvendelse af barnets indtægter, som tilkommer forældrene efter § 20.

Værgen for en *umyndiggjort* har som hovedregel ingen rådighed over dennes person; jfr. § 38, pkt. 1, hvorefter den umyndiggjorte selv kan indgå arbejdsaftaler; beføjelsen hertil kan dog ved særlig bestemmelse af retten berøves den umyndiggjorte og tillægges værgen, jfr. foran s. 52. Endelig kan der efter § 46 ved rettens bestemmelse finde en egentlig umyndiggørelse i personlig henseende sted, hvorved omsorgen for den umyndiggjortes person overgår til værgen. Den rådighed over den umyndiggjortes person som herved tillægges værgen, er ifølge sagens natur af et andet indhold end forældremyndigheden over et barn. Om opdragelse i sædvanlig forstand bliver der ikke tale. Derimod

vil værgen kunne foretage foranstaltninger som tilsiges af grunden til umyndiggørelsesdekretets afsigelse. Han bestemmer den personlig umyndiggjortes opholdssted, og kan iværksætte den fornødne kur og pleje for ham, hvis han er psykisk abnorm eller forfalden til misbrug af beruselsesmidler. Tvangsindlæggelse på sindssygehospital kan derimod kun ske efter de i loven af 13. april 1938 indeholdte regler.

III. Den som er 18 år eller gift står ikke under forældremyndighed. Han råder normalt over sin egen person og bestemmer hvor han vil være, her i landet eller i udlandet. Svigter dømmekraften på grund af sindssygdom, begrænses personens evne til at råde over sin person. Medens det i almindelighed¹⁾ må tilkomme voksne personer, der ikke er umyndigerklæret af en domstol, selv at træffe bestemmelse om hvorvidt de i sygdomstilfælde vil underkaste sig lægebehandling og eventuelt lade sig indlægge på et hospital, er der ved *sindssygdom* (og åndssvaghed) det særlige moment at sygdommen her i større eller mindre omfang berører personen dømmekraften. Han vil ofte ikke have nogen sygdoms-erkendelse, eller forståelse af at sygdommen kræver hospitalsbehandling. Andre må derfor i hans egen og samfundets interesse handle på hans vegne. Her griber reglerne om *tvangsindlæggelse* ind. Forholdet er nu lovordnet ved lov nr. 118 af 13. april 1938 om sindssyge personers hospitalsophold, jfr. skr. 24. juni 1938 fra direktoratet for statens sindssygehospitaler (beretning 1938-39 s. 24-26), samt *Th. Gjerulff* kommenteret udgave af loven, *Helweg* s. 84-93, *Iver Unsgaard* i U. f. R. 1943 s. 37-54 og *Tyge Haarløv* Administrativ frihedsberøvelse 1948.

Til forståelse af loven og udviklingshistorien skal gives en kort fremstilling af *de før loven 1938 gældende regler*. Sindssyge (og ånds-

¹⁾ Jfr. dog epidemilovgivningen og loven af 4. juni 1947 om bekæmpelse af kønssygdom, se herom *Niels Harbou* Om tvangsindlæggelse af kønssyge og sindssyge i U. f. R. 1948 B s. 217-20.

svage) personer, der har begået strafbare handlinger, kan tages i forvaring ved anbringelse i et sindssygehospital (eller åndssvageanstalt) efter reglerne i strfl. 1930 § 70, jfr. §§ 16–17, og § 75. Indlæggelse på sindssygehospital til mental observation kan ifølge rpl. § 744 ske ved retskendelse, når der er tvivl om en sigtets tilregnelighed. Af lovregler havde vi iøvrigt D. L. 1–19–7, der angår farlige sindssyge. Efter D. L. 1–19–7 måtte enhver, der finder nogen »rasende eller galind« binde ham og føre »hannem til Tinge og tilbyde hans Frænder hannem«. Frænderne er da pligtige at forvare ham, såfremt »de have Middel dertil«. I modsat fald er øvrigheden pligtig at »sætte hannem i Forvaring«. I videreførelse heraf foreskriver rescriptet af 15. februar 1793, at der skal ske indberetning til amtmanden, når en person måtte blive hjemsogt med en sådan grad af afsindighed eller raseri, at enten hans frihed kan betragtes farlig for den almindelige sikkerhed eller hans bevogtning for frænder og venner ugørlig. Amtmanden skal da være bemyndiget til at skønne om den syges tilstand kvalificerer til indespærring og i så fald foretage det fornødne til »den afsindiges modtagelse i dårekisten«. Det er i henhold hertil, at amterne og justitsministeriet afgiver de såkaldte farlighedsdekreter, gående ud på, at N. N. som farlig for den offentlige sikkerhed vil være at anbringe i et sindssygehospital.

Om reglen i D. L. 1–19–7 bemærker *Bentzon* s. 122, at den må anses som udtryk for den nødretsgrundsætning, som i teori og praksis stedse har været anset for en bestanddel af dansk ret, og som må indeholde den fornødne hjemmel til indgreb overfor den, der – efter sagkyndigt lægeskøn eller åbenbart for enhver – er farlig for andres absolutte retsgoder, liv eller velfærd, såsom maniakalske delirister, forrykte med stærkere forfølgelsesideer, visse epileptiske sindssyge. Også hvor der er nærliggende grund til at befrygte, at den syge vil tilføje sig selv skade eller begå selvmord, f. eks. en melankoliker med udtalte tilbøjeligheder hertil, må man i reglerne om intervention i nødret kunne søge den fornødne hjemmel for anvendelse af tvangsforanstaltninger.

M. L. § 46 afhjælp den store mangel i hidtidig lovgivning, at der overhovedet ikke var givet regler for en råden over den abnormes person; en umyndiggørelse antoges før myndighedsloven af 1922 kun at angå den pågældendes formueretlige forhold. § 46 giver værgen for den umyndiggjorte en almindelig rådighed over hans person, hvor retten skønner at han »er ude af stand til selv at drage tilbørlig omsorg for sin person«. Garantien for den syge ligger for det første deri, at han skal være umyndiggjort, og at retten har taget bestemt og positiv stilling til spørgsmålet om råden over hans person; dernæst skal værgen efterkomme pupilautoriteternes forskrifter såvel almindeligere som for det foreliggende tilfælde. Det er imidlertid klart at der kan være trang til at kunne berøve også andre end farlige og umyndiggjorte sindssyge deres frihed. En tvangsindlæggelse eller tilbageholdelse på et sindssygehospital kan være i den syges egen interesse for kurens skyld. Socialreformen, O. F. § 252, indeholder en herhenhørende bestemmelse, hvorefter det sociale udvalg i trangstilfælde efter stedfunden lægeundersøgelse kan lade en sindssyg person indlægge på sindssygehospital, ikke blot når han er farlig for sig selv eller andre, men også når udsigterne for hans helbredelse væsentlig vil forringes, hvis indlæggelse ikke finder sted. Bestemmelsen gælder kun når den sindssyge er trængende til understøttelse af det offentlige, og nærmere regler om hvorlænge den sindssyge kan tilbageholdes mod sin vilje er ikke givet.

Bortset fra de nævnte lovbestemmelser var særlige administrative regler givet i fællesregulativet for statens sindssygehospitaler af 1. oktober 1915. I anden udgave af sin personret 1923 s. 119 hævdede *Bentzon* at de i fællesregulativet 1915 indeholdte regler om tvangsindlæggelse og særlig tvangstilbageholdelse i vidt omfang måtte anses for ulovmedholdelige. Dette standpunkt fik medhold ved højesteretsdom af 8. september 1926 (U. f. R. 1926 s. 900). Sagen angik spørgsmålet om berettigelsen til at tilbageholde ufarlige, ikke umyndiggjorte sindssyge. En tidligere kvindelig patient på et sindssygehospital sagsøgte til betaling af en ho-

spitalsregning, som hun nægtede at betale, idet hun hævdede at være uberettiget tilbageholdt på hospitalet mod sin stadig fastholdte protest. Hun blev frifundet i alle tre instanser, og i højesteretsdommen siges det, at der vel må »gås ud fra, at indstævntes sygdom ikke var hævet i det tidsrum for hvilket der . . . kræves betaling, men det kan dog ikke antages, at hendes sindstilstand dengang har været en sådan, at den i sig selv kunne berettigede hospitalet til at tilsidesætte hendes forlangende om at blive udskrevet . . .«.

At fastslå dommens rækkevidde og konsekvenser er vanskeligt, idet den selv intet sikkert bidrag yder til afgørelsen af hvilke grupper af sindssyge den har sigtet til med den citerede passus, jfr. *Oskar Bondo Svane* i U. f. R. 1926 B s. 256–66 og *Bentzon* s. 123–24. Det har nu utvivlsomt ikke været meningen, at en tilbageholdelse kun skulle være berettiget, hvor den pågældende måtte anses for farlig for sig selv eller andre; men tilbageholdelse må efter dommen sikkert kunne ske også, hvor der efter patientens tilstand ikke kan tillægges hans viljeserklæring som sådan (udskrivningsbegæringen) nogen retlig betydning, jfr. herved M. L. § 65: »manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt«. Hvor dette ikke er tilfældet, skal udskrivning finde sted, når den syge fremsætter en bestemt begæring derom. – Senere H. R. D. i U. f. R. 1928 s. 31; 1931 s. 309; 1934 s. 328; 1937 s. 781 har nærmere draget grænsen for den berettigede tvang, men har iøvrigt afvist erstatningskrav mod den behandlende læge. Derimod har H. R. D. i U. f. R. 1937 s. 259 for ubeføjet indlæggelse tilkendt en sygeplejerske en erstatning på 1500 kr. hos den læge, der havde ansvaret for indlæggelsen.

Loven af 13. april 1938 angår ikke alene tvangsindlæggelse, men også de tilfælde hvor den sindssyge frivillig lader sig indlægge til behandling på et sindssygehospital. I modsætning til den tidligere uheldige ordning, hvorefter der altid krævedes en indlæggelsesbegæring fra »rette vedkommende«, som ikke kunne være den

syge selv, fremgår det nu af lovens § 2, stk. 1 at den syge selv kan undergive sig fornøden lægebehandling på et sindssygehospital. Når indlæggelsen således sker efter den syges eget ønske og vilje, hvortil hører at han har den fornødne fornuft til at tage beslutningen herom, kan den – i modsætning til tidligere – ifølge § 3 ske på grundlag af en lægeerklæring udstedt af en af hospitalets egne læger.

Indlæggelse og tilbageholdelse af en sindssyg mod dennes vilje kan ifølge § 1, stk. 2 kun ske på stats- og kommunale hospitaler og autoriserede private klinikker, således at en tvangsindlæggelse på en ikke autoriseret privat klinik altid er ulovlig; jfr. justitsmin. skr. nr. 50 af 25. februar 1939. Om betingelserne for overflytning fra andre hospitalsafdelinger til en psykiatrisk modtageafdeling og fra en sådan til sindssygehospital se Gjerulff s. 14–15 og Carl Clemmesen og Alf Yde i Ugeskrift for læger 1939 s. 1124 og 1126.

Loven opretholder de hidtil gældende regler om indlæggelse af sindssyge personer i henhold til dom (strfl. § 70, jfr. §§ 16–17, og § 75) og om indlæggelse til observation ifølge retskendelse (rpl. § 744). Ligeledes opretholdes den selvstændige beføjelse, som § 252 i O. F. giver det sociale udvalg til i trangstilfælde at lade en sindssyg indlægge til behandling på et sindssygehospital. De materielle betingelser herfor er de samme som efter loven 1938 § 2, stk. 2. Det kræves dog ikke at den undersøgende læges skøn skal godkendes af amtslægen eller stadslægen i København, hvor patienten indlægges for kurens skyld, men dette iagttages alligevel i praksis. Loven af 1938 nævner ikke særlig den beføjelse til tvangsindlæggelse, som tilkom værgen for den sindssyge der er umyndigerklæret også i personlig henseende efter M. L. § 46. Denne vil herefter være underkastet de i § 2 i loven af 1938 fastsatte betingelser. Det samme gælder forældre, forsåvidt angår sindssyge under 18 år, der er undergivet forældremyndighed.

Loven gælder ikke alene for sindssyge, men dens regler skal finde tilsvarende anvendelse på sjælelig abnorme epileptikere,

d. v. s. epileptikere med kronisk sygelige karakterforandringer, men uden akut sindssygdom. Andre abnorme personer, f. eks. psykopater, alkoholister og morfinister, der ikke kan betegnes som sindssyge, omfattes ikke af loven²⁾). Når *Gjerulff* s. 6 antager at behandlingen af sjælelige lidelser, der ganske kan ligestilles med sindssygdom, også må falde ind under loven, er dette næppe foreneligt med lovens ord, således også *Unsgaard* s. 47 med oplysning om modgående praksis.

Pligten til at tage sig af den syge påhviler de nærmeste, hvorved ifølge § 2 stk. 3 skal forstås dem hvem forsorgen for personen retlig eller faktisk påhviler, såsom indehavere af forældremyndigheden, værge, lavværge, ægtefælle, myndige børn, forældre, andre nære slægtninge eller dem hos hvem personen har til huse, eller hvem det ifølge de foreliggende omstændigheder påhviler at drage omsorg for personen. En persons fraseparerede ægtefælle hører ikke til »de nærmeste« og kan derfor ikke begære ham indlagt. Er der ikke andre, som drager omsorg for den syge, påhviler det politiet at træde til.

Når de nærmeste skønner, at han er så sindslidende at behandling er påkrævet, påhviler det dem at tilkalde en læge, der ikke behøver at have psykiatrisk uddannelse. Efter foretagen undersøgelse af patienten afgør lægen, om denne må anses for at være sindssyg og i bekræftende fald, om han bør indlægges på et sindssygehospital. Sådan foranstaltning er de nærmeste da berettigede til at iværksætte (§ 2 stk. 1). Herefter er de nærmeste overfor sindssygehospitalet legitimeret som dem, der med rette kan forlange patienten indlagt til behandling. Adgangen til at få politiets bistand til indlæggelsen er derimod ifølge § 5 knyttet til de i § 2, stk. 2, fastsatte snævrere betingelser, og de nærmeste kan ikke

²⁾ At morfinister ikke omfattes af loven 1938 erkendes af *Palle H. Dige* og *P. From Hansen*, *Den kroniske morfinismes retslige problemer*, i U. f. R. 1944 s. 65-72; tendensen i denne artikel og de fremsatte forslag om tvangsindlæggelse og senere kontrollerende genindlæggelser i en årrække forekommer mig yderst betænkelig.

antages at være beføjet til privat magtanvendelse, jfr. justitsmin. skr. 7. nov. 1938, anført hos Gjerulff s. 10. Bestemmelsen i stk. 1 betyder imidlertid at de nærmeste handler retmæssig, når de f. eks. ved overtalelse bevæger den syge til at lade sig indlægge, eller indlægger ham medens han befinder sig i en tilstand hvor han ikke er i stand til at gøre nogen modstand. De kan i sådanne tilfælde ikke senere blive mødt med et erstatningskrav fra den syges side.

Hovedbestemmelsen er § 2 stk. 2, der dels fastslår de betingelser under hvilke der påhviler de nærmeste *en pligt* til at sørge for den syges indlæggelse, dels er afgørende for hvornår politiets bistand til en tvangsindlæggelse kan fås; jfr. herved justitsmin. cirkulære nr. 133 af 28. juni 1938, hvorefter politiets medvirken kun må ydes efter ordre fra en overordnet politiembedsmand. Loven indeholder ikke særlige bestemmelser om straf for de nærmeste, der tilsidesætter de pligter, som pålægges dem, men de vil efter omstændighederne kunne rammes af den almindelige straffelovgivning, således strff. § 250 eller § 253, (se også § 213 og L. O. F. § 176), ligesom de eventuelt kan pådrage sig et erstatningsansvar.

Tvangsindlæggelse kan herefter finde sted:

1. Når den tilkaldte læge finder, at det vil være uforsvarligt, at den syge ikke indlægges til behandling på et sindssygehospital, fordi han er *farlig for sig selv eller andre*. Dette stemmer ganske med hidtidig ret. Ved et for den pågældende så alvorligt skridt som en tvangsindlæggelse må det kræves at lægen har foretaget en speciel undersøgelse af patienten med tvangsindlæggelse for øje. Lægen er naturligvis berettiget til – som grundlag for sit skøn – *tillige* at støtte sig på oplysninger fra patientens omgivelser, hvis han har skellig grund til at anse de meddelte oplysninger for troværdige; se *Flemming Allerup* i U. f. R. 1947 B s. 270–74 og dommen i U. f. R. 1948 s. 280.

2. Når lægen finder det uforsvarligt at undlade indlæggelse, fordi *udsigterne for den syges helbredelse væsentlig vil forringes*, hvis

indlæggelse ikke finder sted. Det er dog i dette tilfælde en yderligere betingelse, at lægens skøn godkendes af amtslægen på den syges hjemsted eller i København af stadslægen. Den her hjemlede adgang til tvangsindlæggelse for kurens skyld betegner den vigtigste nydannelse i loven af 1938. Man har naturligvis også tidligere tvangsindlagt ikke farlige sindssyge på sindssygehospital for at prøve på at få dem helbredet. Men bortset fra de enkelte tilfælde, hvor den pågældende var umyndigerklæret efter M. L. § 46, savnede man egentlig lovhjemmel hertil. Efter højesteretsdommen af 1926 var man henvist til de slutninger man mente at kunne uddrage af denne, om at hvis den sindssyge manglede evnen til at tage en fornuftig beslutning angående sine forhold, behøvede man ikke at tage hensyn til hans modstand mod at lade sig indlægge. Denne uklare og uholdbare tilstand er nu bragt til ende ved den nye lov. Når denne forlanger den yderligere garanti, som embedslægens godkendelse betyder, må det erindres, at der her er tale om et højest alvorligt frihedsindgreb overfor en person som ikke har begået strafbare handlinger og ikke kan betegnes som farlig, jfr. sundhedsstyrelsens cirkulære af 11. juli 1938 om »disse meget alvorlige sager«. (Om begrebet helbredelse se følgende udtalelse i dir. skr. 24. juni 1938: Når loven i § 2 stk. 2 samt §§ 7 og 8 anvender ordet »helbredelse«, må dette ord ikke tages bogstaveligt som alene omfattende de tilfælde, hvor helbredelse i medicinsk forstand er mulig, men må opfattes som sigtende til patienter, hvis behandling på sindssygehospital er indiceret, ligesom udskrivning af patienter som hidtil også skal finde sted, når patientens ophold på sindssygehospital ikke længere er lægelig indiceret, selv om patienten ikke kan betegnes som fuldstændig »helbredt«).

I alle tilfælde af tvangsindlæggelse skal lægeerklæringen være udstedt af en læge, der ikke er ansat ved det sindssygehospital (eller den autoriserede klinik) hvor indlæggelsen skal ske, og den undersøgelse på hvilken erklæringen beror skal være foretaget indenfor de sidste fire uger før indlæggelsen. I særlig påtrængende

tilfælde f. eks. hvor en person antræffes i formentlig sindssyg tilstand på gader eller andre offentlige steder, eller hvor der foreligger selvmordsforsøg eller overhængende fare for voldshandlinger, kan indlæggelsen dog finde sted, uden at lægeerklæring foreligger, men den skal da såvidt muligt fremskaffes i løbet af tre dage efter indlæggelsen, lovens § 3, jfr. cirk. 28. juni 1938 § 2.

Lovens § 4 lægger et meget betydeligt ansvar på sindssygehospitalets overlæge, idet det udtrykkelig udtales, at det er overlægen, som træffer afgørelsen om hvorvidt betingelserne for indlæggelsen er opfyldt, og hvorvidt patienten bør modtages til behandling for sin sygdom. (På Københavns kommunes hospitaler træffes afgørelsen af visitator, der i denne egenskab fungerer som overlæge, Gjerulff s. 16).

Når man af praktiske grunde – herunder også navnlig af hensyn til de sindssyge – ikke vil stille krav om en forudgående retlig prøvelse af grundlaget for enhver tvangsindlæggelse, f. eks. i form af en umyndiggørelse, må de fornødne garantier mod uberettiget indespærring af personer som formentlig sindssyge søges i reglerne om udskrivning.

Man har nu for det første ment, at det var af betydning for den tvangsindlagte at bevare forbindelsen med omverdenen, ved at der udenfor hospitalet er en person til hvem han kan henvende sig og som særlig skal tage sig af hans forhold. § 6 bestemmer derfor at der, når en sindssyg er tvangsindlagt ved politiets bistand, skal beskikkes ham en tilsynsværge, hvis opgave det er at holde sig underrettet om den sindssyges tilstand og drage omsorg for, at opholdet på hospitalet ikke udstrækkes længere end nødvendigt. Tilsynsværge skal også beskikkes ved tvangsindlæggelse ved politiets bistand af mindreårige og personlig umyndiggjorte, jfr. justitsmin. skr. nr. 265 af 8. dec. 1939. I andre tilfælde, d. v. s. når den sindssyge ikke er tvangsindlagt ved politiets bistand, skal der ligeledes beskikkes en tilsynsværge, hvis den sindssyge selv fremsætter ønske herom. Tilsynsværgen beskikkes af skifteretten, i København magistraten. Han skal være egnet og villig, om muligt

en af den syges nærmeste pårørende, men dog ikke den, der har foranlediget ham tvangsindlagt. Denne sidste regel, der er begrundet i at den syge ofte vil være kommet i et modsætningsforhold til indlæggeren, kan dog ikke være til hinder for at denne beskikkes til tilsynsværge, når dette er den sindssyges eget ønske; jfr. Niels Harbou i Fuldmægtigen 1939 s. 62-64, og Carl Clemmesen og Alf Yde s. a. s. 1124 der fremhæver den store betydning det har at tilsynsværgeren beskikkes hurtigt, da patienten trænger mest til ham i de første uger. Tilsynsværgeren har intet at gøre med formuebestyrelsen, og hans hverv ophører når den sindssyge udskrives. Det udtales udtrykkelig i loven, at den sindssyge har ret til at afsende *lukkede breve* til tilsynsværgeren. Nogen grund til heraf modsætningsvis at slutte at loven har villet legalisere den ordning, at den sindssyge aldrig har ret til at afsende lukkede breve til andre, er der ikke. Bestemmelsen må opfattes som givet rent ex tuto for at undgå enhver misforståelse, idet den ikke udtaler andet end hvad der følger af den stilling, som loven giver tilsynsværgeren. At den sindssyge er berettiget til uhindret skriftlig henvendelse til justitsministeriet om udskrivning følger af reglerne i § 9; ligeledes må han have ret til ukontrolleret korrespondance med direktoratet for statens sindssygehospitaler, jfr. lov nr. 262 af 6. maj 1921 § 3. Hans ret til korrespondance iøvrigt må bero på hans tilstand, jfr. Gjerulff s. 21. – Efter de erfaringer man har gjort siden lovens ikrafttræden synes tilsynsværgemålet ikke at have svaret til de forventninger som man stillede til det; jfr. også Unsgaard s. a. s. 49-50.

Angående udskrivning er der to spørgsmål: det ene er *betingelserne for udskrivningen*, det andet rekursen.

§ 7 fastslår den selvfølgeligelige regel, at når patienten er helbredet, skal overlægen (den behandlende læge) udskrive ham. Er han indlagt ifølge dom (strfl. § 70) eller farlighedsdekret, kan overlægen ikke på egen hånd udskrive ham, men skal snarest gøre indstilling til vedkommende ret eller myndighed om hans udskrivning.

Er patienten ikke helbredet, skal udskrivning ifølge § 8, stk. 1

nægtes, når overlægen skønner at udskrivning er uforsvarlig, enten fordi patienten er farlig for sig selv eller for andre, eller fordi udskrivning væsentlig vil forringe udsigterne for patientens helbredelse. Reglen svarer nøje til betingelserne for tvangsindlæggelse efter § 2, stk. 2.

Foreligger betingelserne for en tvangstilbageholdelse ikke efter § 8 stk. 1, d. v. s. er den sindssyge ikke farlig, og er der ikke grund til at holde ham tilbage for kurens skyld, må overlægen ifølge § 8 stk. 2 ikke nægte at efterkomme en anmodning om udskrivning, medmindre den må antages at ville medføre væsentlige ulemper for patienten selv, og justitsministeriet tiltræder nægtelsen. Hvis overlægen i sådanne tilfælde ikke foretrækker at udskrive patienten, må det være overlægens sag at indhente justitsministeriets tiltrædelse af tilbageholdelsen. At patienten må have uhindret adgang til at udtale sig overfor ministeriet, forinden dets afgørelse træffes, er givet. Nødvendigheden af justitsministerens sanktion viser, at bestemmelsen kun er tænkt som en sjældent anvendt sikkerhedsventil overfor tilfælde, hvor det er evident at den syge for sin egen skyld har bedst af – i hvert fald indtil videre eller indtil visse forhold er ordnede – at forblive på hospitalet. Det fremgår klart af bestemmelsens forhistorie, at det aldrig er nok til at tilbageholde patienten mod hans vilje, at udskrivning vil medføre væsentlige ulemper for hans pårørende, eller som kommissionsudkastet udtrykte sig, de omgivelser under hvilke han efter udskrivningen vil komme til at leve. – Det bør fremhæves, at der ikke i lovens § 2 om betingelserne for tvangsindlæggelse findes nogen regel svarende til § 8, stk. 2. En tvangsindlæggelse kan derfor aldrig finde sted, blot fordi det skønnes at ville medføre væsentlige ulemper for den syge at blive ude i livet.

Rekursen. Udskrivning kan ifølge § 9 begæres af patienten selv samt af indehaver af forældremyndighed, værge, lavværge, tilsynsværge (beskikket i h. t. § 6), ægtefælle, myndige børn, forældre eller andre nære slægtninge. Når § 9 giver patienten selv ret til at rejse krav om udskrivning, må det forstås uden noget

forbehold; jfr. justitsmin. skr. nr. 161 af 23. april 1941 hvorefter også den der er umyndiggjort i personlig henseende kan fremsætte begæring om udskrivning; Gjerulff s. 24 antager at også børn over 15 år selv kan begære sig udskrevet. Spørgsmålet om udskrivning må kunne rejses straks efter indlæggelsen og herigennem vil også grundlaget for indlæggelsen kunne indgå under overvejelserne angående udskrivningens forsvarlighed. Begæringen om udskrivning rettes til overlægen, men i modsætning til hidtidig ret, hvor overlægens beslutning om udskrivning i almindelighed var endelig, er der nu ved lovens § 9 stk. 2 givet rekurs direkte til justitsministeriet. Den løsning, der havde været bedst stemmende med de principer, der ellers gælder om frihedsberøvelse, havde sikkert været at åbne adgang til rekurs til domstolene, således også Unsgaard og Harbou, hvorimod Haarløv s. 167-68 foretrækker et mere sagkyndigt nævn som ankeinstans. Men når man – vel nok nærmest af praktiske grunde – er veget tilbage herfor, må det efter min opfattelse foretrækkes at afgørelsen er henlagt ikke til de lokale overøvrigheder, men direkte til justitsministeriet, der som øverste pupilautoritet har den største erfaring i behandlingen af sager af beslægtet karakter og snarest tør forventes at ville være i stand til at gennemføre en behandling, der vil give de private den fornødne beskyttelse overfor eventuelle misbrug. Angående fremgangsmåden bestemmer § 9, stk. 2-3, at for såvidt overlægen afslår en begæring om udskrivning, skal han på forlangende af den der har fremsat begæringen forelægge sagen for justitsministeriet, hvilken bestemmelse dog ikke kan være til hinder for at klagen indsendes direkte til ministeriet. Den der har indanket sagen for ministeriet må have adgang til overfor dette nærmere at begrunde sit standpunkt, og ministeriet træffer da sin afgørelse af hvorvidt udskrivning skal finde sted, på grundlag af det foreliggende skriftlige materiale, derunder erklæringer fra den behandlende læge, retslægerådet og de lokale myndigheder. Har justitsministeriet afslået en udskrivningsbegæring, kan spørgsmålet ikke påny rejses overfor ministeriet før der

er forløbet 4 måneder. Spørgsmålet om udskrivning kan efter loven af 1938 ikke bringes for domstolene; derimod vil der som hidtil for domstolene kunne indbringes sager om erstatning for uberettiget anbringelse på sindssygehospital eller om betalingen for opholdet, jfr. Gjerulff s. 25 og Unsgaard s. 47 note 7.

Ved siden af adgangen til tvangsindlæggelse efter § 2, stk. 2 af personer, der er farlige for sig selv eller andre, har loven i § 10 bevaret de hidtil kendte *farlighedsdekreter*. Herefter kan overøvrigheden overfor sindssyge personer, der er farlige for retssikkerheden træffe passende sikkerhedsforanstaltninger, eventuelt ved anbringelse på dertil bestemt hospital eller anstalt. Er farlighedsdekret afsagt, kan de i henhold hertil trufne sikkerhedsforanstaltninger kun ophæves eller forandres af vedkommende overøvrighed. Den sindssyge kan derfor ikke udskrives af overlægen uden overøvrighedens godkendelse. Det er navnlig heri, at betydningen af § 10 ligger. Sondringen mellem farlig for andre og farlig for retssikkerheden er temmelig subtil, nærmest beroende på antallet af dem, der berøres af hans farlighed, og om det er de nærmest pårørende eller andre, jfr. J. L. Buch i U. f. R. 1938 B s. 3, Gjerulff s. 10, og Unsgaard s. 51 der kritiserer lovens § 10³⁾.

IV. *Åndssvaghed* kan bevirke at personen mangler dømmekraft. For de åndssvage gælder, forsåvidt angår M. L. §§ 64–65, i det hele det samme som om sindssyge. Da åndssvaghed forekommer i alle grader får undersøgelsen af om den åndssvage i det enkelte tilfælde har manglet evnen til at handle fornuftsmæssigt særlig betydning. Vedrørende det vigtige spørgsmål om åndssvagheds-

³⁾ Om muligheden for at fremme domsforhandlingen i en straffesag mod en psykisk abnorm person, hvis sygdom er af en sådan art at den hindrer fremstilling i retten, se *Hurwitz* Den danske strafferetspleje 2. udg. s. 483 note 62. — Farlighedsdekret anvendes navnlig ved overflytning fra sindssygehospital eller fængsel til Sikringsanstalten i Nykøbing S.

grænsen henvises til Familieretten II s. 27-29. Om anbringelse af åndssvage på anstalt findes reglerne i lov nr. 171 af 16. maj 1934, hvorefter der er adgang til uden umyndiggørelse at inddrage enhver person, der med rette kan betegnes som åndssvag under åndssvageforsorg. Der kræves ikke – som ved tvangsindlæggelse af sindssyge – yderligere betingelser udover selve sygdommen. Fra et retligt synspunkt har det derfor meget stor betydning at den faste åndssvaghedsgrænse ved en intelligenskvotient af 75 ubetinget fastholdes. Anstaltledelsens afgørelse kan efter loven af 1934 indankes for socialministeriet, hvis afgørelse er endelig. Loven indeholder i § 5 særlige regler om sterilisation af åndssvage, der kan ske uden at den åndssvage selv skal give sit samtykke hertil, og gælder ved siden af reglerne i sterilisationsloven af 11. maj 1935.

V. Grundlovsforslaget, således som det er vedtaget af rigsdagen den 15. maj 1953, indeholder følgende tilføjelser til grundlovens hidtidige regler i § 78 om borgernes beskyttelse mod frihedsberøvelse:

§ 71, stk. 6: *»Udenfor strafferetsplejen skal lovligheden af en frihedsberøvelse, der ikke er besluttet af en dømmende myndighed, og som ikke har hjemmel i lovgivningen om udlændinge, på begæring af den, der er berøvet sin frihed, eller den, der handler på hans vegne, forelægges de almindelige domstole eller anden dømmende myndighed til prøvelse. Nærmere regler herom fastsættes ved lov«.*

§ 71, stk. 7: *»Behandlingen af de i stk. 6 nævnte personer undergives et af folketinget valgt tilsyn, hvortil de pågældende skal have adgang til at rette henvendelse«.*

Det skal ikke her undersøges nærmere hvor vidtgående den i grundlovsforslaget indeholdte nye bestemmelse er eller hvad der nærmere skal forstås ved »frihedsberøvelse udenfor straffe-

retsplejen⁴⁾. Det er her nok at fastslå at reglen omfatter de ovenfor under III. og IV. omhandlede tilfælde af tvangsindlæggelse på sindssygehospital og åndssvageanstalt.

Motiverne (forfatningskommissionens betænkning 1953 s. 40) er ganske kortfattede: »Efter gældende grundlovs § 70 (forslagets § 64) har enhver, der administrativt er berøvet sin frihed, adgang til at anlægge retssag mod vedkommende myndighed og således få beslutningen efterprøvet. Kommissionen har ikke anset denne ordning for at være betryggende, da det i mange tilfælde ikke vil være praktisk muligt for den pågældende at gennemføre en sådan sag. Kommissionen foreslår derfor, at en person, der administrativt er berøvet sin frihed, skal kunne få sin sag indbragt for en domstol blot ved at fremsætte begæring herom. En ordning som den foreslåede vil kunne medføre en væsentlig for-

⁴⁾ Der kan dog være grund til at nævne spørgsmålet, hvorvidt »frihedsberøvelse udenfor strafferetsplejen« omfatter den i lov om offentlig forsorg, lovbek. nr. 418 af 12. juli 1946, § 130 omhandlede *fjernelse fra hjemmet* mod forældrenes vilje af børn under 18 år, hvilken forsorg efter § 168 kan udstrækkes indtil den unges fyldte 21. år. *Tyge Haarlov* medtager børns fjernelse fra hjemmet i sin afhandling *Administrativ Frihedsberøvelse* 1948, men mener (s. 10 og s. 135) at inddragelsen under børneforsorg mod forældrenes vilje systematisk adskiller sig fra de andre som administrativ frihedsberøvelse betegnede foranstaltninger derved, at disse vedrører indgreb i det pågældende individs frihed til at råde over sin egen person, medens børneforsorgsforanstaltningerne vedrører indgreb i forældrenes ret – eller frihed om man vil – til at bestemme over barnets person, se også *Administrative Opdragelsessanktioner* 1952 s. 17 note 4. – Jeg opfatter derimod forholdet således at der ved fjernelse af et barn fra hjemmet mod forældrenes vilje sker et indgreb i barnets ret til at være hos forældrene, når disse ikke bestemmer anderledes; jfr. *Hilding Eek Administrativa Frihetsberövanden*, Stockholm 1943 s. 42, 55 og 58. Følges denne opfattelse, foreligger der en frihedsberøvelse i grundlovsforslagets forstand. At dette er tilfældet, er også rigsdagens standpunkt, se folketingets forh. 1952–53 sp. 2018 (*statsministeren*), sp. 2222–23 (*Hedtoft*), sp. 2276–77 og 2653 (*Aksel Larsen*); landstingets forh. sp. 543–44, hvor *Esther Malling Pedersen* udtaler tvivl om hvorvidt en sådan retssag — eventuelt ved børnedomstole med vidneudsagn o. s. v. — altid vil være til gavn for barnet.

øgelse af de almindelige domstoles arbejde, hvorfor der efter forslaget åbnes adgang for lovgivningsmagten til at henlægge afgørelsen af sådanne sager til andre dømmende myndigheder. Kommissionen foreslår endelig, at der i grundloven optages en bestemmelse om tilsyn med behandlingen af personer, der administrativt er berøvet deres frihed.

Motivernes bemærkning om at efter gældende grundlovs § 70 har enhver, der administrativt er berøvet sin frihed, adgang til at anlægge retssag mod vedkommende myndighed og *således få beslutningen efterprøvet*, virker i første øjeblik temmelig forbløffende, og må give den læser der ikke kender Poul Andersens Forvaltningsret et temmelig misvisende billede af den bestående retstilstand vedrørende tvangsindlæggelse af sindssyge og åndssvage. Åndssvage-loven af 16. maj 1934 fastslår udtrykkelig i §§ 3-4 at de af socialministeren som overinstans for anstaltledelsen truffene afgørelser om indlæggelse og tilbageholdelse af åndssvage er endelige. For så vidt angår sindssyge-loven af 13. april 1938 er dette vel ikke udtrykkelig udtalt i selve loven, men det fremgår af motiverne til denne lov at lovgivningsmagten bevidst har foretrukket justitsministeriet som ankeinstans fremfor domstolene, og der har da heller ikke siden lovens ikrafttræden været mindste tvivl om at spørgsmålet om udskrivning af en mod sin vilje på sindssygehospital indlagt person ikke kan indbringes for domstolene, jfr. ovenfor s. 168 og Gjerulff s. 25, Haarløv s. 159-60.

Den efterprøvelse ved domstolene, som ifølge grundlovsforslagets motiver allerede nu kan finde sted ifølge grundlovens § 70, er kun den *formelle* legalitetskontrol som også i disse tilfælde er forbeholdt domstolene. Den tvangsindlagte har adgang til at få prøvet ved domstolene om afgørelsen vedrørende hans indlæggelse eller udskrivning er truffet af rette myndighed og er tilblevet på rette måde. Derimod er en *materiel* legalitetskontrol udelukket. Domstolene kan ikke udtale sig om hvorvidt den indlagte virkelig er åndssvag eller sindssyg, eller hvorvidt den sindssyge er farlig for sig selv eller andre, eller hvorvidt udsig-

terne for hans helbredelse væsentlig ville forringes ved udskrivning (§ 8 stk. 1) eller hvorvidt en udskrivning må antages at ville medføre væsentlige ulemper for patienten selv (§ 8, stk. 2).

Hvis det, som det må antages, er tanken at indføre en sådan domstolskontrol, er det en meget betydelig ændring af retstilstanden, som tilsigtes ved grundlovsforslagets § 71, stk. 6.⁵⁾ Meningen er da den, at der, hvis forslaget gennemføres, skal gives domstolene adgang til en virkelig og fuld materiel prøvelse af den administrative frihedsberøvelse, der består i en tvangsindlæggelse på sindssygehospital eller åndssvageanstalt. Adgangen hertil skal lettes for den der er berøvet sin frihed, ved at han skal kunne få sin sag indbragt for domstolene *blot ved at fremsætte begæring herom*. Det må da være det offentliges sag at sørge for at sagen (uden omkostninger for den pågældende?) fremmes til dom på en måde, der giver de fornødne retsgarantier for at den tvangsindlagtes interesse varetages på fuldt betryggende vis, hvortil hører at der beskikkes ham en forsvarer, at han selv har fuld frihed til at udtale sig for den dømmende ret (hvis hans tilstand tillader dette), og at der finder en kontradiktorisk forhandling sted forud for rettens afgørelse. Der er ikke i forslaget eller motiverne sagt noget herom, men der må vel efter almindelige regler være adgang til at indbringe afgørelsen for en højere dømmende instans.

Afgørelsen er henlagt til *de almindelige domstole eller anden dømmende myndighed*. Motiverne forklarer herom, at den foreslåede ordning vil kunne medføre en væsentlig forøgelse af de almindelige domstoles arbejde, *hvorfor* der åbnes adgang for lovgivningsmagten til at henlægge afgørelsen til »andre dømmende myndigheder«. Hvad der skal forstås herved er uklart. Efter mo-

⁵⁾ I folketinget (sp. 2259) udtalte *Jørgen Jørgensen*, at han mente at man måske endda burde være gået videre, så at alle sager af denne art skulle godkendes af en udenforstående domsmyndighed, uden at de pågældende selv skulle stille krav herom.

tivernes bemærkninger (s. 39) ad § 63 stk. 2 om oprettelse af en eller flere forvaltningsdomstole^{o)} må man vist gå ud fra, at »anden dømmende myndighed« ikke behøver at bestå af dommere, der nyder den i grundlovsforslagets § 64 (nuværende grundlovs § 71) omhandlede uafhængighed. Hvis de retsgarantier, som bærer kravet om at domstolene skal have den endelige afgørelse i disse vanskelige sager om administrativ frihedsberøvelse, og som må antages at ligge til grund for forslagets § 71, stk. 6, virkelig skal sikres ved nyordningen, er det af største betydning at kompetencen tillægges de almindelige domstole. Skulle det vise sig at sagernes antal ikke muliggør den ubetingede fastholden heraf, bør der tilstræbes den størst mulige uafhængighed for de andre dømmende myndigheder, hvortil man vil henlægge afgørelserne, og ankeinstansen bør enten være de almindelige domstole eller i hvert fald sammensat af faste dommere.

De nærmere regler skal ifølge § 71, stk. 6 fastsættes ved lov. Samtidig hermed må man for det her omhandlede område foretage de nødvendige ændringer i sindssygeloven 1938 og åndssvagebogen 1934.

Hvorledes det i § 71, stk. 7 *af rigsdagen valgte tilsyn* skal sammensættes og fungere kan ikke ses af forslaget eller motiverne, men de nærmere regler herom skal vel fastsættes i den lov som stk. 6 tager sigte på; jfr. herved betænkning af 27. marts 1953 af folke-

^{o)} Motiverne s. 39: »Da grundlovens § 70 henlægger alle spørgsmål om øvrighedsmyndighedens grænser til påkendelse ved »domstolene«, kan det anses for tvivlsomt, om oprettelse af særlige forvaltningsdomstole er forenelig med denne bestemmelse.

Af denne grund har kommissionen for at sikre lovgivningsmagtens frihed i så henseende fundet det rigtigt i stk. 2 udtrykkeligt at åbne adgang til oprettelse af forvaltningsdomstole. Som garanti i retssikkerhedens interesse er det tilføjet, at den endelige afgørelse skal henhøre under dommere, der nyder den i § 64 omhandlede uafhængighed; jfr. herom *Poul Andersen*: Grundlovsforslagets bestemmelse om forvaltningsdomstole. Et uheldigt ændringsforslag. *Juristen* 1953 s. 83-87.

tingets udvalg vedrørende forslaget om rigsdagens ombudsmand, hvor det siges at man har ladet det oprindelige forslags bestemmelse om at ombudsmanden skulle føre tilsyn med behandlingen af personer som er under frihedsberøvelse, udgå, under hensyn til at man ønsker at afvente de overvejelser, der måtte finde sted, angående den nærmere gennemførelse af grundlovsforslagets § 71, stk. 6 og 7.

Grundlovsforslaget er nu Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1953.

SAG-, LOV- OG DOMSREGISTER

SAGREGISTER

	Side		Side
<i>Adoption</i>	87-88, 93, 104, 125	<i>Borteblevne</i>	14-26
<i>Adæquans</i>	136, 142	<i>Breve</i>	44, 165
<i>Afbetalingskontrakter</i> ...	61-62, 76-80	<i>Byttehandel</i>	62
<i>Afslag på arv</i>	57, 106	<i>Børneværnet</i>	87, 89
<i>Aktier</i>	63	<i>Børns erstatningsansvar</i> ..	33, 134-44
ikke indbetalte	29		
<i>Alder, ung</i>	33, 137-38	<i>Centralregister</i>	66
høj	34	<i>Culpa</i>	32-36, 83-84, 135ff
<i>Alderdomssvækkelse</i> ..	41, 42, 147, 151		
<i>Ansvarsforsikring</i>	141-42	<i>Depositum</i>	48, 75
<i>Arbejdsaftaler</i>	45-52, 71, 125	<i>Dolus in contrahendo</i>	83-84
<i>Arvepagt</i>	32, 125	<i>Domstolsprøvelse</i>	
<i>Arvs afsætning</i>	25-26	af tvangsindlæggelse ..	168, 169ff
<i>Arv til fri rådighed</i> ..	56-57, 102, 125	af værgebeskikkelse	95
		<i>Drikfældighed</i>	41, 149, 161
<i>Bedrageri, umyndigs</i>	84	<i>Droit moral</i>	4
<i>Begge umyndige</i>	72, 84	<i>Død</i>	12-14, 105
<i>Berigelseskrav</i>	21-22, 73-76, 112	<i>Dødsattest</i>	13-14
<i>Beruselse</i>	147, 149-50, 151	<i>Dødsformodnings bortfald</i>	20
<i>Beskikkelse af værger</i>	88ff	<i>Dødsformodningsdom</i>	15, 17-20
<i>Bestyrelsesmedlem i A-S</i> ..	124 n. 1	<i>Dødsgave</i>	32, 125
<i>Betaling til lavværgede</i>	126	<i>Dømmekraft</i>	26, 30-31, 39-40
til umyndig	47, 76		134ff, 168
<i>Billede, ret til eget</i>	10-11	<i>Døvhed</i>	34, 41, 147
<i>Billighedserstatning</i>		<i>Dåb</i>	12
umyndige	51, 80-83		
sindssyge	30, 148-49, 154	<i>Eftergivelse</i>	28, 29, 47, 106
borteblevens arving	24	<i>Egen skyld</i>	33, 35, 144-45
børn	135, 138ff	<i>Egnethed, værgens</i>	91
<i>Blandede aftaler</i>	47	<i>Ejendomsforbehold</i> ..	75, 77-78, 84
<i>Blindhed</i>	34, 41, 147	<i>Eksekutor</i>	98, 113, 130
<i>Bonus pater familias</i>	32-33, 136	<i>Ekstinktiv erhvervelse</i> 21,	60-63, 110

Sagregister

177

Side	Side
<i>Epileptikere</i> 160-61	<i>Frist for godkendelse</i> 70
<i>Erhvervende retshandler</i> . . 29, 31, 106	umyndigs retsskridt indenfor 28
<i>Erstatningsansvar</i> 32-36, 76, 84, 134ff	<i>Fritagelse for værgemål</i> 94-95
for indgåelse af kontrakt	<i>Fuldmyndighedsbevilling</i> 27
80 ff, 153-54	<i>Fuldmægtig</i> 48
i kontrakt . . . 34, 46, 51, 76, 144	i egne anliggender 59
	for lavværgen 129
<i>Faderskabssager</i> . . . 89, 104, 113, 130	<i>Fødsel</i> 11-13
<i>Farlig bedrift</i> 36, 143-44	<i>Fødselsattest</i> 13
<i>Farlige ting</i> 84	<i>Født værg</i> 85-88, 92
<i>Farlighedsdekret</i> 157, 165, 168	
<i>Fast ejendom, legitimation</i> . . 64, 67	<i>Gaver</i> 29, 31, 106
selverhverv 54	afslag på 57, 106
udlæg i 97-98	til fri rådighed 56-57, 102
værgens dispositioner . . . 104-05	af umyndiges ejendom 106
<i>Fideikommis</i> 131	<i>Gaveværg</i> 94, 102
<i>Fjernelse fra hjemmet</i> . . . 87, 170 n. 4	<i>Generalfuldmagt</i> 129
<i>Flytning, umyndiggjorts</i> 66	<i>Gennemsnitsmålestok</i> 32, 136
<i>Forfatterret</i> . . . 4, 10-11, 44-45, 100	<i>Godkendelse</i> 59, 69, 153
<i>Forlagskontrakt</i> 45	<i>God tro</i> 61, 65, 68, 108-11, 151, 154
<i>Formue</i> 44	<i>Groshavari</i> 36
<i>Fornuftens brug, se Dømmekraft</i>	<i>Grundlovsforslaget</i> 169ff
<i>Forsikringsbegivenheden, frem-</i>	<i>Gældsstiftelse</i> 53-54, 106
<i>kaldelse af</i> 150	
<i>Forsvundne</i> 14ff, 133	<i>Habilitet, se Handleevne</i>
<i>Forsæt</i> 35, 46, 80-84, 135, 139, 143	<i>Handelsregister</i> 58
<i>Forvaring</i> 48	<i>Handleevne</i> 1, 26-37, 134
<i>Forældelse</i> 21, 24, 26	lavværgemål 124
<i>Forældreløse børn</i> 89	ad hoc værgemål 133
<i>Forældremyndighed</i> 45, 49-51,	<i>Helbredelse</i> 163, 165
55, 57, 85, 155	<i>Husbondansvar</i> 36, 143
<i>Forældrenes bestemmelse</i> 91-93	<i>Hævd</i> 29
<i>Forældres ansvar</i> 140-41, 145	<i>Håndpant sætning</i> . . . 54-55, 61, 79
<i>Foster</i> 11-12, 130	
<i>Fotografi</i> 11	<i>Identifikation</i> 145
<i>Fragment</i> 2-3	<i>Indfødsret</i> 132
<i>Fritagelse af værgemål</i> . . . 87, 95-96	<i>Indkøbspris</i> 75, 81
<i>Fraværende</i> 16, 131, 133	<i>Indlæggelse på sindssygehospital</i> 155ff
<i>Frembringelse</i> 29	<i>Inhabilitet, se Handleevne</i>
<i>Frihedsberøvelse</i> 169	<i>Inkompetence</i> 42, 133

	Side		Side
<i>Interessekollision</i>	109, 130	<i>Myndighed</i>	27, 38
<i>Interessentskab</i>	57, 108	<i>Myndlingens erklæring</i>	91, 103
		samtlykke.....	104, 106, 112, 131
<i>Juridisk person</i>	I		
<i>Kaution</i>	107-09, 126	<i>Navn, anmeldelse om</i>	12
<i>Kirkebog</i>	12-13, 14	<i>Navneret</i>	5-9
<i>Kompetenceoverskridelser,</i> <i>værgens</i>	109-12	<i>Negativ kontraktsinteresse</i> ...	81-83
<i>Konkurrenceklausul</i>	47	<i>Negotiorum gestio</i>	36, 60
<i>Konkursprivilegium</i>	114	<i>Negotium claudicans</i>	71
<i>Konventionalbod</i>	47	<i>Normalitet</i>	26, 134
<i>Kreditsalg</i>	77	<i>Normalvildfarelse</i>	136
<i>Kunstnerret, se Forfatterret.</i>		<i>Nyttereglen</i>	74
<i>Kuratel</i>	38	<i>Ny væрге</i>	96
<i>Kvittering</i>	47, 106-07, 126, 133	<i>Nøgleroman</i>	10
<i>Kønnet</i>	27, 34		
		<i>Objectivt ansvar</i>	36, 143-44
<i>Lamhed</i>	34, 42	<i>Omsætningsgældsbreve</i> ..	38, 62,
<i>Lavværgemål</i>	37, 123-29	63-64, 110	
<i>Legatvæрге</i>	131	<i>Opfyldelse, bindende</i>	69
<i>Legemsfor nærmelser</i>	112	<i>Opfyldelsesinteresse</i>	78, 81-82
<i>Legitimation, fratagelse af</i> ..	53,	<i>Ophævelse af umyndiggørelse</i>	43-44
55-56, 58-59, 64-67,	124	af lavværgemål.....	129
<i>Lensmannsmordet</i>	10 note 7	af arbejdsaftale.....	51
<i>Livsfare</i>	17	<i>Opsigelse</i>	28, 54
<i>Livsforsikring, bortblevnes</i>	19, 25	<i>Overformynderiet</i>	16, 115, 116-22
umyndiges.....	63	<i>Overøvrigheden</i>	120
<i>Lærlinge</i>	51	samtykke af.....	103ff, 113
<i>Løn, aftaler om</i>	46-47, 53, 55	tidspunktet for godkendelse ..	105
<i>Løsøre</i>	97, 105-06		
<i>Lån til brug</i>	48, 75-76	<i>Pantsætning</i>	54-55, 98, 104, 108
<i>Lån til eje</i>	48, 75	<i>Passivitet, værgens</i>	60, 69
		<i>Patentrettigheder</i>	45, 100
<i>Massebestyrelse</i>	120-22	<i>Penge, tilbagesøgning fra borte-</i>	
<i>Mellemkommende umyndiggørelse</i>		blevens arving.....	22, 24
31, 67		fra umyndige.....	74
<i>Mindreårige</i>	27, 37, 97, 104	<i>Pengereglen</i>	60-61, 77, 110, 111
<i>Ministerialbog</i>	12-13, 14	<i>Personligheden, beskyttelse for</i>	3-11
<i>Model, forfatters brug af</i>	10	<i>Personlig umyndiggørelse</i> ..	42,
<i>Morfinister</i>	161	44, 132, 155, 160	
		<i>Personregister</i>	12-13
		<i>Portræt</i>	10-11

Sagregister

179

Side	Side
<i>Procesforhold</i> 112, 125, 130, 132, 154	<i>Sindssygehospital</i> 160
<i>Proceshabilitet</i> . . 29, 67, 112, 125, 154	<i>Sinker</i> 34, 40, 147
<i>Prohibitivpåtegning</i> 121, 124	<i>Sjælelig forstyrrelse</i> 40
<i>Pseudonym</i> 9	<i>Skibe</i> 67
<i>Psykiatri</i> 146	<i>Skifte</i> 97-99, 113
<i>Psykopati</i> 34, 147, 161	af borteblevens småformue . . 20
<i>Pupilautoriteterne</i> 89, 120	<i>Slægtens ret til værgemål</i> . . 88, 91
<i>Påbud</i> 28, 69, 71	<i>Statens ret</i> 25
<i>Pålidelighed</i> 90	<i>Sterilisation</i> 169
<i>Ratihabition, myndigblevens</i> . . 69	<i>Strafbart forhold, umyndigs ved</i>
<i>Regnskabspligt</i> . . . 94, 115, 120, 121	indgåelse af aftale 83-84
<i>Reklamation</i> 28, 54	<i>Straffedom</i> 2, 83, 90
<i>Renter og frugter</i> 24	<i>Stumhed</i> 41
<i>Retsevne</i> 2	<i>Surrogater</i> 24, 52, 74
<i>Retsbrudsevne</i> 32-36, 134ff	<i>Svangerskab</i> 11-12
<i>Retsevne</i> 1-2	<i>Svig, arvings</i> 24
<i>Retsforlig</i> 103	<i>Særbestyrelse</i> 102, 121-22
<i>Retshandelsevne</i> 27-32	
det afgørende tidspunkt . . 31, 66	<i>Testamentarisk værge</i> 93, 102
<i>Retslægerådet</i> 43, 147, 167	<i>Testamentshabilitet</i> . . . 31-32, 96, 148
<i>Retsager</i> 112, 125, 130, 132, 154	lavværgedes 125
<i>Retsvildfarelse</i> 109-10	<i>Testationsrettens begrundelse</i> . . 13
<i>Samfundsklasse</i> 34	<i>Tilbageholdsret</i> 108
<i>Sammenstød mellem myndlings</i>	<i>Tilbagekaldelse af ret til at indgå</i>
og ad hoc værges disposi-	arbejdsaftaler 50
tioner 133	til at drive virksomhed . . . 58-59
<i>Samtykke, værgens</i> 59	<i>Tilbagelevering</i> 21, 62, 72-73
myndlingens . . 104, 106, 112, 131	<i>Tilbagesøgningskrav, borteblev-</i>
<i>Selverhverv</i> . . 52-56, 77-79, 112, 125	nes 21ff
<i>Selvumyndiggørelse</i> 42	<i>Tilbagetræden</i> 68ff, 153
<i>Sikkerhedsstillelse, se Kaution.</i>	<i>Tilegnelse</i> 29
<i>Sindssyge,</i>	<i>Tilintetgørelse, forsætlig</i> 84
erstatningsansvar 35, 145-50	<i>Tilregnelighed</i> 30, 32
indlæggelse 38, 156ff	<i>Tilsyn af pupilautoriteter</i> 101
kontrakter 30, 37, 150-54	<i>Tilsynspligt, værgens</i> 102
retssager 113, 154	<i>Tilsynsværge</i> 164-65
testamenter 31	<i>Tinglysning af umyndiggørelse</i> 65-67
umyndiggørelse 40, 43	af lavværgemål 123
værge ad hoc 131-32	<i>Tinglyst skifteekstrakt</i> 100,
	102, 113, 115

	Side		Side
<i>Tjenestekontrakter</i>	46, 49	<i>Værge</i>	84ff
<i>Tvangsarv</i>	56, 93-94, 104	ad hoc	130-33
<i>Tvangsindlæggelse</i>	156, 162ff	for bortebleven	16
		for foster	130
<i>Uanmodet forretningsførelse</i> . .	36, 60	fraværende arving	133
<i>Udbetaling fra overformynderiet</i>		legat	131
17, 121-22		ufødte	131
<i>Udlæg til umyndige</i>	97-99	umyndiggjort	43, 66, 88,
<i>Udlæg, værgens</i>	115, 116	99, 114, 155	
<i>Udlænding som værge</i>	91	<i>Værgebeskikkelse, stedet for</i> . . .	89
<i>Udskrivning</i>	165-68	<i>Værgemål</i>	84ff, 130, 155
<i>Umyndiges midler</i>	99, 102, 121	<i>Værgemålstilsyn</i>	16-17, 93,
<i>Umyndiggørelse</i>	38-44, 52, 53,	95-96, 115, 120	
57, 65-67, 114		<i>Værgens ansvar</i>	114, 127-29
<i>Umyndighed</i>	37ff	overfor trediemand	112
<i>Umyndighedsindsigelse</i>	67-68	<i>Værgens bestyrelse</i>	100ff
<i>Udengang, hændelig</i>	24, 48, 72	<i>Værgепenge</i>	116
<i>Underholdsbidrag</i>	52	<i>Værkslejekontrakt</i>	47
<i>Uægte børn, værgemål for</i> . . .	87,		
92, 134, 155		<i>Ægtefælle, borteblevens</i>	15-21
		mindreårige	88
<i>Vderhæftighed</i>	91	sindssyge	161, 166
<i>Vderlag til værge</i>	116	umyndiggjorts	104
<i>Vedgåelse af arv og gæld</i> . . .	108,	erklæring fra æ.	103, 126
113, 133		<i>Ægtepagt, umyndigs</i>	27, 104
<i>Veksel, umyndigs udstedelse af</i>		lavværgedes	125
58, 108		<i>Ægteskab, betydning for handle-</i>	
værges	106	evnen	27, 46
<i>Vindikation</i>	21, 60-63, 72-73, 111	borteblevens	19, 21
<i>Virksomhed, drevet af værgen</i>		<i>Ægteskabssager</i>	113, 132-33
99-100		<i>Ærefornærmelser</i>	112
af den umyndige	57-59	<i>Ødselhed</i>	41
<i>Værdikrav</i>	21	<i>Åndssvaghed</i>	30, 31, 34, 40,
		147, 168-69, 171	

LOVREGISTER

	Side	Side
<i>Myndighedsloven 1922</i>		§ 40..... 52, 56-57, 125
§ 1..... 27, 37-38		§ 41..... 58-59, 129
§ 2..... 38-43		§ 42..... 59
§ 3..... 43, 89		§ 43 . 28, 29, 68-72, 112, 126, 153
§ 4..... 53, 66		§ 44 . 48, 62, 63, 69, 72-84, 112, 144
§ 5..... 43, 129		§ 45..... 85, 96, 102
§ 6..... 85-87, 90		§ 46 . 37, 39, 42, 155-56, 158, 160
§ 7..... 87, 93		§ 47..... 101
§ 8..... 87-88		§ 48..... 54, 107-09
§ 9..... 88		§ 49..... 52, 57-59, 112, 129
§ 10..... 87, 88-90		§ 50..... 103, 126
§ 11..... 88		§ 51..... 101, 124
§ 12..... 86, 90		§ 52..... 101, 103
§ 13..... 90-91		§ 53..... 66, 94, 114, 127-29
§ 14..... 91-93, 95		§ 54..... 37, 42, 123
§ 15..... 94-95		§ 55..... 124
§ 16 86, 87, 95, 103, 114, 126		§ 56..... 37, 124-29
§ 17..... 43, 89, 95-96		§ 58..... 109, 130
§ 18..... 37, 43, 154		§ 59..... 16, 131-33
§ 19..... 85		§§ 60-62..... 133
§ 20..... 85, 93, 155		§ 63..... 32, 83, 84, 135-145
§§ 22-24..... 86		§ 64..... 32, 36, 83, 84, 136, 144
§ 25..... 155		146-50, 168
§ 26..... 87, 155		§ 65..... 30, 37, 52, 64, 65,
§ 28..... 87, 93, 155		144, 146-48, 150-54, 168
§ 30..... 87		§ 70: i ældre love skal ved <i>person-</i>
§ 34..... 28-29, 42, 44-45, 64-65		<i>lig myndige</i> og <i>umyndige</i> forstås
§ 35 . 27, 43, 45, 46-51, 52, 71, 76		personer, som er henholdsvis
§ 36..... 51		over og under 18 år.
§ 37..... 51		<i>Værgbekendtgørelsen 1930</i>
§ 38.... 42, 44, 51-52, 69, 71, 76		§ 2..... 101
§ 39..... 45, 47, 52-56, 57, 125		§ 5..... 66, 67, 114

	Side		Side
§ 7.....	96	Lov 26. maj 1868	
§ 9.....	97	§ 10.....	89, 120
§§ 10-11.....	101	§ 11.....	93, 102
§ 12.....	104-05	§ 13.....	116
§ 13.....	105	Lov 19. marts 1869 § 12...	99,
§§ 14-16.....	106		102, 121
§ 17.....	103	Konkurslov 1872 § 33.....	114
§ 19.....	99	Skiftelev 1874	
§ 21.....	100	§ 5.....	133
§§ 24-25.....	115	§ 14.....	16, 116, 133
§ 26.....	98, 113	§ 16.....	108, 113, 133
§ 27.....	97	§ 47.....	97
		§ 51.....	97
		§ 59.....	133
		§ 78.....	97
<i>Lov om borteblevne 1946</i>		Navnelov 1904 § 8.....	6
§ 2.....	16, 17	Retsplejelov 1916	
§ 3.....	16	§ 14.....	120
§ 6.....	17-19	§ 257.....	112, 125
§ 7.....	17	§ 293.....	68
§§ 8-12.....	19	§ 341.....	68
§ 13.....	19-20	§ 456 d.....	89, 130
§§ 14-15.....	19	§ 457.....	39, 125
§ 16.....	20	§ 466.....	43
§§ 17-23.....	21-25	§ 786.....	108
§§ 24-25.....	25	§ 1018.....	14
§§ 26-27.....	26	Aftalelov 1917	
		§ 25.....	48
<i>Sindssygelov 13. april 1938..</i>	159-68	§ 33.....	70
		Tinglysningslov 1926	
<i>Danske Lov 1683</i>		§ 5.....	65
1-19-7.....	146, 157	§§ 13, 27 og 31.....	64
1-23-12.....	107	§ 48.....	64, 65, 67
1-24-9.....	135, 143	Straffelov 1930	
3-17-34.....	38	§ 70.....	134, 157, 160, 165
3-19-2.....	36, 143	§§ 250 og 253.....	162
5-2-30.....	11, 12	Ikrafttrædelseslov § 15.....	12
5-3-10.....	73, 76	Forsikringsaftalelov 1930	
5-8-1.....	48	§§ 18-19.....	150
Fr. om dåben 1828 § 18.....	5	§ 25.....	141

Lov- og domsregister 183

	Side		Side
Forfatterlov 1933		§ 133.....	87
§ 9.....	4	§ 252.....	158, 160
§ 27.....	4, 10	Overformynderilov 1950	
Åndssvage lov 1934	169, 171	§ 1.....	100, 122 n. 1
Konkurrencelov 1937 § 15....	4	§ 5.....	120
Lærlingelov 1937 § 3.....	51	Grundloven 1953 § 71	169
Gældsbrevslov 1938			
§ 14.....	38, 61, 62, 63, 110	Norsk vergemålslov 1927 § 57	29
§ 19.....	110	Svensk föräldrabalk 1949 kap.	
Forsorgslov 1946		11 § 1.....	85 n. 1
§ 130.....	89, 170 n. 4		

DOMSREGISTER

	Side		Side
Schlegel I (1856) s. 726.....	61	U. f. R. s. 1928 s. 269	35, 149
U. f. R. 1883 s. 195.....	99	– 1928 s. 615	61
– 1892 s. 980	114	– 1928 s. 842	75
– 1908 s. 101	73	A. S. D. 1929 s. 126	139
– 1916 s. 729	11	U. f. R. 1929 s. 388.....	149
– 1917 s. 846	69	A. S. D. 1930 s. 161	143
– 1921 s. 58	140	U. f. R. 1930 s. 162.....	18
– 1921 s. 357	14	– 1930 s. 754	75
– 1922 s. 171	8	– 1930 s. 772	108
– 1923 s. 853	39	– 1931 s. 199	94
– 1924 s. 542	8	– 1931 s. 309	159
– 1924 s. 670	94	– 1931 s. 689	75, 125
– 1926 s. 5	152	– 1931 s. 801	131
– 1926 s. 233	84	– 1932 s. 283	74
– 1926 s. 380	148, 149	– 1932 s. 343	152
– 1926 s. 382	148	– 1932 s. 775	105
– 1926 s. 508	133	– 1932 s. 833	69, 79
– 1926 s. 563	12, 130	– 1932 s. 1012	39
– 1926 s. 749	49	– 1932 s. 1081	144
– 1926 s. 900	158	– 1932 s. 1101	129
– 1928 s. 31	159	– 1933 s. 149	56, 79
– 1928 s. 162	140	– 1933 s. 292	129
– 1928 s. 172	79	– 1933 s. 628	127–29
– 1928 s. 243	137	– 1933 s. 792	48

	Side		Side
A. S. D. 1934 s. 226.....	136	U. f. R. 1946 s. 20.....	124 n. 1
U. f. R. 1934 s. 328.....	159	– 1946 s. 456.....	9
– 1934 s. 632.....	79	– 1946 s. 897.....	41
– 1935 s. 54.....	144	J. D. 1947 s. 149.....	51
– 1935 s. 374.....	149	U. f. R. 1947 s. 393.....	26
– 1935 s. 587.....	149	– 1947 s. 554.....	153 n. 6
– 1935 s. 686.....	105, 112	– 1948 s. 280.....	162
– 1935 s. 770.....	127	J. D. 1948 s. 338.....	18
– 1936 s. 195.....	149	U. f. R. 1948 s. 968.....	16
– 1936 s. 197.....	154	– 1948 s. 1277.....	74
– 1937 s. 259.....	159	– 1949 s. 221.....	16, 20
– 1937 s. 270.....	149	– 1949 s. 401.....	41
– 1937 s. 781.....	159	– 1949 s. 708.....	41
– 1938 s. 249.....	152, 154	– 1949 s. 875.....	40
– 1938 s. 439.....	114	– 1949 s. 987.....	17
– 1938 s. 563.....	40	– 1950 s. 163.....	43
– 1938 s. 675.....	104	– 1950 s. 548.....	141
– 1938 s. 683.....	44	– 1950 s. 809.....	78 n. 1
– 1938 s. 704.....	145	– 1950 s. 895.....	79, 84
– 1938 s. 790.....	40	– 1950 s. 903.....	111
– 1939 s. 216.....	69, 70	– 1951 s. 77.....	136
V. L. T. 1939 s. 285.....	107	V. L. T. 1951 s. 186.....	24
U. f. R. 1939 s. 330.....	40	U. f. R. 1951 s. 231.....	111
– 1939 s. 1024.....	7, 8	– 1951 s. 264.....	32
– 1940 s. 990.....	107	J. D. 1951 s. 342.....	16
– 1941 s. 66.....	125, 127	U. f. R. 1951 s. 694.....	136
– 1941 s. 82.....	152	– 1951 s. 894.....	138
– 1941 s. 683.....	41	– 1951 s. 918.....	16
– 1941 s. 707.....	139	– 1951 s. 999.....	142
– 1941 s. 861.....	111	– 1951 s. 1092.....	50
– 1941 s. 1054.....	137	– 1951 s. 1096.....	138
– 1941 s. 1093.....	152	– 1952 s. 37.....	7 n. 4
V. L. T. 1942 s. 105.....	41	– 1952 s. 195.....	20
J. D. 1942 s. 133.....	46	– 1952 s. 196.....	138
V. L. T. 1943 s. 132.....	79	– 1952 s. 511.....	144
U. f. R. 1943 s. 568.....	152	– 1952 s. 769.....	136
– 1944 s. 183.....	8 n. 5	– 1952 s. 903.....	79
– 1944 s. 614.....	47		